

Karakai Imre

Francia nyelvtan magyaroknak

Hatodik, javított és bővített kiadás

Utolsó frissítés: 2013. december 2.

Az első kiadást lektorálta

Kelemen Tiborné
Salgó János

Anyanyelvi lektor

Michel Soignet

A szerző kérése

Kérem Olvasóimat, küldjék el nekem észrevételeiket, javaslataikat, *hiba- és hiányjelzéseiket*.

E-mail: karakai.imre@gmail.com

Tartalomjegyzék

BEVEZETŐ	9
KIEJTÉSJELÖLÉS	11
ELSŐ RÉSZ: A FRANCIA MONDAT SZERKEZETE	13
AZ ALANY	14
Az alany helye	15
AZ ÁLLÍTMÁNY	17
Az állítmány helye	17
Az állítmány egyeztetése az alannal	17
A TÁRGY	20
A tárgy helye	21
Magyar tárgy – francia határozó	22
Magyar határozó – francia tárgy	23
A tárgyas igéből és főnévből álló kifejezések használata	25
A HATÁROZÓ	26
A határozó helye	26
A helyhatározó	27
Határozószóval kifejezett helyhatározók	27
Viszonyos szerkezettel kifejezett helyhatározók	27
Földrajzi nevek helyhatározói használata	30
Közlekedési eszközök nevének helyhatározói használata	31
Az időhatározó	31
Viszonyos szerkezettel kifejezett időhatározók	31
Viszonyzó nélkül, főnévvel kifejezett időhatározók	33
A célhatározó	35
A JELZŐ	35
A melléknévi jelző helye	35
A KÉRDEZÉS	36
A kérdő mondat hanglejtése	37
A kérdő mondat szórendje	37
A kérdő mondat szórendje a beszélt nyelvben	37
A kérdő mondat szórendje az írott nyelvben	37
Tagadó kérdésre állító válasz	38
Példák a fontosabb kérdőszók használatára	38
A TAGADÁS	40
Tagadás összetett igeidők használata esetén	42
Több tagadószó együtt	42
Nyomatékos tagadás	43

Tagadószó a mondat elején	43
Főnévi igenév tagadása	43
Viszonyzóhasználat tagadósók előtt	44
A <i>ne</i> egyedül is kifejezheti a tagadást	44
Tagadás egyetlen tagadószóval	44
Tagadás <i>ne</i> nélkül	44
Amikor a <i>ne</i> nem tagadást jelöl	45
Amikor a <i>personne, rien, jamais</i> nem tagadást jelöl	45
A KORLÁTOZÁS	45
Az alanyra vagy jelzőjére vonatkozó korlátozás	45
Az állítmányra vonatkozó korlátozás	46
A tárgyra, a határozóra vagy jelzőjükre vonatkozó korlátozás	46
A KIEMELÉS	47
A HASONLÍTÁS	48
A BIRTOKVISZONY	49
A SZEMÉLYTELEN SZERKEZETEK	50
A SZENVEDŐ SZERKEZET	51
A cselekvő jelölése a szenvedő szerkezetű mondatokban	52
A szenvedő szerkezet használatának főbb esetei	52
A MŰVELTETÉS	52
A cselekvés végzőjének jelölése	53
<i>Se faire faire quelque chose</i>	53
A KÖZVETETT BESZÉD	53
Kijelentő mondatok elbeszélése	54
Kérdő mondatok elbeszélése	54
Kötőszóhasználat	54
Kérdőszóhasználat	54
Szórend	55
Felszólító mondatok elbeszélése	55
Tiltó mondatok elbeszélése	55
IGEIDŐ-EGYEZTETÉS	56
MÁSODIK RÉSZ: A SZÓFAJOK	59
AZ IGÉK	59
Igemódok és igeidők	59
Segédigék és félsegédigék	59
Igeragozási csoportok	59
Kijelentő mód	60

Jelen idő	60
Múlt idő	61
<i>Passé récent</i>	61
<i>Imparfait</i>	61
<i>Passé composé</i>	63
<i>Plus-que-parfait</i>	64
<i>Passé simple</i>	65
<i>Passé antérieur</i>	66
Jövő idő	66
<i>Futur proche</i>	66
<i>Futur simple</i>	67
<i>Futur antérieur</i>	68
Feltételes mód	68
Jelen idő	69
Múlt idő	70
Felszólító mód	70
<i>Subjonctif</i>	71
Jelen idő	72
Múlt idők	73
<i>Subjonctif passé composé</i>	73
<i>Subjonctif imparfait</i>	73
<i>Subjonctif plus-que-parfait</i>	74
Kétszeresen összetett igeidők	74
Visszaható igék	75
Igeragozási táblázatok	76
A rendhagyó igék ragozása	87
Igevonzatok	101
AZ IGENEVEK	109
A (jelen idejű) főnévi igenév	109
A múlt idejű főnévi igenév	110
A jelen idejű melléknévi igenév	110
A múlt idejű melléknévi igenév	111
A jövő idejű melléknévi igenév	111
A határozói igenév	111
A FŐNEVEK	112
A főnevek neme	112
A főnevek többes száma	114
A tulajdonnevek többes száma	114
A kötőjellel írt összetett szavak többes száma	115
Az országnevek	115
A MELLÉKNEVEK	116
A melléknevek nőnemű alakjának képzése	116
A melléknevek többes száma	117
A melléknévi jelző egyeztetésének különleges esetei	118
A melléknevek fokozása	122

Melléknévvonatok	123
A NÉVELŐK	126
A határozott névelő	126
A határozatlan névelő	127
Az anyagnévelő	128
A mutató névelő	129
A birtokos névelő	129
A NÉVMÁSOK	129
A hangsúlytalan személyes névmások	129
A személyes névmások helye egyenes szórendű mondatokban	130
A személyes névmások helye fordított szórendű mondatokban	130
A személyes névmások helye felszólító mondatokban	131
A személyes névmások helye tiltó mondatokban	131
Egyéb tudnivalók a személyes névmások használatával kapcsolatban	131
A hangsúlyos személyes névmások	131
A hangsúlytalan visszaható névmások	132
A hangsúlyos visszaható névmás	133
A birtokos névmások	133
A semleges mutató névmások	133
A hím- és nőnemű mutató névmások	134
A vonatkozó névmások	135
A határozói névmások	137
A határozatlan névmások	139
A számnevek	142
A tőszámnevek	142
A sorszámnevek	149
A törtszámok	151
A határozatlan számnevek	152
A határozószók	153
A viszonyszók	153
Kötőszóként is használatos viszonyszók	157
A kötőszók	158
FÜGGELÉK	161
A FRANCIA BESZÉD JELLEMZŐI	161
A hangsúlyozás	161
A magyarban ismeretlen francia hangok	161
A <i>liaison</i>	162
Az <i>élision</i>	164
A BETŰK ÉS ÍRÁSJELEK FRANCIA NEVE	165
A FRANCIA OLVASÁS SZABÁLYAI	165

A FRANCIA HELYESÍRÁS SZABÁLYAI	169
Az ékezetek	169
Kisbetű-nagybetű	169
Az elválasztás	170
A központosítás	171
KÖSZÖNÉS	173
MEGSZÓLÍTÁS	173
LEVÉLÍRÁS	176
Hivatalos és üzleti levelezés	176
A levélpapír	176
A levél eleje	176
A levél vége	177
A boríték	179
Magánlevelezés	184
A levél eleje	184
A levél vége	184
A boríték	185
A NAPTÁR	188
Az évszakok	188
A hónapok	188
A hét napjai	188
AZ ÓRA	190
BETŰRENDES MUTATÓ	191

Bevezető

A *Francia nyelvtan magyaroknak* 2013 decemberében frissített, javított és bővített változatát tartja kezében az Olvasó.

Könyvemben **a magyar anyanyelvűek szempontjából** vizsgálom a francia nyelv sajátosságait. Sok olyan gyakorlati kérdést tárgyalok, amely a hagyományos nyelvtan-könyvekben nem szerepel, ugyanakkor az áttekinthetőség kedvéért mellőzöm az olyan nyelvi jelenségek taglalását, amelyek a gyakorlati nyelvtudás szempontjából elhanyagolhatóak, s a magyar anyanyelvűeknek nem jelentenek problémát.

A Francia nyelvtan magyaroknak **a nyelvhelyességgel törődő, iskolázott franciák által használt mai francia köznyelv** szabályait tartalmazza. Azért fontos ezt jelezni, mert a franciában is jelentősen eltér egymástól az ápoltság és a kötetlen, bizalmas beszéd (a zsargonokról, szakzsargonokról nem is szólva).

A köznyelv kategóriáján belül is sok különbség van a **beszélt** és az **írott nyelv** között. E különbségekre a megfelelő helyeken külön is kitérek.

Egyes jelenségek bemutatásánál szükségesnek mutatkozott a **kiejtés jelölése** is. Ehhez a nemzetközi fonetikai jelölést használtam. A fonetikai jelek magyarázata e bevezető után található. Félreértések elkerülése végett a kiejtést mindig szögletes zárójelben adom meg, s ilyen zárójelet csak e célra használok.

Könyvem összeállítása során főleg a következő művekre támaszkodtam: *Le Petit Robert*, André Jouette: *Dictionnaire d'orthographe et d'expression écrite*, Maurice Grevisse: *Le bon usage*, Bárdosi-Karakai: *A francia nyelv lexikona*, Eckhardt Sándor: *Mai francia nyelvtan*.

Hálás vagyok mindazoknak a volt tanáraimnak, kollégáimnak és tanítványaimnak, akik segítettek munkámban, kiváltképpen Bárdosi Vilmosnak, Karakai Gábornak, Kelemen Évának, Kelemen Tibornénak, Kemenes Lászlónak, Mészáros Lászlónak, Salgó Jánosnak, Simon Andrásnak és Xantus Juditnak, akik e könyv első kéziratát elolvasták, s észrevételeiket hozzám eljuttatták.

Budapest, 2013. december 2.

A szerző

Kiejtésjelölés

(Csak a magyartól eltérő, illetve eltérően ejtett jeleket soroljuk fel.)

- [a] Hangszíne megegyezik a magyar **á** hangszínével, de röviden ejtik: *la, papa*.
- [ã] Orrhang. Úgy hangzik, mintha orrunkat befogva próbálnánk **an**-t ejteni: *an, pendant*.
- [ɛ] A magyar zárt **e** hanghoz hasonlóan hangzik: *fer, vers*.
- [ɛ̃] Orrhang. Úgy hangzik, mintha orrunkat befogva próbálnánk azt mondani, hogy **en**: *fîn, Tintin*.
- [e] Hangszíne megegyezik a magyar **é** hangszínével, de röviden ejtik: *clé, téléphone*.
- [ə] Nagyon röviden ejtett, teljesen hangsúlytalan **ö**: *secret, appartement*.
- [ɔ] Nyílt magánhangzó. Úgy hangzik, mintha a magyar **o** hangot nyitottabb szájjal ejtenénk: *code, molle*.
- [ɔ̃] Orrhang. Úgy hangzik, mintha orrunkat befogva próbálnánk nyílt **o**-t és **n**-et ejteni: *bon, montons*.
- [ø] A magyar **ö** hangnak felel meg: *feu, curieux*.
- [œ] Nyílt magánhangzó. Úgy hangzik, mintha a magyar **ö** hangot nyitottabb szájjal ejtenénk: *coeur, moteur*.
- [œ̃] Orrhang. Úgy hangzik, mintha orrunkat befogva próbálnánk nyílt **ö**-t és **n**-et ejteni: *un, brun*.
- [y] A magyar **ü** hangnak felel meg: *une, brune*.
- [w] Félmagánhangzó. Nagyon röviden ejtett magyar **u** hangnak felel meg: *moi, oui*.
- [ɥ] Félmagánhangzó. Nagyon röviden ejtett magyar **ü** hangnak felel meg: *lui, circuit*.
- [s] A magyar **sz** hangnak felel meg: *cent, souci*.
- [ʃ] A magyar **s** hangnak felel meg: *biche, cloche*.
- [ʒ] A magyar **zs** hangnak felel meg: *je, janvier*.
- [ʀ] Párizsban és Franciaország északi felében a magyar **r** hangtól eltérően, nem a nyelv hegyével, hanem az ínycsappal (az uvulával) képzett, ún. "uvuláris" **r**: *grand, rire*.
- [ɲ] A magyar **ny** hangnak felel meg: *peigne, gagner*.

Első rész

A FRANCIA MONDAT SZERKEZETE

1 A mondat szerkezete s mindenekelőtt a **szórend** – azaz a mondatrészek (alany, állítmány, tárgy, határozó és jelző) egymásutánja – a franciában kötöttebb, mint a magyarban. E nagyobb kötöttségre már csak azért is szükség van, mert a franciában nincs főnévragozás, s csak a szórend árulja el, hogy valamely főnév a mondatban alany-e vagy tárgy, tehát például, hogy egy mondat azt jelenti-e, hogy „Jean meghívta Jules-t” (*Jean a invité Jules*), vagy éppen ellenkezőleg azt, hogy „Jeant meghívta Jules” (*Jules a invité Jean*).

Az alábbiakban részletesen ismertetjük a mondatrészekkel és a mondatszerkesztéssel kapcsolatos tudnivalókat. Megállapításaink általában a kijelentő mondatra vonatkoznak, de ahol szükséges, kitérünk a kérdő mondat, a felszólító mondat és a felkiáltó mondat sajátosságaira is.

A kijelentő mondat a franciában legalább két szót tartalmaz, amelyek közül az egyik az **alany**, a másik az **állítmány**. (A magyarban ezzel szemben gyakori az egyszavas – csak állítmányt tartalmazó – mondat is, mivel a személyes névmási alanyt általában csak akkor tesszük ki, ha hangsúlyos.) *Je travaille.* 'Dolgozom.'

2 A személyes névmási alany bizonyos esetekben a franciában is elmaradhat. Magánjellegű feljegyzésekben, valamint táviratok és újsághirdetések szövegében gyakran elhagyják például az első személyű személyes névmást: *Voudrais (= Je voudrais) le revoir une dernière fois.* 'Szeretném még egyszer, utoljára viszontlátni.' *Arriverons (= Nous arriverons) samedi 10 heures.* 'Szombaton 10 órakor érkezünk.' *Recherche* (gyakran rövidítve: *Rech. = Je recherche) studio 40 m².* '40 m²-es egyszobás lakást keresek.'

3 A katonai napiparancokban, kitüntetés-indoklásokban, az iskolai értesítőkben, a személyleírásokban és egyéb, hasonló jellegű szövegekben a harmadik személyű személyes névmás marad el: *A été (= Il a été) grièvement blessé le 5 mars 1943.* '1943. március 5-én súlyosan megsebesült.' *Peut (= Il peut) mieux faire.* 'Többre képes.' *Porte (= Il porte) des lunettes noires.* 'Sötét szemüveget visel.'

4 A beszélt nyelvben, különösen annak lazább, kötetlenebb változatában mindegyik személyben előfordul, hogy elhagyják a személyes névmást, ha a szövegösszefüggésből és a beszédhelyzetből világosan kiderül, hogy miről, illetve kiről van szó. Leggyakrabban az első személyű személyes névmás marad el: *Comprends pas (= Je ne comprends pas).* 'Nem értem.'

5 A következő személytelen szerkezetű kifejezésekből a „semleges” *il* (vagy *cela*) névmást hagyják el (e kifejezéseket a szép, gondozott beszédben is *il* nélkül használják): *N'empêche (= Cela n'empêche pas) qu'il soit arrivé le dernier.* 'Ennek ellenére utolsónak érkezett.' *Peu importe (= Il importe peu) qu'il soit allemand ou français.* 'Nincs sok jelentősége annak, hogy német vagy francia.' *À quoi bon de (= À quoi est-ce qu'il est bon de) cacher la vérité ?* 'Mi értelme van az igazság eltitkolásának?'

Elmaradhat az *il* névmás a *rester* 'maradni' és a *suffire* 'elegendő lenni' igékkel képzett személytelen szerkezetekből is: *Reste (= Il reste) à trouver une solution.* 'Még megoldást kell találni.' *Suffit (= Il suffit) de faire un petit effort.* 'Elég egy kis erőfeszítést tenni.'

A beszélt nyelvben, különösen annak lazább, kötetlenebb változatában gyakran elmarad az *il* alany az *il y a* 'van' és az *il faut* 'kell' személytelen szerkezetekből is: *Y a des gens impossibles.* 'Vannak lehetetlen emberek.' *Faut le faire.* 'Meg kell csinálni.' (Általában „Akkor beszélj, ha megcsináltad!” jelentésben.)

6 Nincs alany azokban a felszólító mondatokban, amelyeknek igei állítmánya felszólító módban áll: *Continuez.* 'Folytassa!' *Fermez doucement la porte.* 'Csukja be csendesen az ajtót!'

A franciában a felszólító mód csak egyes szám második, valamint többes szám első és második személyben használatos – a többi személyben a **subjonctif** (☞ 313) helyettesíti. A **subjonctif**ban álló igei állítmány elé – néhány kifejezés, szólás kivételével – kötelező kitenni az alanyt: *Qu'il travaille.* 'Dolgozzon!'

A felszólító módban álló igei állítmány mellett is előforduló **megszólítás** nyelvtanilag nem tartozik a mondatához, s semmiképpen sem tekinthető a felszólító mondat alanyának. Igaz, ha egyes számban áll az igei állítmány, akkor tartalmilag megegyezik az alannyal, többes számban azonban nem feltétlenül: *Viens, Catherine.*

'Gyere, Catherine!' (A rejtett alany *tu* = Catherine.) *Partons vite, les enfants.* 'Menjünk gyorsan, gyerekek!' (A rejtett alany *nous* ≠ *les enfants*.)

7 A legtöbb mondat természetesen nem korlátozódik két szóra: egyrészt az alany és az állítmány több szóból is állhat, másrészt mindkettőhöz kapcsolódhatnak egyéb mondatrészek is: *La porte* (alany) *s'est refermée* (állítmány). 'Az ajtó újra bezárult.' *La porte en chêne* (alany és a hozzá kapcsolódó jelző) *s'est refermée derrière les deux hommes* (állítmány és a hozzá kapcsolódó határozó). 'A tölgyfaajtó újra bezárult a két férfi mögött.'

8 A magyarban az alany és az állítmány között gyakran áll tárgy vagy határozó: 'A gyerekek **vizet** isznak.' 'Jean-Paul **itt** marad.' A francia mondatban azonban a tárgy- és részes esetű személyes névmások s az *en* és *y* névmás kivételével általában sem tárgy, sem határozó nem állhat az alany és az állítmány között: *Les enfants boivent de l'eau. Jean-Paul reste ici.*

Az ismert közmondás kivétel, amely erősíti a szabályt: *Qui trop embrasse mal étreint.* 'Ki sokat markol, keveset fog.'

9 Egyes mondatokban az említett öt mondatrészen – az alanyon és az állítmányon, valamint a hozzájuk kapcsolódó tárgyon, határozón és jelzón – kívül ún. **segédzavakat** is találunk, amelyek összekötő, bevezető vagy megszólító funkciót töltenek be: *Je pense donc je suis.* 'Gondolkodom, **tehát** vagyok.' *Est-ce que la porte est fermée à clé ?* 'Be van zárva az ajtó?' *Il est tard, Monsieur.* 'Késő van, **uram**.'

Az alany

10 Az alany a mondat kiindulópontja; az a szó vagy szócsoport, amelyről a mondatban szólunk, állítunk valamit: *Mon père partira pour Paris.* 'Apám Párizsba fog utazni.' *Le ciel est bleu.* 'Az ég kék.'

11 E definíció nem alkalmazható a személytelen szerkezetek alanyára, amely csak amolyan nyelvtani tartozéka az igének: *Il neige.* 'Havazik.' (☞ 203)

12 Ha meg akarjuk keresni a mondat alanyát, tegyük állítmánya elé a *qui (est-ce qui) ... ?* 'ki?' vagy a *qu'est-ce qui... ?* 'mi?' kérdőszavakat: *Qui partira pour Paris ? Qui est-ce qui partira pour Paris ?* 'Ki fog Párizsba utazni?' → *Mon père.* 'Apám.' *Qu'est-ce qui est bleu ?* 'Mi kék?' → *Le ciel.* 'Az ég.'

13 Szófaját tekintve a legtöbb alany főnév vagy névmás: *Le soleil brille.* 'Süt a nap.' *J'aime le printemps.* 'Szeretem a tavaszt.' *Ça me gêne.* 'Zavar.'

14 Főnévként használt melléknév és egyéb szófajok is betölthetik az alany szerepét: *Les grands aident les petits.* 'A nagyok segítenek a kicsiknek.' *Le premier est parti.* 'Az első elment.' *Et est une conjonction.* 'Az és kötőszó.' *Trop est trop.* (A beszélt nyelvben: *Trop, c'est trop.*) 'Ami sok, az sok.'

15 Főnévi igenév is lehet alany – néha *de* viszonzószóval bevezetve: *Gémir, pleurer, prier est également lâche.* ALFRED DE VIGNY: *La mort du loup* 'Jajgatni, sírni, könyörögni egyaránt gyávaság.' *(De) vivre dans ce village lui fait du bien.* 'Jót tesz neki, hogy ebben a faluban él.' Az alanyként használt főnévi igenevet a beszélt nyelvben az igei állítmány elé tett *ce, cela* névmás – ritkábban valamely határozatlan jelentésű főnév vagy melléknév (pl. *la chose, tel*) – formájában gyakran megismétlik: *Dormir jusqu'à midi, cela ne m'est jamais arrivé.* 'Délig aludni, ez velem sohasem fordult elő.' *Se tromper de numéro, la chose peut arriver à tout le monde.* 'Eltéveszteni a számot, az mindenkivel előfordulhat.' *Retrouver sa trace, tel était mon seul but.* 'A nyomára bukkanni, ez volt egyetlen célom.' *Rompre avec les choses réelles, ce n'est rien. Mais rompre avec les*

souvenirs!... JEAN D'ORMESSON : Le rapport Gabriel 'Megválni a létező dolgoktól, az semmi. De megválni az emlékektől!...'

- 16 Természetesen a franciában is előfordulhat az is, hogy egy teljes mondat játssza az alany szerepét: *Qui sème le vent récolte la tempête.* 'Ki szelet vet, vihart arat.'

Az alany helye

- 17 1. A francia mondatban az alany általában az állítmány **előtt** áll. Ezt nevezzük **egyenes szórendnek**. Például a magyar „A vonat elment” vagy „Elment a vonat” mondatok francia megfelelője egyaránt: *Le train est parti.*

- 18 2. Az alábbi esetekben az előző pontban szereplő főszabállyal ellentétben az állítmány rendszerint megelőzi az alanyt, azaz **fordított a szórend** (főleg a választékos, illetve az írott nyelvben):

- 19 a) Az olyan **kérdő mondatokban**, amelyeknek alanya **személyes névmás, on** vagy **ce**: *Quand viendras-tu ?* 'Mikor jössz?' *Peut-on y croire ?* 'Hihetünk benne?' *Est-ce vrai ?* 'Ez igaz?'

A beszélt nyelvben – különösen a kötetlen beszélgetésben – az efféle mondatokban is gyakoribb az „egyenes szórend”, vagyis az alany-állítmány sorrend (*est-ce que* kérdőszerkezettel vagy a nélkül): *Où est-ce que tu es ? Où tu es ? Tu es où ?* 'Hol vagy?' *Est-ce qu'on peut y croire ? On peut y croire ?* 'Hihetünk benne?' *Est-ce que c'est vrai ? C'est vrai ?* 'Ez igaz?'

- 20 b) Az *où est / où sont* 'hol van / hol vannak', *comment est / comment sont* 'milyen/milyenek', *à qui est / à qui sont* 'kié/kiéi' kérdőszerkezetekkel bevezetett kérdő mondatokban – függetlenül attól, hogy milyen az alany: *Où est Pierre ?* 'Hol van Pierre?' *Où est-il ?* 'Hol van?' *Comment sont les fleurs ?* 'Milyenek a virágok?' *Comment sont-elles ?* 'Milyenek?' *À qui est ce chapeau ?* 'Kivé ez a kalap?' *À qui est-il ?* 'Kivé?'

- 21 c) A **közbeékelte mondatokban**: *Nous nous connaissons, dit le docteur, nous habitons la même maison.* 'Ismerjük egymást – mondta az orvos –, egy házban lakunk.'

- 22 d) Az *à plus forte raison* (*à fortiori* [afɔʁsjɔʁi]) 'még inkább, pláne', *à peine* 'alig', *ainsi* 'így', *au moins* (*du moins, tout au moins, pour le moins*) 'legalább', *aussi* (*aussi bien*) 'is', *en vain* 'hiába', *encore* 'még, azonban', *encore moins* 'még kevésbé', *peut-être* 'talán', *rarement* 'ritkán', *sans doute* 'bizonyára', *tout au plus* 'legfeljebb' szavakkal kezdődő, személyes névmás, *on* vagy *ce* alanyú mondatokban, valamint a *toujours est-il que* 'mindenesetre' kifejezésben: *À peine ai-je entendu ses derniers mots.* 'Alig hallottam utolsó szavait.' *Toujours est-il que tu me dois 30 euros.* 'Mindenesetre tartozol nekem 30 euróval.' « *Peut-être continuerai-je jusqu'en 1914, jusqu'en 1939, jusqu'au moment où la plume me tombera des mains.* » MARGUERITE YOURCENAR : *Archives du Nord.* 'Talán folytatom 1914-ig, 1939-ig, egészen addig, amíg a toll ki nem hull a kezemből.'

- 23 e) Ha a mondat alanya nem személyes névmás, *on* vagy *ce*, akkor az alábbi esetekben is előfordul fordított szórend:

- 24 • Ha **az alany nagyon hosszú** (például felsorolást tartalmaz): *Ont participé aux négociations MM. Dupont, Laforêt, Dupuis et Campenard.* 'A tárgyalásokon Dupont, Laforêt, Dupuis és Campenard úr vett részt.'

- 25 • A hivatalos, jogi, műszaki, tudományos nyelvezetben, ha az alany valaminek a pontos megjelölése, definíciója: *Sont majeures les personnes ayant 18 ans ou plus.* 'Nagykorúak a 18 éves vagy annál idősebb személyek.'

- 26 • Az olyan – általában emelkedett stílusú – mondatokban, amelyekben valamely **állítványkiegészítő szerepet játszó melléknév megelőzi az állítvány igei részét**: *Heureux sont les enfants car ils ont la vie devant eux.* 'Boldogok a gyerekek, mert előttük az élet.' *Telles sont mes dernières volontés.* 'Ez a végakaratom.'

Ide sorolhatók az igei állítvány nélküli felkiáltó mondatok is: *Très beau, ce tableau !* 'Nagyon szép ez a kép!' (☞ 39)

- 27 • Olyan összetett mondatok **vonatkozó névmással bevezetett mellékmondataiban**, amelyek *antécédent*-nal, vagyis azzal a szóval kezdődnek (az alábbi példában « *la maison* »), amelyre a mellékmondat vonatkozik: *La maison que lui a laissée son père était petite mais bien située.* 'A ház, amelyet ráhagyott az apja, kicsi volt, de jó fekvésű.'

- 28 • A **határozóval kezdődő mondatokban**, ha nincs bennük tárgy vagy másik határozó: *Au café se réunissaient les jeunes du quartier.* 'A presszóban szoktak összejönni a környék fiataljai.' *Là commence la nouvelle romance.* LOUIS ARAGON : *Les Cloches de Bâle* 'Itt kezdődik az újabb románc.'

Ha tárgy vagy másik határozó is van az ilyen mondatokban, akkor egyenes szórendet kell használni: *Au café, les jeunes du village parlaient de sport.* 'A presszóban a falu fiataljai a sportról beszélgettek.'

- 29 • Az **időhatározói vagy hasonlító kötőszóval bevezetett mellékmondatokban**: *Je dois arriver avant que se termine la réunion.* 'Meg kell érkezennem, mielőtt befejeződik a megbeszélés.' *Elle reviendra comme reviendront les feuilles de ce vieux chêne devant ma maison.* 'Visszajön majd, ahogy visszajönnek ennek a házam előtt álló öreg tölgynek a levelei is.'

- 30 3. Az egyenes és fordított szórenden kívül az alanyismétlő szerkezetű francia mondatokban **vegyes szórenddel** is találkozunk. Alanyismétlő szerkezetűnek az olyan mondatot nevezzük, amelyben főnévi és névmási formában is szerepel ugyanaz az alany. Az alanyismétlés általában vegyes szórendet eredményez: a főnévi alany az igei állítvány előtt, a névmási pedig utána áll – vagy fordítva. (Az is előfordul azonban, hogy mindkét alany az ige előtt, illetve hogy mindkettő utána áll, ezekben az esetekben tehát csak alanyismétlésről beszélhetünk, vegyes szórendről nem.) Az alanyismétlés gyakoribb esetei az alábbiakban foglalhatók össze:

- 31 a) A kijelentő mondatokban a nagyobb nyomaték kedvéért vagy a félreértés elkerülése végett sokszor kiteszik a főnévi alany mellé a megfelelő személyes névmást is (főleg a beszélt nyelvben). A főnévi alany ebben az esetben a mondat végére is kerülhet: ***Le train, il est parti. Il est parti, le train.***

- 32 b) Az *à plus forte raison* (*à fortiori* [afɔʁsjɔʁi]) 'még inkább, pláne', *à peine* 'alig', *ainsi* 'így', *au moins* (*du moins, tout au moins, pour le moins*) 'legalább', *aussi* (*aussi bien*) 'is', *en vain* 'hiába', *encore* 'még, azonban', *encore moins* 'még kevésbé', *peut-être* 'talán', *rarement* 'ritkán', *sans doute* 'bizonyára', *tout au plus* 'legfeljebb' szavakkal kezdődő mondatokban, ha alanyuk nem személyes névmás, *on* vagy *ce* (hanem például főnév), a beszélt nyelvben inkább egyenes szórendet, a választékos vagy írott nyelvben azonban gyakran vegyes szórendet használnak: *Sans doute vos parents espéraient revenir.* (Egyenes szórend.) *Sans doute vos parents espéraient-ils revenir.* (Vegyes szórend.) 'A szülei bizonyára azt remélték, hogy visszajöhetnek.'

- 33 c) Az olyan kérdő mondatokban, amelyeknek alanya nem személyes névmás, *on* vagy *ce*, a beszélt nyelvben az egyenes szórend, a választékos, illetve írott nyelvben pedig a

fordított vagy a vegyes szórend a gyakoribb: *Vos pommiers sont en fleurs ?* (Beszéltnyelv.)
'Virágoznak az almafáitok?' *Sont-ils en fleurs, vos pommiers ? Vos pommiers sont-ils en fleurs ?* (Írott nyelv)

- 34 d) Gyakori az alanyisméltés a beszélt nyelvi kérdésekben is, de ezekben általában a névmási alany áll az igei állítmány előtt, a főnévi alany pedig a mondat végére kerül: *Ils sont en fleurs, vos pommiers ?*

Mindamellet a főnévi alany a mondat elején is állhat: *Vos pommiers, ils sont en fleurs ?* – Tulajdonképpen a kijelentő mondat egyik típusának kérdő mondatká alakításáról van itt szó.

- 35 e) Egyes személytelen szerkezetek használata esetén az igei állítmány előtt álló, jelentés nélküli *il* nyelvtani alanyon kívül gyakran szerepel a mondatban, az állítmány után a „valódi alany” is: *Il me reste 3 minutes.* '3 percem van még.'

- 36 f) A két személyes névmásból, illetve a személyes névmásból és valamely más szófajból álló kettős alanyt az ige előtt általában újabb személyes névmás „fogja össze”: *Mes amis et moi, nous arriverons vers 4 heures.* 'A barátaim és én 4 óra körül érkezünk.' *Lui et moi, nous allons acheter un ordinateur.* 'Ő és én számítógépet veszünk.'

Az állítmány

- 37 Az állítmány a mondatnak az a része, amellyel az alanyról mondunk vagy kérdezzük valamit, illetve amellyel utasítjuk valamire: *Pierre vient ici.* 'Pierre ide jön.' *Pierre vient ici ?* 'Pierre ide jön?' *Pierre, viens ici.* 'Pierre, gyere ide!'

- 38 Szófaját tekintve a francia mondat állítmánya, vagy legalábbis annak egyik alkotóeleme mindig ige. A főnévi, melléknévi vagy számnévi állítmányú magyar mondatok francia megfelelőiben az állítmány igei részének szerepét az *être* (ritkábban az *avoir*) ige tölti be: *Jean est ingénieur.* 'Jean mérnök.' *La forêt est belle.* 'Szép az erdő.' *Les Hongrois sont les premiers.* 'A magyarok az elsők.' *Ils ont les épaules larges.* 'Széles a válluk.'

A magyar és francia nyelvhasználat között egyébként csak jelen idő egyes és többes szám harmadik személyben van különbség – múlt és jövő időben, valamint jelen idő egyes és többes szám első és második személyben a magyarban is kiteszük a *lenni* ige megfelelő alakját: Jean mérnök volt, Jean mérnök lesz, mérnök vagyok stb.

- 39 Felkiáltó mondatokban a franciában is előfordul ige nélküli állítmány: *Délicieux, ce chocolat !* 'Remek ez a csokoládé!' *Haut les mains !* 'Fel a kezekkel!' *Gloire aux cités vaincues !* KATEB YACINE : *Nedjma* 'Dicsőség a legyőzött városoknak!'

Az állítmány helye

- 40 Mindegyik mondatrész helyét az állítmányéhoz képest határozzuk meg, éppen ezért az állítmány helyéről külön nem beszélünk. Az állítmány és bármely más mondatrész szórendjének problémáival az adott másik mondatrésznek szentelt fejezetben foglalkozunk.

Az állítmány egyeztetése az alannal

- 41 Az állítmány számban (egyes szám / többes szám) és személyben (első, második vagy harmadik személy) az alanyhoz igazodik, akárcsak a magyarban: *L'avion atterrit à Paris.* 'A

repülő Párizsban száll le.’ *Les avions atterrissent à Paris.* ’A repülő Párizsban szállnak le.’
Je t’attendrai. ’Várni foglak.’ *Il t’attendra.* ’Várni fog.’

42 A személytelen szerkezetű mondatokban az állítmány akkor is a nyelvtani alany szerepét betöltő *il (ce, ça, cela)* névmással egyezik – tehát egyes szám harmadik személyben áll –, ha szerepel a mondatban a tényleges alany, s az nem egyes szám harmadik személyű: *Il s’est produit des accidents graves dans cette ville.* ’Súlyos balesetek történtek ebben a városban.’

43 Ha valamely mondatban (vagy mellékmondatban) a *qui* vonatkozó névmás tölti be az alany szerepét, akkor az állítmány általában az *antécédent*-nal egyezik (tehát azzal a szóval, amelyre a *qui* névmás vonatkozik): *Voilà les deux lettres qui n’ont pas été envoyées.* ’Ez az a két levél, amelyet nem küldtek el.’ *Moi qui suis comptable, je vous conseille d’acheter ce logiciel.* ’Én, aki könyvelő vagyok, azt javaslom, vegye meg ezt a szoftvert.’

Ha az *antécédent* megszólításként használt szó, akkor a *qui* vonatkozó névmás után álló állítmány igei része második személybe (értelemszerűen egyes vagy többes számba) kerül: *Ami qui liras cette lettre...* ’Barátom, aki olvasni fogod e levelet...’ *Frères humains qui après nous vivez...* FRANÇOIS VILLON :*Ballade des pendus* ’Társaim, kik világotok éltek...’ Ford. TÓTH ÁRPÁD

Ha állítmánykiegészítő tölti be az *antécédent* szerepét, s az igei állítmány, amelyhez ez az állítmánykiegészítő tartozik, első vagy második személyben áll, akkor a *qui*-alanyú mellékmondat igei állítmányának egyeztetése tekintetében ingadozik a nyelvhasználat:

Ha a főmondat tagadó vagy kérdő, akkor általában az állítmánykiegészítővel egyezik a mellékmondat igei állítmánya: *Tu n’es pas une jeune fille qui cherche à épouser un homme riche.* ’Nem olyan lány vagy, aki gazdag emberhez szeretne férjhez menni.’ *Est-ce que je suis la femme qui lui plaît ?* ’Én vagyok az a nő, aki tetszik neki?’

Ha a főmondat nem tagadó vagy kérdő, akkor mind az állítmánykiegészítővel, mind az első vagy második személyű személyes névmással való egyeztetés gyakran előfordul: *Tu es une jeune fille qui cherche/cherches à épouser un homme riche.* ’Olyan lány vagy, aki gazdag emberhez szeretne férjhez menni.’ *Je suis la femme qui lui plaît/plais.* ’Én vagyok az a nő, aki tetszik neki.’

Ha a *qui antécédent*-ja többes számban áll, és *chacun* névmás ékelődik a *qui* és az állítmány közé, akkor ez utóbbit a többes számú *antécédent*-nal kell egyeztetni: *Il a trois enfants qui chacun parlent couramment deux langues étrangères.* ’Három gyereke van, akik közül mindegyik folyékonyan beszél két idegen nyelvet.’

44 Ha az alany szerepét a *ce* mutató névmás tölti be (amely mellett igei állítmányként csak az *être* szerepelhet, esetleg a *devoir* vagy a *pouvoir* félsegédigével együtt ☞ 575), akkor az egyeztetés szempontjából meg kell különböztetni az alábbi eseteket:

Az *être* ige egyes szám harmadik személyben áll, ha utána a *moi, toi, lui, nous* vagy *vous* hangsúlyos személyes névmás következik: *C’est moi. C’est toi. C’est lui. C’est nous. C’est vous. C’est toujours moi le perdant.* ’Mindig én vagyok a vesztes.’ *C’est nous qui brisons les barreaux des prisons.* FRANCIA PARTIZÁNDAL A II. VILÁGHÁBORÚ IDEJÉBŐL ’Mi törjük szét a börtönrácsokat.’

Az *être* ige egyes vagy többes szám harmadik személyben áll (de az egyes szám gyakoribb, különösen a beszélt nyelvben és tagadó mondatokban), ha utána többes szám harmadik személyű hangsúlyos személyes névmás (*eux, elles*) következik: *C’est eux. / Ce sont eux. C’est elles (ce sont elles) qui font la cuisine, la vaisselle et le ménage.* ’Ők főznek, mosogatnak és takarítanak.’

A beszélt nyelvben gyakran egyes szám harmadik személybe kerül az *être* ige akkor is, ha utána többes számú főnév áll, azonban az írott nyelvben, különösen pedig az irodalmi nyelvben gyakoribb a többes szám használata: *C’est des mensonges ! / Ce sont des mensonges !* ’Ezek hazugságok!’

Egyes szám harmadik személybe kerül az *être*, ha utána valamely összeg (pl. pénzösszeg) vagy egyéb, egyetlen egésznek felfogható mennyiség következik: *C’est quinze euros.* ’Az tizenöt euró.’ *Le délai de paiement c’est trente jours.* ’A fizetési határidő az harminc nap.’

45 Két vagy több egyes vagy többes számú alany után a francia állítmány többes számba kerül: *Pierre et Chantal sont allés au cinéma.* ’Pierre és Chantal moziba ment.’ *Les enfants et Catherine sont arrivés à 7 heures.* ’A gyerekek és Catherine 7 órakor érkeztek meg.’

Ha első és második, illetve első és harmadik személyű alany is van egy mondatban, akkor igei állítmánya – akárcsak a magyarban – többes szám első személybe, ha második és

harmadik személyű alany van benne, akkor többes szám második személybe kerül. A két vagy több alanyt az állítmány előtt általában (a beszélt nyelvben mindig) „összefoglalja” a *nous*, illetve a *vous* személyes névmás: *Ma femme et moi, nous arriverons vers 7 heures.* 'A feleségem és én 7 óra körül érkezünk.' *Toi et Bernard, vous avez toujours raison.* 'Neked és Bernard-nak mindig igazatok van.'

46 Az alábbi esetekben két vagy több alany után is egyes számba kerül az állítmány:
Ha több egyes számú alany ugyanazt a személyt, tárgyat vagy fogalmat jelöli: *Un avion militaire, un Mirage 2000 a survolé le quartier.* 'Egy katonai repülő, egy Mirage 2000 repült el a városrész fölött.'

Ha a különböző egyes számú alanyok fokozatokat képeznek: *L'inquiétude, la peur, la panique a paralysé la population.* 'A nyugtalanság, a félelem, a pánik megbénította a lakosságot.'

Ha a különböző egyes vagy többes számú alanyokat az állítmány előtt a *tout*, a *rien*, a *nul* vagy valamely más hasonló szó foglalja össze: *La mer, les montagnes, les nuages, tout est merveilleux ici.* 'A tenger, a hegyek, a felhők, minden csodálatos itt.' *Santé, richesse, amitié, rien ne l'intéresse.* 'Egészség, gazdagság, barátság, semmi sem érdekli.'

Ha mindegyik (egyes számú) alany előtt *aucun*, *chaque*, *nul* vagy *tout* áll kötőszó nélkül: *Tout bagage à main, toute valise, tout paquet est contrôlé.* 'Minden kézipoggyászt, minden bőröndöt, minden csomagot ellenőriznek.'

47 Ha több egyes számú alanyt *ou* vagy *ni* köt össze, akkor többes számba kerül az állítmány, ha minden alanyra érvényes lehet, de egyes számba, ha csak az egyikre: *Une maladie ou un accident peuvent toujours retarder le départ.* 'Egy betegség vagy egy baleset mindig késleltetheti az elutazást.' *Ni une maladie ni un accident ne peuvent retarder mon départ.* 'Sem betegség, sem baleset nem késleltetheti elutazásomat.' – *Pierre ou Paul est le père de l'enfant.* 'Pierre vagy Paul a gyerek apja.' *Ni Pierre ni Paul n'est le père de l'enfant.* 'Sem Pierre, sem Paul nem a gyerek apja.'

48 Többes számba kerül az állítmány, ha a mondat alanya a *deux* vagy valamely ennél nagyobb tőszámnev, illetve határozatlan számnev (akár önmagában, akár valamely főnévvel együtt): *Beaucoup (d'oiseaux) sont partis, mais ces deux sont restés là.* 'Sok madár elment, de ez a kettő itt maradt.' *Une centaine de personnes sont allées manifester devant le ministère.* 'Mintegy száz fő tüntetett a minisztérium előtt.'

49 Ha az alany szerepét egynél nagyobb, de kettőnél kisebb mennyiséget jelölő tőszámnev tölti be, akkor a francia is egyes számú állítmányt használ, akár a magyar: *Un an et demi est passé.* 'Eltelt másfél év.' *En Hongrie, sur cent élèves de 6 à 14 ans, 52,3 apprennent l'allemand, et seulement 1,9 apprend le français.* 'Magyarországon száz 6-14 év közötti tanulóból 52,3 tanul németül és csak 1,9 tanul franciául.' (De ☞ 53!)

50 Ugyancsak egyes számba kerül az ige, ha a kereskedelmi mennyiséget jelölő **douzaine** 'tucat' tölti be az alany szerepét: *La douzaine d'œufs coûte 2 euros.* 'Tizenkét tojás 2 euróba kerül.'

51 Az alábbi – nyelvtanilag egyes számú, tartalmilag azonban többes számú – alanyok után ingadozik a nyelvhasználat: hol egyes számba kerül az állítmány (nyelvtani egyeztetés), hol többes számba (logikai egyeztetés):

un grand nombre (de...) 'sok' – *un petit nombre (de...)* 'kevés'
(*un*) *bon nombre (de...)* 'elég sok' – *un certain nombre (de...)* 'néhány'

une partie (de...) 'egy rész(e)'

la quantité de... – 'a ...-mennyiség'

le peu de... – 'a kevés...'

la majorité (de...) 'a többség(e)' – *la minorité (de...)* 'a kisebbség(e)'

la totalité (de...) 'az összes(sége)'

la moitié, le tiers, le quart, le cinquième (de...) 'a fele, a harmada, a negyede, az ötöde' stb.

le reste des... – a többi...

La majorité a (ont) voté pour la proposition. 'A többség a javaslatra szavazott.' *La majorité des députés a (ont) voté pour la proposition.* 'A képviselők többsége a javaslatra szavazott.'

52 A *la plupart (de...)* alany után általában többes számba teszik az állítmányt: *La plupart (des arbres) fleurissent au printemps.* 'A legtöbb (fa) tavasszal virágzik.'

53 A *plus d'un...* 'nem egy...' alany után általában egyes számba, a *moins de deux...* 'kevesebb, mint kettő' után általában többes számba kerül az állítmány: *Plus d'une voiture est volée et disparaît sans laisser de trace.* 'Nem egy autót lopnak el, s tűnik el nyomtalanul.' *Moins de deux heures ont suffi.* 'Két óra sem kellett.'

54 Ha a mondat alanya valaminek valahány **százaléka** vagy **ezreléke**, s a százalék- vagy ezrelékszám után többes számú főnév áll, akkor az állítmány is többes számba kerül, ha azonban anyagnév, elvont fogalmat jelölő főnév vagy gyűjtőnév (azaz egyes számú főnév) áll a százalék- vagy ezrelékszám után, akkor ingadozik a nyelvhasználat: hol többes számba kerül az állítmány (egyeztetés a százalék- vagy ezrelékszámmal), hol egyes számba (egyeztetés a főnévvel): *20% des enfants ne font aucun sport.* 'A gyerekek 20%-a egyáltalán nem sportol.' *20% de la population ne fait (font) aucun sport.* 'A lakosság 20%-a egyáltalán nem sportol.'

55 Ingadozik a nyelvhasználat akkor is, ha az alany valamely **többes számú cím**: *Les Conquistadors est (sont) un roman passionnant d'André Malraux.* 'A Hódítók André Malraux izgalmas regénye.'

Ha a cím nem névelővel kezdődik, illetve ha teljes mondatot alkot, akkor egyes szám harmadik személybe kerül az állítmány: *Exercices de style est mon livre de chevet.* 'A „Stílusgyakorlatok” a kedvenc olvasmányom.' *Les dieux ont soif a été publié en 1912.* '„Az istenek szomjaznak” 1912-ben jelent meg.'

56 Ha valamely **többes számú országnév** a mondat alanya, akkor a franciában az állítmány is többes számba kerül: *Les Pays-Bas ont 15 millions d'habitants.* 'Hollandiának 15 millió lakosa van.' *Les États-Unis ont accueilli 50 millions de touristes étrangers en 2005.* 'Az Egyesült Államok 50 millió külföldi turistát fogadott 2005-ben.'

A tárgy

57 A tárgy azt jelöli, amire az állítmány által kifejezett cselekvés irányul, vagy ami e cselekvés eredményeképpen létrejön. *Il regarde son fils.* 'A fiát nézi.' *Maman prépare un gâteau.* 'Mama tortát süt.'

58 Ha meg akarjuk keresni a mondat tárgyát, tegyük az állítmány elé a *que ? qu'est-ce que ?* 'mit?' vagy a *qui ? qui est-ce que ?* 'kit?' kérdőszót: *Qui regarde-t-il ? Qui est-ce qu'il regarde ?* 'Kit néz?' – *Son fils.* 'A fiát.' *Que prépare-t-elle ? Qu'est-ce qu'elle prépare ?* 'Mit süt?' – *Un gâteau.* 'Tortát.'

59 A franciában – akárcsak a magyarban – bármely névszó lehet a mondat tárgya: *J'ai fait du café.* 'Csináltam kávét.' (Főnév.) *Il ne supporte pas le froid.* 'Nem bírja a hideget.' (Melléknév.) *Je veux les deux.* 'Mind a kettőt akarom.' (Számnév.) *On connaît ça.* 'Ezt ismerjük.' (Névmás.) *Elle adore se baigner dans la mer.* 'Imád a tengerben fürödni.' (Főnévi igenév.)

Természetesen a franciában is előfordul az is, hogy egy teljes mondat – tárgyi mellékmondat – tölti be a tárgy szerepét: *Elle dit que le train est parti.* 'Azt mondja, hogy elment a vonat.'

- 60 A tárgy használata szempontjából jelentős eltérést okoz a magyar és a francia nyelv között az, hogy a franciában nincs külön tárgyas igeragozás, s így nincs „igébe rejtett” tárgy sem. Az igébe rejtett magyar tárgy a franciában kötelezően megjelenik a mondatban: Elkíséred a fiadat? – Igen, elkísérem. *Tu vas accompagner ton fils ? – Oui, je vais l'accompagner.* (A magyarban a tárgyas igeragban – az **m**-ben – rejtőzik a tárgyesetű személyes névmás /öt/, a franciában azonban ki kell tenni: *l'*.)

A teljes mondatot vagy elvont gondolatartalmat helyettesítő semleges **le** tárgyesetű személyes névmás a *pouvoir, vouloir, savoir, voir, entendre, dire, croire, penser, espérer* igék használata esetén a franciában is elmaradhat, ha az értelmi összefüggésből teljesen világos, hogy miről van szó: *Elle est très malheureuse.* 'Nagyon boldogtalan.' – *Je sais.* (= *Je le sais.*) 'Tudom.' *Tu as de la fièvre ?* 'Lázas vagy?' – *Je ne crois pas.* (= *Je ne le crois pas.*) 'Nem hiszem.'

- 61 Tudni kell azt is, hogy az úgynevezett igevonatok miatt a franciában sok magyar tárgynak határozó, sok magyar határozónak pedig tárgy felel meg: *J'ai appuyé sur le bouton.* 'Megnyomtam a gombot.' (Francia határozó – magyar tárgy.) *Je n'ai jamais rencontré ton ami.* 'Sohasem találkoztam a barátoddal.' (Francia tárgy – magyar határozó.) E kérdéssel a 69-70. pontban foglalkozunk részletesebben.

A tárgy helye

- 62 Mivel a franciában nincs névszóragozás, a tárgynak sincs semmilyen alaki jegye (nincs „tárgyrag”), ezért általában csak a mondatban elfoglalt helye – valamint az egész mondat értelmi összefüggése – alapján lehet megkülönböztetni az alanytól; az alany általában az állítmány előtt áll, a tárgy pedig az állítmány után: *Pierre mange une pomme.* 'Pierre almát eszik.' (A franciában nem lehet megfordítani a sorrendet, mint a magyarban: *Une pomme mange Pierre* nem azt jelenti, hogy 'Almát eszik Pierre', hanem azt, hogy 'Egy alma megeszi Pierre-t'.)

- 63 Ha személyes névmás tölti be a tárgy szerepét, az – a felszólító mondatok kivételével – az állítmány **előtt** áll (a tiltó mondatokban is!): *Je le connais depuis longtemps.* 'Régóta ismerem (öt).' *Vous le connaissez depuis longtemps ?* 'Régóta ismeri?' *Le connaissez-vous depuis longtemps ?* 'Régóta ismeri?' *Ne l'oubliez pas.* 'Ne felejtse el!'

- 64 Felszólító mondatokban a személyes névmási tárgy is az igei állítmány **után** áll, s kötőjellel kapcsolódik: *Oubliez-le.* 'Felejtse el (öt)!'

- 65 Ha a mondat tárgya *tout* 'mindent', *assez* 'eleget', *beaucoup* 'sokat', *peu* 'keveset', *tant* 'annyit' vagy *trop* '(túl) sokat', e szavak segédige vagy félsegédige használata esetén általában a segédige/félsegédige és a főige közé ékelődnek, de állhatnak a főige után is: *Les enfants ont beaucoup mangé.* / *Les enfants ont mangé beaucoup.* 'A gyerekek sokat ettek.' *Je veux tout voir.* / *Je veux voir tout.* 'Mindent látni akarok.'

Ha az *assez, beaucoup, peu, tant, trop* szavakhoz főnév kapcsolódik (*de* viszonzószóval), e szószerkezetek általában a főige után állnak, de az is előfordul, hogy két részre szakadnak, s csak a *de* és a főnév kerül a főige mögé: *J'ai bu trop de vin.* / *J'ai trop bu de vin.* 'Túl sok bort ittam.'

- 66 Ha a mondat tárgya határozott névelős, mutató névelős vagy birtokos névelős főnév, akkor a nagyobb nyomaték kedvéért néha az e főnévi tárgynak megfelelő tárgyesetű személyes névmást is kiteszik az állítmány **elé**: *Je l'ai vue, la misère.* 'Láttam a nyomort.' *Je le connais, son fils.* 'Ismerem a fiát.' *Vous les mangez, ces escargots ?* 'Megeszik ezt a

csigát?’ – Ebben az esetben egyébként akár a mondat elején is állhat a főnévi tárgy: *La misère, je l’ai vue. Son fils, je le connais. Ces escargots, vous les mangez ? Ces nouvelles désastreuses, Gilles les a à peine entendues.* MICHEL TOURNIER: *Gilles & Jeanne* ’E végzetes híreket Gilles alig hallotta.’

67 Ha a mondatban azonos hosszúságú (ugyanannyi szóból álló) tárgy és határozó van, s egyik sem különösebben hangsúlyos, akkor a tárgy rendszerint megelőzi a határozót; ha a tárgy és a határozó eltérő hosszúságú, akkor a mondat egyensúlya általában úgy kívánja, hogy a hosszabb mondatrész kerüljön a mondat végére: *J’ai montré la photo aux enfants.* ’Megmutattam a fényképet a gyerekeknek.’ *J’ai montré aux enfants ces belles photos en couleurs.* ’Megmutattam a gyerekeknek ezeket a szép színes fényképeket.’ *J’ai montré ces belles photos en couleurs aux enfants de nos amis français.* ’Megmutattam ezeket a szép színes fényképeket a francia barátaink gyerekeinek.’

68 A tárgy és a határozó egymáshoz viszonyított helyét a hangsúly is befolyásolhatja: a kettő közül általában azt teszik a mondat végére, amelyik hangsúlyos. Ha a tárgy hangsúlyos, akkor a határozó gyakran a mondat elejére kerül: *J’ai réveillé Michel à cinq heures.* ’Öt órakor ébresztettem fel Michelt.’ *A cinq heures, j’ai réveillé Michel.* ’Öt órakor Michelt ébresztettem fel.’

Magyar tárgy – francia határozó

69 Egyes magyar tárgyias igéknek a franciában tárgyatlan igék felelnek meg. Ezek mellett a mondatban nem tárgyat, hanem határozót (viszonyzó szerkezetet vagy *en, y* határozói névmást) használnak a franciák:

accoucher de ’szülni’

Marie a accouché d’un garçon. ’Marie fiút szült.’

s’apercevoir de ’észrevenni’

Je me suis aperçu de l’erreur. ’Észrevettem a tévedést.’

appuyer sur ’megnyomni’

Appuyez sur le bouton vert. ’Nyomja meg a zöld gombot!’

bénéficier de ’kapni, élvezni’

Je bénéficie de sérieux avantages. ’Komoly előnyöket élvezek.’

changer de (+ főnév névelő nélkül) ’cserélni, változtatni’

Il a changé de chemise. ’Inget cserélt.’ *Ils ont changé de tactique.* ’Taktikát változtattak.’

se charger de ’vállalni’

Jacques s’est chargé de ce travail. ’Jacques vállalta ezt a munkát.’

déjeuner de ’reggelizni, ebédelni’

J’ai déjeuné d’une tranche de jambon. ’Egy szelet sonkát reggeliztem.’

dîner de 'vacsorázni'

Mon fils a dîné d'une tartine de beurre. 'A fiam egy szelet vajjas kenyeret vacsorázott.'

se douter de 'gyanítani, sejteni'

Je m'en doute. 'Sejtem.'

s'emparer de 'megszerezni, megkaparintani, hatalmába keríteni'

Le gardien de but s'est emparé du ballon. 'A kapus megszerezte a labdát.'

excuser q. (!) de qc. 'megbocsátani valakinek (!) valamit'

Excusez-le de cette erreur. 'Bocsássa meg neki ezt a tévedést!'

hériter qc. vagy de qc. 'örökölni valamit'

(Ha az is szerepel a mondatban, hogy kitől öröklünk valamit, akkor mindig: *hériter qc. de q.*, ha nem szerepel, akkor tetszés szerint *hériter qc.* vagy *hériter de qc.*)

J'ai hérité une maison. / J'ai hérité d'une maison. 'Örökölttem egy házat.'

J'ai hérité une maison de mes parents. 'Örökölttem a szüleimtől egy házat.'

jouir de 'élvezni valamit'

Ils jouissent d'innombrables avantages. 'Számptalan előnyt élveznek.'

profiter de 'felhasználni'

Je voudrais profiter de cette occasion. 'Szeretném felhasználni ezt az alkalmat.'

remercier q. (!) de qc. 'megköszönni valakinek (!) valamit'

Je voudrais remercier Pierre de cette agréable soirée. 'Szeretném megköszönni Pierre-nek ezt a kellemes estét.'

rire de 'kinevetni'

Il a ri de moi. 'Kinevetett (engem).'

se servir de 'használni'

Je me sers de ma voiture tous les jours. 'Minden nap használom a kocsimat.'

succéder à 'követni'

La nuit succède au jour. 'A nappalt az éjszaka követi.'

survivre à 'túlélni'

Trois personnes ont survécu à la catastrophe. 'Hárman túléltek a katasztrófát.'

se tromper de (+ főnév névelő nélkül) 'eltéveszteni'

Elle s'est trompée de chemin. 'Eltévesztette az utat.'

Magyar határozó – francia tárgy

70

Egyes magyar tárgyatlan igéknek a franciában tárgyas igék felelnek meg. Ezek mellett a mondatban nem határozót, hanem tárgyat használnak a franciák (más szóval: ezekhez viszonyzó nélkül kapcsolódnak a főnevek):

aider q. 'segíteni valakinek'

J'ai aidé mon père. 'Segítettem apámnak.'

appeler q. qc. 'valakit valaminek hívni'

On l'appelle « patron ». 'Főnöknek hívják.'

combattre qc. (vagy: **contre qc.**) 'harcolni, küzdeni valami ellen'

Les pompiers combattent l'incendie. 'A tűzoltók küzdenek a tűzvész ellen.'

contredire q. 'ellentmondani valakinek'

Vous contredisez votre directeur ? 'Ellentmond az igazgatójának?'

coûter qc. 'valamennyibe kerülni'

Cette maison nous a coûté une fortune. 'Ez a ház egy vagyonba került nekünk.'

craindre qc. 'félni valamitől'

Je crains la solitude. 'Félek a magánytól.'

croire q. 'hinni valakinek'

Ne croyez pas Pierre. 'Ne higgyen Pierre-nek!'

descendre qc. 'lemenni, leereszkedni, végigvonulni (lefelé) valamin'

Nous avons descendu l'escalier. 'Lementünk a lépcsőn.'

La foule a descendu les Champs-Élysées. 'A tömeg végigvonult a Champs-Élysées-n.'

devoir qc. 'tartozni valamivel'

Je te dois vingt euros. 'Húsz euróval tartozom neked.'

élire qc. 'megválasztani valamivé'

Il a été élu député. 'Parlamenti képviselővé választották.'

excuser q. 'megbocsátani valakinek'

Excusez-le. 'Bocsásson meg neki!'

féliciter q. 'gratulálni valakinek'

Nous avons félicité Pierre. 'Gratuláltunk Pierre-nek.'

fuir q./qc. 'menekülni valaki/valami elől'

Pourquoi fuyez-vous les gens ? 'Miért menekül az emberek elől?'

monter l'escalier 'felmenni a lépcsőn'

L'ascenseur ne marche pas, nous allons monter l'escalier. 'A lift nem működik, a lépcsőn megyünk fel.'

nommer q. qc. 'kinevezni valakit valamivé'

M. Kiss a été nommé directeur. 'Kiss urat **igazgatóvá** nevezték ki.'

parier qc. 'fogadni valamibe'

Je parie une bouteille de champagne avec toi qu'il ne viendra pas. 'Fogadok veled **egy üveg pezsgóbe**, hogy nem fog eljönni.'

présider qc. 'elnökölni valahol'

Qui va présider la réunion ? 'Ki fog elnökölni **a megbeszélésen?**'

se rappeler qc. 'emlékezni valamire'

Je me rappelle notre première rencontre. 'Emlékszem **az első találkozásunkra.**'

remercier q. 'köszönetet mondani valakinek'

Remerciez vos parents. 'Mondjon köszönetet **a szüleinek!**'

rencontrer q. 'találkozni valakivel'

J'ai rencontré Pierre. 'Találkoztam **Pierre-rel.**'

surveiller q. 'vigyázni valakire'

J'ai surveillé les enfants. 'Vigyáztam **a gyerekekre.**'

traverser qc. 'keresztülmenni valamin'

Nous avons traversé le bois. 'Keresztülmentünk **az erdőn.**'

veiller q. 'virrasztani valaki mellett'

Elle doit veiller sa fille malade. 'Virrasztania kell **beteg lánya mellett.**'

A tárgyas igéből és főnévből álló kifejezések használata

71 Egyes magyar tárgyas igék francia megfelelője tárgyas igéből (általában a *faire* igéből) és főnévből álló szókapcsolat. E szókapcsolatokhoz további tárgy nem illeszthető. Pl.:

'főzni' → *faire la cuisine*

'levest főzni' → *préparer une soupe*

'takarítani' → *faire le ménage*

'kitakarítani a hálószobát' → *faire le ménage dans la chambre*

'vásárolni' → *faire des courses*

'vásárolni egy autót' → *acheter une auto*

'fényképezni' → *prendre des photos*

'tájakat fényképezni' → *photographier des paysages*

A határozó

72 A határozó az állítmánnyal kifejezett cselekvés, történés vagy állapot körülményeit: helyét (helyhatározó), idejét (időhatározó), módját (módhatározó), okát (okhatározó), célját (célhatározó), eszközét (eszközhatározó) stb. jelölő mondatrész: *Tout chemin mène à Rome.* 'Minden út Rómába vezet.' *L'enfer est pavé de bonnes intentions.* 'A pokolba vezető út jó szándékkal van kikövezve.'

Általában határozószóval, viszonyszós szószerkezettel, az *en*, *y* határozói névmással vagy a személyes névmás részes esetével fejezhető ki, de előfordul az is, hogy pusztán főnév tölt be határozói funkciót.

Az alábbiakban a határozónak a mondatban elfoglalt helyével, valamint a hely-, az idő- és a célhatározóval foglalkozunk részletesebben.

A határozó helye

73 A határozó általában az állítmány és a tárgy **után** áll, de ha nem hangsúlyos, s a mondat egyensúlya, harmóniája úgy kívánja, a mondat elejére vagy az állítmány és a tárgy közé is kerülhet: *Nous avons acheté notre maison en 2012.* 'A házunkat 2012-ben vettük.' *En 2012, nous avons acheté une maison.* '2012-ben egy házat vettünk.' *Nous avons acheté en 2012 une vieille maison au toit de chaume.* '2012-ben egy régi nádtető házat vettünk.'

Mint példamondataink is mutatják, a franciában általában a mondat végén áll a hangsúlyos mondatrész (a magyarban az állítmány előtt!).

74 Arra nézve, hogy mikor kiegyensúlyozott, harmonikus valamely mondat, nincs egyértelmű szabály, de megfigyelhető, hogy:

a) ha a mondatban főnévi tárgy és két vagy több határozó is van, akkor az egyik határozó általában a mondat elejére kerül: *En France, on achète le pain chez le boulanger.* 'Franciaországban a péktől veszik a kenyeret.'

b) ha valamely mondatban az állítmány után különösebb hangsúly nélkül két határozó vagy egy tárgy és egy határozó következik, akkor a rövidebb (a kevesebb szóból álló) általában megelőzi a hosszabbat: *Ce danger pèse toujours sur nous.* 'Még mindig leselkedik ránk ez a veszély.' *J'ai envoyé à Bruxelles un rapport de 50 pages.* 'Küldtem Brüsszelbe egy 50 oldalas jelentést.' *Vous voyez trois tableaux entre les deux fenêtres.* 'A két ablak között három képet látnak.' *Vous voyez ici trois tableaux.* 'Itt három képet látnak.'

75 Összetett igeidő használata esetén a következő határozószók általában a segédige és a főige között állnak (helyhatározó nincs e határozószók között – helyhatározó nem kerülhet a segédige és a főige közé!): *d'abord* 'először', *ainsi* 'így', *alors* 'akkor', *beaucoup* 'nagyon', *bien* 'nagyon, jól', *bientôt* 'hamarosan', *déjà* 'már', *encore* 'még, már megint', *enfin* 'végül, végre', *ensuite* 'azután', *finalement* 'végül', *juste* 'éppen', *longtemps* 'sokáig', *mal* 'rosszul', *peu* 'kevésbé', *peut-être* 'talán', *plutôt* 'inkább', *presque* 'csaknem', *souvent* 'gyakran', *sûrement* 'biztosan', *surtout* 'főleg', *tellement* 'annyira', *toujours* 'mindig, még mindig', *trop* 'túlságosan', *vraiment* 'igazán'. Pl.: *Il est déjà parti.* 'Már elment.' *Il n'est pas encore revenu.* 'Még nem jött vissza.'

76 Az előző pontban felsorolt határozószók rendszerint az igés szerkezetekbe, kifejezésekbe is beékelődnek:

avoir faim → *J'ai encore faim.* 'Még éhes vagyok.'

prendre froid → *Jean-Paul prend souvent froid.* 'Jean-Paul gyakran megfázik.'

faire attention → *Je fais toujours attention.* 'Mindig figyelek.'

77 Előfordul az is, hogy a határozó a mondat jelzőjére vonatkozik. Ilyenkor mindig közvetlenül e jelző előtt áll: *Tu as une robe vraiment élégante.* 'Igazán elegáns a ruhád!'

78 A francia határozók – az *en* és *y* határozói névmások, valamint a részes esetű személyes névmások kivételével – nem állhatnak az alany és az állítmány között: 'Pierre jól dolgozik.' *Pierre travaille bien.* 'A gyerekek együtt indultak el.' *Les enfants sont partis ensemble.* 'A feleségem itt mindig unatkozik.' *Ma femme s'ennuie toujours ici.*

A szépirodalomban persze e szabály alól is találunk kivételt: *Les cigales autour de la maison crépitaient.* MAURIAC: *Le baiser au lépreux* 'A tücskök a ház körül ciripeltek.'

A helyhatározó

Határozószóval kifejezett helyhatározók

79 A határozószóval kifejezett helyhatározók közül az *ici* és a *là* használata érdemel külön figyelmet. E két határozószó eredetileg egymással ellentétes jelentésű volt: *ici* 'itt' (ahol a beszélő áll) – *là* 'ott'. Az idők folyamán az *ici* megőrizte eredeti jelentését, a *là* jelentése azonban kibővült: ma azt is jelentheti, hogy 'itt' (ahol a beszélő áll): *Je reste là.* 'Itt maradok.' *Monsieur Dupont n'est pas là.* 'Dupont úr nincs itt (vagy: nincs itthon).' *Vous êtes là, Mademoiselle ?* 'Itt van, kisasszony?'

Érdekes, hogy a magyar nyelvben éppen ellentétes fejlődés ment végbe: az 'itt' vette át részben az 'ott' szerepét is. Az ilyen – tulajdonképpen 'ott' jelentésű – 'itt'-et csak *là*-val (vagy esetleg az *y* határozói névmással) lehet franciára fordítani: 'Balzac Tours-ban született. Itt töltötte gyermekkorát, és itt végezte középiskolai tanulmányait is.' *Balzac est né à Tours. C'est là qu'il a passé son enfance, c'est là qu'il a fait ses études secondaires.* (Esetleg: *Il y a passé son enfance, il y a fait ses études secondaires.*)

A *là* mutatónévmás-helyettesítő szerepével kapcsolatban ☞ 578!

80 Az *ici/là* a magyar itt/ott-hoz hasonlóan párhuzamosan is használható. Ilyenkor nem azt jelentik, hogy 'itt, ahol beszélek' és 'nem itt, ahol beszélek', hanem azt, hogy 'egyik helyen – másik helyen', 'egyszer – máskor', 'hol – hol' (időhatározói értelemben): *Ici il y a des sacs, là des chapeaux de paille.* 'Itt (= az egyik helyen) szatyrok vannak, ott (= a másik helyen) szalmakalapok.' *Ici il pardonne, là il punit.* 'Egyszer megbocsát, máskor büntet.'

Viszonyszós szerkezettel kifejezett helyhatározók

81 A viszonzyszós szerkezettel kifejezett helyhatározók esetében a viszonzyszó megválasztása jelenthet nehézséget. A nehézség abból adódik, hogy nincs teljesen pontos megfelelés a francia viszonzyszók és a magyar ragok, névutók jelentése között. A fontosabb helyhatározói viszonzyszók alább megadott jelentése is csak a következő, apró betűs részben szereplő pontosításokkal együtt teljes: *à, dans, en* (az utánuk következő szótól függ, hogy mikor melyik) '-ba/-be, -ban/-ben', *sur* '-ra/-re, -on/-en/-ön', *de* '-ból/-ből, -tól/-től, -ról/-ről': *au garage* 'a garázsba(n)', *dans la maison* 'a házba(n)', *en manteau* 'kabátba(n)', *sur le garage, sur la maison, sur le manteau* 'a garázsra, a garázson, a házra, a házon, a kabátra, a kabáton', *de l'école* 'az iskolából, az iskoláról, az iskolától'.

82 Helyhatározói viszonzyszóként az *à* csak egyes számú, határozott névelővel álló főnevek előtt gyakori. Többes számban, illetve nem határozott névelő használata esetén általában azok előtt a főnevek előtt is *dans* áll, amelyeknek egyes számú, határozott névelős alakja előtt *à* szokott szerepelni: *au garage* 'a garázsban' – *dans*

les garages 'a garázsokban', **dans un garage** 'egy garázsban', **dans ce garage** 'ebben a garázsban', **dans mon garage** 'az én garázsomban'.

83 Egyes főnevek előtt a magyar -ra/-re, -on/-en/-ön ragoknak is *à, dans, en* felel meg a franciában. Néhány példa a nagyon sok közül: **à la gare** 'az állomásra, az állomáson', **dans la rue** 'az utcára, az utcán', **en train** 'vonatra, vonaton'.

84 Más főnevek előtt a magyar -ba/-be, -ban/-ben ragoknak is *sur* felel meg a franciában: **sur le port** 'a kikötőbe, a kikötőben', **sur place** 'helyben'.

85 Vannak olyan többjelentésű főnevek, amelyeknek az esetében a viszonyzó jelentés-megkülönböztető szerepet játszik: **dans la maison** 'a házban' – **à la maison** 'otthon', **en campagne** 'kampányban; hadjáratban' – **à la campagne** 'falun'.

86 Az alábbi „vonzatos” igék után *à (dans, en, sur)* viszonyzót kell használni a magyar -tól/-től, (-ból/-ből, -ról/-ről) rag francia megfelelőjeként:

acheter à q. 'venni **valakitől**'

J'ai acheté ce terrain à mon voisin. 'A szomszédomtól vettem ezt a telket.'

arracher à q. 'elragadni **valakitől**'

Ils ont arraché les enfants à leur mère. 'Elragadták a gyerekeket az anyjuktól.'

boire dans qc. 'inni **valamiből**'

Qui a bu dans mon verre ? 'Ki ivott a poharamból?'

demander à q. 'kérni **valakitől**, kérdezni **valakitől**'

J'ai demandé 10 euros à M. Dupont. 'Kértem 10 eurót Dupont úrtól.'

emprunter à q. 'kölcsönkérni **valakitől**'

J'ai emprunté un livre à Jean-Pierre. 'Kölcsönkértem egy könyvet Jean-Pierre-től.'

enlever à q. 'elrabolni **valakitől**'

Les malfaiteurs ont enlevé la petite fille à ses parents. 'A gengszterek elrabolták a kislányt a szüleitől.'

envier à q. 'irigyelni **valakitől**'

Je n'envie rien à personne. 'Senkitől sem irigylek semmit.'

interroger sur qc. 'kérdezni **valamiről**'

Les journalistes ont interrogé le ministre sur son voyage à Moscou. 'Az újságírók moszkvai útjáról kérdezték a minisztert.'

louer à q. 'bérbe venni **valakitől**' (De azt is jelentheti, hogy 'bérbe adni valakinek!')

J'ai loué cet appartement à un ami qui travaille à Bruxelles. 'Ezt a lakást egyik barátomtól vettem bérbe, aki Bruxelles-ben dolgozik.'

manger dans qc. 'enni **valamiből**'

On mange la viande dans une assiette plate. 'A húst lapos tányérből eszik.'

prélever sur qc. 'levonni **valamiből**'

Chaque mois, 200 euros sont prélevés sur mon salaire. 'Minden hónapban 200 eurót vonnak le a fizetésemből.'

prendre à q., dans qc., sur qc. 'elvenni **valakitől, valamiből, valamiről**'

Ils lui ont pris tout son argent. 'Minden pénzt elvették tőle.'

J'ai pris 10 euros dans mon portefeuille. 'Kivettem 10 eurót a pénztárcámból.'

J'ai pris un livre sur le bureau. 'Elvettem egy könyvet az íróasztalról.'

questionner sur qc. 'kérdezni **valamiről**'

Sylvie m'a questionné sur mes intentions. 'Sylvie a szándékaimról kérdezett.'

renoncer à qc. 'lemondani **valamiről**'
J'ai renoncé à ce voyage. 'Lemondtam erről az utazásról.'

retenir sur qc. 'visszatartani, levonni **valamiből**'
Ah ! si je pouvais disposer des sommes retenues sur mon salaire. 'Ó, ha rendelkezhetnék a fizetésemből levont összegekkel!'

voler à q. 'lopni **valakitől**'
Les pickpockets [pikpöket] ont volé une montre à un passant. 'A zsebtolvajok elloptak egy órát egy járókelőtől.'

87 Az alábbi „vonzatos” igék és melléknevek után **de** viszonyszót kell használni a magyar -ba/-be (-ban/-ben, -ra/-re, -on/-en/-ön, -hoz/-hez/-höz, -nál/-nél) rag francia megfelelőjeként:

amoureux de q. 'szerelmes **valakibe**'
Jeanne est amoureuse d'un acteur. 'Jeanne szerelmes egy színészbe.'

s'approcher de qc. 'közeledni **valamihez**'
Nous nous approchons de Paris. 'Közeledünk Párizshoz.'

avide de qc. 'valamire vágyó'
Il était avide d'argent. 'Pénzsóvár volt.'

capable de qc. 'képes **valamire**'
Je suis capable de tout. 'Mindenre képes vagyok.'

certain de qc. 'biztos **valamiben**'
On n'est jamais certain de la réussite. 'Az ember sohasem lehet biztos a sikerben.'

convenir de qc. 'megegyezni **valamiben**'
Nous sommes convenus du prix. 'Megegyeztünk az árban.'

coupable de qc. 'bűnös **valamiben**'
Il a été reconnu coupable de fraude fiscale. 'Adócsalásban találták vétkesnek.'

curieux de qc. 'kíváncsi **valamire**'
Pierre était curieux de tout. 'Pierre mindenre kíváncsi volt.'

digne de qc. 'méltó **valamire**'
Il n'est pas digne de votre confiance. 'Nem méltó a bizalmára.'

douter de qc. 'kétkedni **valamiben**'
Je doute du succès de cette entreprise. 'Kétkedem ennek a vállalkozásnak a sikerében.'

fier de qc. 'büszke **valamire**'
Nous sommes fiers de ces résultats. 'Büszkék vagyunk ezekre az eredményekre.'

innocent de qc. 'ártatlan **valamiben**'
Pierre est innocent du crime dont on l'accuse. 'Pierre ártatlan abban a bűnben, amellyel vádolják.'

jaloux de q. 'féltékeny **valakire**'
Elle est très jalouse de son mari. 'Nagyon féltékeny a férjére.'

jouer de qc. 'játszani **valamin**' (hangszeren)
Ma fille joue du piano. 'A lányom zongorázik.'

rire de qc. 'nevetni **valamin**'
Il a bien ri de cette histoire. 'Jót nevetett ezen a történeten.'

souffrir de qc. 'szervenvedni **valamiben**'

Jacques souffre de cette maladie depuis deux mois. 'Jacques két hónapja szenved e betegségben.'

se souvenir de qc. 'emlékezni **valamire**'

Je me souviens / Des jours anciens... VERLAINE: *Chanson d'automne* 'Emlékszem a régi napokra.'

sûr de qc. 'biztos **valamiben**'

Êtes-vous sûr du résultat ? 'Biztos az eredményben?'

Földrajzi nevek helyhatározói használata

88 A **kontinensnevek**, a nőnemű, egyes számú és a magánhangzóval kezdődő hímnemű, egyes számú **országnevek**, valamint a **francia régiók** nevének esetében a közeledést és az ottlétet **en** viszonyzóval, névelő nélkül fejezi ki a francia: *Je vais en Amérique, en France, en Franche-Comté, en Languedoc-Roussillon, en Iran.* 'Amerikába, Franciaországba, a Franche-Comté régióba, a Languedoc-Roussillon régióba, Iránba megyek.' *Je suis en Amérique, en France, en Franche-Comté, en Languedoc-Roussillon, en Iran.* 'Amerikában, Franciaországban, a Franche-Comté régióban, a Languedoc-Roussillon régióban, Iránban vagyok.' – Kivételt képez *Chypre* 'Ciprus', *Cuba* 'Kuba', *Madagascar* 'Madagaszkár', *Malte* 'Málta', *Oman* 'Oman', *Taiwan* 'Tajvan' s néhány kisebb, távoli szigetország neve; ezek **à** viszonyzóval képezik a közeledést és az ottlétet jelölő helyhatározót: : *Je vais à Chypre, à Malte.. Je suis à Chypre, à Malte.*

Az *et*-vel kapcsolt összetett francia **megyenevek** előtt a közeledés és az ottlét kifejezésére **en** viszonyzót kell használni, minden más francia megyenév előtt **dans**-t és határozott névelőt: **en** *Seine-et-Marne* 'Seine-et-Marne megyébe(n)' – **dans la** *Gironde, dans le Pas-de-Calais* 'Gironde megyébe(n), Pas-de-Calais megyébe(n)'.

89 Mássalhangzóval kezdődő, hímnemű **országnevek** és minden (hím- vagy nőnemű) többes számú országnév előtt az **à** viszonyzó és a határozott névelő összevonásából keletkező **au/aux**-t használja a francia a közeledés vagy az ottlét kifejezésére: *Je vais au Japon, aux États-Unis.* 'Japánba, az Egyesült Államokba megyek.' *Je suis au Japon, aux États-Unis.* 'Japánban, az Egyesült Államokban vagyok.' – Kivételt képez *Djibouti, Monaco, Saint-Marin* 'San Marino', *Singapour* 'Szingapúr' s néhány kisebb, távoli szigetország neve; ezek előtt pusztán **à** áll: : *Je vais à Monaco.* 'Monacóba megyek.' *Je suis à Monaco.* 'Monacóban vagyok.'

90 A **városnevek** esetében a közeledést és az ottlétet jelölő helyhatározót **à** viszonyzóval fejezi ki a francia: *Je vais à Paris.* 'Párizsba megyek.' *Je suis à Paris.* 'Párizsban vagyok.' (A határozott névelős városnevekkel kapcsolatban ☞ 93.)

Ha valamely város nevét nem földrajzi pontként említik, hanem belső területéről beszélnek, akkor az ottlétet gyakran nem az **à**, hanem a **dans** viszonyzóval fejezik ki: *Le matin, on roule mal dans Paris.* 'Reggel nehéz Párizsban autóval közlekedni.'

91 A távolodást jelölő helyhatározót minden földrajzi név **de** viszonyzóval képezi. A névelővel használt, mássalhangzóval kezdődő hímnemű ország- és régiónevek és valamennyi névelővel használt többes számú országnév a **de** és a **le, les** összevonásából keletkező **du, des**-vel, a többi ország- és régiónev, a kontinensnevek és a névelőt nem tartalmazó városnevek pedig pusztán **de**-vel: *Je viens du Japon, du Languedoc-Roussillon, des États-Unis, d'Iran, de Hongrie, de France, de Franche-Comté, d'Amérique, de Paris, de Budapest.* 'Japánból, a Languedoc-Roussillon régióból, az Egyesült Államokból, Iránból,

Magyarországról, Franciaországból, a Franche-Comté régióból, Amerikából, Párizsból, Budapestről jövök.’ (A határozott névelős városnevekkel kapcsolatban ☞ 93.)

Az összetett megyenevek közül azok, amelyeknek első tagja nőnemű és mássalhangzóval kezdődik, névelő nélkül, az összes többi – egyszerű vagy összetett – megyenév névelővel alkothat ilyen helyhatározót: *de Saône-et-Loire* ’Saône-et-Loire megyéből’, *de la Marne* ’Marne megyéből’, *du Gard* ’Gard megyéből’, *de l’Ain* ’Ain megyéből’, *des Ardennes* ’Ardennes megyéből’. – Azok az összetett megyenevek, amelyeknek első tagja nőnemű és magánhangzóval kezdődik, mindkét konstrukcióban előfordulnak: *d’Eure-et-Loire / de l’Eure-et-Loire* ’Eure-et-Loire megyéből’.

- 92 Az **út-, utca-, tér-** stb. nevek általában önmagukban, viszonyzó nélkül is kifejezik az ottlétet vagy közeledést jelölő helyhatározót, de a viszonyzós szerkezet is elfogadott: *J’habite rue Danton* (vagy: *dans la rue Danton*). ’A Danton utcában lakom.’ *J’habite 17, rue Danton à Paris* (vagy: *au 17, rue Danton à Paris*). ’Párizsban, a Danton utca 17-ben lakom.’ *Nous sommes allés place Molière* (vagy: *sur la place Molière*). ’Elmentünk a Molière térre.’

- 93 Néhány város francia neve határozott névelővel kezdődik: *Le Havre*, *La Rochelle*, *Les Sables-d’Olonne*, *Le Caire* ’Kairó’, *La Havane* ’Havanna’, *La Haye* ’Hága’ stb. A velük képzett helyhatározókban az **à** és **de** viszonyzó épp úgy összeolvad a határozott névelővel, mint a köznevek előtt (☞ 525). Az így kapott *au*, *aux*, *du*, *des* szócskákat kisbetűvel írják: *Je vais au Havre, à La Rochelle, aux Sables-d’Olonne*. ’Le Havre-ba, La Rochelle-be, Les Sables-d’Olonne-ba megyek.’ *Je suis au Havre, à La Rochelle, aux Sables-d’Olonne*. ’Le Havre-ban, La Rochelle-ben, Les Sables-d’Olonne-ban vagyok.’ *Je viens du Havre, de La Rochelle, des Sables-d’Olonne*. ’Le Havre-ból, La Rochelle-ből, Les Sables-d’Olonne-ból jövök.’

Közlekedési eszközök nevének helyhatározói használata

- 94 Helyhatározóként a franciában **en** viszonyzóval (névelő nélkül) használjuk azoknak a közlekedési eszközöknek a nevét, amelyeknek a belsejében utazunk, s **à** viszonyzóval (ugyancsak névelő nélkül) azokét, amelyekre ráülünk (bár az **en** néha ez utóbbiakkal is előfordul): *On voyage en auto* (*en voiture, en autocar, en train/par le train, en avion/par avion, en bateau*), *à bicyclette/en bicyclette* (*à moto/en moto, à cheval, à dos de chameau, à dos de mulet, à dos d’âne*)... ’Autóval (kocsival, busszal, vonattal, repülővel, hajóval), kerékpárral (motorral, lóháton, teveháton, öszvérháton, számárháton) utazunk.’

Az időhatározó

- 95 **Viszonyzós szerkezettel kifejezett időhatározók**

à

de 3 heures à 5 heures ’3 órától 5 óráig’, *de (du) lundi à (au) vendredi* ’hétfőtől péntekig’ (*de/à*-val azt jelenti, hogy a most következő hétfőtől az utána következő péntekig, *du/au*-val pedig azt, hogy általában, minden héten hétfőtől péntekig), *de 1990 à 2000* ’1990-től 2000-ig’, *à 5 heures* ’5 órakor’

Az **à** viszonyzót ’-ig’ értelemben csak a ’-tól -ig’ kifejezésben használjuk. Ha csak ’-ig’ szerepel a mondatban (’-tól’ nélkül), azt a *jusqu’à* viszonyzóval fejezhetjük ki: *jusqu’au 31 décembre* ’december 31-ig’.

à partir de

à partir de 2002 ’2002-től (kezdve)’, *à partir de 5 heures* ’5 órától (kezdve)’.

après

après 1968 '1968 után', **après 5 heures** '5 óra után', **5 heures après** '5 órával később' (a múlt vagy a jövő egy meghatározott időpontjától számítva)

Legutolsó példánkban az *après* tulajdonképpen nem a *5 heures*-höz, hanem a ki nem mondott *cela*-hoz tartozik: *5 heures après cela* 'öt órával az után'.

avant

avant 1968 '1968 előtt', **avant 5 heures** '5 óra előtt', **5 heures avant** '5 órával korábban' (a múlt vagy a jövő egy meghatározott időpontjától számítva)

Legutolsó példánkban az *avant* tulajdonképpen nem a *5 heures*-höz, hanem a ki nem mondott *cela*-hoz tartozik: *5 heures avant cela* 'öt órával az előtt'.

dans

dans 5 heures '5 óra múlva', **dans dix ans** '10 év múlva'

de

de 3 heures à 5 heures '3 órától 5 óráig', **de (du) lundi à (au) vendredi** 'hétfőtől péntekig' (*de/à*-val azt jelenti, hogy a most következő hétfőtől az utána következő péntekig, *du/au*-val pedig azt, hogy általában, minden héten hétfőtől péntekig), **de 1990 à 2000** '1990-től 2000-ig', **d'aujourd'hui en huit** 'mához egy hétre', **de jeudi en huit** 'jövő csütörtökhöz, csütörtökhöz egy hétre'

Az *de* viszonyzót '-tól/-től' értelemben csak a '-tól -ig' kifejezésben használjuk. Ha csak '-tól/-től' szerepel a mondatban ('-ig' nélkül), azt az *à partir de* vagy a *dès* viszonyzóval (múlt időben ezen kívül a *depuis*-vel) fejezhetjük ki: *à partir du 1er janvier* 'január 1-től (kezdve)'.

depuis

depuis 8 heures '8 óra óta, 8 órától', **depuis 1990** '1990 óta, 1990-től'

A *depuis* csak a múltban megjelölt időponttól számított periódust jelölhet; a 'mostantól kezdve', 'hőnaptól kezdve' francia megfelelőiben nem a *depuis*, hanem az *à partir de* vagy a *dès* szerepel.

dès

dès 5 heures 'már 5 órakor, 5 órától (kezdve)', **dès 1222** 'már 1222-ben, 1222-től (kezdve)'

en

en 5 heures '5 óra alatt', **en 3 jours** '3 nap alatt', **en 1997** '1997-ben', **d'aujourd'hui en huit** 'mához egy hétre', **de jeudi en huit** 'csütörtökhöz egy hétre, jövő csütörtökhöz'

Az 'alatt' kifejezésére akkor lehet *en*-t használni, ha arról van szó, hogy **mennyi idő szükséges valamihez**: *Je prépare un café en dix minutes*. 'Tíz perc alatt főzök egy kávét.' Más esetekben a *pendant* viszonyzó szerepel: *pendant les fêtes* 'az ünnepek alatt'.

Időpontot jelölő időhatározóként évszámok, évszakok (a *printemps* kivételével) és hónapok neve előtt állhat: **en 1938** '1938-ban', **en été** 'nyáron', **en mars** 'márciusban'. (A *printemps* esetében *à* viszonyzót használ a francia: *au printemps* 'tavasszal'.)

entre

entre 3 heures et 5 heures '3 és 5 (óra) között', **entre 2004 et 2009** '2004 és 2009 között'

il y a / il y a ... que

il y a trois ans 'három éve (= három évvel ezelőtt)'

il y a trois ans que 'három éve (= három év óta)'

Je suis venu à Budapest il y a trois ans. 'Három éve jöttem Budapestre.'

Il y a trois ans que je travaille ici. 'Három éve dolgozom itt.'

Az *il y a ... que* helyett *depuis* is használható: *Je travaille ici depuis 3 ans.* 'Három éve dolgozom itt.'

jusqu'à/jusqu'en

jusqu'à 5 heures '5 óráig', *jusqu'à/jusqu'en 2009* '2009-ig'

A *jusqu'en-t* főleg évszámok előtt használják, de évszámok előtt is állhat *jusqu'à* is.

A '-tól/-től ... -ig' szerkezetben az *à* viszonyzó önmagában is kifejezheti az '-ig'-et: *de 3 heures à 5 heures* '3 órától 5 óráig'.

Az időtartamot jelölő '-ig' francia megfelelője nem a *jusqu'à*, hanem a *pendant*: *Le directeur a parlé pendant 20 minutes.* 'Az igazgató 20 percig beszélt.'

pendant

pendant trois heures 'három óráig (= három óra hosszat)', *pendant longtemps* 'sokáig',
pendant le voyage 'az utazás alatt'

pour

pour 5 heures '5 órára', *pour mardi* 'keddre'

vers

vers 5 heures '5 óra felé, 5 óra körül', *vers 2002* '2002 felé, 2002 körül'

96 Viszonyzó nélkül, főnévvel kifejezett időhatározók

97 Puszta főnévvel, névelő és minden egyéb bevezető szócska nélkül:

lundi, mardi ... '(a legutóbbi vagy a legközelebbi) hétfőn, kedden ...'

lundi dernier, mardi dernier ... '(a legutóbbi) hétfőn, kedden ...'

lundi prochain, mardi prochain ... '(a legközelebbi) hétfőn, kedden ...'

hier/avant-hier/demain/après-demain matin/(à) midi/après-midi/soir 'tegnap/tegnapelőtt/
holnap/holnapután reggel/délben/délután/este'

début janvier, début février ... (vagy: *au début de janvier ...*) 'január elején, február elején ...'

fin janvier, fin février ... (vagy: *à la fin de janvier ...*) 'január végén, február végén ...'

98 Határozott névelővel:

l'été (vagy: *en été*) 'nyáron', *l'hiver* (vagy: *en hiver*) 'télen' ('tavasszal', 'ősszel' csak így: *au printemps, en automne*)

le jour 'nappal', *la nuit* 'éjjel', *le matin* 'reggel, délelőtt', *l'après-midi* 'délután', *le soir* 'este'

la veille (vagy: *à la veille*) 'előző nap, előző este', *la veille au matin* 'előző nap reggel, előző nap délelőtt', *la veille à midi* 'előző nap délben', *la veille dans l'après-midi* 'előző nap délután', *la veille au soir* 'előző este'

le lendemain (vagy: *au lendemain*) 'másnap', *le surlendemain* (vagy: *au surlendemain*) 'harmadnap'

le lundi, le mardi ... '(minden) hétfőn, (minden) kedden ...'

l'an dernier/passé, l'année dernière/passée 'tavaly', *l'été dernier/passé* 'a (legutóbbi) nyáron', *l'hiver dernier/passé* 'a (legutóbbi) télen', *le mois dernier/passé* 'a múlt hónapban', *la semaine dernière/passée* 'a múlt héten'

l'an prochain, l'année prochaine 'jövőre', *l'été prochain* 'a (legközelebbi) nyáron', *l'hiver prochain* 'a (legközelebbi) télen', *le mois prochain* 'a jövő hónapban', *la semaine prochaine* 'a jövő héten'.

99 Határozatlan névelővel:

un lundi, un mardi ... 'egy hétfői napon, egy keddi napon ...'

un jour 'egy napon', *une nuit* 'egy éjjel', *un matin* 'egy reggel, egy délelőtt', *un (une) après-midi* 'egy délután', *un soir* 'egy este'

100 Mutató névelővel:

cette année 'idén', *ce printemps* 'idén tavasszal', *cet été* 'idén nyáron', *cet automne* 'idén ősszel', *cet hiver* 'idén télen', *ce mois-ci* 'ebben a hónapban', *cette semaine* 'ezen a héten', *ce jour* 'e napon, ma', *cette nuit* 'ma éjjel', *ce matin* 'ma reggel, ma délelőtt', *cet (cette) après-midi* 'ma délután', *ce soir* 'ma este'

ce jour-là 'azon a napon', *ce matin-là* 'azon a reggelen, azon a délelőttön' ...

101 Tőszámnévvel:

un an sur deux, une année sur deux 'minden második évben', *un mois sur trois* 'minden harmadik hónapban', *une semaine sur quatre* 'minden negyedik héten', *un jour sur deux* 'minden másnap', *un lundi sur deux, un mardi sur deux* ... 'minden második hétfőn, minden második kedden' ... *un soir sur deux* 'minden második este' ...

102 Tout(e) szócskával és határozott névelővel:

toute l'année 'egész évben', *tout l'été* 'egész nyáron', *tout le mois* 'egész hónapban', *toute la semaine* 'egész héten', *toute la journée* 'egész nap', *toute la nuit* 'egész éjjel', *toute la matinée* 'egész délelőtt', *tout (toute) l'après-midi* 'egész délután', *toute la soirée* 'egész este'

103 Tous (toutes) szócskával és határozott névelővel:

tous les ans 'évente, minden évben', *tous les mois* 'havonta, minden hónapban', *toutes les semaines* 'hetente, minden héten', *tous les jours* 'naponta, minden nap', *tous les lundis, tous les mardis* ... 'minden hétfőn, minden kedden ...'

104 Tous (toutes) szócskával, határozott névelővel és tőszámnévvel:

tous les deux ans, tous les trois ans 'kétévente, minden második évben, háromévente, minden harmadik évben', *tous les deux mois* 'kéthavonta, minden második hónapban', *toutes les deux semaines* 'kéthetente, minden második héten', *tous les deux jours* 'kétnaponként, minden második napon', *tous les huit jours* 'hetente', *tous les quinze jours* 'kéthetente'

105 Chaque szócskával:

chaque année 'évente, minden évben', *chaque mois* 'minden hónapban, havonta', *chaque quinzaine* 'kéthetente', *chaque semaine* 'hetente, minden héten', *chaque jour* 'minden nap, naponta', *chaque lundi, chaque mardi* ... 'minden hétfőn, minden kedden ...'

A célhatározó

- 106 A magyar '-ért' célhatározórag francia megfelelője a **pour** viszonyzó, a főnévi igenévvel kifejezett magyar célhatározónak pedig a franciában is főnévi igenév felel meg: *Nous travaillons pour nos enfants.* 'A gyerekeinkért dolgozunk.' *Pierre est allé faire des courses.* 'Pierre elment bevásárolni.'
- 107 A 'hogy' kötőszóval bevezetett magyar célhatározói mellékmondatok francia megfelelői két csoportra oszlanak aszerint, hogy a főmondat és a mellékmondat alanya azonos-e vagy sem: ha azonos, akkor a francia nem mellékmondatot használ, hanem **pour** viszonyzót és főnévi igenevet; ha nem azonos, akkor **pour que** kötőszóval bevezetett célhatározói mellékmondatot, amelynek állítmánya (illetve az állítmány igei része) **subjonctif**ban áll. A célhatározó esetében tehát **sohasem que** a magyar 'hogy' kötőszó francia megfelelője, hanem mindig **pour** vagy **pour que**: *Elle s'est mise à la fenêtre pour voir les passants.* 'Az ablakhoz ment, hogy lássa a járókelőket.' *Elle s'est mise à la fenêtre pour que les passants la voient.* 'Az ablakhoz ment, hogy lássák a járókelők.'
- 108 A helyváltoztatást jelölő *aller* 'menni', *venir* 'jőnni', *revenir* 'visszajőnni', *monter* 'felmenni', *descendre* 'lemenni', *partir* 'elmenni', *rentrer* 'hazamenni', *courir* 'futni' stb. igék után a célhatározót kifejező főnévi igenév általában **pour nélkül** áll (e mellékmondatok egyébként a magyarban is helyettesíthetők főnévi igenévvel!): *Je reviendrais vous dire au revoir.* 'Még visszajövök, hogy elköszönjek tőletek.' Vagy: 'Még visszajövök elköszönni tőletek.'

A jelző

- 109 A jelző valakinek vagy valaminek a milyenségét fejezi ki: *La voiture électrique ne pollue pas l'air.* 'Az elektromos autó nem szennyezi a levegőt.' *Nous avons rencontré des touristes japonais.* 'Japán turistákkal találkoztunk.'
- Szófaját tekintve a legtöbb jelző – mint fenti két példamondatunkból is látható – melléknév, de lehet viszonyzós szerkezet vagy akár puszta főnév is: *Il portait une chemise à carreaux avec une cravate orange.* 'Kockás inget viselt narancssárga nyakkendővel.'
- A továbbiakban a melléknévi jelző helyével kapcsolatos tudnivalókat tárgyaljuk részletesebben. A jelző és a jelzett szó egyeztetésének kérdésével a melléknévről szóló fejezetben foglalkozunk (☞ 486-510).

A melléknévi jelző helye

- 110 A melléknévi jelző a magyarban mindig a jelzett szó előtt, a franciában azonban legtöbbször a jelzett szó után áll: *Le chien noir a mangé les saucisses.* 'A fekete kutya megegette a kolbászt.' *Nous avons des machines modernes.* 'Korszerű gépeink vannak.'
- 111 Mindamellet az alábbi melléknévi jelzők általában a franciában is a jelzett szó előtt állnak, nem utána: *petit/grand/gros*, *bon/mauvais*, *jeune/vieux*, *nouveau*, *long*, *beau*, *joli*, *autre*. Például: *Une belle pomme est tombée.* 'Leesett egy szép alma.'

A sportnyelvben gyakori a személynév (a sportoló neve) **előtt** álló, nemzetiséget jelölő jelző. Ezt általában főnévként kezeli, és a nemzetiségnevekre vonatkozó helyesírási szabály szerint (☞ 774) nagybetűvel írja a francia: *l'Américain Mike Tyson* LE MONDE, 13/02/1990 'az amerikai Mike Tyson'.

112 Előfordul, hogy – a nyomaték kedvéért vagy stíláriis okból – a jelzett szó elé kerülnek az általában utána álló melléknévek is és fordítva. A színnevek vagy a melléknévi igenévi jelzők például mindig a jelzett szó után szoktak állni, mégis találkozunk ilyen mondatokkal is: « *Les noirs sapins ne prédominent plus.* » YOURCENAR : *Archives du Nord* 'Már nem uralkodó a fekete fenyő.' « *Ils me rappelaient le temps heureux de ma croyante jeunesse.* » MARCEL PROUST : *À la recherche du temps perdu* 'Eszembe juttatták hívő ifjúkorom boldog idejét.'

113 A melléknévi jelző játékos helyváltoztatását példázza a közismert mondás: *C'est bonnet blanc et blanc bonnet.* 'Egyik kutya, másik eb.'

114 Olyan melléknévi jelzők is vannak, amelyek mást jelentenek, ha a jelzett szó előtt állnak, s mást, ha utána: a jelzett szó előtt általában elvont, utána pedig konkrét értelemben használatosak. A leggyakrabban előfordulók:

un ancien ministre 'egy **volt** miniszter' – *une maison ancienne* 'egy **régi** ház'
une basse vengeance '**aljas** bosszú' – *une porte basse* '**alacsony** ajtó'
un brave homme '**derék** ember' – *un homme brave* '**bátor** ember'
un certain succès '**valamelyes** siker' – *un succès certain* '**biztos** siker'
mon cher ami '**kedves** barátom' – *un manteau cher* 'egy **drága** kabát'
une curieuse femme '**furcsa** asszony' – *une femme curieuse* '**kíváncsi** asszony'
un grand homme '**nagy** ember' – *un homme grand* '**magas** ember'
une grosse femme '**kövér** nő' – *une femme grosse* '**terhes** nő'
un jeune homme '**fiatalember**' – *un homme jeune* '**fiatal** férfi'
une légère amélioration '**kis** javulás' – *un vêtement léger* '**könnyű** öltözék'
un maigre dîner 'sovány (azaz **szerény**) vacsora' – *un chat maigre* '**sovány** macska'
un méchant enfant '**rossz** gyerek' – *un homme méchant* '**gonosz** ember'
un mince avantage '**csekély** előny' – *une tartine mince* '**vékony** szelet kenyér'
un pauvre homme '**szerencsétlen** ember' – *un homme pauvre* '**szegény** ember'
ma propre chemise 'a **saját** ingem' – *ma chemise propre* 'a **tiszta** ingem'
un sacré gamin '**szörnyű** gyerek' – *une chose sacrée* '**szent** dolog'
une seule femme '**egyetlen** asszony' – *une femme seule* '**egyedülálló** asszony'
un triste personnage '**gyászos** szereplő' – *un homme triste* '**szomorú** ember'
l'unique film 'az **egyetlen** film' – *un film unique* '**egyedülálló** film'
un vieil ami '**régi** barát' – *un ami vieux* '**öreg** barát'
un vrai musée '**valóságos** múzeum' – *une histoire vraie* '**igaz** történet'

115 Előfordul, hogy több melléknévi jelző is tartozik valamelyik mondatrészhez. A jelzők helyére nézve ilyenkor is érvényesek a fentiekben ismertetett szabályok. A kötőszó- és vesszőhasználat általában megegyezik a magyarral: *le chien noir malade* 'a **beteg fekete** kutya', *le bon petit chien* 'a **jó kiskutya**', *le petit chien noir* 'a **fekete kiskutya**', *un travail agréable et utile* '**kellemes és hasznos** munka', *un travail intéressant, agréable et utile* '**érdekes, kellemes és hasznos** munka'.

A különböző jelzőket tartalmazó szókapcsolatokban (például a fenti első példában, ahol is a szint jelző *noir* és az egészségi állapotot jelző *malade* szerepel) megfigyelhető, hogy ha a franciában a jelzett szó után állnak a jelzők, akkor a francia és magyar szórend általában egymás tükörképe: mindegyik nyelvben ugyanaz a jelző van a legközelebb a jelzett szóhoz, ugyanaz van a második, harmadik helyen stb. Gyakran találkozunk e jelenséggel országok, pártok, szervezetek nevének fordításakor:

Émirats Arabes Unis – **Egyesült Arab** Emirátusok
République Arabe Syrienne – **Szíriai Arab** Köztársaság
Parti Communiste Français – **Francia Kommunista** Párt
Parti Socialiste Hongrois – **Magyar Szocialista** Párt
Communauté Économique Européenne – **Európai Gazdasági** Közösség
Académie Commerciale Internationale – **Nemzetközi Kereskedelmi** Akadémia

A kérdezés

A magyar anyanyelvűek számára a francia kérdő mondat **hanglejtése** (intonációja) és **szórendje** jelent problémát.

A kérdő mondat hanglejtése

- 116 A kérdőszó nélküli, ún. eldöntendő francia kérdés hanglejtése alapvetően eltér a magyarétól: a magyar kérdésben az utolsó előtti szótagnál visszük fel a legmagasabbra a hangot, a franciában pedig az utolsónál: 'Láttad a házat?' → *Tu as vu la maison ?*

A kérdő mondat szórendje

A kérdő mondat szórendje a beszélt nyelvben

- 117 A beszélt nyelvben az **eldöntendő** kérdő mondat általában egyenes szórendű, azaz szórendje nem különbözik a kijelentő mondatétól (csak az eltérő hanglejtés jelzi, hogy kérdésről van szó): *Le train est parti.* 'Elment a vonat.' – *Le train est parti ?* 'Elment a vonat?' *Tu es malade.* 'Beteg vagy.' – *Tu es malade ?* 'Beteg vagy?'

Az ilyen kérdésekben is gyakran szerepel azonban a jelentés nélküli *est-ce que* kérdő szerkezet: *Est-ce que le train est parti ? Est-ce que tu es malade ?*

- 118 Az **ou** ('vagy') kötőszót tartalmazó kérdésekben nem használnak *est-ce que*-t: *Tu viens ou tu ne viens pas ?* 'Jössz vagy nem jössz?'

- 119 Az olyan eldöntendő kérdésekben, amelyeknek alanya **személyes névmás, on**, vagy **ce**, „fordított szórenddel” is találkozunk (az igei állítmány, illetve összetett igeidő használata esetén a segédige megelőzi az alanyt). Ez a forma a választékosabb stílusra jellemző: *Parlez-vous français ?* 'Beszél franciául?' *Avez-vous visité l'exposition ?* 'Megnézte a kiállítást?' *N'avez-vous pas visité l'exposition ?* 'Nem nézte meg a kiállítást?'

- 120 A beszélt nyelvben a **kiegészítendő** (kérdőszóval bevezetett) kérdésre is az egyenes szórend jellemző. A kérdőszó után azonban rendszerint ott áll az *est-ce que* kérdő szerkezet: *Quand est-ce que le train est parti ?* 'Mikor ment el a vonat?' *Quand est-ce que tu étais malade ?* 'Mikor voltál beteg?'

- 121 Bizalmasabb vagy kissé pongyola stílusban gyakori az *est-ce que* nélküli egyenes szórend és a kérdőszó hátravetése is: *Quand le train est parti ?* 'Mikor ment el a vonat?' *Tu étais malade quand ?* 'Mikor voltál beteg?'

- 122 Választékosabb stílusban az olyan kiegészítendő kérdésekben, amelyeknek alanya **személyes névmás, on**, vagy **ce**, gyakori a fordított szórend: *Quand est-il parti ?* 'Mikor ment el?' *Quand étais-tu malade ?* 'Mikor voltál beteg?'

A kérdő mondat szórendje az írott nyelvben

- 123 Azokban a kérdésekben, amelyeknek alanya **személyes névmás, on** vagy **ce**, az írott nyelv általában fordított szórendet használ: *Avez-vous réfléchi ?* 'Gondolkozott?' *Quand le saura-t-on ?* 'Mikor fogjuk megtudni?' *Pourquoi ne partirait-on pas ?* 'Miért ne utaznánk el?' *Est-ce vrai ?* 'Ez igaz?'

- 124 Az olyan kérdő mondatokban, amelyeknek alanya nem személyes névmás, **on** vagy **ce**, az írott nyelvben a fordított vagy a vegyes szórend a leggyakoribb. A vegyes szórendű mondatok általában alanyismétlő szerkezetűek: az állítmány előtt álló alanyt az állítmány (illetve annak igei része) után személyes névmás formájában megismételjük: *Cette activité est-elle vraiment utile ?* 'Valóban hasznos e tevékenység?' *Cette activité n'est-elle pas utile ?* 'Nem hasznos ez a tevékenység?' *Quand ces jeunes sauront-ils la vérité ?* 'Mikor fogják megtudni az igazat ezek a fiatalok?'

- 125 Az alanyismétlő szerkezetű kérdő mondatok nem feltétlen vegyes szórendűek, mert a főnévi alany a mondat végén is állhat: *Est-elle vraiment utile cette activité ? N'est-elle pas utile cette activité ? Quand sauront-ils la vérité ces jeunes ?*
- 126 A *que* kérdőszóval bevezetett kérdő mondatokban nem lehet vegyes szórend, főnévi alany esetén is fordított szórendet (vagy *est-ce que* közbeiktatásával egyenes szórendet) kell használni: *Que mangeront les lièvres en hiver ? Qu'est-ce que les lièvres mangeront en hiver ?* 'Mit esznek a nyulak télen?'
- 127 Az alanyra kérdező *qui* kérdőszóval bevezetett kérdő mondatok természetesen mindig egyenes szórendűek, a tárgyra kérdező *qui*-vel bevezetettekben azonban fordított szórendet (esetleg *est-ce que* közbeiktatásával egyenes szórendet) találunk: *Qui mangera les lièvres ?* 'Ki eszi meg a nyulakat?' – *Qui voyez-vous ? Qui est-ce que vous voyez ?* 'Kit lát?'
- 128 A fordított és a vegyes szórenden kívül mind az eldöntendő, mind a kiegészítendő írott nyelvi kérdésekben gyakori az *est-ce que*-vel bevezetett egyenes szórend is: *Est-ce que vous avez réfléchi ? Est-ce que cette activité est vraiment utile ? Quand est-ce que ces jeunes sauront la vérité ?*
- 129 Fordított vagy vegyes szórendű kérdő mondatokban az *est-ce que* szerkezet nem használható.
- 130 A fordított vagy vegyes szórendű kérdő mondatokban a személyes névmás, az *on* és a *ce* írásban kötőjellel kapcsolódik az igéhez (összetett igeidőkben a segédigéhez): *Est-elle heureuse ?* 'Boldog?' *Les enfants ont-ils trouvé le chemin ?* 'A gyerekek megtalálták az utat?'
- 131 A fordított vagy vegyes szórendű kérdő mondatokban a magánhangzóra végződő egyes szám harmadik személyű igealakok és az *il, elle, on* névmások közé egy *-t* kötőhang ékelődik: *De quoi parle-t-il ?* 'Miről beszél?' *Arrivera-t-elle avant 10 heures ?* 'Meg fog érkezni 10 óra előtt?' *Que va-t-on faire ?* 'Mit teszünk?' *Ne va-t-on rien faire ?* 'Semmit sem teszünk?'
- 132 Az *-er* végű igék jelen idő egyes szám első személyű alakja fordított szórendben csak az irodalmi nyelvben fordul elő; itt a szóvégi *e accent aigu*-t kap, de [ɛ]-nek hangzik: *Me trompé-je ?* [mɛʁɔ̃pɛʒ] 'Tévedek?' – A beszélt nyelvben e régies szerkezetet *est-ce que*-vel és egyenes szórenddel helyettesítik: *Est-ce que je me trompe ?*

Tagadó kérdésre állító válasz

- 133 Tagadó kérdésre az állító válasz nem *oui*, hanem *si* vagy *mais si*: *Vous n'êtes pas content ?* 'Nem elégedett?' – *Si.* 'De igen.' *Tu ne l'aimes pas ?* 'Nem szereted?' – *Mais si.* 'De igen.' (A *mais oui* jelentése nem 'de igen', hanem 'hát persze, természetesen'.)

Példák a fontosabb kérdőszók használatára

- 134 **Az alanyra kérdező kérdőszók**
qui ? 'ki? kik?'
Qui veut chanter ? 'Ki akar énekelni? Kik akarnak énekelni?'
qui est-ce qui ? 'ki? kik?'
Qui est-ce qui veut chanter ? 'Ki akar énekelni? Kik akarnak énekelni?'
qu'est-ce qui ? 'mi?'
Qu'est-ce qui vous intéresse ? 'Mi érdekli?'
quel est ? quelle est ? 'mi? melyik?'
Quel est le plus grand lac du monde ? 'Melyik a világ legnagyobb tava?'
lequel ? laquelle ? lesquels ? lesquelles ? 'melyik? melyikek?'
Lequel des deux gagnera ? 'Melyik fog nyerni a kettő közül?'

- 135 A tárgyra kérdező kérdőszók**
qui ? qui est-ce que ? 'kit? kiket?'
Qui avez-vous vu ? Qui est-ce que vous avez vu ? 'Kit látott? Kiket látott?'
que ? qu'est-ce que ? 'mit? miket?'
Que voyez-vous ? Qu'est-ce que vous voyez ? 'Mit lát?'
quoi ? 'mit?' (bizalmas stílus)
Tu vas faire quoi ? 'Mit fogsz csinálni?'
lequel ? laquelle ? lesquels ? lesquelles ? 'melyiket? melyikeket?'
Lequel prendrez-vous ? 'Melyiket kéri?'
- 136 A helyhatározóra kérdező kérdőszók**
où ? 'hol? hová?'
Où est Pierre ? 'Hol van Pierre?'
Où va Pierre ? 'Hová megy Pierre?'
d'où ? 'honnan?'
D'où venez-vous ? 'Honnan jöttök?'
jusqu'où ? 'meddig?'
Jusqu'où êtes-vous allé ? 'Meddig ment el?'
par où ? 'merre?'
Par où êtes-vous passé ? 'Merre ment?'
helyhatározói viszonyzó + qui, quoi 'ki, mi + helyhatározórag vagy névutó'
À côté de qui étiez-vous ? 'Ki mellett állt?'
Sur quoi avez-vous marché ? 'Mire lépett rá?'
- 137 Az időhatározóra kérdező kérdőszók**
quand ? 'mikor?'
Quand partirez-vous ? 'Mikor fog elutazni?'
depuis quand ? 'mióta?'
Depuis quand travaillez-vous là ? 'Mióta dolgozik itt?'
jusqu'à quand ? 'meddig?'
Jusqu'à quand resterez-vous là ? 'Meddig marad itt?'
pour quand ? 'mikorra?'
Pour quand attendez-vous votre mari ? 'Mikorra várja a férjét?'
à quelle heure ? 'hány órakor?'
À quelle heure partirez-vous ? 'Hány órakor indul?'
- 138 A módhatározóra kérdező kérdőszók**
comment ? 'hogyan?'
Comment travaille-t-il ? 'Hogyan dolgozik?'
de quelle façon ? de quelle manière ? 'milyen módon? hogyan?'
De quelle façon préparez-vous ce plat ? 'Hogyan készíti ezt az ételt?'
- 139 Az ok- és célhatározóra kérdező kérdőszók**
pourquoi ? 'miért?'
Pourquoi pleures-tu ? 'Miért sírsz?'
Pourquoi voudrais-tu aller à Rome ? 'Miért szeretnél Rómába menni?'
pour qui ? 'kiért? kikért?'
Pour qui travaille-t-on ? 'Kiért dolgozik az ember?'

- 140 A jelzőre kérdező kérdőszók**
quel(s) ? quelle(s) ? 'melyik? milyen? hányadik?'
Quels livres avez-vous achetés ? 'Milyen könyveket vettetek?'
Quelle rue est-ce que je dois prendre ? 'Hányadik utcába kell befordulnom?'
combien ? 'mennyi? hány?' (Általában nem a kérdés elején, hanem ott áll, ahol a kijelentő mondatban a számnév. A főnevek *de* viszonyzóval kapcsolódnak hozzá.)
Vous avez combien de livres ? 'Hány könyvetek van?'
- 141 Az állítmánykiegészítőre kérdező kérdőszók**
comment est ? comment sont ? 'milyen? milyenek?'
Comment sont les fenêtres ? 'Milyenek az ablakok?'
de quel(le) ... est ? de quel(le) ... sont ? 'milyen ...-ú/-ű?'
De quelle couleur est son costume ? 'Milyen színű a ruhája?'
De quelle nationalité est-il ? 'Milyen nemzetiségű?'
De quel poids est ce colis ? 'Milyen súlyú ez a csomag?'
à qui est ? à qui sont ? 'kié?'
À qui est cette voiture ? 'Kié ez a kocs?'
en quoi est ? en quoi sont ? 'miből van?'
En quoi sont ces boîtes ? 'Miből vannak ezek a dobozok?'
- 142** A **hányadik?** kérdőszónak nincs pontos francia megfelelője. A *quel* kérdőszóval, körülírással szokták kifejezni: *Quelle est ta place ?* 'Hányadik vagy?' *Quelle est ta place dans ta classe ?* 'Hányadik vagy az osztályodban?'
 Kissé pongyola stílusban fordul csak elő a *le combien ? le combienème* [kɔ̃bjɛ̃jɛm] ? *le combienième* [kɔ̃bjɛ̃tjɛm] ? használata: *Le combien es-tu ? Le combienième es-tu ? Le combienième es-tu ?* 'Hányadik vagy?'
- 143** Külön problémát jelent a kérdőszóhasználatnál kapcsolatban az, hogy az eltérő igevonzatok és egyéb okok miatt egyes magyar kérdőszavaknak a franciában esetleg egészen más kérdőszavak felelnek meg, mint amit a magyar nyelvérzék diktálna. A kérdőszó megválasztásánál ezért mindig figyelembe kell vennünk a teljes mondatot: *Où avez-vous mal ?* 'Mije fáj?' (Mert: *avoir mal à...*) *Que traverserez-vous ?* 'Min fog keresztül menni?' (Mert: *traverser qc.*)
 Itt említjük meg, hogy azokban a mondatokban, amelyeknek állítmánya az *être, devenir, rester* igéből és főnévi állítmánykiegészítőből áll, az állítmánykiegészítőt a kérdő és vonatkozó névmás használata szempontjából tárgynak kell tekinteni; a magyar **mi? mik? ami, amik** francia megfelelője e mondatokban **que**: *Nous sommes des hommes. Que sommes-nous ?* 'Emberek vagyunk. **Mik** vagyunk?' *Tu resteras ce que tu es, ce que tu es devenu. Que resteras-tu ?* 'Az maradsz, **ami** vagy, **ami** lettél. **Mi** maradsz?'
- 144** A kérdőszónak a *cela, ça, donc, diable* hozzáadásával adnak nagyobb nyomatékot: *Comment cela ?* 'Hogyan?' *Où ça ?* 'Hol?' *Qui donc est arrivé le premier ?* 'Ki érkezett elsőnek?' *Que diable fais-tu là ?* 'Mi az ördögöt csinálsz itt?'

A tagadás

- 145** A francia általában nem egyetlen tagadószóval, hanem **tagadó szópárral** tagad. A fontosabb tagadó szópárok a következők:
- 146** *ne ... pas* 'ne, nem'
Ne fumez pas. 'Ne dohányozzon!'
Je ne fume pas. 'Nem dohányzom.'
- 147** *ne ... point* 'ne, nem' (régies)
Tu ne tueras point. (Újabb fordításban: *Tu ne commettras pas de meurtre.*) BIBLIA 'Ne ölj!'
Je ne te hais point. CORNEILLE: *Le Cid* 'Nem gyűlöllek.'

- 148 **ne ... guère** 'alig' (Választékos beszédben és az írott nyelvben használt tagadó szópár.)
Il ne travaille guère. 'Alig dolgozik.'
Je n'aime guère ce quartier. 'Nem nagyon szeretem ezt a városrészt.'
- 149 **ne ... personne** 'senki sem, senkit sem' (A melléknevek *de* viszonyzóval, hímnemű, egyes számú alakban kapcsolódnak hozzá!)
Il n'y a personne au bureau. 'Senki sincs az irodában.'
Je ne connais personne ici. 'Senkit sem ismerek itt.'
Je ne connais personne d'intelligent ici. 'Egyetlen értelmes embert sem ismerek itt.'
- 150 **ne ... rien** 'semmi sem, semmit sem' (A melléknevek *de* viszonyzóval, hímnemű, egyes számú alakban kapcsolódnak hozzá!)
Il n'y a rien sur la table. 'Semmi sincs az asztalon.'
Je ne vois rien. 'Semmit sem látok.'
Je ne vois rien d'intéressant. 'Semmi érdekeset sem látok.'
- 151 **ne ... jamais** 'sohase, sohasem'
Ne vous arrêtez jamais. 'Sohase álljon meg!'
Il ne reviendra jamais. 'Sohasem fog visszajönni.'
- 152 **ne ... plus** 'már nem, többé nem' (A magyar 'már nem'-et csak a *ne ... plus*-vel lehet franciára fordítani, a *déjà*-val nem!)
Ma mère ne travaille plus. 'Anyám már nem dolgozik.'
Vous ne conduisez plus ? 'Már nem vezet?'
- 153 **ne ... aucun + főnév** 'egyetlen ... se/sem, egyetlen ...-t se/sem'
Il n'y a aucun Français ici. 'Egyetlen francia sincs itt.'
Je ne parle aucune langue étrangère. 'Egyetlen idegen nyelvet sem beszélek.'
- 154 **ne ... pas un(e) seul(e) + főnév** 'egyetlen ... se/sem, egyetlen ...-t se/sem' (Főleg a beszélt nyelvben használják. A *pas* helyett *jamais*, *plus*, a választékos nyelvhasználatban pedig *guère* is állhat.)
Il n'y a pas un seul Français ici. 'Egyetlen francia sincs itt.'
On ne voit jamais un seul Français ici. 'Soha egyetlen franciát sem lehet itt látni.'
- 155 **ne ... nul(le) + főnév** 'semmilyen ... se/sem, semmilyen ...-t se/sem' (Az írott nyelvre jellemző tagadó szópár.)
Elle n'en a nul besoin. 'Semmi szüksége sincs rá.'
Ne cherchez nul prétexte. 'Semmilyen ürügyet se keressen!'
- 156 **ne ... nulle part** 'sehol se, sehol sem, sehova se, sehova sem'
Je ne le trouve nulle part. 'Sehol sem találom.'
Trop de routes ne mènent nulle part. MARGUERITE YOURCENAR: *Mémoires d'Hadrien* 'Túl sok olyan út van, amely sehova sem vezet.'
- 157 **tagadó szópár + non plus** 'se, sem'
Je ne dors pas moi non plus. 'Én sem alszom.'
Je ne suis jamais allé à Lyon non plus. 'Lyonban sem voltam soha.'

- 158 tagadó szópár + *ni* 'se, sem'**
Tu ne manges pas de pain ni de confiture ? 'Nem eszel kenyeret, sem lekvárt?'
Il n'est pas dans la valise ni dans le sac. 'Nincs a bőröndben, sem a szatyorban.'
- 159 *ne ... ni ... ni ...* 'ne ... se ... se ..., nem ... sem ... sem ...'** (A *ni* után a választékos beszédben a határozatlan névelő és az anyagnévelő – illetve az őket helyettesítő *de* – elmarad.)
Je ne connais ni Pierre ni René. 'Nem ismerem sem Pierre-t, sem Renét.'
Je n'aime ni le vin ni la bière. 'Nem szeretem sem a bort, sem a sört.'
Je ne bois ni (de) vin, ni (de) bière. 'Nem iszom sem bort, sem sört.'
- 160 *ne ... ni ne ...* 'se nem ..., se nem ...'** (Csak az írott nyelvben gyakori; a beszélt nyelv inkább két tagadó mondatot használ.)
Il ne boit ni ne mange depuis jeudi. 'Csütörtök óta se nem iszik, se nem eszik.' (A beszélt nyelvben: *Il ne boit pas, il ne mange pas depuis jeudi.*)
- 161** A beszédben a tagadó szópárok első tagja, a *ne* szócska mindig hangsúlytalan, második tagja viszont hangsúlyos.
- 162** A tagadó szópárok **közrefogják** az állítmányt (illetve annak igei részét), s vele együtt az igéhez szorosan kapcsolódó visszaható névmásokat, tárgy- és részes esetű személyes névmásokat, az *en* és *y* névmást, illetve – fordított szórend használata esetén – az ige után álló alanyesetű névmásokat (személyes névmások, *on*, *ce*) is. Egy-egy példa a felsorolt esetekre:
Tu ne te rases pas ? 'Nem borotválkozol meg?' *Je ne les vois pas.* 'Nem látom őket.' *Tu ne lui donnes rien ?* 'Semmit sem adsz neki?' *Je n'y vais plus.* 'Már nem járok oda.' *N'avez-vous pas soif ?* 'Nem szomjas?' *Ne partira-t-on jamais ?* 'Sohasem fogunk elindulni?' *N'est-ce pas curieux ?* 'Nem furcsa?'
- 163 Tagadás összetett igeidők használata esetén**
Összetett igeidők használata esetén a tagadó szópárok nem a teljes igei szerkezetet (segédige + főige), hanem csak a segédigét s a hozzá kapcsolódó visszaható névmásokat, tárgy- és részes esetű személyes névmásokat stb. (☞ 162) fogják közre: *Jean-Pierre n'a rien acheté.* 'Jean-Pierre semmit sem vett.'
 Kivételt képez e szabály alól a *ne ... personne, ne ... aucun(e), ne ... nul(le), ne ... nulle part* és a *ne ... ni ... ni ...* – ezek a tagadó szópárok a teljes igei szerkezetet közrefogják: *Je n'ai vu personne.* 'Senkit sem láttam.' *Je n'ai rencontré aucun Français.* 'Egyetlen franciával sem találkoztam.' *Je n'ai cherché nulle excuse.* 'Semmilyen mentséget sem kerestem.' *Je ne l'ai trouvé nulle part.* 'Sehol sem találtam meg.' *Je n'ai acheté ni vin ni bière.* 'Nem vettem sem bort, sem sört.'
- 164 Több tagadószó együtt**
 A tagadó szópárokban második helyen álló tagadószóik közül egy tagadásban általában csak egy szerepelhet. (Tehát például ha szerepel a *jamais*, akkor nem szerepelhet a *pas*.) Kivételt képeznek az alábbi tagadószóik, amelyek az alábbi sorrendben együtt is használhatók:

jamais personne
jamais rien
jamais aucun(e)
jamais nul(le)
jamais nulle part
jamais plus

plus personne
plus rien
plus aucun(e)
plus nul(le)
plus nulle part
plus jamais
plus guère

Il ne me dit jamais rien. 'Soha nem mond semmit.' *Il ne reçoit plus personne.* 'Már senkit sem fogad.'

165 Nyomatékos tagadás

Nyomatékot adhatunk a tagadásnak azzal, hogy a tagadó szó pár második tagja elé tesszük az *absolument*, vagy utána a *du tout* kifejezést. Az ilyen nyomatékos tagadás főleg a *pas*, *rien* és *plus* tagadószók használata esetén gyakori: *Il ne bouge absolument pas. Il ne bouge pas du tout.* 'Egyáltalán nem mozog.' *Je ne vois absolument rien. Je ne vois rien du tout.* 'Semmit sem látok.' *Je ne fume absolument plus. Je ne fume plus du tout.* 'Már egyáltalán nem dohányzom.'

166 Tagadószó a mondat elején

Az alábbi tagadó szó párok a mondat alanyának a szerepét is betölthetik; ilyenkor az állítmány, illetve annak igei része előtt állnak:

personne ne 'senki'
rien ne 'semmi'
aucun(e) ... ne 'egy sem'
pas un(e) seul(e) ... ne 'egy sem'
nul(le) ... ne 'semmilyen sem'
ni ... ni ... ne 'sem ..., sem ..., nem'

A mondat elejére kerülhet – főleg ha hangsúly van rajta – a *jamais ... ne* 'soha' tagadó szó pár is.

A fenti tagadó szerkezetek használata esetén az állítmány után egyéb tagadószó is állhat, kivéve *pas* és *point*.

Példák a fentiekre: *Personne ne sait rien.* 'Senki nem tud semmit.' *Rien ne l'intéresse.* 'Semmi sem érdekli.' *Aucun Français n'est jamais parti avant 10 heures.* 'Egy francia sem indult el soha 10 óra előtt.' *Pas un seul spectateur n'est parti.* 'Egyetlen néző sem ment el.' *Nulle défaite ne peut l'ébranler.* 'Semmilyen vereség sem tudja megingatni.' *Ni Jacques ni Sylvie ne sont arrivés à l'heure.* 'Sem Jacques, sem Sylvie nem érkezett meg időben.' *Jamais je ne l'oublierai.* 'Sohasem fogom elfelejteni.' *Personne, jamais n'aurait eu le front d'en parler.* JEAN D'ORMESSON: *Au plaisir de Dieu* 'Soha senkinek nem lett volna képe erről beszélni.'

167 Főnévi igenév tagadása

Főnévi igenevet úgy tagadhatunk, hogy a tagadó szó pár mindkét tagját elé tesszük. Kivételt képeznek a *ne ... personne*, *ne ... aucun(e)*, *ne ... nul(e)*, *ne ... nulle part* tagadó szó párok, amelyek a főnévi igenevet is **közrefogják**: *Être ou ne pas être.* 'Lenni vagy nem lenni.' *Dites-lui de ne plus fumer ici.* 'Mondja meg neki, hogy többé ne dohányozzon itt!' *Je me suis enfermé pour ne voir personne.* 'Bezárkóztam, hogy senkit se lássak.'

168 Viszonyzóhasználat tagadószók előtt

A *personne, rien, aucun(e)* tagadószók előtt viszonyzó is állhat: *Elle ne sort avec personne.* 'Senkivel sem jár.' *Je ne pense à rien.* 'Semmire sem gondolok.' *On n'en trouve dans aucun magasin.* 'Egyetlen üzletben sincs.'

169 A *ne* egyedül is kifejezheti a tagadást

Az írott nyelvben és a kifejezetten választékos beszédben a *ne* az alábbi esetekben egyedül is kifejezheti a tagadást:

170 Egyes szókapcsolatokban:

Je ne sais ... 'Nem tudom ...'

Je ne peux ... 'Nem tudom ...'

Je n'ose ... 'Nem merem ...'

Si je ne me trompe ... 'Ha nem tévedek ...'

171 Kérdőszók után, feltételes módban álló igék előtt: *Qui ne serait content ...* 'Ki ne örülne ...' *Que ne ferait on pour ...* 'Mit meg nem tenne az ember, hogy ...'

172 Az *à moins que* 'hacsak nem' *subjonctif*fal járó szókapcsolat után: *À moins qu'il ne soit trop tard.* 'Hacsak nem késő.'

173 Tagadás egyetlen tagadószóval

Kérdésre válaszolva, rövid tagadómondatként a legtöbb tagadó szerkezet második tagja önállóan is használható. A *pas* helyett ebben az esetben *non*, a *plus* helyett pedig *plus maintenant* áll: *Vous fumez ? – Non.* 'Dohányzik? – Nem.' *Qui est venu ? – Personne.* 'Ki jött? – Senki.' *Qu'est-ce que vous faites là ? – Rien.* 'Mit csinál itt? – Semmit.' *Quand est-ce qu'il reviendra ? – Jamais.* 'Mikor jön vissza? – Soha.' *Vous avez faim ? – Plus maintenant.* 'Éhes? – Már nem.' *Quelle langue étrangère parle-t-il ? – Aucune.* 'Milyen idegen nyelvet beszél? – Semmilyen sem.' *Il y a quelques Français ici ? – Pas un seul.* 'Van itt néhány francia? – Egy sincs.' *Où est-ce qu'on trouve de l'air pur ? – Nulle part.* 'Hol talál az ember tiszta levegőt? – Sehol.' *Je ne connais pas Paris. Et vous ? – Moi non plus.* 'Nem ismerem Párizst. És Ön? – Én sem.'

Tagadás *ne* nélkül

174 *Ne* nélkül tagad a francia, ha a tagadás nem az egész mondatra, csak annak egyik tárgyára vagy határozójára vonatkozik: *Je connais Paris mais pas Dijon.* 'Párizst ismerem, de Dijont nem.' *Je suis allé à Paris mais pas à Dijon.* 'Párizsban voltam, de Dijonban nem.' *Je connais beaucoup de monde à Paris, personne à Dijon.* 'Párizsban sok embert ismerek, Dijonban senkit.' *On connaît ses poèmes en Hongrie, nulle part ailleurs.* 'Csak Magyarországon ismerik a verseit, máshol sehol.'

175 A fesztelen, bizalmas beszédben az egész mondat tagadása esetén is gyakran elhagyják a *ne* tagadószót s ugyanakkor esetleg más szavakat is összevonnak a magyar 'nem tudom → nem **tom**' rövidüléséhez hasonlóan: *Je connais pas [ʃkɔnɛpa] son père.* 'Nem ismerem az apját.' *Je sais pas [ʃɛpa] où il est.* 'Nem tudom, hol van.'

176 Amikor a *ne* nem tagadást jelöl

Főleg az írott nyelvben és a választékos beszédben az alábbi esetekben előforduló *ne* nem tagadást jelöl, hanem vonzatként fogható fel:

177 *A craindre que ...* 'félni, hogy', *avoir peur que ...* 'félni, hogy' igék után: *Je crains qu'il ne neige.* 'Félek, hogy havazni fog.' – A tagadáshoz a *pas*-t, vagy valamely más tagadószót is ki kell tenni: *J'ai peur qu'il ne neige pas.* 'Félek, hogy nem fog havazni.'

178 *Az avant que* 'mielőtt' kötőszó után: *Je dois arriver à la gare avant que le train ne parte.* 'Meg kell érkeznem az állomásra, mielőtt elmegy a vonat.'

179 Összehasonlításnál, középfokú melléknév vagy *autre que* 'más, mint', *autrement que* 'másképp, mint', *plutôt que* 'inkább, mint' használata esetén: *La vie est plus chère qu'elle n'était l'année dernière.* 'A megélhetési költségek magasabbak, mint amilyenek tavaly voltak.' *Jacques est meilleur ingénieur que vous ne pensez.* 'Jacques jobb mérnök, mint gondolja.' *Le monde est autre qu'il n'était il y a vingt ans.* 'A világ más, mint amilyen húsz éve volt.' *Il agit autrement qu'il ne parle.* 'Másképp cselekszik, mint ahogyan beszél.' *Il écoute plutôt qu'il ne parle.* 'Többet hallgat, mint amennyit beszél.'

180 Amikor a *personne, rien, jamais* nem tagadást jelöl

Előfordul (többnyire kérdésekben, összehasonlításban, feltételes mellékmondatban vagy a *sans* 'nélkül' viszonyzó, illetve a *sans que* 'anélkül, hogy' kötőszó után), hogy a *personne, rien, jamais* nem tagadást jelöl, hanem *personne* = bárki, bárki is, *rien* = bármi, bármi is, *jamais* = egyszer, valaha, valaha is; esetleg, netán: *Elle fait la cuisine mieux que personne.* 'Jobban főz, mint bárki.' *Connaissez-vous rien de plus étrange ?* 'Ismer bármi furcsábbat ennél?' *Si jamais tu pouvais comprendre ...* 'Ha egyszer meg tudnád érteni...'

A korlátozás

181 A magyarban nagyon egyszerű a korlátozás és a korlátozás feloldása is: tekintet nélkül arra, hogy milyen mondatrészeről van szó, az eléje tett **csak** szócskával korlátozunk, s a **nemcsak**kal oldhatjuk fel a korlátozást. Alany: **Csak én** ettem. **Nemcsak én** ettem. Állítmány: **Csak ettem.** **Nemcsak ettem.** Tárgy: **Csak almát** ettem. **Nemcsak almát** ettem. Határozó: **Csak a kertben** ettem almát. **Nemcsak a kertben** ettem almát. Jelző: **Csak érett** almát ettem a kertben. **Nemcsak érett** almát ettem a kertben.

A francia ezzel szemben a különböző mondatrészeket különbözőképpen korlátozza. Az alábbiakban tehát mondatrészenként tárgyaljuk a kérdést, csak a jelző korlátozásával nem foglalkozunk külön, mert azt a franciában a korlátozás szempontjából nem lehet elválasztani a jelzett szótól.

Az alanyra vagy jelzőjére vonatkozó korlátozás

182 Az alanyra vagy jelzőjére vonatkozó korlátozó, illetve korlátozást feloldó kifejezések használata:

seul

(Főnévi alany esetén általában az alany előtt áll, névmási alany esetén pedig az alany után; nemben és számban megegyezik az alannal; korlátozást feloldó párja nincs, valamely másik korlátozást feloldó kifejezést lehet e célra használni.)

Seuls les enfants sont rentrés. 'Csak a gyerekek jöttek haza.' *Seuls les enfants français sont rentrés.* 'Csak a francia gyerekek jöttek haza.' *Eux seuls sont rentrés.* 'Csak ők jöttek haza.'

être le seul qui (+ subjonctif) – ne pas être le seul qui (+ subjonctif)

être le seul à (+ főnévi igenév) – ne pas être le seul à (+ főnévi igenév)

Anne est la seule qui soit partie. Anne est la seule à être partie. 'Csak Anne ment el.'

Anne n'est pas la seule qui soit partie. Anne n'est pas la seule à être partie. 'Nemcsak Anne ment el.'

seulement

(Korlátozást feloldó párja nincs.)

Cinq personnes seulement voulaient rester. Seulement cinq personnes voulaient rester. 'Csak öten akartak maradni.'

il n'y a que ... qui (+ subjonctif) – il n'y a pas que ... qui (+ subjonctif)

Il n'y a que deux appareils qui marchent. 'Csak két készülék működik.'

Il n'y a pas que deux appareils qui marchent. 'Nemcsak két készülék működik.'

Az állítmányra vonatkozó korlátozás

183 Az állítmányra vonatkozó korlátozó, illetve korlátozást feloldó kifejezések használata:

ne ... que – ne ... pas que

(Csak összetett igeidőkben.)

Je n'ai que téléphoné à Paul. 'Csak telefonáltam Paulnak.'

Je n'ai pas que téléphoné à Paul. 'Nemcsak telefonáltam Paulnak.'

ne faire que (+ főnévi igenév) – ne pas faire que (+ főnévi igenév)

Je ne fais que téléphoner à Paul. 'Csak telefonálok Paulnak.' *Je n'ai fait que téléphoner à Paul.* 'Csak telefonáltam Paulnak.'

Je ne fais pas que téléphoner à Paul. 'Nemcsak telefonálok Paulnak.' *Je n'ai pas fait que téléphoner à Paul.* 'Nemcsak telefonáltam Paulnak.'

... seulement – non seulement ... mais ...

Je téléphone seulement à Paul. 'Csak telefonálok Paulnak.' *J'ai seulement téléphoné à Paul.* 'Csak telefonáltam Paulnak.'

Non seulement je téléphone à Paul mais je lui écris une lettre. 'Nemcsak telefonálok Paulnak, írok is neki.' *Non seulement j'ai téléphoné à Paul mais je lui ai écrit une lettre.* 'Nemcsak telefonáltam Paulnak, írtam is neki.'

A tárgyra, a határozóra vagy jelzőjükre vonatkozó korlátozás

184 A tárgyra és a határozóra vagy jelzőjükre vonatkozó korlátozó, illetve korlátozást feloldó kifejezések használata:

ne ... que – ne ... pas que

(A *que* az előtt a tárgy vagy határozó előtt áll, amelyre a korlátozás, illetve a korlátozás feloldása vonatkozik.)

Je ne bois que de l'eau. 'Csak vizet iszom.' – *Je ne bois pas que de l'eau.* 'Nemcsak vizet iszom.'

Je ne bois que de l'eau fraîche. 'Csak hideg vizet iszom.' – *Je ne bois pas que de l'eau fraîche.* 'Nemcsak hideg vizet iszom.'

Je ne bois de l'eau que chez moi. 'Csak otthon iszom vizet.' – *Je ne bois pas de l'eau que chez moi.* 'Nemcsak otthon iszom vizet.'

La lumière ne se comprend que par l'ombre. LOUIS ARAGON: *Le paysan de Paris* 'A fényt csak az árnyékkal együtt lehet megérteni.'

seulement – non seulement ... mais aussi ..., non seulement ... mais encore ...

(A korlátozásban a *seulement* a korlátozott tárgy vagy határozó előtt vagy után egyaránt állhat. Gyakran csak a szövegösszefüggés jelzi, hogy mire vonatkozik, illetve az, hogy a beszédben hol tartunk szünetet. – A korlátozás feloldásában a *non seulement* mindig az előtt a szó előtt áll, amellyel kapcsolatban a korlátozást feloldjuk.)

Je bois seulement | de l'eau. 'Csak iszom vizet.' – *Je bois | seulement de l'eau.* 'Csak vizet iszom.' *Je bois de l'eau seulement.* 'Csak vizet iszom.'

Je bois non seulement de l'eau mais aussi du vin (mais du vin aussi, mais encore du vin). 'Nemcsak vizet iszom, hanem bort is.'

Je bois de l'eau seulement | chez moi. 'Otthon csak vizet iszom.' – *Je bois de l'eau | seulement chez moi.* 'Csak otthon iszom vizet.'

Je bois chez moi non seulement de l'eau mais aussi du vin. 'Otthon nemcsak vizet iszom, hanem bort is.'

Je bois de l'eau non seulement chez moi mais aussi au restaurant. 'Nemcsak otthon iszom vizet, hanem az étteremben is.'

A kiemelés

185 A franciában általában a mondat végén álló mondatrészen van a hangsúly. Ha valamelyik mondatrészt hangsúlyozni akarjuk, ki akarjuk emelni, a mondat végére tesszük: *Le 15 juin 2013, Pierre a acheté **une voiture japonaise.*** '2013. június 15-én Pierre japán kocsit vett.' *Pierre a acheté la voiture japonaise **le 15 juin 2013.*** 'Pierre 2013. június 15-én vette meg a japán kocsit.'

Sajnos a kiemelésnek ez az egyszerű módszere a francia szórend kötöttsége miatt nem mindig alkalmazható, nem tehetjük tetszés szerint bármelyik mondatrészt a mondat végére. Az állítmányon kívül – amely mindig hangsúlyos –, bármelyik mondatrészt kiemelhetjük azonban a *c'est ... qui*, illetve a *c'est ... que* kiemelő szerkezettel. Az előbbi az alany (és a hozzá kapcsolódó jelző), az utóbbi a tárgy vagy a határozó (és a hozzájuk kapcsolódó jelző) kiemelésére szolgál. A kiemelő szerkezet – benne a kiemelt mondatrészszel – mindig a mondat elején áll: ***C'est l'ambassadeur qui** est parti.* 'A nagykövet ment el.' ***C'est l'ambassadeur de France qui** est parti.* 'A francia nagykövet ment el.' ***C'est un manteau que** je veux.* 'Kabátot akarok.' ***C'est un manteau de fourrure que** je veux.* 'Bundakabátot akarok.' ***C'est au lycée que** nous nous sommes rencontrés.* 'A gimnáziumban találkoztunk.' ***C'est au lycée français que** nous nous sommes rencontrés.* 'A francia gimnáziumban találkoztunk.'

Amint az a fenti példamondatokból is kitűnik, magát a kiemelő szerkezetet nem fordítjuk magyarra – a magyarban a szórend játékaival érzékeltetjük, hogy melyik mondatrészt kívánjuk kiemelni.

186 A *c'est ... qui*, *c'est ... que* kiemelő szerkezetekben az *est* általában akkor is jelen időben szerepel, ha a mondat állítmánya múlt időben vagy jövő időben áll: ***C'est Pierre qui est parti.*** 'Pierre ment el.' ***C'est Pierre qui***

partira. 'Pierre fog elmenni.' *C'est moi qui suis tombé.* 'Én estem el.' *C'est au garage que j'ai trouvé ces boîtes blanches.* 'A garázsban találtam ezeket a fehér dobozokat.'

Előfordul azonban az *est* egyeztetése is, főleg olyan mondatokban, amelyeknek állítmánya nem összetett igeidőben áll: *C'était Pierre qui partait.* 'Pierre utazott.' *Ce sera Pierre qui partira.* 'Pierre fog utazni.' *Ce serait Pierre qui partirait.* 'Pierre utazna.'

187 A *c'est ... qui, c'est ... que* kiemelő szerkezetekben az *est* akkor is egyes számban marad, ha többes szám első vagy második személyű (*nous* vagy *vous*) a kiemelt alany vagy a kiemelt tárgy, a mondat állítmányát azonban egyeztetni kell az alannal: *C'est nous qui sommes arrivés les premiers.* 'Mi érkeztünk meg először.' *C'est vous que nous attendions.* 'Titeket vártunk.'

188 Ha többes szám harmadik személyű a kiemelt alany vagy tárgy, akkor a beszélt nyelvben a *c'est ...* és a *ce sont ...* egyaránt előfordul, az írott nyelvben azonban gyakoribb az utóbbi: *C'est les enfants qui arrivent. Ce sont les enfants qui arrivent.* 'A gyerekek érkeznek.' *C'est eux que j'aime. Ce sont eux que j'aime.* 'Őket szeretem.'

A hasonlítás

189 A franciában kétféle hasonlítást különböztetünk meg. Az egyik esetben egyszerűen megállapítjuk, hogy két dolog valamiben hasonlít egymáshoz, de arról nem beszélünk, hogy a szóban forgó tulajdonság milyen mértékben van meg az egyikben és a másikban. Az ilyen összehasonlításban mindig a **comme** kötőszó szerepel a magyar 'mint' megfelelőjeként: *Il est froid comme le marbre.* 'Hideg, mint a márvány. Olyan hideg, mint a márvány.' *Elle est belle comme une fleur.* 'Szép, mint egy virág. Olyan szép, mint egy virág.' *Ils se ressemblent comme deux gouttes d'eau.* 'Egyformák, mint két tojás. Olyan egyformák, mint két tojás.'

190 A másik esetben nemcsak megállapítjuk, hogy két dolog valamiben hasonlít egymáshoz, hanem azt is megmondjuk, hogy az adott tulajdonság vagy mennyiség kisebb vagy nagyobb, illetve azonos mértékben van meg az egyikben, mint a másikban. Az ilyen összehasonlításokban az alábbi hasonlító szerkezeteket használjuk:

Tulajdonságok összehasonlításánál	Mennyiségek összehasonlításánál
<i>moins ... que</i>	<i>moins (de ...) que</i>
<i>Je suis moins fort que toi.</i> 'Nem vagyok olyan erős, mint te.'	<i>Je travaille moins que toi.</i> 'Kevesebbet dolgozom, mint te.' <i>J'ai moins d'argent que toi.</i> 'Kevesebb pénzem van, mint neked.'
<i>aussi ... que</i>	<i>autant (de ...) que</i>
<i>Je suis aussi fort que toi.</i> 'Éppen olyan erős vagyok, mint te.'	<i>Je travaille autant que toi.</i> 'Ugyanannyit dolgozom, mint te.' <i>J'ai autant d'argent que toi.</i> 'Ugyanannyi pénzem van, mint neked.'
<i>plus ... que</i>	<i>plus (de ...) que</i>
<i>Je suis plus [ply] fort que toi.</i> 'Erősebb vagyok, mint te.'	<i>Je travaille plus [ply] que toi.</i> 'Többet dolgozom, mint te.' <i>J'ai plus [ply] d'argent que toi.</i> 'Több pénzem van, mint neked.'

191 Mennyiségek összehasonlítása esetén a **különbség mértékét** jelölő szó előtt **de** viszonyzó áll:

Catherine est plus [plyz] âgée que vous ? 'Catherine idősebb, mint Ön?'

Oui, de deux ans. 'Igen, két évvel.'

Elle est de deux ans plus [plyz] âgée que moi. 'Két évvel idősebb nálam.'

Tu as plus [ply] d'argent que moi ? 'Több pénzed van, mint nekem?'

Oui, de 1000 euros. 'Igen, 1000 euróval több.'

J'ai de 1000 euros plus [ply] d'argent que toi. '1000 euróval több pénzem van, mint neked.'

192 Azt, hogy **egy adott mennyiségnél** több vagy kevesebb, így mondjuk franciául: *Je travaille plus [ply] de 10 heures par jour.* 'Több mint 10 órát dolgozom naponta.' *Je gagne moins de 1000 euros par mois.* 'Kevesebb mint 1000 eurót keresek havonta.'

193 Azt, hogy **egy adott mennyiségnél valamennyivel több vagy kevesebb**, így mondjuk: *J'ai payé 20 euros de moins.* '20 euróval kevesebbet fizettem.' *Nous avons vendu 50 billets de plus [plys].* '50 jeggyel többet adtunk el.'

194 Azt, hogy **'a valahány éven aluliak'** vagy **'a valahány éven felüliek'** így mondjuk franciául: *les moins de 16 ans* 'a tizenhat éven aluliak', *les plus [ply] de 35 ans* 'a 35 éven felüliek': *Interdit aux moins de 18 ans.* '18 éven felülieknek.' (Szó szerint: Tilos a 18 éven aluliaknak.) *Ce programme est destiné aux plus [ply] de 60 ans.* 'E műsort a 60 éven felülieknek szánjuk.'

195 Azt, hogy valami **valamennyi idővel előbb vagy utóbb** történik valaminél, viszonyzó nélkül fejezi ki a francia: *Mon fils est né deux jours avant votre fille.* 'A fiam két nappal előbb született, mint az Ön lánya.' *Il est né deux jours avant.* 'Két nappal előbb született.' *Je suis arrivé cinq minutes après Pierre.* 'Öt perccel Pierre után érkeztem.' *Je suis arrivé cinq minutes après.* 'Öt perccel utána érkeztem.'

A birtokviszony

A birtokviszonyt négyféleképpen fejezhetjük ki a franciában:

196 1. A magyar **'...(nak a) ...a'** (Jean-Paul lakása, Jean-Paulnak a lakása) birtokos szerkezet francia megfelelőjében a szavak sorrendje a magyarral ellentétes, s a szerkezet két elemét (a „birtokot” és a „birtokost”) a **de** viszonyzó köti össze: *l'appartement de Jean-Paul.*

197 A határozott névelő *le* és *les* alakjával a birtokviszonyt jelölő *de* összeolvad (☞ 525): *la fin du monde* 'a világ vége', *la lumière des étoiles* 'a csillagok fénye'. (A földrajzi nevek birtokos jelzői használatával kapcsolatban ☞ 483!)

198 Iskolázatlan emberek beszédében, valamint a bizalmas stílusban *à* viszonyzóval szerkesztett birtokviszony is előfordul, ha a birtokos nem tárgy vagy elvont fogalom, hanem személy: *les vaches à François* 'François tehenei', *le copain à Jean-Paul* 'Jean-Paul haverja'.

199 2. A magyar **'valakié'**-féle birtokjelölésre a franciában az *à* viszonyzó szolgál: *À qui est cette maison ?* 'Kivé ez a ház?' *Elle est à István.* 'Istváné.'

200 A határozott névelő *le* és *les* alakjával a birtokviszonyt jelölő *à* összeolvad (☞ 525): *Cette voiture est au directeur.* 'Ez a kocs az igazgatóé.' *Ce parc est aux enfants.* 'Ez a park a gyerekéé.'

201 3. A **'tollam, tollad, tolla'**-féle birtokjelölés a franciában a birtokos névelővel (☞ 544) történik: *Mon stylo écrit mal.* 'Rosszul fog a tollam.'

202 4. Az **'enyém, tiéd, övé'** francia megfelelőit, a francia birtokos névmásokat a 487. pontban tárgyaljuk: *Votre maison est grande mais la mienne est petite.* 'A ti házatok nagy, de az enyém kicsi.'

A személytelen szerkezetek

203 A személytelen szerkezetek mind a beszélt, mind az írott francia nyelvben gyakoriak. Olyan mondatok ezek, amelyeknek *il* – ritkábban *ce*, *cela*, *ça* – alanya nem valamely már elhangzott főnevet vagy mondatot helyettesít, csak amolyan nyelvtani tartozéka az utána következő állítmánynak: *Il neige.* 'Havazik.' *Il est 10 heures.* '10 óra van.' *Il faut travailler.* 'Dolgozni kell.'

A személytelen szerkezeteket gyakorlati szempontból az alábbi hat csoportra oszthatjuk:

204 1. Az időjárással kapcsolatos kifejezések. Ezekben mindig az *il* névmás tölti be az alany szerepét: *Il pleut.* 'Esik az eső.' *Il neige.* 'Havazik.' *Il tonne.* 'Dörög az ég.' *Il y a des éclairs.* *Il fait des éclairs.* 'Villámlik.' *Il y a du vent.* *Il fait du vent.* 'Fúj a szél.' *Il y a du brouillard.* *Il fait du brouillard.* 'Köd van.' *Il fait beau.* 'Jó idő van.' *Il fait mauvais.* 'Rossz idő van.' *Il fait (du) soleil.* 'Süt a nap.' *Il fait chaud.* 'Meleg van.' *Il fait froid.* 'Hideg van.' *Il fait un temps sec/humide/agréable/etc.* 'Száras/párás/kellemes/stb. idő van.' *Il fait jour.* 'Világos van.' *Il fait nuit.* 'Sötét van.'

205 2. Ugyancsak *il*-alanyú személytelen szerkezettel fejezzük ki azt, hogy **hány óra van** (☞ 874): *Il est 10 heures.* '10 óra van.' *Il est midi.* 'Dél van.'

206 3. Személytelen szerkezet vezet be a franciában azokat a mondatokat is, amelyek a magyarban **melléknévi állítmány + hogy**-gyal, illetve **melléknévi állítmány + főnévi igenév**-vel kezdődnek. E személytelen szerkezetek alanya az írott nyelvben általában *il* (ritkábban *ce*), a beszélt nyelvben pedig *ce* (választékosabb stílusban *il*): *Il est vrai qu'il parle français.* *C'est vrai qu'il parle français.* 'Igaz, hogy beszél franciául.' *Il est utile d'apprendre cette langue.* *C'est utile d'apprendre cette langue.* 'Hasznos megtanulni ezt a nyelvet.'

207 Arra nézve, hogy milyen igemódot kell használni az ilyen személytelen szerkezet + *que* után, a melléknév jelentése az irányadó (☞ 315): *C'est vrai qu'il est là.* 'Igaz, hogy itt van.' *C'est impossible qu'il soit là.* 'Lehetetlen, hogy itt van.'

208 A személytelen szerkezetekhez – függetlenül attól, hogy mi a bennük szereplő melléknév vonzata (☞ 520) – a főnévi igenevek mindig *de* viszonzszóval kapcsolódnak: *C'est difficile de prévoir l'avenir.* 'Nehéz a jövőt előre látni.'

Tévedések elkerülése végett megjegyezzük, hogy e szabály csak a személytelen szerkezetekre érvényes, nem pedig valamennyi *il* (*ce*) alanyú s *être* + melléknév állítmányú mondatra. Például, ha arról beszélgetnek egy társaságban, hogy mi várható a következő évben, s valaki megjegyzi, hogy 'nehéz azt előre látni', ez nem személytelen szerkezet, hiszen itt az 'azt' már elhangzott dolgokat helyettesít. Tehát mivel a *difficile* melléknév vonzata főnévi igenév előtt *à*, a fenti mondat francia megfelelője helyesen: *C'est difficile à prévoir.*

209 4. **Tárgyatlan és visszaható igékkal** néha pusztán stiláris okból alkotnak személytelen szerkezetet: *Des choses étranges se passent dans ce pays.* → *Il se passe des choses étranges dans ce pays.* 'Furcsa dolgok történnek ebben az országban.' *Quelqu'un est venu.* → *Il est venu quelqu'un.* 'Jött valaki.' *Du renfort est arrivé.* → *Il est arrivé du renfort.* 'Erősítés érkezett.'

210 5. Személytelen szerkezet az *il y a* szókapcsolat is, amely valaminek a pusztá létezését, illetve azt jelöli, hogy mennyi van belőle: *Il y a quelque chose sur la table.* 'Van valami az asztalon.' *Il y a trois enfants dans la cour.* 'Három gyerek van az udvaron.'

211 Az *il y a* tagadása: *il n'y a pas.* Fordított szórenddel: *y a-t-il, n'y a-t-il pas.*

- 212 Ha az *il y a* szó szerkezetet más igemódban vagy igeidőben akarjuk használni, akkor az **a** szócskát az *avoir* ige megfelelő egyes szám harmadik személyű alakjával helyettesítjük: *il y avait* 'volt', *il y a eu* 'lett', *il vient d'y avoir* 'most volt', *il va y avoir* 'most lesz', *il y aurait* 'lenne' stb.
- 213 Az a szó, amelyre az *il y a* vonatkozik, nyelvtani értelemben a mondat tárgya, ezért rá is érvényesek az 531. és 537. pontban foglaltak: *il y a des pommes* 'van alma' → *il n'y a pas de pommes* 'nincs alma', *il y a du vin* 'van bor' – *il n'y a pas de vin* 'nincs bor'.
- 214 Az *il y a quelque chose à faire* jelentése: 'valamit csinálni kell' (vagy: 'valamit csinálni lehet'): *Il y a des chemises à laver*. 'Inget kell mosni.' *Il n'y a rien à faire*. 'Semmit sem lehet tenni.'
- 215 Bizalmas vagy pongyola beszédben az *il y a* szerkezetből az *il* néha elmarad: *Y a du vin* [jadyvɛ̃]. 'Van bor.' *Y a pas de vin* [japadvɛ̃]. 'Nincs bor.'
- 216 6. Gyakran használja a francia az alábbi személytelen szerkezeteket is, amelyeknek alanya – az *il faut* kivételével – **cela**, sőt kötetlen beszédben **ça** is lehet a példamondatokban szereplő *il*-en kívül:

il arrive que 'előfordul, hogy' (utána általában *subjonctif*, ritkábban kijelentő mód)
Il arrive que Jacques prenne (prend) son petit déjeuner au café. 'Előfordul, hogy Jacques a presszóban reggelizik.'

il faut 'kell' (utána főnévi igenév, illetve *que* + *subjonctif*)
Il faut fermer la porte. 'Be kell csukni az ajtót.'
Il faut que vous compreniez. 'Meg kell, hogy értse.'

il paraît 'úgy tűnik' (utána melléknév + *de* + főnévi igenév, illetve *que* + kijelentő mód)
Il paraît facile d'éviter ce piège. 'Úgy tűnik, hogy könnyű kikerülni ezt a csapdát.'
Il paraît que Jean-Claude est content de son travail. 'Úgy tűnik, hogy Jean-Claude elégedett a munkájával.'

il se peut que 'lehet, hogy' (utána *subjonctif*)
Il se peut que ce cadre ne suffise pas. 'Lehet, hogy ez a keret nem lesz elegendő.'

il semble 'úgy látszik' (utána melléknév + *de* + főnévi igenév, illetve *que* + kijelentő mód)
Il semble difficile de se taire. 'Úgy látszik, nehéz hallgatni.'
Il semble que cette méthode est efficace. 'Úgy látszik, hogy hatékony ez a módszer.'

A szenvedő szerkezet

- 217 A franciában gyakoribb a szenvedő szerkezet (más néven „passzív szerkezet”, franciául *passif*), s nemcsak állapotot jelölhet, mint a magyarban, hanem cselekvést is: *Le magasin est fermé*. 'Az üzlet zárva van.' *La lettre a été envoyée*. 'A levelet elküldték.' (Az 'A levél el lett küldve' fordítás magyartalan lenne, hiszen itt nem állapotról, hanem cselekvésről van szó. Igyekezzünk hát elkerülni e csapdát, amikor francia szövegeket magyarra fordítunk!)
- 218 A francia szenvedő szerkezetben – mint fenti példamondataink is mutatják –, az **être** igét ragozzuk, s utána tesszük a főigének az alannyal nemben és számban egyező múlt idejű melléknévi igenévi alakját. A szerkezet alanya az a szó, amely cselekvő szerkezet használata esetén a mondat tárgya lenne. Például az 'A házat 1999-ben építették' mondat francia fordítása cselekvő szerkezettel 'On a construit la maison en 1999', szenvedő szerkezettel pedig 'La maison a été construite en 1999.'

- 219 A fenti szenvedő szerkezetben ugyanabban az időben (*passé composé*ban) szerepel az *être* ige (*a été*), mint amelyben a megfelelő cselekvő szerkezet igéje szerepelt (*a construit*). Ez az igeidő-egyezés azonban nem törvényszerű. Az állapotot kifejező szenvedő szerkezetekben általában „eggyel előrébb tart” a szenvedő szerkezet *être* igéje a megfelelő cselekvő szerkezet igéjénél: ha a cselekvő szerkezetben múlt idő van, a szenvedőben jelen, ha a cselekvőben jelen, a szenvedőben jövő (a jövő időnél természetesen nem lehet „előrébb tartani”, tehát ha a cselekvő szerkezetben jövő idő van, akkor is jövő idő van a szenvedőben is):

On a fermé le magasin. → *Le magasin est fermé.*

On ferme le magasin. → *Le magasin sera fermé.*

On fermera le magasin. → *Le magasin sera fermé.*

A cselekvő jelölése a szenvedő szerkezetű mondatokban

- 220 Ha a cselekvés végzőjét – a mondat „logikai” alanyát – is jelölni kívánjuk valamely szenvedő szerkezetű mondatban, azt *par* – néhány ige esetében *de* – viszonzószóval kapcsolhatjuk a múlt idejű melléknévi igenévhez: *La maison a été construite par trois maçons.* ‘A házat három kőműves építette.’ *Ses tableaux sont admirés de tous.* ‘Képeit mindenki csodálja.’

- 221 A fontosabb olyan igék, amelyeknek múlt idejű melléknévi igenevéhez általában *de* viszonzószóval kapcsolódik a logikai alany: *accompagner* ‘kísérni’, *admirer* ‘csodálni’, *aimer* ‘szeretni’, *connaître* ‘ismerni’, *estimer* ‘becsülni’, *précéder* ‘megelőzni’, *suivre* ‘követni’.

A szenvedő szerkezet használatának főbb esetei

- 222 A szenvedő szerkezet leggyakrabban állapotot jelöl: *La maison est peinte en blanc.* ‘A ház fehérre van festve.’ *L’objet était soigneusement enveloppé.* ‘A tárgy gondosan be volt csomagolva.’

- 223 A franciában szenvedő szerkezetet használhatunk akkor is, ha valamely cselekvés, történés eredményéről a cselekvő megnevezése nélkül kívánunk beszélni: *L’enfant a été retrouvé à 10 heures.* ‘A gyereket 10 órakor találták meg.’ *La maison a été construite au début du siècle.* ‘A házat a század elején építették.’

- 224 Az efféle szenvedő szerkezetű mondatok jelentése lényegében megegyezik az általános alanyú (*on*), cselekvő szerkezetű mondatok jelentésével: *On a retrouvé l’enfant à 10 heures. On a construit la maison au début du siècle.* A két kifejezésmód között stílusbeli különbség van: a szenvedő szerkezet mindenekelőtt a hivatalos vagy a tudományos stílusra jellemző, az *on* pedig a mindennapi beszélt nyelvre.

- 225 Indokolt a szenvedő szerkezet használata akkor is, ha a mondatvégi hangsúllyal (hisz a franciában mindig a mondat vége hangsúlyos!) kívánjuk kiemelni a cselekvő személyét: *La première lettre a été écrite par Catherine.* ‘Az első levelet Catherine írta.’

Ha a fenti mondat szerkezetét cselekvőre változtatjuk (*Catherine a écrit la première lettre*), akkor a hangsúly *Catherine*-ről a *première lettre*-re tolódik át: ‘Catherine az első levelet írta.’

A műveltetés

- 226 A műveltető igét a franciában a *faire* „félsegédigével” (☞ 255) képezzük, ennek ragozott alakját tesszük a főige főnévi igeneve elé: *Est-ce que le portier a fait remplir les*

fiches d'hôtel ? 'A portás kitöltötte a szállodacédulákat?' – *Oui, il les a fait remplir.* 'Igen, kitöltötte őket.'

- 227 Mint második példamondatunkból is látható, a *faire* múlt idejű melléknévi igeneve a műveltetésben mindig hímnem egyes számú alakjával szerepel (*fait*), még az esetleg előtte álló tárggyal sem egyeztetik!

A cselekvés végzőjének jelölése

- 228 Azokban a mondatokban, amelyeknek állítmánya műveltető ige, az alany (fenti példamondatainkban *le portier, il*) nem a cselekvés végzője, hanem a cselekvés végeztetője. Ha a cselekvés végzőjét is jelölni akarjuk, azt kétféleképpen tehetjük, attól függően, hogy tárgyas vagy tárgyatlan igéről van-e szó.

- 229 1. Ha tárgyas igéből képzett műveltető igéről van szó – mint fenti példamondatainkban is –, akkor a cselekvés végzőjét **par** vagy **à** viszonyszós főnévvel, illetve részes esetű névmással jelölhetjük: *Le portier a fait remplir les fiches d'hôtel par Pierre. Le portier a fait remplir les fiches d'hôtel à Pierre.* 'A portás Pierre-rel töltötte ki a szállodacédulákat.' *Le portier lui a fait remplir les fiches d'hôtel.* 'A portás kitöltötte vele a szállodacédulákat.'

- 230 Az *à* viszonyszós főnév és a részes esetű névmás használata azonban félreértést eredményezhet, különösen azoknak az igéknek az esetében, amelyek a műveltetéstől függetlenül is részes esettel állhatnak: *Je ferai écrire une lettre à Pierre.* 'Íratok egy levelet Pierre-rel (vagy: Pierre-nek).' *Je lui ferai écrire une lettre.* 'Íratok vele (vagy: neki) egy levelet.'

Ezeknek az igéknek az esetében – ha műveltető igeként akarjuk szerepelteni őket –, a kétértelműséget a *par* viszonyzó használatával zárhatjuk ki: *Je ferai écrire une lettre par Pierre. Je ferai écrire une lettre par lui.* – Az 'Íratok egy levelet Pierre-nek. Íratok neki egy levelet' egyértelmű francia fordítására azonban nincs egyszerű megoldás, csak „kerülő út”: *J'obtiens qu'on écrive une lettre à Pierre. J'obtiens qu'on lui écrive une lettre.*

- 231 2. Ha tárgyatlan igéből képzett műveltető igéről van szó, akkor a cselekvés végzőjét tárgyesetű főnévvel, illetve tárgyesetű névmással jelölhetjük: *Le clown fait rire les enfants.* 'A bohóc neveteti a gyerekeket.' *Il les fait rire.* 'Neveteti őket.'

Se faire faire quelque chose

- 232 A *se faire faire qc.* 'csináltatni magának valamit' használata esetén a *faire* félsegédige visszaható igeként viselkedik (*se faire*), s összetett igeidőt az *être* segédigével képezi: *Vous vous êtes fait couper les cheveux ?* 'Levágatta a haját?' *Oui, je me les suis fait couper.* 'Igen, levágattam.'

A közvetett beszéd

- 233 A közvetett beszéd (más szóval függő beszéd, franciául *discours rapporté* vagy *style indirect*) nem más, mint a beszéd elbeszélése. Tételezzük fel például, hogy Marie azt mondja munkatársának: *Je connais l'Italie* 'Ismerem Olaszországot'. Később azután a munkatárs elmondja ezt egy másik munkatársuknak: *Marie a dit qu'elle connaissait l'Italie* 'Marie azt mondta, hogy ismeri Olaszországot'. Mint példamondatunkból is látható, a közvetett beszédben az elbeszélt mondat bizonyos fokig átalakul: *je* → *Marie, elle*; *connais* → *connaissait*.

Ennek az átalakulásnak a szabályai aszerint változnak, hogy kijelentő, kérdő, felszólító vagy tiltó mondat elbeszéléséről van-e szó:

Kijelentő mondatok elbeszélése

234 A jelen időben vagy jövő időben elbeszéltek kijelentő mondatok esetében a magyar és a francia nyelvhasználat csak abban tér el egymástól, hogy a magyarban az „elbeszélő igék” (*dire* ’mondani’, *déclarer* ’kijelenteni’, *expliquer* ’megmagyarázni’, *indiquer* ’jelezni’, *préciser* ’leszögezni’, *remarquer* ’megjegyezni’, *ajouter* ’hozzátenni’, *répondre* ’válaszolni’ stb.) előtt gyakran ott áll az „**azt**” mutató névmás, az elbeszéltek mondatot bevezető „**hogy**” kötőszó viszont sokszor elmarad, a francia ezzel szemben soha nem tesz mutató névmást az elbeszélő ige elé, a „hogy” megfelelőjét (a *que* kötőszót) viszont mindig kiteszi: *Marie dit qu'elle connaît le Japon.* ’Marie **azt** mondja, (**hogy**) ismeri Japánt.’ *Marie dira qu'elle connaît le Japon.* ’Marie **azt** fogja mondani, (**hogy**) ismeri Japánt.’

235 A múlt időben elbeszéltek kijelentő mondatok esetében a fentiekén kívül az igeidőhasználat is eltérő: a francia „egyezteti” az igeidőket (☞ 249-250), a magyar azonban nem: *Je connais le Japon.* ’Ismerem Japánt.’ → *Marie a dit qu'elle connaissait le Japon.* ’Marie azt mondta, hogy ismeri Japánt.’

236 A választékos beszédben és főleg az írott nyelvben az is előfordul, hogy az elbeszéltek szöveg nem kerül alárendeltségi viszonyba, hanem önálló mondatot képez: a főmondatot (az elbeszélő igével együtt) egyszerűen elhagyják. Csak az igeidőhasználat jelzi, hogy úgynevezett „szabad” közvetett beszédről, *style indirect libre*-ről van szó: *Paul a fermé son cahier. Cette copie, il la terminerait plus tard.* ’Paul becsukta a füzetét. Majd később befejezi ezt a dolgozatot.’ („Szabályos” közvetett beszédben: *Il s'est dit qu'il terminerait cette copie plus tard.*)

Kérdő mondatok elbeszélése („függő kérdés”)

237 Igeidőhasználat szempontjából a kérdő mondatok elbeszélésére is érvényesek a kijelentő mondatokkal kapcsolatos szabályok. Külön problémát jelent viszont a kötőszóhasználat, a kérdőszóhasználat és a szórend.

Kötőszóhasználat

238 A kérdőszó nélküli (eldöntendő) kérdések elbeszélésekor a franciában a *si* kötőszó a megfelelője a magyar **hogy** kötőszónak és az **-e** szócskának: *Connaissez-vous l'Italie ?* ’Ismeri Olaszországot?’ → *J'ai demandé à Marie si elle connaissait l'Italie.* ’Megkérdeztem Marie-től, **hogy** ismeri-e Olaszországot.’

239 A kérdőszót tartalmazó (kiegészítendő) kérdések elbeszélésekor a magyarban néha **hogy** kötőszó áll a kérdőszó előtt, a francia azonban sohasem használ kötőszót: *Quand êtes-vous allée en Italie ?* ’Mikor volt Olaszországban?’ → *J'ai demandé à Marie quand elle était allée en Italie.* ’Megkérdeztem Marie-től, (**hogy**) mikor volt Olaszországban.’

Kérdőszóhasználat

240 A kérdőszót is tartalmazó (kiegészítendő) kérdések elbeszélésekor a legtöbb kérdőszó változatlan formában (de általában *est-ce que* **nélkül!**) a kérdés elején marad: *Quand est-ce que vous êtes allée en Italie ?* ’Mikor volt Olaszországban?’ → *J'ai demandé à Marie quand elle était allée en Italie.* ’Megkérdeztem Marie-től, hogy mikor volt Olaszországban.’

241 A *qui est-ce qui ?* ’ki? kik?’ kérdő szerkezet helyett a közvetett beszédben egyszerűen *qui* áll: *Qui est-ce qui vous a accompagné en Italie ?* ’Ki kísérte el Olaszországba?’ → *J'ai*

demandé à Marie qui l'avait accompagnée en Italie. 'Meggérdeztem Marie-tól, hogy ki kísérte el Olaszországba.'

242 A *qu'est-ce qui ?* 'mi?' kérdő szerkezet helyett a közvetett beszédben *ce qui* áll: *Qu'est-ce qui vous a plu en Italie ?* 'Mi tetszett Olaszországban?' → *J'ai demandé à Marie ce qui lui avait plu en Italie.* 'Meggérdeztem Marie-tól, hogy mi tetszett neki Olaszországban.'

243 A *que ? quoi ? qu'est ce que ?* 'mit?' kérdőszavak helyett a közvetett beszédben *ce que* szerkezet szerepel: *Qu'est-ce que vous avez vu en Italie ?* 'Mit látott Olaszországban?' → *J'ai demandé à Marie ce qu'elle avait vu en Italie.* 'Meggérdeztem Marie-tól, hogy mit látott Olaszországban.'

Szórend

244 A függő kérdésben sem fordított szórendet, sem *est-ce que* szerkezetet nem használ a francia: *Quand êtes-vous partie ? Quand est-ce que vous êtes partie ?* 'Mikor utazott el?' → *J'ai demandé à Marie quand elle était partie.* 'Meggérdeztem Marie-tól, hogy mikor utazott el.'

245 Néha – a 240-244. pontban szereplő általános szabályoktól eltérően – a főnévi alanyú kérdésekben a közvetett beszédben is megmarad a fordított szórend és előfordul az *est-ce que, qu'est-ce que, qu'est-ce qui* szerkezet is: *Où sont les photos ?* 'Hol vannak a fényképek?' → *J'ai demandé à Marie où étaient les photos.* 'Meggérdeztem Marie-tól, hogy hol vannak a fényképek.' *On ne savait plus où finissait la terre, où commençait l'eau, qu'est-ce qui était encore le palais ou déjà le navire.* MARCEL PROUST : *À la recherche du temps perdu* 'Nem lehetett tudni, hol végződik a szárazföld, hol kezdődik a tenger, mi az, ami még palota vagy már hajó.'

Felszólító mondatok elbeszélése

246 A felszólító módban elhangzottak elbeszélések – függetlenül attól, hogy milyen időben történik az elbeszélés – az elbeszélő ige után mindig *de* viszonyszót és **főnévi igenevet** használunk: *Parlez-moi de vos enfants.* 'Beszéljen a gyerekeiről!' → *J'ai prié Marie de me parler de ses enfants.* 'Meggértem Marie-t, hogy beszéljen a gyerekeiről.'

Tiltó mondatok elbeszélése

247 A tiltó mondatok elbeszélések a felszólító mondatok elbeszéléséhez hasonlóan *de* viszonyszót és **főnévi igenevet** használunk. A tagadó szópár mindkét tagját a főnévi igenév elé tesszük: *N'oubliez pas Venise.* 'Ne felejtse el Velencét!' → *J'ai dit à Marie de ne pas oublier Venise.* 'Azt mondtam Marie-nak, hogy ne felejtse el Velencét.'

248 Kivételt képeznek a *ne ... personne* 'senki', *ne ... aucun(e)* 'egyetlen egy sem', *ne ... nul(le)* 'egyetlen egy sem', *ne ... nulle part* 'sehol sem' tagadó szópárok – ezek a főnévi igenevet is **közrefogják**: *Ne photographiez personne.* 'Ne fényképezzen le senkit!' → *Marie m'a dit de ne photographier personne.* 'Marie azt mondta, hogy senkit se fényképezzen le.'

Igeidő-egyeztetés

249

Az alárendelt összetett mondatokban a francia „egyezteti” az igeidőket. Ez leegyszerűsítve azt jelenti, hogy ha a főmondat állítmánya múlt időben áll, akkor a mellékmondaté ehhez alkalmazkodik. Az alkalmazkodás mikéntjét az alábbi táblázatban mutatjuk be.

IGEIDŐ-HASZNÁLAT ÖNÁLLÓ MONDATBAN	IGEIDŐ-HASZNÁLAT, HA E MONDAT MÚLT IDEJŰ FŐMONDAT ALÁRENDELTE MELLÉKMONDATA
Kijelentő mód <i>plus-que-parfait</i> <i>Mon mari avait perdu la clé.</i> 'A férjem elvesztette a kulcsot.'	Nem változik <i>Mme Dupont a dit que son mari avait perdu la clé.</i> 'Dupont-né azt mondta, hogy a férje elvesztette a kulcsot.'
Kijelentő mód <i>passé composé</i> <i>Mon mari a perdu la clé.</i> 'A férjem elvesztette a kulcsot.'	Kijelentő mód <i>plus-que-parfait</i> <i>Mme Dupont a dit que son mari avait perdu la clé.</i> 'Dupont-né azt mondta, hogy a férje elvesztette a kulcsot.'
Kijelentő mód <i>imparfait</i> <i>Le ciel était bleu.</i> 'Kék volt az ég.'	Nem változik <i>Mme Dupont a dit que le ciel était bleu.</i> 'Dupont-né azt mondta, hogy kék volt az ég.'
Kijelentő mód <i>passé récent</i> <i>Mon mari vient d'arriver.</i> 'Most érkezett meg a férjem.'	A <i>venir</i> félsegédige <i>imparfait</i>-ba kerül <i>Mme Dupont a dit que son mari venait d'arriver.</i> 'Dupont-né azt mondta, hogy a férje éppen akkor érkezett meg.'
Kijelentő mód jelen idő <i>Je surveille les enfants.</i> 'A gyerekekre vigyázok.'	Kijelentő mód <i>imparfait</i> <i>Mme Dupont a dit qu'elle surveillait les enfants.</i> 'Dupont-né azt mondta, hogy a gyerekekre vigyáz.' Kivételt képez, ha általános érvényű dologról van szó: ebben az esetben általában marad a jelen idő: <i>La terre se meut.</i> 'Mozog a föld.' → <i>Galilée affirma que la terre se meut.</i> 'Galilei azt állította, hogy mozog a föld.'

Kijelentő mód <i>futur proche</i> <i>Pierre va tomber.</i> 'Pierre elesik.'	Az <i>aller</i> félszegédige <i>imparfait</i>-ba kerül. <i>Mme Dupont a dit que Pierre allait tomber.</i> 'Dupont-né azt mondta, hogy Pierre elesik.'
Kijelentő mód <i>futur simple</i> <i>Denise surveillera les enfants.</i> 'Denise vigyázni fog a gyerekekre.'	Feltételes mód jelen idő <i>Mme Dupont a dit que Denise surveillerait les enfants.</i> 'Dupont-né azt mondta, hogy Denise vigyázni fog a gyerekekre.'
Kijelentő mód <i>futur antérieur</i> <i>À cinq heures, mon mari sera rentré.</i> 'Öt órákor már itthon lesz a férjem.'	Feltételes mód múlt idő <i>Mme Dupont a dit qu'à cinq heures son mari serait rentré.</i> 'Dupont-né azt mondta, hogy öt órákor már otthon lesz a férje.'
Feltételes mód múlt idő <i>J'aurais acheté une maison.</i> 'Vettem volna egy házat.'	Nem változik. <i>Mme Dupont a dit qu'elle aurait acheté une maison.</i> 'Dupont-né azt mondta, hogy vett volna egy házat.'
Feltételes mód jelen idő <i>J'achèterais une maison.</i> 'Vennék egy házat.'	Nem változik. <i>Mme Dupont a dit qu'elle achèterait une maison.</i> 'Dupont-né azt mondta, hogy venne egy házat.'
<i>Subjonctif passé composé</i> <i>Je ne crois pas que Pierre soit parti.</i> 'Nem hiszem, hogy Pierre elment volna.'	A beszélt nyelvben nem változik. <i>Mme Dupont ne croyait pas que Pierre soit parti.</i> 'Dupont-né nem hitte, hogy Pierre elment volna.' Az írott – s még inkább az irodalmi – nyelvben általában <i>subjonctif plus-que-parfait</i>-ra változik. <i>Mme Dupont ne croyait pas que Pierre fût parti.</i> 'Dupont-né nem hitte, hogy Pierre elment volna.'
<i>Subjonctif</i> jelen idő <i>Je ne crois pas que Pierre dorme.</i> 'Nem hiszem, hogy Pierre alszik.'	A beszélt nyelvben nem változik. <i>Mme Dupont ne croyait pas que Pierre dorme.</i> 'Dupont-né nem hitte, hogy Pierre alszik.' Az irodalmi nyelvben <i>subjonctif imparfait</i>-ra változik. <i>Mme Dupont ne croyait pas que Pierre</i>

	dormît. 'Dupont-né nem hitte, hogy Pierre alszik.' A huszadik század közepe óta e szabály ellen az írók is gyakran „vétének”. Marcel Barral egyik tanulmánya szerint, amely a <i>Le Français dans le Monde</i> 1964. július-augusztusi számában jelent meg, Roger Vailland <i>La Loi</i> c. művében 86-szor betartja, 36-szor azonban megszegi, Françoise Sagan <i>Bonjour Tristesse</i>-ében ez az arány 39/24, Jean Cau <i>La Pitié de Dieu</i> c. regényében pedig 35/43...

Megjegyezzük, hogy az egyeztetés sohasem teljesen automatikus, a beszélő vagy az író sokszor szándékosan megszegi az egyeztetés szabályait, mert úgy érzi, hogy így pontosabban kifejezheti mondanivalóját. Máskor – például a következő mondat esetében – nehéz eldönteni, hogy vajon szándékosan, vagy figyelmetlenségből nem egyeztet a szerző: *L'annonce de sa mort a causé un profond émoi dans l'ensemble de la communauté internationale qui a salué l'action qu'il a menée* (miért nem qu'il avait menée?) *en Irak et dans d'autres pays.* LE MONDE, 21/08/2003 'Halálhíre mély megrendülést **keltett** az egész nemzetközi közösségben, amely **méltatta** azt a tevékenységet, amelyet Irakban és más országokban **kifejtett**.'

250

Ha a főmondat állítmánya **közvetlen múlt időben** (*passé récent*) áll, akkor nem kötelező, de nem is helytelen az egyeztetés: *Le ministre vient de déclarer qu'il souhaite/souhaitait assister à la cérémonie.* 'A miniszter bejelentette, hogy jelen kíván lenni az ünnepségen.'

Második rész

A SZÓFAJOK

Az igék

Igemódok és igeidők

- 251 Az igék különböző igemódokban és igeidőkben használhatóak. A magyar nyelv kijelentő, feltételes és felszólító módot ismer – a franciában e három kívül még egy negyedik is van, a *subjonctif* (magyarul – egyes nyelvészek szóhasználatával – ’kötőmód’).
- 252 A magyarban **kijelentő módban** három igeidő van: múlt, jelen és jövő. A franciában múlt és jövő időből több is van, s ezek egymással nem helyettesíthetők, mindegyiknek megvan a maga sajátos funkciója.
- Feltételes módban** mindkét nyelvben két igeidő van: múlt és jelen.
Felszólító módban mindkét nyelvben csak jelen idő van.
- A francia nyelv negyedik igemódjában, a *subjonctif*-ben négy igeidő van: három múlt és egy jelen.
- 253 A kijelentő módban, a feltételes módban és a *subjonctif*-ben **egyszerű és összetett igeidők** is vannak. Egyszerűeknek azokat az igeidőket nevezzük, amelyekben segédige, illetve félsegédige nélkül használjuk az igét, összetetteknek pedig azokat, amelyekben az ige mellett segédige vagy félsegédige is szerepel.

Segédigék és félsegédigék

- 254 A franciában két **segédige** (franciául *auxiliaire* [ɔksiljɛʁ]) van: az **avoir** ’birtokolni valamit, rendelkezni valamivel’ és az **être** ’lenni’. Ezek – ha valamely „főige” múlt idejű melléknévi igeneve előtt állnak – fenti alapjelentésüket elveszítik, s szerepük a főige összetett igeidőinek kifejezésére korlátozódik: *J’ai gagné.* ’Nyertem.’ *Il est sorti.* ’Kiment.’
- 255 A **félsegédigék** (franciául *semi-auxiliaires* [səmiɔksiljɛʁ]) főnévi igenevek előtt állnak, s bár többé-kevésbé megőrzik alapjelentésüket is, elsősorban a főnévi igenévi alakban álló főige összetett igeidőinek vagy bizonyos jelentésárnyalatainak kifejezésére szolgálnak. A fontosabb félsegédigék: **aller** ’menni’, **venir** ’jönni’, **devoir** ’kelleni’, **vouloir** ’akarni’, **pouvoir** ’képes lenni’, **faire** ’csinálni’, **laisser** ’hagyni’. Példák használatukra: *Tu vas tomber.* ’Elesel.’ *Je viens de finir.* ’Most fejeztem be.’ *Elle veut travailler.* ’Dolgozni akar.’ *Nous avons fait réparer la voiture.* ’Megjavítottuk a kocsit.’

Igeragozási csoportok

- 256 A francia igéket gyakorlati szempontból két ragozási csoportba oszthatjuk: az elsőbe tartozik a francia igék mintegy 90 %-a, mindazok a „szabályos” ragozású igék, amelyeknek főnévi igeneve **-er**-re végződik (☞ 339-373), a másodikba pedig a francia igék kb. 10 %-a, a „rendhagyó” igék (☞ 374-440). (Főnévi igenévük végződése és ragozásuk mikéntje szerint a

rendhagyó igéket egyes nyelvtankönyvek további alcsoportokba sorolják: *-ir* végűek, *-re* végűek stb.)

Kijelentő mód (*Indicatif*)

257 A kijelentő mód használata szempontjából két fontos különbség van a francia és a magyar nyelvhasználat között:

1. Bizonyos esetekben (☞ 313-324) a magyar kijelentő módnak a franciában nem kijelentő mód, hanem *subjonctif* felel meg: *Je ne crois pas qu'il soit là.* 'Nem hiszem, hogy itt van.'

2. A **ha** szócskával bevezetett magyar feltételes módnak a franciában nem feltételes mód, hanem kijelentő mód felel meg (☞ 303): *Si j'avais de l'argent, j'achèterais une maison.* 'Ha lenne pénzem, vennék egy házat.' (Ez a szabály a többszörösen összetett mondatok *si* helyett *et que*-vel bevezetett mellékmondataira is érvényes. ☞ 695)

Jelen idő (*Présent*)

258 A jelen idő használata tekintetében a három legfontosabb eltérés a magyar és a francia nyelv között:

1. Bizonyos esetekben (☞ 250) a magyar jelen időnek a franciában múlt idő felel meg: *Il m'a dit que sa femme était en vacances.* 'Azt mondta, hogy a felesége szabadságon van.'

2. A jelen idő mindkét nyelvben kifejezheti a jövőt is, de a folyamatos, tartós cselekvést jelölő igék jövő idejét a franciában nem lehet jelennel kifejezni: *Je vais parler au directeur.* 'Beszélek az igazgatóval.'

3. A franciában a **ha** szócskával bevezetett magyar jövő időnek is jelen idő felel meg: *Si j'ai le temps, je visiterai quelques expositions.* 'Ha lesz időm, megnézek néhány kiállítást.' (Ez a szabály a többszörösen összetett mondatok *si* helyett *et que*-vel bevezetett mellékmondataira is érvényes. ☞ 695)

A jelen idő képzése

259 A jelen időt úgy képezzük, hogy a főnévi igenév **-er** végződése helyébe az alábbi ragokat tesszük:

-e [-]	-ons [ɔ̃]
-es [-]	-ez [e]
-e [-]	-ent [-]

Például a *parler* 'beszélni' igét így ragozzuk jelen időben:

je parle [parl] 'beszélek'
tu parles [parl] 'beszélsz'
il parle [parl] 'beszél'

nous parlons [parlɔ̃] 'beszélünk'
vous parlez [parle] 'beszéltek'
ils parlent [parl] 'beszélnek'

- 260 Könyvünkben a harmadik személyű személyes névmások közül az egyszerűség kedvéért mindig a hímnemű alakokat (*il, ils*) tüntetjük fel az igeragozási táblázatokban. Természetesen ezek helyett minden olyan esetben a nőnemű alakokat (*elle, elles*) kell használni, amikor nőnemű főnevet helyettesít a személyes névmás.
- 261 Fordított szórend használata esetén az *-er* végű igék kijelentő mód jelen idő egyes szám első személyű alakjának *-e* ragja *accent aigu*-t (☞ 733) kap, s a beszédben [ɛ]-nek (!) hangzik. Egy példa e ritka igealakra Charles de Gaulle emlékirataiból: *Nous faisons la guerre! m'écrié-je.* 'Háborúzunk! – kiáltok fel.'

Múlt idő (*Passé*)

- 262 A kijelentő módban hatféle múlt idő van: *passé récent, imparfait, passé composé, plus-que-parfait, passé simple, passé antérieur*. A hat közül a négy első mind a beszélt, mind az írott nyelvben gyakori, a *passé simple* és a *passé antérieur* használata azonban szinte kizárólag az írott nyelvre korlátozódik.

Passé récent

- 263 Magyarul 'közvetlen múltnak' szokták nevezni. A jelent közvetlenül megelőző cselekvések, történések kifejezésére szolgál.

A *passé récent* képzése

- 264 A *passé récent*-t úgy képezzük, hogy a *venir* félsegédige jelen idejű alakját és a *de* viszonyszót tesszük az ige főnévi igeneve elé. Például az *arriver* 'megérkezni' igét így ragozzuk *passé récent*-ben:

<i>je viens d'arriver</i> 'most érkeztem'	<i>nous venons d'arriver</i> 'most érkeztünk'
<i>tu viens d'arriver</i> 'most érkeztél'	<i>vous venez d'arriver</i> 'most érkeztetek'
<i>il vient d'arriver</i> 'most érkezett'	<i>ils viennent d'arriver</i> 'most érkeztek'

- 265 A *passé récent* kifejezhet olyan cselekvést, történést is, amely közvetlen valamely **múltbeli** időpont előtt következett be. Ebben az esetben azonban nem jelen időben, hanem *imparfait*-ban (☞ 266-274) ragozzák a *venir* félsegédigét: *Je venais de téléphoner à Jacques.* 'Éppen előtte telefonáltam Jacques-nak.'

Imparfait

- 266 Az *imparfait* múltbeli **állapotot, milyenséget** vagy olyan **cselekvést, történést** jelöl, amely az adott időpontban éppen zajlott, éppen folyamatban volt (**akkor** még tartott, nem ért véget).

Példák az *imparfait* használatára: *La porte était fermée.* 'Az ajtó be volt zárva.' *Le ciel était bleu.* 'Kék volt az ég.' *Ma femme regardait la télévision.* 'A feleségem a tévét nézte.' *Il pleuvait.* 'Esett az eső.'

Az *imparfait* használatának speciális eseteit az alábbiakban foglaljuk össze:

- 267 Többnyire *imparfait* jelöli az **ismétlődést, szokást** is: *Le soir, je rentrais à pied.* 'Este általában gyalog mentem haza.'
- Azonban ha az ige mellett **mennyiségjelző** vagy **gyakoriságot jelölő időhatározó** áll, akkor az ismétlődést, szokást általában nem *imparfait*-val, hanem *passé composé*-val fejezik ki: *Le soir, je suis souvent rentré à pied.* 'Este gyakran gyalog mentem haza.' *J'ai fait beaucoup de promenades.* 'Sokat sétáltam.' *Elle est sortie du bureau toutes les demi-heures.* 'Félóránként kiment az irodából.'

268 A választékos írott nyelvben és az irodalmi nyelvben sokszor *imparfait* jelöli a **pontosan meghatározott időpontban bekövetkezett cselekvést, történést** is (az olyant is, amely az adott időpontban lezajlott, befejeződött, s amelyet ezért a beszélt nyelvben inkább *passé composé*-val fejeznének ki): *Pierre se remariait deux ans après* 'Pierre két évvel később nősült meg újra.' (A beszélt nyelvben inkább: *Pierre s'est remarié deux ans après*.) *À 10 heures, je me déshabillais pour me mettre au lit.* '10 órakor levetköztem, hogy lefeküdjek.' (A beszélt nyelvben: *À 10 heures, je me suis déshabillé pour me mettre au lit.*)

269 Általában *imparfait* jelöli a múltban **éppen bekövetkezett vagy csaknem bekövetkezett cselekvést, történést** is: *Je partais quand Pierre s'est réveillé.* 'Éppen indulni készültem, amikor Pierre felébredt.'

270 A **gondolkozást** és a **gondolatközlést** jelölő igék (*penser, estimer, croire, dire, remarquer, ajouter, répondre, demander* stb.) gyakran olyankor is *imparfait*-ban állnak, amikor más igék *passé composé* alakban szerepelnének: *Qu'est-ce que je disais ?* 'Mit is mondtam?' *Je croyais qu'il ne viendrait plus.* 'Azt hittem, már nem jön.' (A *passé composé* használata is helyes azonban ezeknek az igéknek az esetében is: *Qu'est-ce que j'ai dit ? J'ai cru qu'il ne viendrait plus.*)

271 Az **igeidő-egyeztetés** szabályainak megfelelően (☞ 249-250) néha a magyar jelen időnek is *imparfait* felel meg a franciában: *Elle m'a dit que la porte était fermée.* 'Azt mondta, hogy zárva van az ajtó.'

272 A *si* 'ha' kötőszó után a magyar feltételes mód jelen időnek is kijelentő mód *imparfait* felel meg a franciában: *Si j'avais le temps, j'irais au cinéma.* 'Ha lenne időm, elmennék a moziba.' (Ez a szabály a többszörösen összetett mondatok *si* helyett *et que*-vel bevezetett mellékmondataira is érvényes. ☞ 695)

Az *imparfait* képzése

273 Az *imparfait*-t úgy képezzük, hogy az igék kijelentő mód jelen idő többes szám első személyű alakjának *-ons* végződése helyébe a következő ragokat tesszük:

<i>-ais</i> [ɛ]	<i>-ions</i> [jɔ̃]
<i>-ais</i> [ɛ]	<i>-iez</i> [je]
<i>-ait</i> [ɛ]	<i>-aient</i> [ɛ]

Az *-er* végű igék *imparfait*-töve megegyezik főnévi igenevük tövével, mégis jó, ha az *imparfait* képzésével kapcsolatban a fenti – kissé tán bonyolult – szabályt jegyezzük meg, az ugyanis az egyetlen *être* ige kivételével valamennyi francia igére (tehát a rendhagyó igékre is) érvényes. Például az egyébként rendhagyó *voir* 'látni' igét így ragozzuk *imparfait*-ban (jelen idő többes szám első személyű alakja: *nous voyons*, tehát a rag elhagyásával kapott *imparfait*-töve: *voy*):

<i>je voyais</i> [vwaje] 'láttam'	<i>nous voyions</i> [vwajjɔ̃] 'láttunk'
<i>tu voyais</i> [vwaje] 'láttál'	<i>vous voyiez</i> [vwajje] 'láttatok'
<i>il voyait</i> [vwaje] 'látott'	<i>ils voyaient</i> [vwaje] 'láttak'

274 A „három mássalhangzó szabálya” (☞ 744) szempontjából a *-ions, -iez* ragok *i*-je mássalhangzónak [j] számít, ezért ha az *e* ragok előtt lévő szótag mássalhangzó + *e* + mássalhangzóból áll, akkor a benne lévő *e* nem esik ki a beszédben, hanem [ə]-nek hangzik (a többi *imparfait*-rag előtt – mivel azokban nincsen ilyen *i* –

kiesik!): *nous épelions* [nuzepəljɔ̃] 'betűztünk', *vous épeliez* [vuzepəlje] 'betűztetek' – *j'épelais* [ʒeplə] 'betűztem', *tu épelais* [tyepələ] 'betűztél' ...

Passé composé

- 275 A *passé composé* azt jelöli, hogy valami **lezajlott, megtörtént**.
Példák a *passé composé* használatára: *J'ai gagné un beau livre*. 'Nyertem egy szép könyvet.' *Les enfants ont mangé tous les gâteaux*. 'A gyerekek megették az összes süteményt.'

A passé composé képzése

- 276 A *passé composé*t úgy képezzük, hogy az ige **múlt idejű melléknévi igeneve** (☞ 454-460) elé tesszük az **avoir** segédige **jelen idejű** alakját. A *gagner* 'nyerni' igét például így ragozzuk *passé composé*-ban:

j'ai gagné 'nyertem'

nous avons gagné 'nyertünk'

tu as gagné 'nyertél'

vous avez gagné 'nyertetek'

il a gagné 'nyert'

ils ont gagné 'nyertek'

- 277 A visszaható igéket – nemcsak *passé composé*-ban, hanem a segédigével képzett valamennyi összetett igeidőben – **être** segédigével ragozzuk, nem *avoir*-ral: *Pierre s'est levé à 6 heures*. 'Pierre 6 órakor kelt fel.'

- 278 Az alábbi igék összetett igeidőt szintén az **être** segédigével képezzük: *aller* 'menni', *arriver* 'megérkezni', *décéder* 'elhunyni', *devenir* 'válni valamivé', *intervenir* 'közbelépni', *mourir* 'meghalni', *naître* 'születni', *partir* 'indulni', *parvenir* 'eljutni', *provenir* 'származni', *rester* 'maradni', *venir* 'jönni': *Pierre est arrivé*. 'Pierre megérkezett.'

- 279 Az alábbi igéket tárgyias igeként *avoir*-ral, tárgyatlan igeként **être**-rel ragozzuk: *descendre* 'levinni/lemenni', *entrer* 'bevinni/bemenni', *monter* 'felvinni/felmenni', *rentrer* 'hazavinni/hazamenni', *retourner* 'visszafordítani/visszafordulni', *sortir* 'kivinni/kimenni', *tomber* 'ledobni/leesni': *Pierre a monté sa valise*. 'Pierre felvitte a csomagját.' *Pierre est monté*. 'Pierre felment.'

- 280 A következő igéket tárgyatlan használatban egyaránt ragozhatjuk *avoir* vagy **être** segédigével (*avoir*-ral inkább cselekvést, **être**-rel inkább állapotot fejeznek ki): *accourir* 'odafutni', *apparaître* 'megjelenni', *atterrir* 'leszállni', *augmenter* 'emelkedni', *baissier* 'csökkenni', *camper* 'táborozni', *changer* 'változni', *convenir* 'megegyezni', *crever* 'elpusztulni', *croître* 'nőni', *dégénération* 'elfajulni', *déménager* 'elköltözni', *demeurer* 'maradni', *diminuer* 'csökkenni', *disparaître* 'eltűnni', *divorcer* 'elválni', *échouer* 'megbukni', *empirer* 'rosszabbodni', *expirer* 'lejárni', *grandir* 'nőni', *grossir* 'nőni', *maigrir* 'fogyni', *paraître* 'látszani', *passer* 'menni', *pourrir* 'rothadni', *rajeunir* 'megfiatalodni', *ressusciter* 'feltámadni', *résulter* 'eredni', *stationner* 'állomásozni', *vieillir* 'öregedni': *Pierre a grandi*. 'Pierre nőtt.' *Pierre est grandi*. 'Pierre megnőtt. Pierre nagy.'

- 281 Az **être** segédigével ragozott nem visszaható igék múlt idejű melléknévi igenevét **nemben és számban egyeztetni kell az alannyal**, az *avoir* segédigével ragozottakét azonban nem (a visszaható igékkel kapcsolatban ☞ 330-334): *Pierre est monté au deuxième étage et il*

a enlevé son manteau. 'Pierre felment a második emeletre és levetette a kabátját.' *Marie est montée au deuxième étage et elle a enlevé son manteau.* 'Marie felment a második emeletre és levetette a kabátját.' *Les garçons sont montés au deuxième étage et ils ont enlevé leurs manteaux.* 'A fiúk felmentek a második emeletre és levetették a kabátjukat.' *Les filles sont montées au deuxième étage et elles ont enlevé leurs manteaux.* 'A lányok felmentek a második emeletre és levetették a kabátjukat'

282 Ha az összetett igeidőben álló ige megelőzi a hozzá tartozó tárgy, akkor a múlt idejű melléknévi igenévet e tárggyal kell nemben és számban egyeztetni: *Voilà le manteau que j'ai acheté à Paris.* 'Itt van az a kabát, amelyet Párizsban vásároltam.' *Voilà les cravates que j'ai achetées à Paris.* 'Itt vannak azok a nyakkendők, amelyeket Párizsban vásároltam.'

Az egyeztetés szabályai ellen a franciák is gyakran vétének. Néha akkor is egyeztetnek, amikor nem kellene, máskor meg akkor sem, amikor igen. Például a kilencvenes években Magyarországon előadást tartott egy francia személyiség, s előadásának kiosztott szövegében e „csemegét” találták a franciául tudó hallgatók: *Ces discussions ont contribuées à renforcer le climat de confiance.* 'E megbeszélések hozzájárultak a bizalom légkörének erősödéséhez.' (Az *avoir*-ral ragozott *contribuer* 'hozzájárulni' ige múlt idejű melléknévi igenévet nem szabad egyeztetni az alannyal, tehát helyesen: *Ces discussions ont contribué...*)

A megelőző tárggyal való egyeztetés szabályát sem mindig tartják tiszteletben: « *La première fille qu'on a pris dans ses bras* » 'Az első lány, akit megöleltünk' – énekelte Georges Brassens. De még Proustnál is találunk erre példát: *As-tu vu la tête qu'il a fait? À la recherche du temps perdu* 'Láttad, milyen képet vágott?' (Proust minden bizonnyal szándékosan hagyja el az egyeztetést; érdekes vélemények olvashatók ezzel kapcsolatban itt: <http://www.etudes-litteraires.com/forum/topic26634-accord-du-participe-passe-dans-astu-vu-la-tete-quil-a-fait.html> és itt: http://www.lefigaro.fr/livres/2006/06/2...n_tete.php.)

283 Ha főnévi igenév követi az összetett igeidőben álló ige, akkor előfordulhat, hogy a mondat tárgya nem a múlt idejű melléknévi igenévhez, hanem e főnévi igenévhez tartozik. Az ilyen tárggyal természetesen akkor sem egyeztetjük a múlt idejű melléknévi igenévet, ha előtte áll. Figyeljük meg e jelenséget az alábbi két példamondatban:

A tárgy a múlt idejű melléknévi igenévhez tartozik, ezért egyeztetünk: <i>Voilà les Chinois que j'ai vus manger avec des baguettes.</i> 'Itt vannak azok a kínaiak, akiket láttam pálcikával enni.'	A tárgy a főnévi igenévhez tartozik, ezért nem egyeztetünk: <i>Voilà les plats chinois que j'ai vu manger avec des baguettes.</i> 'Itt vannak azok a kínai ételek, amelyeket láttam pálcikával enni.'
Ha e szabályt túl nehéznek találjuk, hallgassunk azokra a nyelvészekre, akik azt vallják: az ilyen mondatok igazi tárgya mindig a főnévi igenév, a múlt idejű melléknévi igenévet tehát sohasem kell egyeztetni az előtte álló tárggyal.	

Plus-que-parfait

284 A *plus-que-parfait* [plyskəparfɛ] múltbeli előidejűséget jelöl, vagyis olyan cselekvést, amely egy másik, vele kapcsolatba hozott, ugyancsak múltbeli cselekvésnél **előbb** következett be.

Példák használatára: *Je lui ai montré la carte que mon père m'avait envoyée.* 'Megmutattam neki a képeslapot, amelyet apám küldött.' *J'ai perdu la valise que j'avais achetée à Paris.* 'Elveszítettem a bőröndöt, amelyet Párizsban vettem.' *Nous avons retrouvé l'endroit où Pierre était tombé.* 'Megtaláltuk azt a helyet, ahol Pierre elesett.'

- 285 Időhatározói mellékmondatokban a *plus-que-parfait* ismétlődő, rendszeres cselekvést fejez ki, ezért ilyenkor a főmondatban csak *imparfait* használható, *passé composé* (vagy *passé simple*) nem: *Quand il était parti, il ne pensait plus à rien.* 'Ha egyszer elindult, már nem gondolt semmire.'

A *plus-que-parfait* képzése

- 286 A *plus-que-parfait*-t úgy képezzük, hogy az ige múlt idejű melléknévi igeneve (☞ 454-460) elé tesszük az *avoir* vagy *être* segédige *imparfait* alakját. (A segédige-használattal és a múlt idejű melléknévi igenév egyeztetésével kapcsolatban ☞ 277-283.) Az *envoyer* 'küldeni' igét például így ragozzuk *plus-que-parfait*-ban:

<i>j'avais envoyé</i> 'küldtem'	<i>nous avions envoyé</i> 'küldtünk'
<i>tu avais envoyé</i> 'küldtél'	<i>vous aviez envoyé</i> 'küldtetek'
<i>il avait envoyé</i> 'küldött'	<i>ils avaient envoyé</i> 'küldtek'

Passé simple

- 287 A *passé simple* jellegzetesen írott nyelvi múlt idő. Elsősorban újságcikkekben és irodalmi művekben találkozhatunk vele. Azt jelöli (akárcsak a *passé composé*), hogy valami **lezajlott, megtörtént**. Csak olyan cselekvés, történés jelölésére használják, amely nem kapcsolódik közvetlenül az elbeszélőnek (az írónak) az elbeszélés pillanatában fennálló körülményeihez. (Az olyan lezajlott, megtörtént eseményt, amely közvetlen kapcsolódik e körülményekhez, az írott nyelv is mindig *passé composé*-vel jelöli.)

Példák a *passé simple* használatára: *Les Israéliens pénétrèrent dans le Sinai.* 'Az izraeliek behatoltak a Sinai-félszigetre.' *L'avènement de Philippe VI entraîna les protestations d'Édouard III.* 'VI. Fülöp trónra lépése kiváltotta III. Edward tiltakozását.' *Le vent se leva et souffla pendant plusieurs jours.* 'A szél feltámadt és több napig fújt.'

A *passé simple* képzése

- 288 A szabályosan ragozott (-er végű) igék *passé simple*-jét úgy képezzük, hogy főnévi igenevük tövéhez az alábbi ragokat tesszük:

-ai [e]	-âmes [am]
-as [a]	-âtes [at]
-a [a]	-èrent [ɛR]

A *chanter* 'énekelni' igét például így ragozzuk *passé simple*-ben:

<i>je chantai</i> 'énekeltem'	<i>nous chantâmes</i> 'énekelünk'
<i>tu chantas</i> 'énekelteél'	<i>vous chantâtes</i> 'énekeltetek'
<i>il chanta</i> 'énekelte'	<i>ils chantèrent</i> 'énekeltek'

Passé antérieur

289 A *passé simple*-hez hasonlóan a *passé antérieur* is jellegzetes írott nyelvi múlt idő. Főleg újságcikkekben, irodalmi és tudományos művekben fordul elő, általában *quand* 'amikor', *lorsque* 'amikor', *dès que* 'mihelyt', *aussitôt que* 'mihelyt' vagy *après que* 'miután' kötőszóval bevezetett időhatározói mellékmondatban. Olyan cselekvést, történést jelöl, amely közvetlenül megelőzött egy másik, *passé simple*-lél kifejezett cselekvést, történést.

Példák a *passé antérieur* használatára: *Quand j'eus protesté, il se retira.* 'Amikor tiltakoztam, visszakozott.' *Dès que le roi eut rendu le dernier soupir, la cour se sentit plus libre.* 'Mihelyt utolsót lélegzett a király, az udvar szabadabbnak érezte magát.' *Après que son mari fut parti, Anne ferma la porte à clé.* 'Miután elment a férje, Anne kulcsra zárta az ajtót.'

A *passé antérieur* képzése

290 A *passé antérieur*t úgy képezzük, hogy az ige múlt idejű melléknévi igeneve (☞ 454-460) elé tesszük az *avoir* vagy *être* segédige *passé simple* alakját. (A segédige-használattal és a múlt idejű melléknévi igenév egyeztetésével kapcsolatban ☞ 277-283.) A *protester* 'tiltakozni' igét például így ragozzuk *passé antérieur*ben:

<i>j'eus</i> [ʒy] <i>protesté</i> 'tiltakoztam'	<i>nous eûmes</i> [nuzym] <i>protesté</i> 'tiltakoztunk'
<i>tu eus</i> [tyy] <i>protesté</i> 'tiltakoztál'	<i>vous eûtes</i> [vuzyt] <i>protesté</i> 'tiltakoztatok'
<i>il eut</i> [ily] <i>protesté</i> 'tiltakozott'	<i>ils eurent</i> [ilzyr] <i>protesté</i> 'tiltakoztak'

Jövő idő (*Futur*)

291 A magyar nyelv egyetlen jövő idejével szemben a franciában háromféle jövő idő használatos: *futur proche*, *futur simple* és *futur antérieur*.

Futur proche

292 A *futur proche*-t magyarul 'közvetlen jövő időnek' szokták nevezni. Általában olyan jövő idejű cselekvést vagy történést jelöl, amely közvetlenül a mondat elhangzása után elkezdődik, s esetleg le is zajlik, de – különösen a beszélt nyelvben – gyakran jelöl egyéb jövő idejű cselekvést, történést is. Magyarra rendszerint jelen idővel fordítjuk.

Példák a *futur proche* használatára: *Nous allons goûter le champagne.* 'Most megkóstoljuk a pezsgőt.' *Elle va se marier dans quinze jours.* 'Két hét múlva megy férjhez.'

A *futur proche* képzése

293 A *futur proche*-t úgy képezzük, hogy az *aller* félszegédige jelen idejű alakjait tesszük az ige főnévi igeneve elé. A *tomber* 'elesni' igét például így ragozzuk *futur proche*-ban:

<i>je vais tomber</i> 'elesem'	<i>nous allons tomber</i> 'elesünk'
<i>tu vas tomber</i> 'elesel'	<i>vous allez tomber</i> 'elestek'
<i>il va tomber</i> 'elesik'	<i>ils vont tomber</i> 'elesnek'

- 294 Valamilyen **múltbeli** időpontot közvetlenül követő cselekvést, történést is jelölhet *futur proche*. Ebben az esetben azonban az *aller* félsegédigét nem jelen időben, hanem **imparfait**-ban ragozzák: *J'allais téléphoner à Jacques*. 'Éppen telefonálni készültem Jacques-nak.'

Futur simple

- 295 Magyarul 'egyszerű jövő időnek' szokták nevezni. Általában a jelentől egyértelműen elkülönülő, kifejezetten jövő idejű cselekvést, történést jelöl.
Példa a *futur simple* használatára: *Non, ces instants ne disparaîtront jamais*. ANDRÉI MAKINE: *Le testament français* 'Nem, e pillanatok sohasem fognak elenyészni.'

- 296 A 'ha' jelentésű *si* kötőszó után az egyszerű jövő idő helyett jelen időt használ a francia: *Si je suis malade, j'irai chez le docteur*. 'Ha beteg leszek, el fogok menni az orvoshoz.' – Ezzel kapcsolatban jegyezzük meg, hogy a francia többnyire csak feltételes értelemben használja a *si* kötőszót; időhatározói értelemben inkább a *quand* szerepel, amely után ilyen esetben jövő idő áll: *Quand je serai vieux, j'achèterai une maison à la campagne*. 'Ha majd öreg leszek, veszek egy házat vidéken.'
Jegyezzük meg azt is, hogy a fentiek csak a 'ha' jelentésű *si* kötőszóra vonatkoznak, a közvetett beszédben (☞ 233) gyakori 'hogy ...-e' jelentésű *si*-re nem, az után jövő idő is állhat: *Je ne sais pas si j'aurai assez d'argent*. 'Nem tudom, lesz-e elég pénzem.'

- 297 A franciában felszólítást is kifejezhet a jövő idő: *Vous suivrez cet homme jusqu'à la gare*. 'Az állomásig kövessétek ezt az embert!'

A futur simple képzése

- 298 A *futur simple*-et úgy képezzük, hogy a teljes főnévi igenévhez az alábbi ragokat illesztjük:

-ai [e]	-ons [ɔ̃]
-as [a]	-ez [e]
-a [a]	-ont [ɔ̃]

A *chanter* 'énekelni' igét például így ragozzuk *futur simple*-ben:

je chanterai [ʃãtre] 'énekelni fogok'	nous chanterons [ʃãtrɔ̃] 'énekelni fogunk'
tu chanteras [ʃãtra] 'énekelni fogsz'	vous chanterez [ʃãtre] 'énekelni fogtok'
il chantera [ʃãtra] 'énekelni fog'	ils chanteront [ʃãtrɔ̃] 'énekelni fognak'

- 299 A beszédben az **-er** végű igék végződésében lévő **-e-** az egyszerű jövő időben csak akkor hangzik, ha egyébként három vagy több mássalhangzó torlódna: *je chanterai* [ʒəʃãtre] (nem hangzik, mert a kiejtésben kiesése esetén is csak két mássalhangzó található), *je parlerai* [ʒəparlɛre] (hangzik, mert kiesése esetén három mássalhangzó torlódna).

Futur antérieur

300 Olyan jövő idejű cselekvést, történést jelöl, amely a jövő egy bizonyos időpontjánál (általában valamely *futur simple*-lel jelölt cselekvésnél, történésnél) előbb fog bekövetkezni.

Példák a *futur antérieur* használatára: *Je lui téléphonerai quand tu auras fini ton devoir.* 'Majd telefonálok neki, amikor befejezted (befejezed) a leckédet.' *À 9 heures, nous serons déjà partis.* '9 órakor már nem leszünk itt.'

Mint a példamondatokból is látható, a *futur antérieur*t gyakran „kerülő úton”, múlt időt vagy más szavakat használva fordítjuk magyarra.

301 A 'ha' jelentésű *si* kötőszó után a *futur antérieur* helyett *passé composé*t használunk: *Si j'ai reçu la lettre avant midi, j'irai au ministère.* 'Ha délig megkapom a levelet, elmegyek a minisztériumba.'

A *futur antérieur* képzése

302 A *futur antérieur*t úgy képezzük, hogy az ige múlt idejű melléknévi igeneve (☞ 454-460) elé tesszük az *avoir* vagy *être* segédige *futur simple* alakját. (A segédige-használattal és a múlt idejű melléknévi igenév egyeztetésével kapcsolatban ☞ 277-283.) A *finir* 'befejezni' igét például így ragozzuk *futur antérieur*ben:

<i>j'aurai fini</i> 'be fogom fejezni'	<i>nous aurons fini</i> 'be fogjuk fejezni'
<i>tu auras fini</i> 'be fogod fejezni'	<i>vous aurez fini</i> 'be fogjátok fejezni'
<i>il aura fini</i> 'be fogja fejezni'	<i>ils auront fini</i> 'be fogják fejezni'

Feltételes mód (*Conditionnel*)

A feltételes mód használata szempontjából két fontos eltérés van a francia és a magyar között:

303 1. A 'ha' jelentésű *si* kötőszó után a francia feltételes mód jelen idő helyett kijelentő mód *imparfait*-t, feltételes mód múlt idő helyett pedig kijelentő mód *plus-que-parfait*-t használ. (A beszélt nyelvben ugyan gyakran hallunk *si* után is feltételes módot, de ezt minden iskolázott francia hibának tartja.) Helyesen tehát: *Si j'avais de l'argent, j'achèterais une voiture.* 'Ha lenne pénzem, vennék egy autót.' *Si j'avais eu de l'argent, j'aurais acheté une voiture.* 'Ha lett volna pénzem, vettem volna egy autót.' (Ez a szabály a többszörösen összetett mondatok *si* helyett *et que*-vel bevezetett mellékmondataira is érvényes. ☞ 695)

Két kivételt kell megemlíteni e szabály alól:

A felkiáltó mondatot bevezető *comme si* 'mintha' kötőszó után feltételes mód áll: *Comme s'il connaîtrait tout le monde!* 'Mintha mindenkit ismerne!' *Comme si le football ne l'aurait jamais intéressé!* 'Mintha a futball sohasem érdekelte volna!'

A 'bár' értelemben használt **même si** 'még ha' kötőszó után a magyar feltételes módnak a franciában is feltételes mód felel meg: *Même s'il serait passionnant de visiter cette région, peu de gens auront le courage de s'y rendre.* 'Még ha izgalmas lenne is (= bár izgalmas lenne) megnézni ezt a vidéket, kevesen mernek odautazni.' – A feltételes mód jelen idő helyett *imparfait*-t, a feltételes mód múlt idő helyett pedig *plus-que-parfait*-t kell azonban használni az olyan összetett mondatokban, amelyekben a *même si* nem fordítható 'bár' kötőszóval: *Je t'aimerais même si tu ne m'aimais pas.* 'Még ha nem szeretnél (≠ bár nem szeretnél), én akkor is szeretnék.'

- 304 2. Az érzelmet vagy kételkedést kifejező főmondatokhoz tartozó mellékmondatok igei állítmánya a magyarban általában feltételes módban, a franciában viszont *subjonctif*ban áll: *Je voudrais que vous chantiez.* 'Szeretném, ha énekelne.' *Je ne crois pas qu'il soit parti.* 'Nem hiszem, hogy elment volna.'

Feltételes mód jelen idő (*Conditionnel présent, présent du conditionnel*)

- 305 A feltételes mód jelen időt úgy képezzük, hogy az igék kijelentő mód jövő idejű (*futur simple*) alakjának tövéhez (amely a szabályos ragozású, *-er* végű igék esetében nem más, mint a főnévi igenév) az **imparfait-ragokat** (☞ 273) tesszük. A *chanter* 'énekelni' igét például így ragozzuk feltételes mód jelen időben:

je chanterais [ʃɑ̃tʁɛ] 'énekelnék' *nous chanterions* [ʃɑ̃tʁɔ̃jɔ̃] 'énekelnénk'

tu chanterais [ʃɑ̃tʁɛ] 'énekelnél' *vous chanteriez* [ʃɑ̃tʁɛjɛ] 'énekelnétek'

il chanterait [ʃɑ̃tʁɛ] 'énekelne' *ils chanteraient* [ʃɑ̃tʁɛ] 'énekelnének'

Néhány példa a feltételes mód jelen idő használatára Édith Piaf egyik szonójából:

<i>J'irais jusqu'au bout du monde</i>	'Elmennék a világ végére,
<i>Je me ferais teindre en blonde</i>	Szőkére festetném a hajam,
<i>Si tu me le demandais</i>	Ha kérnéd.
<i>Je renierais ma patrie</i>	Megtagadnám a hazámat,
<i>Je renierais mes amis</i>	Megtagadnám a barátaimat,
<i>Si tu me le demandais</i>	Ha kérnéd.
<i>On peut bien rire de moi</i>	Kinevethetnek,
<i>Je ferais n'importe quoi</i>	Bármit megtennék,
<i>Si tu me le demandais</i>	Ha kérnéd.'

- 306 A „három mássalhangzó szabálya” (☞ 744) szempontjából a **-ions, -iez** ragok **i**-je mássalhangzónak [j] számít, e ragok előtt a **mássalhangzó + er** végű főnévi igenevek *er* végződésében lévő *e* ezért nem esik ki a beszédben. (A feltételes mód jelen idő többi ragja előtt – mivel azokban nincsen ilyen **i** – kiesik!)

Feltételes mód múlt idő (*Conditionnel passé, passé du conditionnel*)

- 307 A feltételes mód múlt időt úgy képezzük, hogy az ige múlt idejű melléknévi igeneve (☞ 454-460) elé tesszük az *avoir* (vagy *être*) segédige megfelelő, feltételes mód jelen idejű alakját. (A segédige-használattal és a múlt idejű melléknévi igenév egyeztetésével kapcsolatban ☞ 277-283.) A *chanter* 'énekelni' igét például így ragozzuk feltételes mód múlt időben:

<i>j'aurais chanté</i> 'énekeltem volna'	<i>nous aurions chanté</i> 'énekelünk volna'
<i>tu aurais chanté</i> 'énekelte volna'	<i>vous auriez chanté</i> 'énekeltek volna'
<i>il aurait chanté</i> 'énekelte volna'	<i>ils auraient chanté</i> 'énekeltek volna'

Példa a feltételes mód múlt idő használatára: *Il aurait cassé la voiture.* 'Összetörte volna a kocsit.'

- 308 Az irodalmi nyelv néha a *subjonctif plus-que-parfait*-t (☞ 324) használja a feltételes mód múlt idő kifejezésére. Proustnál egyazon mondatban megtaláljuk a feltételes mód múlt idő kifejezésének mindkét formáját: *À ces moments-là, quoique près de lui, j'étais seul, comme je l'eusse été (subjonctif plus-que-parfait) devant un paysage dont j'aurais compris (conditionnel passé) l'harmonie. À la recherche du temps perdu* 'Ilyenkor, bár mellette álltam, oly egyedül voltam, mintha egy olyan táj előtt álltam volna, melynek értettem volna a harmóniáját.'

Felszólító mód (*Impératif*)

- 309 A magyartól eltérően a francia csak három személyben – egyes szám 2. és többes szám 1-2. személyben – használ felszólító módot.

Példa a felszólító mód használatára: *Chantez plus fort.* 'Énekeljete hangosabban!'

- 310 Azokban a személyekben, amelyekben a franciában nincs felszólító mód (tehát egyes szám 1. és 3. személyben, valamint többes szám 3. személyben) a magyar felszólító módot *subjonctiffal* (☞ 313-324) tudjuk franciára fordítani: *Qu'ils chantent plus fort.* 'Énekeljenek hangosabban!'

A felszólító mód képzése

- 311 A franciában az igék felszólító módja alakilag megegyezik kijelentő mód jelen idejükkel, a különbség csak annyi, hogy felszólító módban alany esetű személyes névmás nem áll előttük. (Írásban további apró eltérést jelent, hogy az *-er* végű igék egyes szám második személyű alakjának a végén nincs *s*.) A *chanter* 'énekelni' ige felszólító módja tehát:

–	<i>chantons</i> 'énekeljünk!'
<i>chante</i> 'énekelj!'	<i>chantez</i> 'énekeljete!'
–	–

- 312 A felszólító módban álló igékhez kötőjellel kapcsolódó **en** vagy **y** határozói névmások előtt az **-er** végű igék egyes szám 2. személyű alakja **-s** végződést kap: *Penses-y*. 'Gondolj rá!' *Parles-en*. 'Beszélj róla!'

Subjonctif

- 313 Egyes esetekben a franciában nem állhat az ige sem kijelentő, sem feltételes, sem felszólító módban – ezekben az esetekben **subjonctif**-ot kell használni: *Je suis content que vous chantiez*. 'Örülök, hogy énekel.' *J'aimerais que vous chantiez*. 'Szeretném, ha énekelne.' *Je veux que vous chantiez*. 'Azt akarom, hogy énekeljen.'

Mint a fenti példamondatokból is látható, a **subjonctif** egyaránt lehet a magyar kijelentő, feltételes vagy felszólító mód kifejezője, a magyar mondatban használt igemód tehát önmagában nem igazít el bennünket a tekintetben, hogy a franciában is a magyarral megegyező igemódot kell-e használnunk, vagy netán **subjonctif**-ot. A **subjonctif**-használat alábbi alapeseteit külön meg kell tanulni:

- 314 1. **Subjonctif** jelöli a **felszólítást** egyes szám első és harmadik, valamint többes szám harmadik személyben (e személyekben a franciában nincs felszólító mód). A mellékmondatokban (bármely személyben) használt magyar felszólító módnak szintén **subjonctif** a francia megfelelője. A felszólítást jelölő **subjonctif**-ot általában (jelentés nélküli vagy 'hogy' jelentésű) **que** kötőszó vezeti be: *Que les Hongrois chantent des chansons hongroises*. 'A magyarok magyar énekeket énekeljenek!' *J'attends que tu finisses*. 'Várom, hogy befejezd.'

- 315 2. **Subjonctif**ot használ a francia azokban a **que** 'hogy' kötőszóval bevezetett mellékmondatokban, amelyek **akaratot, kívánságot, érzelmet** vagy **kétkedést** kifejező főmondatokhoz tartoznak: *Il voudrait que nous invitons les enfants*. 'Azt szeretné, ha meghívnánk a gyerekeket.' *Je regrette que vous ne puissiez pas rester avec nous*. 'Sajnálom, hogy nem tud velünk maradni.' *Je suis très content que tu sois là*. 'Nagyon örülök, hogy itt vagy.' *J'ai peur qu'il ne soit trop tard*. 'Félek, hogy már késő.' (A **ne** használatával kapcsolatban ☞ 177.) *Je ne crois pas que Pierre connaisse M. Dupont*. 'Nem hiszem, hogy Pierre ismerné Dupont urat.'

- 316 Az olyan magyar mellékmondatoknak, amelyeknek alanya megegyezik a főmondat alanyával, a franciában általában nem mellékmondat, hanem főnévi igeneves szerkezet felel meg. Ez a **subjonctif**-esetekre is vonatkozik, ilyenkor tehát nem **subjonctif**ot, hanem főnévi igenevet kell használni: *Je ne pense pas arriver à l'heure*. 'Nem hiszem, hogy időben megérkezem.' (De: *Je ne pense pas que nous arrivions à l'heure*. 'Nem hiszem, hogy időben megérkezünk.')

- 317 3. A választékos beszédben és az írott nyelvben **subjonctif**ot használ a francia **a vonatkozó névmással bevezetett mellékmondatokban** is, ha

a) a főmondat állítmányában **felsőfokú melléknév** vagy azzal egyenértékű szó (pl. *seul* 'egyetlen', *unique* 'egyetlen', *premier* 'első', *dernier* 'utolsó' stb.) van: *C'est la maison la plus haute que nous ayons construite*. 'Ez a legmagasabb ház, amelyet építettünk.' *C'est le seul médecin dont nous connaissions l'adresse*. 'Ő az egyetlen orvos, akinek ismerjük a címét.'

b) a főmondat **tagadást, kérdést** vagy **kétkedést** fejez ki, s az előtt a szó előtt, amelyre a mellékmondat vonatkozik, határozatlan névelő vagy **de** áll: *Connaissez-vous des étudiants qui soient contents ?* 'Ismer olyan diákokat, akik elégedettek?' *Je ne connais pas d'étudiants qui soient contents*. 'Nem ismerek olyan diákokat, akik elégedettek lennének.'

318 4. A főmondat tartalmától függetlenül mindig *subjonctif* áll az alábbi kötőszavakkal bevezetett mellékmondatokban (zárójelben jelezzük, hogy használható-e főnévi igeneves szerkezet, s ha igen, milyen, ha a mellékmondat alanya megegyezne a főmondat alanyával): *à condition que* 'feltéve, hogy' (*à condition de faire qc.*), *afin que* 'hogy; abból a célból, hogy' (*afin de faire qc.*), *à moins que ... ne ...* 'hacsak nem...' (*à moins de faire qc.*), *avant que ... (ne)* 'mielőtt' (*avant de faire qc.*), *bien que* 'bár' (–), *ce n'est pas que* 'nem mintha' (–), *en attendant que* 'amíg' (*en attendant de faire qc.*), *jusqu'à ce que* 'amíg' (–), *non que* 'nem mintha' (–), *pour que* 'hogy; abból a célból, hogy' (*pour faire qc.*), *pourvu que* 'feltéve, hogy' (–), *quoique* 'bár' (–), *sans que* 'anélkül, hogy' (*sans faire qc.*): *Il va partir sans que je puisse le rencontrer.* 'Elmegy anélkül, hogy találkozni tudnék vele.' *Il va partir sans pouvoir me rencontrer.* 'Elmegy anélkül, hogy találkozni tudna velem.'

A *subjonctif* jelen idő (*Subjonctif présent, présent du subjonctif*)

319 A szabályosan ragozott (-er végű) igék *subjonctif* jelen idejét úgy képezzük, hogy főnévi igenevük -er végződése helyébe az alábbi ragokat tesszük:

-e [-]	-ions [jõ]
-es [-]	-iez [je]
-e [-]	-ent [-]

A *chanter* 'énekelni' igét például így ragozzuk *subjonctif* jelen időben:

<i>(que) je chante</i>	<i>(que) nous chantions</i>
<i>(que) tu chantes</i>	<i>(que) vous chantiez</i>
<i>(qu')il chante</i>	<i>(qu')ils chantent</i>

320 A „három mássalhangzó szabálya” (☞ 744) szempontjából az *-ions*, *-iez* ragok *i*-je mássalhangzónak [j] számít, ezért ha az *e* ragok előtt lévő szótag mássalhangzó + *e* + mássalhangzóból áll, akkor a benne lévő *e* nem esik ki a beszédben, hanem [ə]-nek hangzik: *que nous épelions* [epəljõ] 'betűzzünk', *que vous épeliez* [vuzepəlje] 'betűzzetek'.

Egy példa a *subjonctif* jelen idő használatára: *Il ne croit pas que nous chantions à l'Opéra.* 'Nem hiszi, hogy az Operaházban énekelünk.'

A *subjonctif* múlt idők

- 321 A *subjonctif* három múlt ideje közül a *subjonctif passé composé* a beszélt nyelvben is gyakori, a *subjonctif imparfait* és a *subjonctif plus-que-parfait* azonban csak az írott nyelvben fordul elő.

A *subjonctif passé composé* (*passé composé du subjonctif*)

- 322 A *subjonctif passé composé*t úgy képezzük, hogy az ige múlt idejű melléknévi igeneve (☞ 454-460) elé tesszük az *avoir* (vagy *être*) segédige megfelelő, *subjonctif* jelen idejű alakját. (A segédige-használattal és a múlt idejű melléknévi igenév egyeztetésével kapcsolatban ☞ 277-283.) A *chanter* 'énekelni' igét például így ragozzuk *subjonctif passé composé*-ban:

<i>(que) j'aie chanté</i>	<i>(que) nous ayons chanté</i>
<i>(que) tu aies chanté</i>	<i>(que) vous ayez chanté</i>
<i>(qu')il ait chanté</i>	<i>(qu')ils aient chanté</i>

Egy példa a *subjonctif passé composé* használatára: *Je ne crois pas que vous ayez chanté à l'Opéra.* 'Nem hiszem, hogy az Operaházban énekeltek.'

A *subjonctif imparfait* (*imparfait du subjonctif*)

- 323 Csak a legválasztékosabb írott nyelvben, mindenekelőtt az irodalmi nyelvben fordul elő. (A beszédben *subjonctif jelen időt* vagy *subjonctif passé composé*t használnak helyette.) A *subjonctif imparfait*-t úgy képezzük, hogy az igeek *passé simple* egyes szám második személyű alakjához az alábbi ragokat illesztjük:

<i>-se</i> [s]	<i>-sions</i> [sjõ]
<i>-ses</i> [s]	<i>-siez</i> [sje]
<i>ât</i> [-]	<i>-sent</i> [s]

A *chanter* 'énekelni' ige ragozásakor tehát a *chantas* alakhoz illesztjük a ragokat:

<i>(que) je chantasse</i> [fãtas]	<i>(que) nous chantassions</i> [fãtasjõ]
<i>(que) tu chantasses</i> [fãtas]	<i>(que) vous chantassiez</i> [fãtasje]
<i>(qu')il chantât</i> [fãta]	<i>(qu')ils chantassent</i> [fãtas]

Egy példa a *subjonctif imparfait* használatára: « *Il prenait mille précautions pour que sa femme ne **souçonnât** pas ce nouvel amour.* » PROUST : *À la recherche du temps perdu* 'Ezer óvatossági intézkedést tett, hogy a felesége még csak ne is gyaníthassa ezt az új szerelmet.'

A *subjonctif plus-que-parfait* (*plus-que parfait du subjonctif*)

324 Csak a legválasztékosabb írott nyelvben, mindenekelőtt az irodalmi nyelvben fordul elő. (A beszédben *subjonctif passé composé* használnak helyette.) A *subjonctif plus-que-parfait*-t úgy képezzük, hogy az igék múlt idejű melléknévi igeneve (☞ 454-460) elé tesszük az *avoir* (vagy *être*) segédige megfelelő *subjonctif imparfait* alakját. (A segédige-használattal és a múlt idejű melléknévi igenév egyeztetésével kapcsolatban ☞ 277-283.) A *chanter* 'énekelni' igét például így ragozzuk *subjonctif plus-que-parfait*-ban:

(*que*) *j'eusse* [ys] *chanté*

(*que*) *nous eussions* [ysjõ] *chanté*

(*que*) *tu eusses* [ys] *chanté*

(*que*) *vous eussiez* [ysje] *chanté*

(*qu'*) *il eût* [y] *chanté*

(*qu'*) *ils eussent* [ys] *chanté*

Egy példa a *subjonctif plus-que parfait* használatára: « *La vue de la petite madeleine ne m'avait rien rappelé avant que je n'y **eusse goûté**.* » PROUST : *À la recherche du temps perdu* 'A teasütemény látványa önmagában semmit sem juttatott eszembe, amíg meg nem kóstoltam.'

A *subjonctif plus-que-parfait* a feltételes mód múlt idõt is kifejezheti. (☞ 308)

Kétszeresen összetett igeidõk (*temps surcomposés*)

325 Minden *avoir* vagy *être* segédigével képzett beszélt nyelvi összetett igeidõnek (*passé composé*, *plus-que-parfait*, *futur antérieur*, *conditionnel passé*, *subjonctif passé composé*) van kétszeresen összetett párja is, amely hozzá képest régebben végbement, befejezett cselekvést, történetet jelöl. A kétszeresen összetett igeidõk általában *quand* 'amikor', *dès que* 'mihelyt', *aussitôt que* 'mihelyt' kötõszóval bevezetett idõhatározói mellékmondatokban, s inkább csak a beszélt nyelvben fordulnak elõ. Mindig használhatjuk helyettük a megfelelő (egyszeresen) összetett igeidõt. Képzésük: az ige múlt idejű melléknévi igeneve (☞ 454-460) elé tesszük az *avoir* vagy *être* segédige megfelelő összetett igeidõben álló alakját. (A segédige-használattal és a múlt idejű melléknévi igenév egyeztetésével kapcsolatban ☞ 277-283. Az egyeztetés a kétszeresen összetett igeidõkben is a **fõige** múlt idejű melléknévi igenevére vonatkozik, a segédigék múlt idejű melléknévi igenevét – *eu*, *été* – nem egyeztetjük!) Például a *chanter* 'énekelni' és a *partir* 'elindulni' ige néhány kétszeresen összetett igeidejű alakja: *j'ai eu chanté* / *j'ai été parti(e)* (*passé surcomposé*), *j'avais eu chanté* / *j'avais été parti(e)* (*plus-que-parfait surcomposé*), *j'aurai eu chanté* / *j'aurai été parti(e)* (*futur antérieur*)

surcomposé), *j'aurais eu chanté / j'aurais été parti(e)* (*conditionnel passé surcomposé*), *que j'aie eu chanté / que j'aie été parti(e)* (*subjonctif passé surcomposé*).

Példa a kétszeresen összetett igeidők használatára: *Quand j'ai eu fini, Michel est venu à moi.* 'Amikor befejeztem, Michel odajött hozzám.'

A **visszaható igék** kétszeresen összetett időiben az *être* segédigét furcsa módon nem a megfelelő összetett időben használják (*ai été, avais été, aurai été* stb.), hanem abban az **egyszerű igeidőben**, amelyben a nem visszaható igék ragozásakor az *avoir* segédige szerepel, ezt követi az *avoir* segédige múlt idejű melléknévi igeneve (*eu*), majd a főige múlt idejű melléknévi igeneve: *je me suis eu levé* (nem pedig ~~*je m'ai été levé*~~) 'felálltam'.

Visszaható igék

326 A francia visszaható igéket alakilag a mindig mellettük álló visszaható névmásokról (☞ 565) ismerhetjük fel. Jelentésük szerint gyakorlati szempontból három csoportba sorolhatóak:

327 1. **Valódi visszaható igék.** E csoportba tartoznak

a) a magyar visszaható igék francia megfelelői, amelyek mindig az alanyra irányuló cselekvést jelölnek: *se laver* 'mosakodni', *se peigner* 'fésülni' stb.

b) a kölcsönösséget kifejező igék: *se revoir* 'vizontlátni egymást', *se saluer* 'üdvözölni egymást' stb.

328 2. **Szenvedő értelemben használt visszaható igék.** Szinte valamennyi tárgyias igét lehet szenvedő értelemben visszaható formában használni: *boire* 'inni' → *se boire* 'isszák', *porter* 'viselni' → *se porter* 'viselik' stb.: *Le vin blanc se boit frais.* 'A fehér bort hidegen isszák.'

329 3. **Egyéb visszaható igék.** Vannak olyan visszaható igék is, amelyeknek visszaható névmása pusztán formai jel, nem hordoz jelentést: *se douter de qc.* 'sejteni valamit', *se souvenir de qc.* 'emlékezni valamire', *s'évanouir* 'elájulni', *s'en aller* 'elmenni' stb.

330 Összetett igeidőkben a visszaható igéket *être* segédigével ragozzuk, s múlt idejű melléknévi igenevüket az alannal egyeztetjük: *Jean s'est lavé.* 'Jean megmosakodott.' *Jeanne s'est lavée.* 'Jeanne megmosakodott.' *Les petits garçons se sont lavés.* 'A kisfiúk megmosakodtak.' *Les petites filles se sont lavées.* 'A kislányok megmosakodtak.'

331 Kivételt képeznek azok a visszaható igék, amelyeknek visszaható névmása a mondatban nem tárgy, hanem határozó: *se parler* 'beszélni egymással', *se dire qc.* 'mondani valamit egymásnak', *se faire qc.* 'csinálni valamit magának', *se verser qc.* 'tölteni valamit magának' stb. Ezeknek az igéknek a múlt idejű melléknévi igenevét az alannal nem kell egyeztetni, az esetleg előtte álló tárggyal azonban igen: *Sylvie s'est versé de l'eau.* 'Sylvie vizet töltött magának.' *Voilà l'eau que Sylvie s'est versée.* 'Itt van az a víz, amelyet Sylvie magának töltött.'

332 A fenti 3. pontban említett „egyéb visszaható igék” összetett igeidőiben a múlt idejű melléknévi igenevet az alannal kell egyeztetni: *Ma mère s'est souvenue de l'accident.* 'Anyámnak eszébe jutott a baleset.'

333 Egyes visszaható igék úgy is használhatóak, hogy visszaható névmásuk tárgy, meg úgy is, hogy határozó. Ezeknek a múlt idejű melléknévi igenevét is csak akkor egyeztetik az alannal, ha visszaható névmásuk tárgy: *Marie s'est lavée.* 'Marie megmosakodott (= „megmosta magát”).' *Marie s'est lavé les mains.* 'Marie megmosta a kezét (= megmosta **magának** a kezét).'

334 Természetesen személyes névmási tárgy is állhat a visszaható igék előtt is, de az ilyen szerkezet kissé nehézkes: *Tu ne t'es pas posé cette question ? Non, je ne me la suis pas posée.* '

Igeragozási táblázatok

(Szabályos ragozású igék: 339-373, rendhagyó igék: 374-440.)

- 335** Mielőtt bemutatnánk a francia igeragozási táblázatokat, megjegyezzük, hogy a franciában nincs külön alanyi és tárgyias igeragozás, a kétféle magyar igealaknak közös a francia megfelelője: 'Egy francia dalt **énekelek**. Az *Alouette*-et **énekelem**.' → *Je chante une chanson française. Je chante l'Alouette.*
- Néhány helyesírási tudnivalóra is fel kell hívni a figyelmet:
- 336** 1. Fordított szórend használata esetén egyes szám harmadik személyben az írásban magánhangzóra végződő igealakok és az *il, elle, on* névmások közé egy *t* kötőhang ékelődik, melyet írásban mind az előtte álló igehez, mind az utána következő névmáshoz kötőjellel kell kapcsolni: *Parle-t-on français à l'hôtel?* 'Beszélnek franciául a szállóban?' *Chantera-t-elle?* 'Fog énekelni?'
- 337** 2. A **-cer** végű igék tövégi *c*-je alá az **a** vagy **o** betűvel kezdődő ragok előtt *cédille*-t (☞ 733) kell írni: *commencer* 'kezdeni' → *commençons* 'kezdjünk!', *il commença* 'kezdet'.
- 338** 3. A **-ger** végű igék tövégi *g*-je után az **a** vagy **o** betűvel kezdődő ragok elé egy „néma” *e* ékelődik: *manger* 'enni' → *mangeons* [mãʒõ] 'együnk!', *il mangea* [mãʒa] 'evett'.
- 339** A szabályos igeragozást az alábbiakban a *chanter* 'énekelni' ige és a *se laver* 'mosakodni' visszaható ige példáján szemléltetjük.
- Minden igeidő esetében bemutatjuk az állítást, a tagadást, a fordított szórendű alakot és a fordított szórendű tagadást is. (Kivéve felszólító módban és a *subjonctif* igeidőiben, amelyekben nincs, illetve csak egyes kifejezésekben fordul elő fordított szórend.)
- A táblázatokban a harmadik személyű személyes névmások közül általában csak a hímneműeket (*il, ils*) szerepeltetjük. Ha nőnemű főnevet helyettesít a névmás, akkor ezek helyett természetesen a nőnemű alakokat (*elle, elles*) kell használni. (A visszaható igék ragozását bemutató táblázatokban mindazokban az esetekben megadjuk az *elle, elles* névmásokkal alkotott névmás-ige szókapcsolatokat is, amelyekben az igealak eltér a hímnemű névmással használt alaktól.)

A *chanter* 'énekelni' ige ragozása

INDICATIF

340 *Présent*

<i>je chante</i> <i>tu chantes</i> <i>il chante</i> <i>nous chantons</i> <i>vous chantez</i> <i>ils chantent</i>	<i>je ne chante pas</i> <i>tu ne chantes pas</i> <i>il ne chante pas</i> <i>nous ne chantons pas</i> <i>vous ne chantez pas</i> <i>ils ne chantent pas</i>
<i>(chanté-je [ʃãtɛʒ])</i> <i>chantes-tu</i> <i>chante-t-il</i> <i>chantons-nous</i> <i>chantez-vous</i> <i>chantent-ils</i>	<i>(ne chanté-je pas)</i> <i>ne chantes-tu pas</i> <i>ne chante-t-il pas</i> <i>ne chantons-nous pas</i> <i>ne chantez-vous pas</i> <i>ne chantent-ils pas</i>

341 *Passé récent*

<i>je viens de chanter</i> <i>tu viens de chanter</i> <i>il vient de chanter</i> <i>nous venons de chanter</i> <i>vous venez de chanter</i> <i>ils viennent de chanter</i>	<i>je ne viens pas de chanter</i> <i>tu ne viens pas de chanter</i> <i>il ne vient pas de chanter</i> <i>nous ne venons pas de chanter</i> <i>vous ne venez pas de chanter</i> <i>ils ne viennent pas de chanter</i>
<i>(viens-je de chanter)</i> <i>viens-tu de chanter</i> <i>vient-il de chanter</i> <i>venons-nous de chanter</i> <i>venez-vous de chanter</i> <i>viennent-ils de chanter</i>	<i>(ne viens-je pas de chanter)</i> <i>ne viens-tu pas de chanter</i> <i>ne vient-il pas de chanter</i> <i>ne venons-nous pas de chanter</i> <i>ne venez-vous pas de chanter</i> <i>ne viennent-ils pas de chanter</i>

342 *Imparfait*

<i>je chantais</i> <i>tu chantais</i> <i>il chantait</i> <i>nous chantions</i> <i>vous chantiez</i> <i>ils chantaient</i>	<i>je ne chantais pas</i> <i>tu ne chantais pas</i> <i>il ne chantait pas</i> <i>nous ne chantions pas</i> <i>vous ne chantiez pas</i> <i>ils ne chantaient pas</i>
<i>chantais-je</i> <i>chantais-tu</i> <i>chantait-il</i> <i>chantions-nous</i> <i>chantiez-vous</i> <i>chantaient-ils</i>	<i>ne chantais-je pas</i> <i>ne chantais-tu pas</i> <i>ne chantait-il pas</i> <i>ne chantions-nous pas</i> <i>ne chantiez-vous pas</i> <i>ne chantaient-ils pas</i>

343 *Passé composé*

<i>j'ai chanté</i> <i>tu as chanté</i> <i>il a chanté</i> <i>nous avons chanté</i> <i>vous avez chanté</i> <i>ils ont chanté</i>	<i>je n'ai pas chanté</i> <i>tu n'as pas chanté</i> <i>il n'a pas chanté</i> <i>nous n'avons pas chanté</i> <i>vous n'avez pas chanté</i> <i>ils n'ont pas chanté</i>
<i>ai-je chanté</i> <i>as-tu chanté</i> <i>a-t-il chanté</i> <i>avons-nous chanté</i> <i>avez-vous chanté</i> <i>ont-ils chanté</i>	<i>n'ai-je pas chanté</i> <i>n'as-tu pas chanté</i> <i>n'a-t-il pas chanté</i> <i>n'avons-nous pas chanté</i> <i>n'avez-vous pas chanté</i> <i>n'ont-ils pas chanté</i>

344 Plus-que-parfait

<i>j'avais chanté</i> <i>tu avais chanté</i> <i>il avait chanté</i> <i>nous avions chanté</i> <i>vous aviez chanté</i> <i>ils avaient chanté</i>	<i>je n'avais pas chanté</i> <i>tu n'avais pas chanté</i> <i>il n'avait pas chanté</i> <i>nous n'avions pas chanté</i> <i>vous n'aviez pas chanté</i> <i>ils n'avaient pas chanté</i>
<i>avais-je chanté</i> <i>avais-tu chanté</i> <i>avait-il chanté</i> <i>avons-nous chanté</i> <i>aviez-vous chanté</i> <i>avaient-ils chanté</i>	<i>n'avais-je pas chanté</i> <i>n'avais-tu pas chanté</i> <i>n'avait-il pas chanté</i> <i>n'avions-nous pas chanté</i> <i>n'aviez-vous pas chanté</i> <i>n'avaient-ils pas chanté</i>

345 Passé simple

<i>je chantai</i> <i>tu chantas</i> <i>il chanta</i> <i>nous chantâmes</i> <i>vous chantâtes</i> <i>ils chantèrent</i>	<i>je ne chantai pas</i> <i>tu ne chantas pas</i> <i>il ne chanta pas</i> <i>nous ne chantâmes pas</i> <i>vous ne chantâtes pas</i> <i>ils ne chantèrent pas</i>
<i>chantai-je</i> <i>chantas-tu</i> <i>chanta-t-il</i> <i>chantâmes-nous</i> <i>chantâtes-vous</i> <i>chantèrent-ils</i>	<i>ne chantai-je pas</i> <i>ne chantas-tu pas</i> <i>ne chanta-t-il pas</i> <i>ne chantâmes-nous pas</i> <i>ne chantâtes-vous pas</i> <i>ne chantèrent-ils pas</i>

346 Passé antérieur

<i>j'eus chanté</i> <i>tu eus chanté</i> <i>il eut chanté</i> <i>nous eûmes chanté</i> <i>vous eûtes chanté</i> <i>ils eurent chanté</i>	<i>je n'eus pas chanté</i> <i>tu n'eus pas chanté</i> <i>il n'eut pas chanté</i> <i>nous n'eûmes pas chanté</i> <i>vous n'eûtes pas chanté</i> <i>ils n'eurent pas chanté</i>
<i>eus-je chanté</i> <i>eus-tu chanté</i> <i>eut-il chanté</i> <i>eûmes-nous chanté</i> <i>eûtes-vous chanté</i> <i>eurent-ils chanté</i>	<i>n'eus-je pas chanté</i> <i>n'eus-tu pas chanté</i> <i>n'eut-il pas chanté</i> <i>n'eûmes-nous pas chanté</i> <i>n'eûtes-vous pas chanté</i> <i>n'eurent-ils pas chanté</i>

347 Futur proche

<i>je vais chanter</i> <i>tu vas chanter</i> <i>il va chanter</i> <i>nous allons chanter</i> <i>vous allez chanter</i> <i>ils vont chanter</i>	<i>je ne vais pas chanter</i> <i>tu ne vas pas chanter</i> <i>il ne va pas chanter</i> <i>nous n'allons pas chanter</i> <i>vous n'allez pas chanter</i> <i>ils ne vont pas chanter</i>
<i>vais-je chanter</i> <i>vas-tu chanter</i> <i>va-t-il chanter</i> <i>allons-nous chanter</i> <i>allez-vous chanter</i> <i>vont-ils chanter</i>	<i>ne vais-je pas chanter</i> <i>ne vas-tu pas chanter</i> <i>ne va-t-il pas chanter</i> <i>n'allons-nous pas chanter</i> <i>n'allez-vous pas chanter</i> <i>ne vont-ils pas chanter</i>

348 Futur simple

<i>je chanterai</i> [ʃãtre] <i>tu chanteras</i> [ʃãtra] <i>il chantera</i> [ʃãtra] <i>nous chanterons</i> [ʃãtrõ] <i>vous chanterez</i> [ʃãtre] <i>ils chanteront</i> [ʃãtrõ]	<i>je ne chanterai pas</i> <i>tu ne chanteras pas</i> <i>il ne chantera pas</i> <i>nous ne chanterons pas</i> <i>vous ne chanterez pas</i> <i>ils ne chanteront pas</i>
<i>chanterai-je</i> <i>chanteras-tu</i> <i>chantera-t-il</i> <i>chanterons-nous</i> <i>chanterez-vous</i> <i>chanteront-ils</i>	<i>ne chanterai-je pas</i> <i>ne chanteras-tu pas</i> <i>ne chantera-t-il pas</i> <i>ne chanterons-nous pas</i> <i>ne chanterez-vous pas</i> <i>ne chanteront-ils pas</i>

349 Futur antérieur

<i>j'aurai chanté</i> <i>tu auras chanté</i> <i>il aura chanté</i> <i>nous aurons chanté</i> <i>vous aurez chanté</i> <i>ils auront chanté</i>	<i>je n'aurai pas chanté</i> <i>tu n'auras pas chanté</i> <i>il n'aura pas chanté</i> <i>nous n'aurons pas chanté</i> <i>vous n'aurez pas chanté</i> <i>ils n'auront pas chanté</i>
<i>aurai-je chanté</i> <i>auras-tu chanté</i> <i>aura-t-il chanté</i> <i>aurons-nous chanté</i> <i>aurez-vous chanté</i> <i>auront-ils chanté</i>	<i>n'aurai-je pas chanté</i> <i>n'auras-tu pas chanté</i> <i>n'aura-t-il pas chanté</i> <i>n'aurons-nous pas chanté</i> <i>n'aurez-vous pas chanté</i> <i>n'auront-ils pas chanté</i>

CONDITIONNEL

350 **Présent**

<i>je chanterais</i> [ʃɑ̃trɛ] <i>tu chanterais</i> [ʃɑ̃trɛ] <i>il chanterait</i> [ʃɑ̃trɛ] <i>nous chanterions</i> [ʃɑ̃təʁjɔ̃] <i>vous chanteriez</i> [ʃɑ̃təʁje] <i>ils chanteraient</i> [ʃɑ̃trɛ]	<i>je ne chanterais pas</i> <i>tu ne chanterais pas</i> <i>il ne chanterait pas</i> <i>nous ne chanterions pas</i> <i>vous ne chanteriez pas</i> <i>ils ne chanteraient pas</i>
<i>chanterais-je</i> <i>chanterais-tu</i> <i>chanterait-il</i> <i>chanterions-nous</i> <i>chanteriez-vous</i> <i>chanteraient-ils</i>	<i>ne chanterais-je pas</i> <i>ne chanterais-tu pas</i> <i>ne chanterait-il pas</i> <i>ne chanterions-nous pas</i> <i>ne chanteriez-vous pas</i> <i>ne chanteraient-ils pas</i>

351 **Passé**

<i>j'aurais chanté</i> <i>tu aurais chanté</i> <i>il aurait chanté</i> <i>nous aurions chanté</i> <i>vous auriez chanté</i> <i>ils auraient chanté</i>	<i>je n'aurais pas chanté</i> <i>tu n'aurais pas chanté</i> <i>il n'aurait pas chanté</i> <i>nous n'aurions pas chanté</i> <i>vous n'auriez pas chanté</i> <i>ils n'auraient pas chanté</i>
<i>aurais-je chanté</i> <i>aurais-tu chanté</i> <i>aurait-il chanté</i> <i>aurions-nous chanté</i> <i>auriez-vous chanté</i> <i>auraient-ils chanté</i>	<i>n'aurais-je pas chanté</i> <i>n'aurais-tu pas chanté</i> <i>n'aurait-il pas chanté</i> <i>n'aurions-nous pas chanté</i> <i>n'auriez-vous pas chanté</i> <i>n'auraient-ils pas chanté</i>

352

IMPÉRATIF

— <i>chante</i> — <i>chantons</i> <i>chantez</i> —	— <i>ne chante pas</i> — <i>ne chantons pas</i> <i>ne chantez pas</i> —

SUBJONCTIF

353 **Présent**

<i>que je chante</i> <i>que tu chantes</i> <i>qu'il chante</i> <i>que nous chantions</i> <i>que vous chantiez</i> <i>qu'ils chantent</i>	<i>que je ne chante pas</i> <i>que tu ne chantes pas</i> <i>qu'il ne chante pas</i> <i>que nous ne chantions pas</i> <i>que vous ne chantiez pas</i> <i>qu'ils ne chantent pas</i>

354 *Passé composé*

que j'aie chanté que tu aies chanté qu'il ait chanté que nous ayons chanté que vous ayez chanté qu'ils aient chanté	que je n'aie pas chanté que tu n'aies pas chanté qu'il n'ait pas chanté que nous n'ayons pas chanté que vous n'ayez pas chanté qu'ils n'aient pas chanté

355 *Imparfait*

que je chantasse que tu chantasses qu'il chantât que nous chantassions que vous chantassiez qu'ils chantassent	que je ne chantasse pas que tu ne chantasses pas qu'il ne chantât pas que nous ne chantassions pas que vous ne chantassiez pas qu'ils ne chantassent pas

356 *Plus-que-parfait*

que j'eusse [ys] chanté que tu eusses [ys] chanté qu'il eût [y] chanté que nous eussions [ysjõ] chanté que vous eussiez [ysje] chanté qu'ils eussent [ys] chanté	que je n'eusse pas chanté que tu n'eusses pas chanté qu'il n'eût pas chanté que nous n'eussions pas chanté que vous n'eussiez pas chanté qu'ils n'eussent pas chanté

A se laver 'mosakodni' visszaható ige ragozása

INDICATIF

357 *Présent*

je me lave tu te laves il se lave nous nous lavons vous vous lavez ils se lavent	je ne me lave pas tu ne te laves pas il ne se lave pas nous ne nous lavons pas vous ne vous lavez pas ils ne se lavent pas
(me lavé-je [mɔlavɛʒ]) te laves-tu se lave-t-il nous lavons-nous vous lavez-vous se lavent-ils	(ne me lavé-je pas) ne te laves-tu pas ne se lave-t-il pas ne nous lavons-nous pas ne vous lavez-vous pas ne se lavent-ils pas

358 *Passé récent*

<i>je viens de me laver</i> <i>tu viens de te laver</i> <i>il vient de se laver</i> <i>nous venons de nous laver</i> <i>vous venez de vous laver</i> <i>ils viennent de se laver</i>	<i>je ne viens pas de me laver</i> <i>tu ne viens pas de te laver</i> <i>il ne vient pas de se laver</i> <i>nous ne venons pas de nous laver</i> <i>vous ne venez pas de vous laver</i> <i>ils ne viennent pas de se laver</i>
<i>(viens-je de me laver)</i> <i>viens-tu de te laver</i> <i>vient-il de se laver</i> <i>venons-nous de nous laver</i> <i>venez-vous de vous laver</i> <i>viennent-ils de se laver</i>	<i>(ne viens-je pas de me laver)</i> <i>ne viens-tu pas de te laver</i> <i>ne vient-il pas de se laver</i> <i>ne venons-nous pas de nous laver</i> <i>ne venez-vous pas de vous laver</i> <i>ne viennent-ils pas de se laver</i>

359 *Imparfait*

<i>je me lavais</i> <i>tu te lavais</i> <i>il se lavait</i> <i>nous nous lavions</i> <i>vous vous laviez</i> <i>ils se lavaient</i>	<i>je ne me lavais pas</i> <i>tu ne te lavais pas</i> <i>il ne se lavait pas</i> <i>nous ne nous lavions pas</i> <i>vous ne vous laviez pas</i> <i>ils ne se lavaient pas</i>
<i>me lavais-je</i> <i>te lavais-tu</i> <i>se lavait-il</i> <i>nous lavions-nous</i> <i>vous laviez-vous</i> <i>se lavaient-ils</i>	<i>ne me lavais-je pas</i> <i>ne te lavais-tu pas</i> <i>ne se lavait-il pas</i> <i>ne nous lavions-nous pas</i> <i>ne vous laviez-vous pas</i> <i>ne se lavaient-ils pas</i>

360 *Passé composé*

<i>je me suis lavé(e)</i> <i>tu t'es lavé(e)</i> <i>il s'est lavé</i> <i>elle s'est lavée</i> <i>nous nous sommes lavé(e)s</i> <i>vous vous êtes lavé(e)(s)</i> <i>ils se sont lavés</i> <i>elles se sont lavées</i>	<i>je ne me suis pas lavé(e)</i> <i>tu ne t'es pas lavé(e)</i> <i>il ne s'est pas lavé</i> <i>elle ne s'est pas lavée</i> <i>nous ne nous sommes pas lavé(e)s</i> <i>vous ne vous êtes pas lavé(e)(s)</i> <i>ils ne se sont pas lavés</i> <i>elles ne se sont pas lavées</i>
<i>me suis-je lavé(e)</i> <i>t'es-tu lavé(e)</i> <i>s'est-il lavé</i> <i>s'est-elle lavée</i> <i>nous sommes-nous lavé(e)s</i> <i>vous êtes-vous lavé(e)(s)</i> <i>se sont-ils lavés</i> <i>se sont-elles lavées</i>	<i>ne me suis-je pas lavé(e)</i> <i>ne t'es-tu pas lavé(e)</i> <i>ne s'est-il pas lavé</i> <i>ne s'est-elle pas lavée</i> <i>ne nous sommes-nous pas lavé(e)s</i> <i>ne vous êtes-vous pas lavé(e)(s)</i> <i>ne se sont-ils pas lavés</i> <i>ne se sont-elles pas lavées</i>

361 Plus-que-parfait

<i>je m'étais lavé(e) tu t'étais lavé(e) il s'était lavé elle s'était lavée nous nous étions lavé(e)s vous vous étiez lavé(e)(s) ils s'étaient lavés elles s'étaient lavées</i>	<i>je ne m'étais pas lavé(e) tu ne t'étais pas lavé(e) il ne s'était pas lavé elle ne s'était pas lavée nous ne nous étions pas lavé(e)s vous ne vous étiez pas lavé(e)(s) ils ne s'étaient pas lavés elles ne s'étaient pas lavées</i>
<i>m'étais-je lavé(e) t'étais-tu lavé(e) s'était-il lavé s'était-elle lavée nous étions-nous lavé(e)s vous étiez-vous lavé(e)(s) s'étaient-ils lavés s'étaient-elles lavées</i>	<i>ne m'étais-je pas lavé(e) ne t'étais-tu pas lavé(e) ne s'était-il pas lavé ne s'était-elle pas lavée ne nous étions-nous pas lavé(e)s ne vous étiez-vous pas lavé(e)(s) ne s'étaient-ils pas lavés ne s'étaient-elles pas lavées</i>

362 Passé simple

<i>je me lavai tu te lavas il se lava nous nous lavâmes vous vous lavâtes ils se lavèrent</i>	<i>je ne me lavai pas tu ne te lavas pas il ne se lava pas nous ne nous lavâmes pas vous ne vous lavâtes pas ils ne se lavèrent pas</i>
<i>me lavai-je te lavas-tu se lava-t-il nous lavâmes-nous vous lavâtes-vous se lavèrent-ils</i>	<i>ne me lavai-je pas ne te lavas-tu pas ne se lava-t-il pas ne nous lavâmes-nous pas ne vous lavâtes-vous pas ne se lavèrent-ils pas</i>

363 *Passé antérieur*

<i>je me fus lavé(e) tu te fus lavé(e) il se fut lavé elle se fut lavée nous nous fûmes lavé(e)s vous vous fûtes lavé(e)(s) ils se furent lavés elles se furent lavées</i>	<i>je ne me fus pas lavé(e) tu ne te fus pas lavé(e) il ne se fut pas lavé elle ne se fut pas lavée nous ne nous fûmes pas lavé(e)s vous ne vous fûtes pas lavé(e)(s) ils ne se furent pas lavés elles ne se furent pas lavées</i>
<i>me fus-je lavé(e) te fus-tu lavé(e) se fut-il lavé se fut-elle lavée nous fûmes-nous lavé(e)s vous fûtes-vous lavé(e)(s) se furent-ils lavés se furent-elles lavées</i>	<i>ne me fus-je pas lavé(e) ne te fus-tu pas lavé(e) ne se fut-il pas lavé ne se fut-elle pas lavée ne nous fûmes-nous pas lavé(e)s ne vous fûtes-vous pas lavé(e)(s) ne se furent-ils pas lavés ne se furent-elles pas lavées</i>

364 *Futur proche*

<i>je vais me laver tu vas te laver il va se laver nous allons nous laver vous allez vous laver ils vont se laver</i>	<i>je ne vais pas me laver tu ne vas pas te laver il ne va pas se laver nous n'allons pas nous laver vous n'allez pas vous laver ils ne vont pas se laver</i>
<i>vais-je me laver vas-tu te laver va-t-il se laver allons-nous nous laver allez-vous vous laver vont-ils se laver</i>	<i>ne vais-je pas me laver ne vas-tu pas te laver ne va-t-il pas se laver n'allons-nous pas nous laver n'allez-vous pas vous laver ne vont-ils pas se laver</i>

365 *Futur simple*

<i>je me laverai [lavRE] tu te laveras [lavRA] il se lavera [lavRA] nous nous laverons [lavRõ] vous vous laverez [lavRE] ils se laveront [lavRõ]</i>	<i>je ne me laverai pas tu ne te laveras pas il ne se lavera pas nous ne nous laverons pas vous ne vous laverez pas ils ne se laveront pas</i>
<i>me laverai-je te laveras-tu se lavera-t-il nous laverons-nous vous laverez-vous se laveront-ils</i>	<i>ne me laverai-je pas ne te laveras-tu pas ne se lavera-t-il pas ne nous laverons-nous pas ne vous laverez-vous pas ne se laveront-ils pas</i>

366 *Futur antérieur*

<i>je me serai lavé(e)</i> <i>tu te seras lavé(e)</i> <i>il se sera lavé</i> <i>elle se sera lavée</i> <i>nous nous serons lavé(e)s</i> <i>vous vous serez lavé(e)(s)</i> <i>ils se seront lavés</i> <i>elles se seront lavées</i>	<i>je ne me serai pas lavé(e)</i> <i>tu ne te seras pas lavé(e)</i> <i>il ne se sera pas lavé</i> <i>elle ne se sera pas lavée</i> <i>nous ne nous serons pas lavé(e)s</i> <i>vous ne vous serez pas lavé(e)(s)</i> <i>ils ne se seront pas lavés</i> <i>elles ne se seront pas lavées</i>
<i>me serai-je lavé(e)</i> <i>te seras-tu lavé(e)</i> <i>se sera-t-il lavé</i> <i>se sera-t-elle lavée</i> <i>nous serons-nous lavé(e)s</i> <i>vous serez-vous lavé(e)(s)</i> <i>se seront-ils lavés</i> <i>se seront-elles lavées</i>	<i>ne me serai-je pas lavé(e)</i> <i>ne te seras-tu pas lavé(e)</i> <i>ne se sera-t-il pas lavé</i> <i>ne se sera-t-elle pas lavée</i> <i>ne nous serons-nous pas lavé(e)s</i> <i>ne vous serez-vous pas lavé(e)(s)</i> <i>ne se seront-ils pas lavés</i> <i>ne se seront-elles pas lavées</i>

CONDITIONNEL

367 *Présent*

<i>je me laverais [lavRE]</i> <i>tu te laverais [lavRE]</i> <i>il se laverait [lavRE]</i> <i>nous nous laverions [lavəRjɔ̃]</i> <i>vous vous laveriez [lavəRje]</i> <i>ils se laveraient [lavRE]</i>	<i>je ne me laverais pas</i> <i>tu ne te laverais pas</i> <i>il ne se laverait pas</i> <i>nous ne nous laverions pas</i> <i>vous ne vous laveriez pas</i> <i>ils ne se laveraient pas</i>
<i>me laverais-je</i> <i>te laverais-tu</i> <i>se laverait-il</i> <i>nous laverions-nous</i> <i>vous laveriez-vous</i> <i>se laveraient-ils</i>	<i>ne me laverais-je pas</i> <i>ne te laverais-tu pas</i> <i>ne se laverait-il pas</i> <i>ne nous laverions-nous pas</i> <i>ne vous laveriez-vous pas</i> <i>ne se laveraient-ils pas</i>

368 *Passé*

<i>je me serais lavé(e)</i> <i>tu te serais lavé(e)</i> <i>il se serait lavé</i> <i>elle se serait lavée</i> <i>nous nous serions lavé(e)s</i> <i>vous vous seriez lavé(e)(s)</i> <i>ils se seraient lavés</i> <i>elles se seraient lavées</i>	<i>je ne me serais pas lavé(e)</i> <i>tu ne te serais pas lavé(e)</i> <i>il ne se serait pas lavé</i> <i>elle ne se serait pas lavée</i> <i>nous ne nous serions pas lavé(e)s</i> <i>vous ne vous seriez pas lavé(e)(s)</i> <i>ils ne se seraient pas lavés</i> <i>elles ne se seraient pas lavées</i>
<i>me serais-je lavé(e)</i> <i>te serais-tu lavé(e)</i> <i>se serait-il lavé</i> <i>se serait-elle lavée</i> <i>nous serions-nous lavé(e)s</i> <i>vous seriez-vous lavé(e)(s)</i> <i>se seraient-ils lavés</i> <i>se seraient-elles lavées</i>	<i>ne me serais-je pas lavé(e)</i> <i>ne te serais-tu pas lavé(e)</i> <i>ne se serait-il pas lavé</i> <i>ne se serait-elle pas lavée</i> <i>ne nous serions-nous pas lavé(e)s</i> <i>ne vous seriez-vous pas lavé(e)(s)</i> <i>ne se seraient-ils pas lavés</i> <i>ne se seraient-elles pas lavées</i>

369

IMPÉRATIF

— <i>lave-toi</i> — <i>lavons-nous</i> <i>lavez-vous</i> —	— <i>ne te lave pas</i> — <i>ne nous lavons pas</i> <i>ne vous lavez pas</i> —

SUBJONCTIF

370 *Présent*

<i>que je me lave</i> <i>que tu te laves</i> <i>qu'il se lave</i> <i>que nous nous lavions</i> <i>que vous vous laviez</i> <i>qu'ils se lavent</i>	<i>que je ne me lave pas</i> <i>que tu ne te laves pas</i> <i>qu'il ne se lave pas</i> <i>que nous ne nous lavions pas</i> <i>que vous ne vous laviez pas</i> <i>qu'ils ne se lavent pas</i>

371 *Passé composé*

<i>que je me sois lavé(e)</i> <i>que tu te sois lavé(e)</i> <i>qu'il se soit lavé</i> <i>qu'elle se soit lavée</i> <i>que nous nous soyons lavé(e)s</i> <i>que vous vous soyez lavé(e)(s)</i> <i>qu'ils se soient lavés</i> <i>qu'elles se soient lavées</i>	<i>que je ne me sois pas lavé(e)</i> <i>que tu ne te sois pas lavé(e)</i> <i>qu'il ne se soit pas lavé</i> <i>qu'elle ne se soit pas lavée</i> <i>que nous ne nous soyons pas lavé(e)s</i> <i>que vous ne vous soyez pas lavé(e)(s)</i> <i>qu'ils ne se soient pas lavés</i> <i>qu'elles ne se soient pas lavées</i>

372 **Imparfait**

<i>que je me lavasse</i> <i>que tu te lavasses</i> <i>qu'il se lavât</i> <i>que nous nous lavassions</i> <i>que vous vous lavassiez</i> <i>qu'ils se lavassent</i>	<i>que je ne me lavasse pas</i> <i>que tu ne te lavasses pas</i> <i>qu'il ne se lavât pas</i> <i>que nous ne nous lavassions pas</i> <i>que vous ne vous lavassiez pas</i> <i>qu'ils ne se lavassent pas</i>

373 **Plus-que-parfait**

<i>que je me fusse lavé(e)</i> <i>que tu te fusses lavé(e)</i> <i>qu'il se fût lavé</i> <i>qu'elle se fût lavée</i> <i>que nous nous fussions lavé(e)s</i> <i>que vous vous fussiez lavé(e)(s)</i> <i>qu'ils se fussent lavés</i> <i>qu'elles se fussent lavées</i>	<i>que je ne me fusse pas lavé(e)</i> <i>que tu ne te fusses pas lavé(e)</i> <i>qu'il ne se fût pas lavé</i> <i>qu'elle ne se fût pas lavée</i> <i>que nous ne nous fussions pas lavé(e)s</i> <i>que vous ne vous fussiez pas lavé(e)(s)</i> <i>qu'ils ne se fussent pas lavés</i> <i>qu'elles ne se fussent pas lavées</i>

A rendhagyó igék ragozása

374 Az alábbiakban betűrendbe szedve megadjuk a rendhagyó igék ragozási mintáit. Ha valamely rendhagyó ige nem szerepel ebben az összeállításban, a könyv betűrendes mutatójában lehet megnézni, hogy az alábbiak közül melyik minta szerint kell ragozni.

Összeállításunk csak azokat az igeidőket tartalmazza, amelyekben az adott ige ragozása eltér a szabályostól. A kijelentő mód *passé composé* alakot azonban minden esetben megadjuk – ezzel jelezzük egyben azt is, hogy az adott igét melyik segédigével kell ragozni. (A többi összetett igeidőt viszont egyik ige esetében sem adjuk meg, hisz a *passé composé* ismeretében azok képzése nem okozhat nehézséget. A feltételes mód jelen idejét sem adjuk meg, mert azt a rendhagyó igék esetében is mindig a *futur simple*-ével azonos tőből kell képezni.)

375 **accroître** 'növelni'

Présent : *j'accrois, tu accrois, il accroît, nous accroissons, vous accroissez, ils accroissent*

Passé simple : *j'accrus, tu accrus, il accrut, nous accrûmes, vous accrûtes, ils accrurent*

Passé composé : *j'ai accru (-e, -s, -es)*

Futur simple : *j'accroîtrai*

Subjonctif présent : *que j'accroisse*

Így ragozzuk a **décroître** 'csökkenni' igét is.

376 **acquérir** 'szerezni'

Présent : *j'acquiers, tu acquiers, il acquiert, nous acquérons, vous acquérez, ils acquièrent*

Passé simple : *j'acquis, tu acquis, il acquit, nous acquîmes, vous acquîtes, ils acquirent*

Passé composé : *j'ai acquis (-e, -es)*

Futur simple : *j'acquerrai [zakERRE]*

Subjonctif présent : *que j'acquière, que tu acquières, qu'il acquière, que nous acquérions, que vous acquériez, qu'ils acquièrent*

Így ragozzuk a **conquérir** 'meghódítani' igét is.

377 *aller* 'menni'
Présent : je vais, tu vas, il va, nous allons, vous allez, ils vont
Passé composé : je suis allé(e), ... nous sommes allés (allées)
Futur simple : j'irai
Subjonctif présent : que j'aille [ʒa], que tu ailles, qu'il aille, que nous allions, que vous alliez, qu'ils aillent

378 *appeler* [aple] 'hívni'
 Az *appeler* és a hozzá hasonlóan ragozott igék tövégi *t* vagy *l* mássalhangzójukat „néma” *e* előtt megkettőzik:

Présent : j'appelle [ʒapɛl], tu appelles, il appelle, nous appelons [nuzapɛlɔ̃], vous appelez, ils appellent [ilzapɛl]

Passé composé : j'ai appelé [ʒeaple] (-e, -es)

Futur simple : j'appellerai [ʒapɛlʁe]

Subjonctif présent : que j'appelle, que tu appelles, qu'il appelle, que nous appelions [kənuzapɛljɔ̃], que vous appeliez [kəvuzapɛlje], qu'ils appellent [kilzapɛl]

Így ragozzuk a következő igéket is: *atteler* 'befogni', *breveter* 'szabadalmaztatni', *chanceler* 'meginogni', *cliqueter* 'kattogni', *denteler* 'csipkézni', *épeler* 'betűzni', *étinceler* 'szikrázni', *feuilleter* 'lapozni', *ficeler* 'összekötözni', *jeter* 'eldobni', *morceler* 'elaprózni', *niveler* 'kiegyenlíteni', *projeter* 'tervezni', *rappeler* 'emlékeztetni', *râteler* 'gereblyézni', *rejeter* 'visszautasítani', *renouveler* 'megújítani', *ruisseler* 'patakzani'.

379 *asseoir* [aswar] 'ültetni'
Présent : j'assieds [ʒasje], tu assieds, il assied, nous asseyons [nuzasejɔ̃], vous asseyez, ils asseyent [ilzasej] vagy: j'assois [ʒaswa], tu assois, il assoit, nous assoyons, vous assoyez, ils assoient
Passé simple : j'assis, tu assis, il assit, nous assîmes, vous assîtes, ils assirent
Passé composé : j'ai assis (-e, -es)
Futur simple : j'assiérai [ʒasjere] vagy j'assoirai [ʒasware]
Subjonctif présent : que j'asseye [ʒasej], que j'assoie [ʒaswa]

380 *avoir* 'van valamije'
Présent : j'ai, tu as, il a, nous avons, vous avez, ils ont
Passé simple : j'eus [ʒy], tu eus, il eut, nous eûmes [nuzym], vous eûtes, ils eurent
Passé composé : j'ai eu (eue, eus, eues) [y]
Futur simple : j'aurai
Impératif: aie [ɛ], ayons [ɛjɔ̃], ayez [ɛje]
Subjonctif présent : que j'aie [ʒɛ], que tu aies, qu'il ait, que nous ayons, que vous ayez, qu'ils aient

381 *battre* 'ütetni'
Présent : je bats [ba], tu bats, il bat, nous battons, vous battez, ils battent
Passé simple : je battis, tu battis, il battit, nous battîmes, vous battîtes, ils battirent
Passé composé : j'ai battu (-e, -s, -es)
Futur simple : je battrai
Subjonctif présent : que je batte

Így ragozzuk az *abattre* 'levágni, lelőni', *combattre* 'harcolni' és *débattre* 'megvitatni' igéket is.

382 boire 'inni'*Présent* : je bois, tu bois, il boit, nous buvons, vous buvez, ils boivent*Passé simple* : je bus, tu bus, il but, nous bûmes, vous bûtes, ils burent*Passé composé* : j'ai bu (-e, -s, -es)*Futur simple* : je boirai*Subjonctif présent* : que je boive, que tu boives, qu'il boive, que nous buvions, que vous buviez, qu'ils boivent**383 bouillir** [buʝiʀ] 'forrni'*Présent* : je bous, tu bous, il bout, nous bouillons, vous bouillez, ils bouillent*Passé simple* : je bouillis, tu bouillis, il bouillit, nous bouillîmes, vous bouillîtes, ils bouillirent*Passé composé* : j'ai bouilli*Subjonctif présent* : que je bouille [buʝ]**384 céder** 'engedni'

A céder és a hozzá hasonlóan ragozott igék utolsó előtti szótagja a néma ragok előtt é helyett è-t kap.

Présent : je cède, tu cèdes, il cède, nous cédon, vous cédez, ils cèdent*Passé composé* : j'ai cédé (-e, -s, -es)*Subjonctif présent* : que je cède, que tu cèdes, qu'il cède, que nous cédions, que vous cédiez, qu'ils cèdent

Így ragozzuk a következő igéket is: **accéder** 'eljutni', **accélérer** 'gyorsítani', **adhérer** 'belépni', **aérer** 'szellőztetni', **aliéner** 'elidegeníteni', **allécher** 'csalogatni', **altérer** 'elváltoztatni', **s'avérer** 'bizonyulni' (*être* segédigével), **célébrer** 'ünnepelni', **compléter** 'kiegészíteni', **conférer** 'adni', **considérer** 'tekinteni', **coopérer** 'együttműködni', **décéder** 'elhunyni' (*être* segédigével), **décréter** 'elrendelni', **dégénérer** 'elfajulni', **déléguer** 'delegálni', **délibérer** 'tanácskozni', **différer** 'elhalasztani', **digérer** 'emésztani', **énumérer** 'felsorolni', **espérer** 'remélni', **exagérer** 'túlozni', **exaspérer** 'elkeseríteni', **exonérer** 'mentesíteni', **générer** 'termelni', **gérer** 'igazgatni', **héler** 'hívni', **hypothéquer** 'lekötni', **imprégner** 'átítatni', **incarcérer** 'bebörtönözni', **incinérer** 'elégetni', **s'ingérer** 'beavatkozni' (*être* segédigével), **inquiéter** 'nyugtalanítani', **insérer** 'betenni', **intégrer** 'integrálni', **interpréter** 'tolmácsolni', **lécher** 'nyalni', **léguer** 'hagyni', **libérer** 'felszabadítani', **modérer** 'méréskelni', **oblitérer** 'lebélyegezni', **obséder** 'gyötörni', **opérer** 'operálni', **pécher** 'vétkezni', **pénétrer** 'behatolni', **persévérer** 'kitartani', **posséder** 'birtokolni', **précéder** 'megelőzni', **préférer** 'jobban szeretni', **procéder** 'eljárni', **proliférer** 'elszaporodni', **prospérer** 'virágozni', **recupérer** 'visszaszerezni', **référer** 'beszámolni', **refléter** 'visszatükrözni', **réfrigérer** 'hűteni', **réglér** 'szabályozni', **régner** 'uralkodni', **réitérer** 'megismételni', **rémunérer** 'fizetni', **repérer** 'felderíteni', **répéter** 'megismételni', **révéler** 'felfedni', **rouspéter** 'zúgolódni', **sécher** 'száritani', **succéder** 'követni', **suggérer** 'sugalmazni', **tempérer** 'méréskelni', **téter** 'szopni', **tolérer** 'eltűrni', **transférer** 'áthelyezni', **ulcérer** 'elkeseríteni', **végéter** 'tengődni', **vénerer** 'tisztelni'.

385 clore 'zární'

A clore igét a hiányjellel (–) jelölt időkben, illetve személyekben nem használják.

Présent : je clos, tu clos, il clôt, nous –, vous –, ils closent*Imparfait* : –*Passé simple* : –*Passé composé* : j'ai clos (-e, -s, -es)*Futur simple* : je clorai*Subjonctif présent* : que je close*Subjonctif imparfait* : –*Impératif* : clos, –, –*Participe présent* : closant

Így ragozzuk az **éclore** 'kinyílni' igét is, de *être* segédigével, s csak harmadik személyű alakjai használatosak.

386 *conclure* 'következtetni'

A *conclure* és a hozzá hasonlóan ragozott igék *présent* és *passé simple* alakjai egyes számban megegyeznek. Gondoljunk erre, ha írott nyelvi szöveget olvasunk!

Présent : je conclus, tu conclus, il conclut, nous concluons, vous concluez, ils concluent.

Passé simple : je conclus, tu conclus, il conclut, nous conclûmes, vous conclûtes, ils conclurent

Passé composé : j'ai conclu (-e, -s, -es)

Futur simple : je conclurai

Subjonctif présent : que je conclue

Így ragozzuk az *exclure* 'kizárni' és *inclure* 'beletenni, mellékelni' igéket is, ez utóbbi múlt idejű melléknévi igeneve azonban *inclus* (-e, -es).

387 *connaître* 'ismerni'

Présent : je connais, tu connais, il connaît, nous connaissons, vous connaissez, ils connaissent

Passé simple : je connus, tu connus, il connut, nous connûmes, vous connûtes, ils connurent

Passé composé : j'ai connu (-e, -s, -es)

Futur simple : je connaîtrai

Subjonctif présent : que je connaisse

Így ragozzuk a következő igéket is: *apparaître* 'megjelenni' (*être* segédigével is), *comparaître* 'megjelenni', *disparaître* 'eltűnni' (*être* segédigével is), *paraître* 'megjelenni' (ha kiadvány megjelenéséről van szó, akkor *être* segédigével is ragozható).

388 *coudre* 'varrni'

Présent : je couds [ku], tu couds, il coud, nous cousons, vous cousez, ils cousent

Passé simple : je cousis, tu cousis, il cousit, nous cousîmes, vous cousîtes, ils cousirent

Passé composé : j'ai cousu (-e, -s, -es)

Futur simple : je coudrai

Subjonctif présent : que je couse

389 *courir* 'futni'

Présent : je cours [kur], tu cours, il court, nous courons, vous courez, ils courent

Passé simple : je courus, tu courus, il courut, nous courûmes, vous courûtes, ils coururent

Passé composé : j'ai couru (-e, -s, -es)

Futur simple : je courrai [kurre]

Subjonctif présent : que je coure

Így ragozzuk az *accourir* 'odasietni' (*être* segédigével is), *parcourir* 'bejárni' és *secourir* 'segíteni' igéket is.

390 *couvrir* 'takarni'

Présent : je couvre, tu couvres, il couvre, nous couvrons, vous couvrez, ils couvrent

Passé simple : je couvris, tu couvris, il couvrit, nous couvrîmes, vous couvrîtes, ils couvrirent

Passé composé : j'ai couvert (-e, -s, -es)

Impératif : couvre, couvrons, couvrez

Subjonctif présent : que je couvre

Így ragozzuk a *découvrir* 'felfedezni', *offrir* 'felajánlani', *ouvrir* 'kinyitni' és *souffrir* 'szenvedni' igéket is.

391 *croire* 'hinni'
Présent : je crois, tu crois, il croit, nous croyons [krwaʒ], vous croyez, ils croient [krwa]
Passé simple : je crus, tu crus, il crut, nous crûmes, vous crûtes, ils crurent
Passé composé : j'ai cru (-e, -s, -es)
Futur simple : je croirai
Subjonctif présent : que je croie, que tu croies, qu'il croie, que nous croyions [krwaʒj], que vous croyiez [krwaʒje], qu'ils croient [krwa]

392 *croître* 'nőni'
Présent : je crois, tu crois, il croît, nous croissons, vous croissez, ils croissent
Passé simple : je crûs, tu crûs, il crût, nous crûmes, vous crûtes, ils crurent
Passé composé : j'ai crû
Futur simple : je croîtrai
Subjonctif présent : que je croisse

393 *cueillir* [kœʒiʀ] 'szedni'
Présent : je cueille, tu cueilles, il cueille, nous cueillons, vous cueillez, ils cueillent
Passé simple : je cueillis, tu cueillis, il cueillit, nous cueillîmes, vous cueillîtes, ils cueillirent
Passé composé : j'ai cueilli (-e, -s, -es)
Futur simple : je cueillerai [kœʒɛʀ]
Impératif : cueille, cueillons, cueillez
Subjonctif présent : que je cueille

Így ragozzuk az *accueillir* 'fogadni' és *recueillir* 'összegyűjteni' igéket is.

394 *cuire* 'sütni, főzni'
Présent : je cuis, tu cuis, il cuit, nous cuisons, vous cuisez, ils cuisent
Passé simple : je cuisis, tu cuisis, il cuisit, nous cuisîmes, vous cuisîtes, ils cuisirent
Passé composé : j'ai cuit (-e, -s, -es)
Futur simple : je cuirai
Subjonctif présent : que je cuise

Így ragozzuk a következő igéket is: *conduire* 'vezetni', *construire* 'építeni', *détruire* 'lerombolni', *instruire* 'oktatni', *introduire* 'bevezetni', *luire* 'világítani', *nuire* 'ártani', *produire* 'termelni', *réduire* 'csökkenteni', *séduire* 'elcsábítani', *traduire* 'fordítani'.

395 *devoir* 'kelleni'
Présent : je dois, tu dois, il doit, nous devons, vous devez, ils doivent
Passé simple : je dus, tu dus, il dut, nous dûmes, vous dûtes, ils durent
Passé composé : j'ai dû (due, dus, dues)
Futur simple : je devrai [dɛvrɛ]
Impératif : –
Subjonctif présent : que je doive, que tu doives, qu'il doive, que nous devions, que vous deviez, qu'ils doivent

396 *dire* 'mondani'

A *dire* és a hozzá hasonlóan ragozott igék *présent* és *passé simple* alakjai egyes számban megegyeznek. Gondoljunk erre, ha írott nyelvi szöveget olvasunk!

Présent : je dis, tu dis, il dit, nous disons, vous dites, ils disent

Passé simple : je dis, tu dis, il dit, nous dûmes, vous dîtes, ils dirent

Passé composé : j'ai dit (-e, -s, -es)

Futur simple : je dirai

Subjonctif présent : que je dise

Csak kijelentő mód jelen idő (és felszólító mód) többes szám második személyben tér el ettől a *contredire* 'ellentmondani', *interdire* 'megtiltani', *médire* 'megszólni' és *prédire* 'megjósolni' igék ragozása: *contredisez*, *interdisez*, *médisez*, *prédisez*.

397 *dissoudre* 'feloldani'

Présent : je dissous, tu dissous, il dissout, nous dissolvons, vous dissolvez, ils dissolvent

Passé simple : –

Passé composé : j'ai dissous (!) (*dissoute*, *dissoutes*)

Futur simple : je dissoudrai

Subjonctif présent : que je dissolve

Így ragozzuk az *absoudre* 'feloldozni' igét is.

398 *dormir* 'aludni'

Présent : je dors, tu dors, il dort, nous dormons, vous dormez, ils dorment

Passé simple : je dormis, tu dormis, il dormit, nous dormîmes, vous dormîtes, ils dormirent

Passé composé : j'ai dormi

Subjonctif présent : que je dorme

Így ragozzuk a következő igéket is: *consentir* 'beleegyezni', *démentir* 'cáfolni', *mentir* 'hazudni', *partir* 'elindulni' (*être* segédigével!), *sentir* 'érezni', *servir* 'szolgálni', *sortir* 'kimenni, kivinni' ('kimenni' értelemben *être* segédigével!).

399 *écrire* 'írni'

Présent : j'écris, tu écris, il écrit, nous écrivons, vous écrivez, ils écrivent

Passé simple : j'écrivis, tu écrivis, il écrivit, nous écrivîmes, vous écrivîtes, ils écrivirent

Passé composé : j'ai écrit (-e, -s, -es)

Futur simple : j'écrirai

Subjonctif présent : que j'écrive

Így ragozzuk a következő igéket is: *décrire* 'leírni', *inscrire* 'beírni', *prescrire* 'előírni', *proscrire* 'megtiltani', *souscrire* 'jegyezni' és *transcrire* 'átírni'.

400 *employer* 'alkalmazni'

Az *employer* és a hozzá hasonlóan ragozott igék rendhagyósága abban áll, hogy néma *e*-vel kezdődő ragok előtt, valamint egyszerű jövő időben és feltételes jelenben az *y* helyett *i*-t kapnak.

Présent : *j'emploie, tu emploies, il emploie, nous employons, vous employez, ils emploient*

Passé composé : *j'ai employé (-e, -s, -es)*

Futur simple : *j'emploierai [ʒɑ̃plwɛrɛ], tu emploieras, il emploiera, nous emploierons, vous emploierez, ils emploieront*

Subjonctif présent : *que j'emploie, que tu emploies, qu'il emploie, que nous employions [ɑ̃plwajjɔ̃], que vous employiez, qu'ils emploient*

Így ragozzuk a következő igéket is: *aboyer* 'ugatni', *appuyer* 'támogatni', *ennuyer* 'bosszantani', *essuyer* 'törölni', *nettoyer* 'letisztítani', *noyer* 'vízbe fojtani', *tutoyer* 'tegezni', *vouvoyer* 'magázni'.

401 *envoyer* 'küldeni'

Présent : *j'envoie, tu envoies, il envoie, nous envoyons, vous envoyez, ils envoient*

Passé composé : *j'ai envoyé (-e, -s, -es)*

Futur simple : *j'enverrai [ʒɑ̃vɛrɛ]*

Subjonctif présent : *que j'envoie, que tu envoies, qu'il envoie, que nous envoyions [ɑ̃vwajjɔ̃], que vous envoyiez, qu'ils envoient*

Így ragozzuk a *renvoyer* 'elbocsátani' igét is.

402 *être* 'lenni'

Présent : *je suis, tu es, il est [ɛ], nous sommes, vous êtes, ils sont*

Imparfait : *j'étais*

Passé simple : *je fus, tu fus, il fut, nous fûmes, vous fûtes, ils furent*

Passé composé : *j'ai été*

Futur simple : *je serai [ʒɛsrɛ]*

Impératif : *sois, soyons [swajjɔ̃], soyez*

Subjonctif présent : *que je sois, que tu sois, qu'il soit, que nous soyons, que vous soyez, qu'ils soient*

403 *faillir* [fajʁ] 'csaknem csinálni valamit'

A *faillir* ige csak az *avoir* segédigével képzett összetett igeidőkben, *participe présent* alakban valamint a következő egyszerű igeidőkben használatos: *passé simple, futur simple, conditionnel présent*.

Passé simple : *je faillis, tu faillis, il faillit, nous faillîmes, vous faillîtes, ils faillirent*

Passé composé : *j'ai failli*

Participe présent : *faillant*

404 *faire* 'csinálni'

Présent : *je fais, tu fais, il fait, nous faisons [fɛzɔ̃], vous faites [fɛt], ils font [fɔ̃]*

Passé simple : *je fis, tu fis, il fit, nous fîmes, vous fîtes, ils firent*

Passé composé : *j'ai fait (-e, -s, -es)*

Futur simple : *je ferai [ʒɛfrɛ]*

Subjonctif présent : *que je fasse [fas]*

Így ragozzuk a *faire* ige összes származékát, köztük a *satisfaire* 'kielégíteni' igét is.

405 *falloir* 'kelleni'

A *falloir* igét csak személytelen szerkezetben, egyes szám harmadik személyben használjuk:

Présent : il faut

Imparfait : il fallait

Passé simple : il fallut

Passé composé : il a fallu

Futur simple : il faudra

Subjonctif présent : qu'il faille

Subjonctif imparfait : qu'il fallût

406 *finir* 'befejezni'

A *finir* és a hozzá hasonló igék kijelentő mód jelen idő többes számban, *imparfait*-ban, *subjonctif présent*-ban és jelen idejű melléknévi igenévi alakjukban a ragok előtt *iss*-szel bővülnek. Kijelentő mód jelen idejű és *passé simple* alakjaik egyes számban megegyeznek, s *subjonctif présent* és *subjonctif imparfait* alakjaik az egyes szám harmadik személy kivételével ugyancsak azonosak.

Présent : je finis, tu finis, il finit, nous finissons, vous finissez, ils finissent

Passé simple : je finis, tu finis, il finit, nous finîmes, vous finîtes, ils finirent

Passé composé : j'ai fini (-e, -s, -es)

Subjonctif présent : que je finisse

407

Így ragozzuk a legtöbb *-ir* végű igét (összesen mintegy háromszázat). (A fontosabbakat ezek közül a betűrendes mutató tartalmazza, 406-os számmal jelölve.) Az *-er* végűek mellett ezek az igék alkotják a másik „élő” igeragozási csoportot: az utóbbi évtizedekben születő új igék mind *-er* vagy *-ir* végűek. Közéjük tartozik például az *atterrir* 'leszállni, földet érni' mintájára alkotott *alunir* 'leszállni a holdra' ige is.

408 *fleurir* 'virágozni'

A *fleurir* igét a *finir*hez hasonlóan ragozzuk, de átvitt értelemben *imparfait*-ban és *participe présent*-ban *eu* helyett *o-t* kap:

Les fleurs fleurissaient. 'A virágok virágoztak.' – *Les arts florissaient.* 'A művészetek virágoztak.'

Un arbre fleurissant 'egy virágzó fa' – *une agriculture florissante* 'virágzó mezőgazdaság'.

409 *fuir* 'szökni'

A *fuir* és a hozzá hasonlóan (de *être* segédigével) ragozott *s'enfuir* 'elmenekülni' *présent* és *passé simple* alakjai egyes számban megegyeznek. Gondoljunk erre, ha írott nyelvi szöveget olvasunk!

Présent : je fuis, tu fuis, il fuit, nous fuyons, vous fuyez, ils fuient

Passé simple : je fuis, tu fuis, il fuit, nous fuîmes, vous fuîtes, ils fuirent

Passé composé : j'ai fui (-e, -s, -es)

Subjonctif présent : que je fuie, que tu fuies, qu'il fuie, que nous fuyions [fujjõ], que vous fuyiez, qu'ils fuient

410 *haïr* ['aiR] 'gyűlölni'

Présent : je hais [ʒæɛ], tu hais, il hait, nous haïssons [nuaisõ], vous haïssez [vuaise], ils haïssent [ilais]

Passé simple : je haïs [ʒæai], tu haïs, il haït, nous haîmes, vous haïtes, ils haïrent

Passé composé : j'ai haï [ai] (-e, -s, -es)

Subjonctif présent : que je haïsse

Subjonctif imparfait : que je haïsse, que tu haïsses, qu'il haït, que nous haïssions, que vous haïssiez, qu'ils haïssent

411 *lever* 'felemelni'

A *lever* és a hozzá hasonlóan ragozott igék a nem hangzó ragok előtt, valamint egyszerű jövő időben és feltételes jelenben a szótővégi *e* helyett *è-t* kapnak:

Présent : je lève, tu lèves, il lève, nous levons, vous levez, ils lèvent

Futur simple : je lèverai

Passé composé : j'ai levé (-e, -s, -es)

Impératif : lève, levons, levez

Subjonctif présent : que je lève, que tu lèves, qu'il lève, que nous levions, que vous leviez, qu'ils lèvent

Így ragozzuk a következő igéket is: *acheter* 'vásárolni', *achever* 'befejezni', *amener* 'hozni', *crever* 'kiszúrni', *déceler* 'felfedni', *démanteler* 'felszámolni', *emmener* 'elvinni', *enlever* 'levenni', *geler* 'megfagyni', *marteler* 'kalapálni', *mener* 'vezetni', *modeler* 'formálni', *peler* 'kopasztani, hámozni', *peser* 'nyomni', *prélever* 'levonni', *receler* 'rejtetni', *relever* 'felemelni', *semer* 'vetni', *soulever* 'felemelni'.

412 *lire* 'olvasni'

Présent : je lis, tu lis, il lit, nous lisons, vous lisez, ils lisent

Passé simple : je lus, tu lus, il lut, nous lûmes, vous lûtes, ils lurent

Passé composé : j'ai lu (-e, -s, -es)

Futur simple : je lirai

Subjonctif présent : que je lise

Így ragozzuk az *élire* 'választani' igét is.

413 *maudire* 'átkozni'

A *maudire*-t a *finir*hez hasonlóan ragozzuk, de múlt idejű melléknévi igeneve (s ennek következtében összetett igeidői) eltérőek: *maudit* (-e, -s, -es).

414 *mettre* 'tenni'

Présent : je mets, tu mets, il met, nous mettons, vous mettez, ils mettent

Passé simple : je mis, tu mis, il mit, nous mîmes, vous mîtes, ils mirent

Passé composé : j'ai mis (-e, -es)

Futur simple : je mettrai

Subjonctif présent : que je mette

Így ragozzuk a következő igéket is: *admettre* 'elfogadni', *commettre* 'elkövetni', *compromettre* 'veszélyeztetni', *démettre* 'leváltani', *émettre* 'kibocsátani', *omettre* 'elvenni', *permettre* 'megengedni', *promettre* 'megígérni', *soumettre* 'alávetni', *transmettre* 'átadni'.

415 *moudre* 'örölni'

Présent : je mouds [mu], tu mouds, il moud, nous moulons, vous moulez, ils moulent

Passé simple : je moulus, tu moulus, il moulut, nous moulûmes, vous moulûtes, ils moulurent

Passé composé : j'ai moulu (-e, -s, -es)

Futur simple : je moudrai

Subjonctif présent : que je moule

416 *mourir* 'meghalni'

Présent : je meurs, tu meurs, il meurt, nous mourons, vous mourez, ils meurent

Passé simple : je mourus, tu mourus, il mourut, nous mourûmes, vous mourûtes, ils moururent

Passé composé : je suis mort(e) ... nous sommes morts (mortes)

Futur simple : je mourrai [mURRE]

Subjonctif présent : que je meure, que tu meures, qu'il meure, que nous mourions, que vous mouriez, qu'ils meurent

417 *mouvoir* 'mozgatni'

Présent : je meus, tu meus, il meut, nous mouvons, vous mouvez, ils meuvent

Passé simple : je mus, tu mus, il mut, nous mûmes, vous mûtes, ils murent

Passé composé : j'ai mû (mue, mus, mues)

Futur simple : je mouvrai

Subjonctif présent : que je meuve, que tu meuves, qu'il meuve, que nous mouvions, que vous mouviez, qu'ils meuvent

Így ragozzuk az *émouvoir* 'meghatni' és *promouvoir* 'előmozdítani; népszerűsíteni' igéket is, ezek *passé composé*-ja azonban *j'ai ému* (-e, -s, -es), *j'ai promu* (-e, -s, -es).

418 *naître* 'születni'

Présent : je nais, tu nais, il naît, nous naissons, vous naissez, ils naissent

Passé simple : je naquis, tu naquis, il naquit, nous naquîmes, vous naquîtes, ils naquirent

Passé composé : je suis né(e) ... nous sommes nés (nées)

Futur simple : je naîtrai

Subjonctif présent : que je naisse

Így ragozzuk a *renaitre* 'újjászületni' igét is, de annak nincs múlt idejű melléknévi igeneve, s így – a közvetlen múlt időt és a közvetlen jövő időt leszámítva – természetesen nincsenek összetett igeidői sem.

419 *payer* 'fizetni'

A *payer*-t és a hozzá hasonlóan ragozott igéket úgy is ragozhatjuk, hogy tővégi y-jüket végig megtartjuk, de úgy is, hogy a néma *e*-vel kezdődő ragok előtt, valamint *futur simple* és *conditionnel présent* igeidőkben helyette *i*-t használunk. A *pay*- ejtése [pej], a *pai*- ejtése pedig [pe].

Présent : je paye, tu payes, il paye, nous payons, vous payez, ils payent
vagy

je paie, tu paies, il paie, nous payons, vous payez, ils paient

Passé composé : j'ai payé (-e, -s, -es)

Futur simple : je payerai vagy je paierai

Subjonctif présent : que je paye, que tu payes, qu'il paye, que nous payions [pejjõ], que vous payiez, qu'ils payent

vagy

que je paie, que tu paies, qu'il paie, que nous payions, que vous payiez, qu'ils paient

Így ragozzuk a következő igéket is: *balayer* 'seperni', *effrayer* 'megrémíteni', *essayer* 'megpróbálni', *rayer* 'kihúzni', *relayer* 'felváltani'.

420 *peindre* 'festeni'

Présent : je peins, tu peins, il peint, nous peignons, vous peignez, ils peignent

Passé simple : je peignis, tu peignis, il peignit, nous peignîmes, vous peignîtes, ils peignirent

Passé composé : j'ai peint (-e, -s, -es)

Futur simple : je peindrai

Subjonctif présent : que je peigne

Így ragozzuk a következő igéket is: *atteindre* 'elérni', *craindre* 'félteni', *contraindre* 'kényszeríteni', *éteindre* 'eloltani', *feindre* 'színlelni', *joindre* 'csatolni', *plaindre* 'sajnálani', *restreindre* 'korlátozni', *teindre* 'festeni'.

421 *plaire* 'tetszeni'

Présent : je plais, tu plais, il plaît, nous plaisons, vous plaisez, ils plaisent

Passé simple : je plus, tu plus, il plut, nous plûmes, vous plûtes, ils plurent

Passé composé : j'ai plu

Futur simple : je plairai

Subjonctif présent : que je plaise

Így ragozzuk a *taire* 'elhallgatni' igét is, de jelen idő egyes szám harmadik személyű alakjában nincs *accent circonflexe*: il tait.

422 *pleuvoir* 'esni' (esik az eső)

A *pleuvoir* igét csak személytelen szerkezetben, egyes szám harmadik személyben használjuk:

Présent : il pleut

Imparfait : il pleuvait

Passé simple : il plut

Passé composé : il a plu

Futur simple : il pleuvra

Subjonctif présent : qu'il pleuve

Subjonctif imparfait : qu'il plût

423 *pourvoir* 'betölteni'

Présent : je pourvois, tu pourvois, il pourvoit, nous pourvoyons, vous pourvoyez, ils pourvoient

Passé simple : je pourvus, tu pourvus, il pourvut, nous pourvûmes, vous pourvûtes, ils pourvurent

Passé composé : j'ai pourvu (-e, -s, -es)

Subjonctif présent : que je pourvoie, que tu pourvoies, qu'il pourvoie, que nous pourvoyions [purvwa:jjɔ̃], que vous pourvoyiez, qu'ils pourvoient

424 *pouvoir* 'tudni, képes lenni'

Présent : je peux [pø](vagy – főleg fordított szórendű kérdésben – puis [pɥi]), tu peux, il peut, nous pouvons, vous pouvez, ils peuvent

Passé simple : je pus, tu pus, il put, nous pûmes, vous pûtes, ils purent

Passé composé : j'ai pu

Futur simple : je pourrai

Impératif : –

Subjonctif présent : que je puisse

425 *prendre* 'venni'

Présent : je prends [prɑ̃], tu prends, il prend, nous prenons [prɑ̃nɔ̃], vous prenez, ils prennent [prɛ̃n]

Passé simple : je pris, tu pris, il prit, nous prîmes, vous prîtes, ils prirent

Passé composé : j'ai pris (prise, prises)

Futur simple : je prendrai

Subjonctif présent : que je prenne, que tu prennes, qu'il prenne, que nous prenions, que vous preniez, qu'ils prennent

Így ragozzuk a következő igéket is: *apprendre* 'tanulni', *comprendre* 'érteni', *entreprendre* 'belekezdni', *surprendre* 'meglepni'.

426 recevoir 'kapni'

Présent : je reçois, tu reçois, il reçoit, nous recevons, vous recevez, ils reçoivent

Passé simple : je reçus, tu reçus, il reçut, nous reçûmes, vous reçûtes, ils reçurent

Passé composé : j'ai reçu (-e, -s, -es)

Futur simple : je recevrai [ʁƏSƏVRƏ]

Subjonctif présent : que je reçoive, que tu reçoives, qu'il reçoive, que nous recevions, que vous receviez, qu'ils reçoivent

Így ragozzuk a következő igéket is: **apercevoir** 'észrevenni', **concevoir** 'kigondolni', **décevoir** 'csalódást okozni', **percevoir** 'beszedni'.

427 rendre 'visszaadni'

Présent : je rends, tu rends, il rend, nous rendons, vous rendez, ils rendent

Passé simple : je rendis, tu rendis, il rendit, nous rendîmes, vous rendîtes, ils rendirent

Passé composé : j'ai rendu (-e, -s, -es)

Futur simple : je rendrai

Subjonctif présent : que je rende

Így ragozzuk a következő igéket is: **attendre** 'várni', **confondre** 'összetéveszteni', **correspondre** 'megfelelni', **défendre** 'védeni', **dépendre** 'függeni', **descendre** 'lemenni, levinni' ('lemenni' értelemben *être* segítségével!), **détendre** 'enyhíteni', **entendre** 'hallani', **étendre** 'kiterjeszteni', **fendre** 'hasítani', **fondre** 'olvadni', **mordre** 'harapni', **pendre** 'felakasztani', **perdre** 'elveszíteni', **pondre** 'tojni', **prétendre** 'állítani', **répandre** 'terjeszteni', **répondre** 'válaszolni', **suspendre** 'felfüggeszteni', **tendre** 'nyújtani', **tondre** 'nyírni', **vendre** 'eladni'.

428 résoudre 'megoldani'

Présent : je résous, tu résous, il résout, nous résolvons, vous résolvez, ils résolvent

Passé simple : je résolus, tu résolus, il résolut, nous résolûmes, vous résolûtes, ils résolurent

Passé composé : j'ai résolu (-e, -s, -es)

Futur simple : je résoudrai

Subjonctif présent : que je résolve

429 rire 'nevetni'

A *rire* és a hozzá hasonlóan ragozott *sourire* 'mosolyogni' egyes számú *présent* és *passé simple* alakjai megegyeznek. Gondoljunk erre, ha írott nyelvi szövegeket olvasunk!

Présent : je ris, tu ris, il rit, nous rions, vous riez, ils rient

Passé simple : je ris, tu ris, il rit, nous rîmes, vous rîtes, ils rirent

Passé composé : j'ai ri

Futur simple : je rirai

Subjonctif présent : que je rie

430 rompre 'eltörni'

Présent : je romps [ʁɔ̃], tu romps, il rompt, nous rompons, vous rompez, ils rompent

Passé simple : je rompis, tu rompis, il rompit, nous rompîmes, vous rompîtes, ils rompirent

Passé composé : j'ai rompu (-e, -s, -es)

Futur simple : je romprai

Subjonctif présent : que je rompe

Így ragozzuk a **corrompre** 'elrontani' és **interrompre** 'megszakítani' igéket is.

431 *savoir* 'tudni'

Présent : je sais, tu sais, il sait, nous savons, vous savez, ils savent
Passé simple : je sus, tu sus, il sut, nous sûmes, vous sûtes, ils surent
Passé composé : j'ai su (-e, -s, -es)
Futur simple : je saurai
Impératif : sache, sachez, sachez
Subjonctif présent : que je sache
Participe présent : sachant

432 *suffire* 'elegendő lenni'

A *suffire* egyes számú *présent* és *passé simple* alakjai megegyeznek. Gondoljunk erre, ha írott nyelvi szöveget olvasunk!

Présent : je suffis, tu suffis, il suffit, nous suffisons, vous suffisez, ils suffisent
Passé simple : je suffis, tu suffis, il suffit, nous suffîmes, vous suffîtes, ils suffirent
Passé composé : j'ai suffi
Futur simple : je suffirai
Subjonctif présent : que je suffise

433 *suivre* 'követni'

A *suivre* ige jelen idő egyes szám első személyű alakja megegyezik az *être* ige jelen idő egyes szám első személyű alakjával!

Présent : je suis, tu suis, il suit, nous suivons, vous suivez, ils suivent
Passé simple : je suivis, tu suivis, il suivit, nous suivîmes, vous suivîtes, ils suivirent
Passé composé : j'ai suivi (-e, -s, -es)
Futur simple : je suivrai
Subjonctif présent : que je suive

Így ragozzuk a *poursuivre* 'folytatni' igét is.

434 *tenir* 'tartani'

Présent : je tiens [tjē], tu tiens, il tient, nous tenons, vous tenez, ils tiennent
Passé simple : je tins [tē], tu tins, il tint, nous tîmes [tēm], vous tîntes [tēt], ils tinrent [tēr]
Passé composé : j'ai tenu (-e, -s, -es)
Futur simple : je tiendrai [tjēdre]
Subjonctif présent : que je tienne, que tu tiennes, qu'il tienne, que nous tenions, que vous teniez, qu'ils tiennent

Így ragozzuk a következő igéket is: *s'abstenir* 'tartózkodni' (*être* segédigével!), *appartenir* 'tartozni valamihöz', *contenir* 'tartalmazni', *convenir* 'megfelelni; megállapodni' ('megállapodni' értelemben *être* segédigével!), *devenir* 'válni valamivé' (*être* segédigével!), *entretenir* 'karbantartani', *intervenir* 'közbelépni' (*être* segédigével!), *maintenir* 'fenntartani', *obtenir* 'elérni', *parvenir* 'eljutni' (*être* segédigével!), *retenir* 'visszatartani', *revenir* 'visszajönni' (*être* segédigével!), *soutenir* 'támogatni', *se souvenir* 'emlékezni' (*être* segédigével!), *venir* 'jönni' (*être* segédigével!).

435 *vaincre* 'legyőzni'

Présent : je vaincs [vē], tu vaincs, il vainc, nous vainquons, vous vainquez, ils vainquent
Passé simple : je vainquis, tu vainquis, il vainquit, nous vainquîmes, vous vainquîtes, ils vainquirent
Passé composé : j'ai vaincu (-e, -s, -es)
Futur simple : je vaincrai
Subjonctif présent : que je vainque

Így ragozzuk a *convaincre* 'meggyőzni' igét is.

436 *valoir* 'érni'

Présent : je vau*x*, tu vau*x*, il vau*t*, nous valon*s*, vous vale*z*, ils valent

Passé simple : je valus, tu valus, il valut, nous valûmes, vous valûtes, ils valurent

Passé composé : j'ai valu (-e, -s, -es)

Futur simple : je vaudrai

Subjonctif présent : que je vaille, que tu vailles, qu'il vaille, que nous valions, que vous valiez, qu'ils vaillent

437 *vêtir* 'öltöztetni'

A *vêtir* ragozását illetően ingadozik a nyelvhasználat. Az abszolút tekintélynek örvendő *Robert* értelmző szótár ugyan az alábbi táblázatban szereplő formákat fogadja el, egyes nyelvtanok (*Grevisse*, *Bescherelle*) azonban megemlítik, hogy a *vêtir*-t gyakran a legnagyobb francia írók is a *finir* mintájára ragozzák: *je vêts* helyett *je vetis*-t, *je vêtais* helyett *je vêtissais*-t, *vêtant* helyett *vêtissant*-t stb. írnak. – A *vêtir* mintájára ragozott *dévêtir* 'levetkőztetni' és *revêtir* 'öltöztetni, felruházni; burkolni' igék esetében nincs jele ennek az ingadozásnak, ezeket mindig az alábbi ragozási táblázat szerint ragozzák.

Présent : je vêts [vɛ], tu vêts, il vêt, nous vêtions, vous vête*z*, ils vêtent

Passé simple : je vêtis, tu vêtis, il vêtit, nous vêtîmes, vous vêtîtes, ils vêtirent

Passé composé : j'ai vêtu (-e, -s, -es)

Subjonctif présent : que je vête, que tu vêtes, qu'il vête, que nous vêtions, que vous vêtiez, qu'ils vêtent

438 *vivre* 'élni'

Présent : je vis, tu vis, il vit, nous vivons, vous vive*z*, ils vivent

Passé simple : je vécus, tu vécus, il vécut, nous vécûmes, vous vécûtes, ils véquirent

Passé composé : j'ai vécu (-e, -s, -es)

Futur simple : je vivrai

Subjonctif présent : que je vive

Így ragozzuk a *survivre* 'túlélni' igét is.

439 *voir* 'látni'

Présent : je vois, tu vois, il voit, nous voyons, vous voye*z*, ils voient

Passé simple : je vis, tu vis, il vit, nous vîmes, vous vîtes, ils virent

Passé composé : j'ai vu (-e, -s, -es)

Futur simple : je verrai

Subjonctif présent : que je voie, que tu voies, qu'il voie, que nous voyions [vwaʝjõ], que vous voyiez, qu'ils voient

Így ragozzuk a következő igéket is: *entrevoir* 'megpillantani', *prévoir* 'előírányozni; előre látni' (*futur simple* és *conditionnel présent* alakjai azonban: *je prévoirai*, *je prévoirais*), *revoir* 'vizszontláttni'.

440 *vouloir* 'akarni'

Présent : je veu*x* [vø], tu veu*x*, il veu*t*, nous voulon*s*, vous voule*z*, ils veulent

Passé simple : je voulus, tu voulus, il voulut, nous voulûmes, vous voulûtes, ils voulurent

Passé composé : j'ai voulu (-e, -s, -es)

Futur simple : je voudrai

Impératif : veu*x* (veuille), voulon*s*, voule*z* (veuillez)

Subjonctif présent : que je veuille, que tu veuilles, qu'il veuille, que nous voulions, que vous vouliez, qu'ils veuillent

Igevonzatok

441 Egyes francia igékhez viszonyzóval – általában *à* vagy *de* viszonyzóval – kapcsolódnak a főnevek vagy a főnévi igenevek. E viszonyzóhasználatot vonzatnak nevezzük. A vonzatos francia igék közül azokat vettük fel az alábbi listába, melyeknek esetében a viszonyzó használata – vagy éppen a viszonyzó hiánya (pl. *remercier q.* 'megköszönni valakinek') – ellentmond a „magyar nyelvérzéknek”.

(Megjegyezzük, hogy a vonzatos igék egy részét – más jelentésben – a magyar nyelvérzékkel megegyező módon is használja a francia. Például a 'cserélni' értelemben *de* vonzatos *changer* ige 'megváltoztatni' jelentésben a franciában is tárgyessettel áll, akár a magyarban: *changer le monde* 'megváltoztatni a világot').

accepter de faire qc. 'beleegyezni abba, hogy'

Pierre a accepté de venir. 'Pierre beleegyezett, hogy eljön.'

accoucher de qc. valamit szülni

Marie a accouché d'un garçon. 'Marie fiút szült.'

accuser de qc. 'vádolni valamivel', *accuser de faire qc.* 'azzal vádolni, hogy'

Il est accusé d'un crime très grave. 'Nagyon súlyos bűnnel vádolják.'

Il est accusé d'avoir tué sa femme. 'Azzal vádolják, hogy megölte a feleségét.'

acheter à q. 'venni valakitől vagy valakinek', *acheter pour q.* 'venni valakinek'

J'ai acheté un disque à Pierre. 'Vettem egy lemezt Pierre-nek (vagy Pierre-től).'

J'ai acheté un disque pour Pierre. 'Vettem egy lemezt Pierre-nek.'

aider q. 'segíteni valakinek', *aider q. à faire qc.* 'segíteni valakinek valamit csinálni'

J'ai aidé Jacques. 'Segítettem Jacques-nak.'

J'ai aidé Jacques à fermer la porte. 'Segítettem Jacques-nak bezárni az ajtót.'

s'apercevoir de qc. 'észrevenni valamit'

Je me suis aperçu du piège. 'Észrevettem a csapdát.'

appeler, s'appeler qc. 'valaminek hívni'

On l'appelle patron. 'Főnöknek hívják.'

Cela s'appelle du courage. 'Ezt bátorságnak hívják.'

Je m'appelle Jean. 'Jeannak hívnak.'

apprendre à faire qc. 'tanulni valamit csinálni', *apprendre à faire qc. à q.* 'valakit megtanítani valamire'

J'apprends à nager. 'Úszni tanulok.'

J'apprends à nager à mon fils. 'Úszni tanítom a fiamat.'

s'approcher de qc. 'közeledni valamihez'

Le navire s'approche de la terre. 'A hajó közeledik a szárazföldhöz.'

appuyer sur qc. 'megnyomni valamit'

Appuyez sur le bouton vert. 'Nyomja meg a zöld gombot!'

arracher à q. 'elragadni valakitől'

Ils ont arraché les enfants à leurs mères. 'Elragadták a gyerekeket az anyjuktól.'

(s')arrêter de faire qc. 'abbahagyni valamit'

Nous avons arrêté de danser. Nous nous sommes arrêtés de danser.
'Abbahagytuk a táncot.'

arriver à faire qc. 'tudni, sikerülni valamit csinálni'

Je n'arrive pas à fermer ma valise. 'Nem tudom becsukni a bőröndömet.'

autoriser à faire qc. 'megengedni hogy valamit tegyen'
Elle m'a autorisé à fumer une cigarette. 'Megengedte, hogy elszívjak egy cigarettát.
s'avérer + melléknév 'valamilyennek bizonyulni'
Ce raisonnement s'est avéré juste. 'Ez az okoskodás helyesnek bizonyult.'
avoir qc. à faire 'kell valamit csinálni'
J'ai quelque chose à vous dire. 'Mondanom kell valamit Önnek.'
avoir besoin de qc. 'szüksége van valamire', *avoir besoin de faire qc.* 'kell valamit tenni'
J'ai besoin d'une voiture. 'Szükségem van egy kocsira.'
Je n'ai pas besoin d'aller à Paris. 'Nem kell Párizsba mennem.'
avoir envie de faire qc. 'kedve van valamit tenni'
J'ai envie d'aller au cinéma. 'Kedvem van moziba menni.'
avoir le temps de faire qc. 'van ideje valamit csinálni'
Je n'ai pas le temps de regarder la télé. 'Nincs időm tévét nézni.'
avoir l'habitude de faire qc. 'szokott csinálni valamit'
J'ai l'habitude de prendre le métro. 'Métróval szoktam utazni.'
avoir mal à (dans) qc. 'fáj valamije'
J'ai mal à la tête. 'Fáj a fejem.'
bénéficier de qc. 'élvezni valamit, részesülni valamiben'
Je bénéficie de sérieux avantages. 'Komoly előnyöket élvezek.'
boire dans qc. 'inni valamiből'
Qui a bu dans mon verre ? 'Ki ivott a poharamból?'
cesser de faire qc. 'abbahagyni valamit'
J'ai cessé de fumer. 'Abbahagytam a dohányzást.'
changer de qc. (névelő **né**kül!) 'cserélni valamit'
J'ai changé d'appartement. 'Lakást cseréltem.'
charger de qc. 'megbízni vagy megrakni valamivel', *charger de faire qc.* 'megbízni
azzal, hogy'
Nous avons chargé de bois tous les camions disponibles. 'Minden rendelkezésre álló
teherautót megraktunk fával.'
Il m'a chargé de vous remettre cette lettre. 'Azzal bízott meg, hogy adjam át ezt a
levelet.'
se charger de qc. 'vállalni valamit' *se charger de faire qc.* 'vállalni, hogy'
Je me suis chargé de la traduction. 'Vállaltam a fordítást.'
Je me suis chargé de traduire la lettre. 'Vállaltam, hogy lefordítom a levelet.'
chercher à faire qc. 'igyekezni csinálni valamit'
J'ai cherché à le comprendre. 'Igyekeztem megérteni.'
choisir de faire qc. 'úgy dönteni, hogy'
J'ai choisi de rester ici. 'Úgy döntöttem, hogy itt maradok.'
combattre qc. (contre qc.) 'harcolni valami **ellen**'
Les Hongrois combattaient les Turcs (contre les Turcs). 'A magyarok a törökök ellen
harcoltak.'
combler de qc. 'elhalmozni valamivel'
Il me comble de cadeaux. 'Elhalmoz ajándékokkal.'

commencer à/de faire qc. 'elkezdeni valamit csinálni', *commencer par qc.* 'valamivel kezdeni', *commencer par faire qc.* 'azzal kezdeni, hogy'
Il a commencé à manger. Il a commencé de manger. 'Elkezdett enni.'
Tu commences à m'agacer, mon garçon. HERVÉ BAZIN: *Vipère au poing* 'Kezdesz idegesíteni, fiam.'
Il a commencé par la soupe. 'A levestel kezdte.'
Il a commencé par goûter le vin. 'Azzal kezdte, hogy megkóstolta a bort.'

connaître de qc. 'illetékes valamiben' (jogi szaknyelv)
Le tribunal de commerce ne connaît pas des causes civiles. 'A cégbíróság polgári peres ügyekben nem illetékes.'

conseiller de faire qc. 'azt tanácsolni, hogy'
Je vous conseille de lire ce livre. 'Azt tanácsolom, hogy olvassa el ezt a könyvet.'

se contenter de qc. 'megelégedni, beérni valamivel', *se contenter de faire qc.* 'megelégedni, beérni azzal, hogy'
Ils se contentent d'un repas par jour. 'Beérik napi egyszeri étkezéssel.'
Ils se contentent de manger une fois par jour. 'Beérik azzal, hogy naponta egyszer esznek.'

continuer à/de faire qc. 'folytatni, tovább csinálni valamit'
J'ai continué à chercher. J'ai continué de chercher. 'Tovább kerestem.'

contredire q. 'ellentmondani valakinek'
Vous contredisez votre père ? 'Ellentmond az apjának?'

contribuer à qc. 'hozzájárulni valamihez'
Le travail de Pierre a contribué à notre succès. 'Pierre munkája hozzájárult a sikerünkhöz.'

convenir de qc. 'megegyezni valamiben'
Nous sommes convenus du prix. 'Megegyeztünk az árban.'

coûter qc. 'valamennyibe kerülni'
La voiture coûte 15 000 euros. 'A kocsit 15 000 euróba kerül.'

couvrir de qc. 'valamivel borítani'
J'ai couvert le plancher d'un tapis épais. 'A padlót vastag szőnyeggel borítottam.'

craindre qc. 'félteni valamitől'
Je crains la solitude. 'Félek a magánytól.'

croire q. 'hinni valakinek' (*croire à/en* 'hinni valamiben/valakiben')
Ne croyez pas Pierre. 'Ne higgyetek Pierre-nek!'
(Je crois au progrès. 'Hiszek a haladásban.'
Je crois en Dieu. 'Hiszek Istenben.')

décider de faire qc. 'elhatározni, hogy', *se décider à faire qc.* 'elhatározni, hogy', *être décidé à faire qc.* 'el van szánva arra, hogy'
Nous avons décidé de partir. 'Elhatároztuk, hogy elindulunk.'
Nous nous sommes décidés à partir. 'Elhatároztuk, hogy elindulunk.'
Nous sommes décidés à partir. 'El vagyunk szánva arra, hogy elindulunk.'

décorer de qc. 'díszíteni valamivel'
Il a décoré sa chambre d'affiches et de photos. 'Szobáját plakátokkal és fotókkal díszítette.'

défendre de faire qc. 'megtiltani, hogy'
Mon père m'a défendu de fumer. 'Apám megtiltotta, hogy dohányozzak.'

déjeuner de qc. 'reggelizni, ebédelni valamit'
J'ai déjeuné d'une tasse de café. 'Egy csésze kávéval reggeliztem.'
J'ai déjeuné d'un sandwich. 'Egy szendvicset ebédelttem.'

demander à q. 'kér(dez)ni valakitől', *demander à faire qc.* 'kérni, hogy csinálhassunk valamit', *demander à q. de faire qc.* 'arra kérni valakit, hogy csináljon valamit'
J'ai demandé un stylo à Jean-Paul. 'Tollat kértem Jean-Paultól.'
J'ai demandé à parler. 'Szót kértem.'
J'ai demandé à Jean-Paul d'ouvrir la fenêtre. 'Arra kértem Jean-Pault, hogy nyissa ki az ablakot.'

se dépêcher de faire qc. 'sietni valamit csinálni'
Je me dépêche de finir ce travail. 'Sietek befejezni ezt a munkát.'

descendre l'escalier 'lemenni a lépcsőn'
Nous avons descendu l'escalier. 'Lementünk a lépcsőn.'

devoir qc. 'tartozni valamivel'
Je dois 100 euros à Pierre. '100 euróval tartozom Pierre-nek.'

dîner de qc. 'valamit vacsorázni'
J'ai dîné d'une tranche de jambon. 'Egy szelet sonkát vacsoráztam.'

disposer de qc. 'rendelkezni valamivel'
Je ne dispose pas de cette somme. 'Nem rendelkezem ezzel az összeggel.'

douter de qc. 'kétkedni valamiben', *se douter de qc.* 'sejteni valamit'
Je doute de sa sincérité. 'Kétkedem az őszinteségében.'
Elle se doute de mon projet. 'Sejti, hogy mi a tervem.'

échapper à qc. 'megmenekülni valamitől, elkerülni valamit'
Nous avons échappé à leur piège. 'Elkerültük a csapdájukat.'

s'efforcer de faire qc. 'igyekezni valamit csinálni'
Je m'efforce de les comprendre. 'Igyekszem megérteni őket.'

élire qc. 'megválasztani valamivé'
Il a été élu président. 'Elnökké választották.'

s'emparer de qc. 'hatalmába keríteni'
L'ennemi s'est emparé de la ville. 'Az ellenség hatalmába kerítette a várost.'

empêcher de faire qc. 'megakadályozni, hogy'
Elle a empêché Pierre de partir. 'Megakadályozta, hogy Pierre elutazzon.'

emprunter à q. 'kölcsönvenni valakitől'
J'ai emprunté ce livre à Pierre. 'Kölcsönvettem ezt a könyvet Pierre-től.'

enlever à q. 'elrabolni valakitől'
Il a enlevé les enfants à leurs parents. 'Elrabolta a gyerekeket a szüleiktől.'

entourer de qc. 'körülvenni valamivel'
La vieille ville est entourée de murailles épaisses. 'A régi várost vastag falak veszik körül.'

envier à q. 'irigyelni valakitől'
Je lui envie son calme. 'Irigylem a nyugalmát.'

essayer de faire qc. 'próbálni valamit csinálni'
Essayez de dormir. 'Próbáljon aludni!'

s'étonner de qc. 'csodálkozni valamin', *s'étonner de faire qc.* 'csodálkozni azon, hogy'
Je ne m'étonne plus de rien. 'Már semmin sem csodálkozom.'
On ne devrait s'étonner que de pouvoir encore s'étonner. LA ROCHEFOUCAULD 'Csak azon kellene csodálkozni, hogy még tudunk csodálkozni.'

éviter de faire qc. 'elkerülni, hogy'
Je ne peux pas éviter de le rencontrer. 'Nem tudom elkerülni, hogy találkozom vele.'

excuser q. de qc. 'megbocsátani valakinek valamit', *excuser q. de faire qc.* 'megbocsátani valakinek, hogy'
Excusez-le de son ignorance. 'Bocsássa meg neki a tudatlanságát!'
Excusez-les de parler mal le français. 'Bocsássa meg nekik, hogy rosszul beszélnek franciául!'

feindre de faire qc. 'színlelni, úgy tenni, mintha'
Il feignait de dormir. 'Úgy tett, mintha aludt volna.'

féliciter q. de qc. 'gratulálni valakinek valamihez'
Nous avons félicité Pierre de sa victoire. 'Gratuláltunk Pierre-nek a győzelméhez.'

se ficher de qc. 'fütyülni valamire'
Je me fiche de ses reproches. 'Fütyülök a szemrehányásaira.'

finir de faire qc. 'befejezni valamit', *finir par qc.* 'befejezni valamivel', *finir par faire qc.* 'végül is megtenni valamit'
Il a fini de parler. 'Befejezte a beszédet.'
Il a fini par un proverbe. 'Egy közmondással fejezte be.'
Il a fini par céder. 'Végül is engedett.'

forcer à/de faire qc. 'kényszeríteni valamire'
Ils m'ont forcé à ouvrir la porte. Ils m'ont forcé d'ouvrir la porte. 'Arra kényszerítettek, hogy nyissam ki az ajtót.'

fuir qc. 'menekülni valami elől'
Elle fuit les snobs. 'Menekül a sznobok elől.'

hériter de qc. (tárgyesettel, viszonyzó nélkül is használható!) 'örökölni'
Il a hérité d'une maison. Il a hérité une maison. 'Örökölt egy házat.'

hésiter à faire qc. 'habozni'
Elle hésite à parler. 'Alig mer beszélni.'

s'inquiéter de qc. 'nyugtalankodni valami miatt'
Je m'inquiète de son retard. 'Nyugtalankodom a késése miatt.'

interdire de faire qc. 'megtiltani valamit'
Le médecin m'a interdit de fumer. 'Az orvos megtiltotta, hogy dohányozzak.'

s'intéresser à qc. 'érdeklődni valami iránt, valami érdeklő'
Je m'intéresse aux oiseaux. 'A madarak érdekelnek.'

interroger sur qc. 'kérdetni valamiről'
Les journalistes ont interrogé le ministre sur son voyage à Bruxelles. 'Az újságírók brüsszeli útvjáról kérdezték a minisztert.'

investir de qc. 'felruházni valamivel'
Le président a été investi de pouvoirs extraordinaires. 'Az elnököt rendkívüli hatalommal ruházták fel.'

inviter à faire qc. 'felhívni, felszólítani valamire'
On nous a invités à descendre. 'Felszólítottak bennünket, hogy szálljunk le.'

jouer à qc. 'játszani valamit (sportot)', *jouer de qc.* 'játszani valamely hangszeren'
Dans la cour, les enfants jouent au football. 'Az udvaron a gyerekek futballoznak.'
Ma fille joue du piano. 'A lányom zongorázik.'

jouir de qc. 'élvezni valamit'
Ils jouissent d'innombrables avantages. 'Számptalan előnyt élveznek.'

louer à q. 'bérbe venni valakitől, bérbe adni valakinek'
Je loue cet appartement à un ami qui travaille à Paris. 'Egyik barátomtól bérltem ezt a lakást, aki Párizsban dolgozik.'

manger dans qc. 'enni valamiből'
On mange la soupe dans une assiette. 'A levest tányérból eszik.'

manquer à faire qc.
 Csak ebben a mondatban: *Je n'y manquerai pas.* 'Feltétlenül megteszem.'
manquer de faire qc. 'elmulasztani valamit csinálni' (Csak tagadva használatos!)
Ne manquez pas de téléphoner à Jean. 'Ne felejtsetek el telefonálni Jeannak!'

se méfier de qc. 'nem bízni valamiben'
Je me méfie de lui. 'Nem bízom benne.'

se mêler de qc. 'beleavatkozni, beleütni az orrát valamibe'
Il se mêle de tout. 'Mindenbe beleüti az orrát.'

se mettre à faire qc. 'elkezdeni valamit csinálni'
Elle s'est mise à chanter. 'Elkezdett énekelni.'

monter l'escalier 'felmenni a lépcsőn'
Nous allons monter l'escalier. 'Felmegyünk a lépcsőn.'

se moquer de qc. 'tréfál(koz)ni valamivel'
Vous vous moquez de moi. 'Tréfál velem.'

mourir de qc. 'meghalni valamiben'
Il est mort d'une crise cardiaque. 'Szívrohamban halt meg.'

nommer qc. 'nevezni valaminek, kinevezni valamivé'
M. Kiss a été nommé directeur. 'Kiss urat igazgatóvá nevezték ki.'

obliger à faire qc. 'kényszeríteni valamire', *être obligé de faire qc.* 'kénytelen valamit tenni'
Mes parents m'ont obligé à rester chez moi. 'A szüleim arra kényszerítettek, hogy maradjak otthon.'

Nous sommes obligés d'attendre. 'Kénytelenek vagyunk várni.'

s'occuper de qc. 'foglalkozni valamivel'
Ma mère s'occupera des enfants. 'Anyám majd foglalkozik a gyerekekkel.'

oublier de faire qc. 'elfelejteni valamit csinálni'
J'ai oublié de fermer la porte. 'Elfelejtettem becsukni az ajtót.'

paraître + melléknév 'látszani valamilyennek'
Cela paraît très avantageux. 'Nagyon előnyösnek látszik.'

parier qc. 'fogadni valamibe'
Je parie une bouteille de champagne avec toi qu'il acceptera. 'Egy üveg pezsgőbe fogadok veled, hogy elfogadja.'

partir pour qc. 'menni, utazni valahová'
Je pars pour l'Amérique. 'Amerikába utazom.'

parvenir à faire qc. 'sikerülni valamit csinálni'
Je ne parviens pas à lire ce mot. 'Nem tudom elolvasni ezt a szót.'

se passer de qc. 'lemondani valamiről, meglenni valami nélkül'
Nous devons nous passer de l'eau chaude. 'Le kell mondanunk a meleg vízről.'

permettre de faire qc. 'megengedni, hogy'
Permettez-moi de vous attendre ici. 'Engedje meg, hogy itt várjam.'

se plaindre de qc. 'panaszkodni valamire'
Elle se plaint de son mari. 'Panaszkodik a férjére.'

se plaire à faire qc. 'szeret csinálni valamit'
Il se plaît à regarder les avions. 'Szereti nézni a repülőket.'

préférer à qc. 'jobban szeretni valaminél'
Je préfère le thé au café. 'Jobban szeretem a teát a kávénál.'

prélever sur qc. 'levonni valamiből'
Chaque mois, 500 euros sont prélevés sur mon salaire. 'Havonta 500 eurót vonnak le a fizetésemből.'

prendre à/dans/sur q., qc. 'elvenni valakitől vagy valahonnét'
Ils lui ont pris tout son argent. 'Minden pénzt elvették tőle.'
J'ai pris 150 euros dans mon portefeuille. 'Kivettem 150 eurót a pénztárcámból.'
J'ai pris un livre sur le bureau. 'Elvettem egy könyvet az íróasztalról.'

se préparer à faire qc. 'készülni valamit tenni'
Elle se prépare à partir. 'Indulni készül.'

se presser de faire qc. 'sietni valamit csinálni'
Je me presse de terminer cette lettre. 'Sietek befejezni e levelet.'

présider qc. 'elnökölni valahol'
Qui va présider la réunion ? 'Ki fog elnökölni a megbeszélésen?'

prier de faire qc. 'kérni, hogy'
Je vous prie de signer. 'Kérem, írja alá!'

profiter de qc. 'élni valamivel, felhasználni valamit'
Profitez de cette offre exceptionnelle. 'Éljen e rendkívüli ajánlattal!'

promettre de faire qc. 'megígérni, hogy'
Il m'a promis de parler au directeur. 'Megígérte, hogy beszél az igazgatóval.'

proposer de faire qc. 'ajánlani, hogy'
Je vous propose d'écouter ce disque. 'Azt ajánlom, hallgassa meg ezt a lemezt.'

qualifier de qc. (általában névelő nélkül) 'valaminek mondani, minősíteni'
Ils le qualifient de chef-d'oeuvre. 'Remekműnek minősítik.'

questionner sur qc. 'kérdezni valamiről'
Sylvie m'a questionné sur mes intentions. 'Sylvie a szándékaimról kérdezett.'

se rappeler qc. 'emlékezni valamire'
Je me rappelle son premier mot. 'Emlékszem az első szavára.'

refuser de faire qc. 'nem hajlandó valamit csinálni'
Mireille a refusé de venir. 'Mireille nem volt hajlandó eljönni.'

regretter de faire qc. 'sajnálni, hogy'
Je regrette de ne pas pouvoir vous aider. 'Sajnálom, hogy nem tudok segíteni.'

se réjouir de qc., de faire qc. 'örülni valaminek, örülni, hogy'
Je me réjouis de votre succès. 'Örülök a sikerének.'

Je me réjouis de pouvoir travailler avec vous. 'Örülök, hogy veletek dolgozhatok.'

remercier q. 'köszönetet mondani valakinek', *remercier de qc.* 'megköszönni valamit',
remercier pour qc. (ha konkrét tárgyról van szó) 'megköszönni valamit'
J'ai remercié Sylvie. 'Köszönetet mondtam Sylvie-nek.
J'ai remercié Sylvie de sa gentillesse. 'Megköszöntem Sylvie-nek a kedvességét.'
J'ai remercié Sylvie pour la recette. 'Megköszöntem Sylvie-nek a receptet.'

rencontrer q. 'találkozni valakivel'
J'ai rencontré Pierre. 'Találkoztam Pierre-rel.'

se rendre compte de qc. 'megérteni valamit, rájönni valamire'
Je me suis rendu compte de mon erreur. 'Rájöttem, hogy tévedtem.'

renoncer à qc. 'lemondani valamiről', *renoncer à faire qc.* 'lemondani arról, hogy'
J'ai renoncé à la chasse. 'Lemondtam a vadászatról.'
J'ai renoncé à partir. 'Lemondtam arról, hogy elinduljak.'
répondre de qc. 'felelni valamiért'
Je ne réponds de rien. 'Semmiért sem felelek.'
reprocher de faire qc. 'szemére vetni, hogy'
Il m'a reproché d'être arrivé en retard. 'A szememre vetette, hogy elkéstem.'
ressembler à qc. 'hasonlítani valamire'
Ma fille ressemble à sa mère. 'A lányom az anyjára hasonlít.'
rester à faire 'hátravan valami'
Le dîner reste à préparer. 'Hátravan még a vacsora elkészítése.'
retenir sur qc. 'visszatartani, levonni valamiből'
Ah! si je pouvais disposer des sommes retenues sur mon salaire! 'Ó, ha rendelkezhetnék a fizetésemből levont összegekkel!'
réussir à faire qc. 'sikerülni valamit csinálni'
Elle n'a pas réussi à ouvrir la porte. 'Nem sikerült kinyitnia az ajtót.'
rire de q. 'kinevetni valakit'
Il a ri de moi. 'Kinevetett.'
risquer de faire qc. 'kockáztatni valamit; előfordulhat, hogy'
Vous risquez de manquer l'avion. 'Előfordulhat, hogy lekési a repülőgépet.'
sembler + melléknév 'valamilyennek látszani'
Cela me semble vrai. 'Ez igaznak látszik.'
servir à qc., à faire qc. 'szolgálni valamire, jó lenni valamire', *servir de qc.* 'valamiként szolgálni', *se servir de qc.* 'használni valamit'
Ça ne sert à rien. 'Semmire se jó.'
Ça sert à ouvrir les bouteilles. 'Az üvegek kinyitására szolgál.'
Cela sert de prétexte. 'Ürügyül szolgál.'
Je me sers de mon couteau. 'A késemet használom.'
souffrir de qc. 'valamiben szenvedni'
Je souffre de rhumatismes. 'Reumában szenvedek.'
se souvenir de qc., de faire qc. 'emlékezni valamire'
Je me souviens de notre première rencontre. 'Emlékszem első találkozásunkra.'
Je me souviens de l'avoir vu à Paris. 'Emlékszem, hogy Párizsban láttam.'
succéder à qc. 'követni valamit'
La nuit succède au jour. 'Az éjszaka követi a nappalt.'
suffire de faire qc. 'elegendő valamit tenni'
Il ne suffit pas de parler. 'Nem elég beszélni.'
surveiller qc. 'vigyázni valamire'
J'ai surveillé les enfants. 'A gyerekekre vigyáztam.'
survivre à qc. 'túlélni valamit'
J'ai survécu à l'accident. 'Túléltem a balesetet.'
tâcher de faire qc. 'igyekezni valamit csinálni'
Tâchez d'arriver avant 8 heures. 'Igyekezzen 8 óra előtt megérkezni!'
tenter de faire qc. 'megpróbálni valamit csinálni'
J'ai tenté de m'enfuir. 'Megpróbáltam elmenekülni.'
traiter de qc. 'valami(lyen)nek nevezni'
Il m'a traité de menteur. 'Hazugnak nevezett.'

traverser qc. 'keresztülmenni valamin'
Nous avons traversé la ville. 'Végigmentünk a városon.'
se tromper de qc. 'elvéteni valamit'
Elle s'est trompée de chemin. 'Elvétette az utat.'
se vanter de qc. 'dicsekedni valamivel'
Il se vante des résultats de ses enfants. 'Dicsekedik a gyerekei eredményeivel.'
veiller q. 'virrasztani valaki **mellett**'
Elle doit veiller sa fille malade. 'Virrasztania kell beteg lánya mellett.'
voler à q. 'lopni valakitől'
On a volé 200 euros à Jean. 'Jeantól elloptak 200 eurót.'

Az igenevek

442 Az igenevek szempontjából az alábbi megfelelések, illetve eltérések vannak a francia és a magyar nyelv között:

Infinitif <i>chanter, arriver</i>	Főnévi igenév énekelni, érkezni
Infinitif passé <i>avoir chanté, être arrivé</i>	(Múlt idejű főnévi igenév) a magyarban nincs
Participe présent <i>chantant, arrivant</i>	Jelen idejű melléknévi igenév éneklő, érkező
Participe passé <i>chanté, arrivé</i>	Múlt idejű melléknévi igenév énekelte, érkezett
(Participe futur) <i>a franciában nincs</i>	Jövő idejű melléknévi igenév énekelendő, érkezendő
Gérondif <i>en chantant, en arrivant</i>	Határozói igenév énekelve, érkezve

A (jelen idejű) főnévi igenév

443 A (jelen idejű) főnévi igenév (infinitif) nem más, mint az igék szótári alakja: *chanter* 'énekelni', *arriver* 'megérkezni', *être* 'lenni', *aller* 'menni', *venir* 'jönni', *faire* 'csinálni', *savoir* 'tudni' stb.

A franciában gyakrabban használunk főnévi igenevet, mint a magyarban:

444 1. Az olyan magyar mellékmondatoknak, amelyeknek alanya megegyezik a főmondat alanyával, a franciában rendszerint nem mellékmondat, hanem főnévi igeneves szerkezet felel meg – egyidejűség esetén jelen idejű, előidejűség esetén pedig múlt idejű főnévi igenévvel: 'Azt hiszem, hallok valamit' → *Je crois **entendre** quelque chose.* 'Azt hiszem, hallottam valamit' → *Je crois **avoir entendu** quelque chose.*

445 2. A főnévi igenév betöltheti a mondat alanyának a szerepét is, ebben az esetben néha **de** viszonyzó áll előtte: **(De) penser à cette éventualité nous préoccupe beaucoup.** 'Nagyon nyugtalanít bennünket, ha erre az eshetőségre gondolunk.'

- 446 3. A cselekvést, történést jelölő -ás/-és képzős magyar főnevek egy részének a franciában nincs főnévi megfelelője; ezek közül sokat ki lehet fejezni főnévi igenévvel: *Prenez un comprimé avant de manger*. 'Vegyen be egy tablettát evés előtt!'
- 447 A francia főnévi igenevek sok igéhez és melléknévhez nem közvetlenül, hanem csak valamely viszonyszóval kapcsolhatók (☞ 441 és 520): *J'ai oublié de sonner*. 'Elfelejtettem csengetni.' *C'est facile à dire*. 'Könnyű ezt mondani.'
- 448 Feliratok rövid utasításaiban a magyar főnévi igenévnek a franciában általában nem főnévi igenév, hanem felszólító mód felel meg: 'TOLNI' → *POUSSEZ*, 'HÚZNI' → *TIREZ*.

A múlt idejű főnévi igenév

- 449 A múlt idejű főnévi igenév (*infinitif passé*) az *avoir* (vagy az *être*) segédige jelen idejű főnévi igenevéből és a főige múlt idejű melléknévi igenevéből (☞ 454-460) áll (a segédigehasználattal és a múlt idejű melléknévi igenév egyeztetésével kapcsolatban ☞ 277-283): *avoir chanté, être arrivé, avoir eu, avoir été, être allé, être venu, avoir fait* stb. A múlt idejű főnévi igenév – időhatározóként az *après* viszonyszóval, egyéb határozóként más viszonyszókkal, tárgyként pedig viszonyzó nélkül – **előidejűséget fejez ki**. Mivel a magyarban nincs múlt idejű főnévi igenév, általában határozói vagy tárgyi mellékmondatot fordítjuk magyarra: *Je crois avoir gagné*. 'Azt hiszem, hogy nyertem.' *Monique est partie après avoir déjeuné*. 'Monique elment, miután megebédelt.' *Jacques a pris place sans avoir salué le directeur*. 'Jacques helyet foglalt, anélkül, hogy üdvözölte volna az igazgatót.'
- 450 A múlt idejű főnévi igenév használatára is érvényes mindaz, ami a jelen idejű főnévi igenév használatával kapcsolatban a 445. és 446. pontban szerepel.

A jelen idejű melléknévi igenév

- 451 A jelen idejű melléknévi igenevet (*participe présent*) két ige (az *avoir* és a *savoir*) kivételével minden ige esetében úgy képezzük, hogy az *imparfait*-től **-ant** végződést teszünk: *chanter* 'énekelni' → *je chantais* → **chant-** → **chantant**, *finir* 'befejezni' → *je finissais* → **finiss-** → **finissant**.
- 452 A jelen idejű melléknévi igenév jelentésében hol az igei, hol a melléknévi jelleg erősebb. Az előbbi esetben változatlan alakban használjuk, az utóbbiban – a melléknévekhez hasonlóan – nemben és számban egyeztetjük azzal a főnévvel, amelyre vonatkozik: *Je regardais les voitures roulant dans la rue*. 'Néztem az utcán haladó autókat.' *Il a acheté une chaise roulante*. 'Vett egy tolószéket.'
- Ha bizonytalanok vagyunk az egyeztetésben, általában használhatunk vonatkozó névmással bevezetett mellékmondatot is a jelen idejű melléknévi igenév helyett: *Je regardais les voitures qui roulaient dans la rue*. 'Néztem az autókat, amelyek az utcán haladtak.'
- 453 Néhány magyar jelen idejű melléknévi igenévnek a franciában múlt idejű melléknévi igenév felel meg: 'fekvő' *couché*, 'ülő' *assis*, 'térdeplő' *agenouillé*, 'guggoló' *accroupi*: *Je n'ai pas reconnu cet enfant accroupi*. 'Nem ismertem fel ezt a guggoló gyereket.'

A múlt idejű melléknévi igenév

454 A szabályosan ragozott (-er végű) igék múlt idejű melléknévi igenevét (*participe passé*) úgy képezzük, hogy jelen idejű főnévi igenevük tövéhez **-é** képzőt illesztünk: *acheter* 'vásárolni' → *achet-* → **acheté**.

A francia múlt idejű melléknévi igenév főbb funkciói:

455 1. Lehet jelző. Ebben az esetben nében és számban megegyezik a jelzett szóval: *un livre* **acheté** 'egy vásárolt könyv', *une maison* **achetée** 'egy vásárolt ház', *des livres* **achetés** 'vásárolt könyvek', *des maisons* **achetées** 'vásárolt házak'.

456 Az alábbi múlt idejű melléknévi igeneveket nem egyeztetjük, hanem mindig hímnem egyes számban használjuk, ha megelőzik azt a szót, amelyre vonatkoznak: *y compris* 'beleértve', *excepté* 'kivéve', *vu* 'lévén, hogy, tekintettel arra, hogy', *étant donné* 'lévén, hogy, tekintettel arra, hogy', *ci-annexé* 'mellékelve', *ci-inclus* 'mellékelve'. Például: *Tout le monde est content, excepté les enfants.* 'Mindenki elégedett, kivéve a gyerekeket.' *Vu les dispositions de la Convention...* 'Tekintettel az Egyezmény rendelkezéseire...'

457 2. A múlt idejű melléknévi igenév az *avoir* (vagy *être*) segédigével képzett összetett igeidők egyik alkotóeleme is: *j'ai mangé* 'ettem', *elle est partie* 'elment'. (Egyeztetésének szabályait ☞ 277-283.)

458 3. A francia a szenvedő szerkezetben (☞ 217-225) is múlt idejű melléknévi igenevet használ (nem határozói igenevet, mint a magyar): *La porte est fermée.* 'Az ajtó zárva van.'

459 4. A múlt idejű melléknévi igenév önállóan (ige nélkül) is lehet előidejűséget kifejező mellékmondatok állítmánya: *Le patron arrivé, les ouvriers se sont mis au travail.* 'Miután megérkezett a főnök, a munkások elkezdtek dolgozni.' Ha a mellékmondat és a főmondat alanya azonos, a mellékmondatot általában az '*une fois*' vezeti be: *Une fois arrivés, les ouvriers se sont mis au travail.* 'A munkások – miután megérkeztek – elkezdtek dolgozni.'

460 A franciában **összetett** múlt idejű melléknévi igenév is van; ezt az *avoir* (vagy *être*) segédige jelen idejű melléknévi igenevéből (*ayant, étant*) és a főige egyszerű múlt idejű melléknévi igenevéből képezzük: *ayant chanté, étant venu* stb. (A segédige megválasztásával és a főige egyszerű múlt idejű melléknévi igeneve egyeztetésével kapcsolatban ☞ 277-283.)

Az összetett múlt idejű melléknévi igenév általában előidejűséget fejez ki, s időhatározói vagy okhatározói mellékmondatokkal fordítjuk magyarra: *Ayant compté son argent, Pierre a acheté le disque.* 'Pierre – miután megszámolta a pénzét – megvette a lemezt.'

A jövő idejű melléknévi igenév

461 A francia nem ismeri e szófajt. A magyar jövő idejű melléknévi igenevet általában a viszonyszós főnévi igenevvel fordítjuk franciára: 'az elküldendő levelek' *les lettres à envoyer*, 'egy megjavítandó gép' *une machine à réparer* stb.

A határozói igenév

462 A francia határozói igenevet (*gérondif*) úgy képezzük, hogy a jelen idejű melléknévi igenév elé tesszük az *en* viszonyszót: *chantant* 'éneklő' → **en chantant** 'énekelve'. Előfordul, hogy nem határozói igenevvel, hanem az 'ahogy, amint, amikor + ige' szókapcsolattal tudjuk magyarra fordítani. **A határozói igenév mindig az alanyra vonatkozik:** *En sortant du cinéma, j'ai acheté un journal.* 'Ahogy kijöttem a moziból, vettem egy újságot.' **En sortant**

du cinéma, M. Thibaut a acheté un journal. 'Thibaut úr – **ahogy kijött** a boltból – vett egy újságot.'

A mindig az alanyra vonatkozó határozói igenév és a jelen idejű melléknévi igenév jelentésének különbségét jól érzékelteti a következő mondatpár: *J'ai vu Pierre en sortant du magasin.* 'Akkor láttam meg Pierre-t, amikor **kijöttem** a boltból.' *J'ai vu Pierre sortant du magasin.* 'Akkor láttam meg Pierre-t, amikor **kijött** a boltból.' – E szabályt figyelmen kívül hagyó, gyakran előforduló, hibás levélzáró formula: *En vous remerciant à l'avance, agréé, Monsieur le Directeur, l'expression de mes sentiments distingués.* (Ez a mondat értelmetlen, illetve ezt jelenti: 'Miközben előre köszönetet mond saját magának, fogadja, Igazgató úr, megkülönböztetett tiszteletem kifejezését!') Helyesen: *En vous remerciant à l'avance, je vous prie d'agréer, Monsieur le Directeur, l'expression de mes sentiments distingués.* 'Előre is köszönöm a fáradozását, és kérem, Igazgató úr, fogadja megkülönböztetett tiszteletem kifejezését.'

A főnevek

A főnevek neme

463 A francia főnevek hímneműekre és nőneműekre oszlanak. (Kivételt képeznek egyes tulajdonnevek. ☞ 469) A nem ismerete nélkülözhetetlen, mert attól függően, hogy valamely főnév hímnemű-e vagy nőnemű, más-más névelő vagy melléknév áll mellette, illetve más-más névmás helyettesítheti. Sajnos, arra nézve, hogy valamely főnév milyen nemű, sem a végződés, sem más alaki jegy nem igazít el bennünket. Néhány példa azonos végződésű, de eltérő nemű főnevekre:

Hímneműek:

un garçon 'fiú'
un gage 'zálog'
un parlement 'parlament'
un coeur 'szív'
un bastion 'bástya'
un comité 'bizottság'
un squelette 'csontváz'
un insecte 'rovar'
un chlorure 'klorid'

Nőneműek:

une leçon 'lecke'
une page 'lap, oldal'
une jument 'kanca'
une soeur 'nővér'
une question 'kérdés'
une vérité 'igazság'
une omelette 'rántotta'
une secte 'szekta'
une clôture 'kerítés'

Vannak olyan szavak is, amelyeknek a neme egyes szóösszetételekben megváltozik: *une nuit* 'éjszaka' – *un minuit* 'éjféli', *un temps* 'idő' – *une mi-temps* 'félidő' (de *un mi-temps* 'félmunkaidő'), *une nef* [nef] 'hajó' (templomban) – *un aéronef* [aeronef] 'légi jármű'.

A jelentésből sem következtethetünk a nemre, hiszen például az *écrou* 'anyacsavar' hímnemű, a *vis* 'apacsavar' pedig nőnemű a franciában... Nincs más megoldás tehát: minden főnév nemét külön meg kell tanulni.

Egyes állatnevek jól mutatják, hogy a franciában a nyelvtani nem és az általános értelemben vett nemi jelleg még az élőlények esetében sem feltétlen esik egybe. Vannak ugyanis olyan hímnemű állatnevek, amelyeknek nincs nőnemű párjuk (pl. *un écureuil* 'mókus', *un moineau* 'veréb', *un poisson* 'hal'), s olyan nőneműek, amelyeknek nincs hímnemű párjuk (pl. *une cigale* 'tücsök', *une girafe* 'zsiráf', *une grenouille* 'béka'). A hímnemű nevű állatok esetében a nőtényt a *femelle* 'nőtény', a nőneműek esetében a hímét a *mâle*

'hím' melléknév hozzátételével fejezzük ki. Ennek következtében olyan szókapcsolatokat kapunk, amelyeknek az eleje más nemű, mint a vége (*une girafe mâle, un écureuil femelle*)...

464 Vannak kétnemű főnevek is; ezeket ha férfit jelölnek, akkor hímnemű, ha nőt, akkor nőnemű főnévként használja a francia: *un/une adversaire* 'ellenfél', *un/une artiste* 'művész', *un/une athlète* 'atléta', *un/une camarade* 'elvtárs', *un/une cinéaste* 'filmrendező', *un/une collègue* 'kolléga', *un/une complice* 'cinkos', *un/une dentiste* 'fogász', *un/une disciple* 'tanítvány', *un/une élève* 'tanítvány', *un/une enfant* 'gyerek', *un/une journaliste* 'újságíró', *un/une locataire* 'lakó', *un/une otage* 'tús', *un/une partenaire* 'partner', *un/une patriote* 'hazafi', *un/une philosophe* 'filozófus', *un/une propriétaire* 'tulajdonos', *un/une secrétaire* 'titkár', *un/une touriste* 'turista' stb.

465 A huszadik század végén bevezetett reformig sok foglalkozásnévnek csak hímnemű alakja volt a francia nyelvben: *un architecte* 'építész', *un diplomate* 'diplomata', *un guide* 'idegenvezető', *un ingénieur* 'mérnök', *un ministre* 'miniszter', *un peintre* 'festő', *un professeur* 'tanár' stb. Ma már ezeket a főneveket is kétneműnek kell tekinteni.

466 A foglalkozást, beosztást, tisztséget, rangot jelölő főnevek közül soknak külön hím- és nőnemű alakja van: *un vendeur / une vendeuse* 'eladó', *un directeur / une directrice* 'igazgató', *un ambassadeur / une ambassadrice* 'nagykövet', *un président / une présidente* 'elnök' stb.

467 Vannak olyan főnevek is, amelyeknek esetében a nemnek jelentés-megkülönböztető szerepe van:

<i>un finale</i> 'finálé'	<i>une finale</i> 'döntő /mérkőzés/'
<i>un livre</i> 'könyv'	<i>une livre</i> 'font, fél kiló'
<i>un mi-temps</i> 'félmunkaidő'	<i>une mi-temps</i> 'félidő' (sport)
<i>un moule</i> 'minta, öntőforma'	<i>une moule</i> 'kagyló'
<i>un mousse</i> 'hajósinas'	<i>une mousse</i> 'hab'
<i>un page</i> 'apród'	<i>une page</i> 'lap, oldal'
<i>un platine</i> 'platina'	<i>une platine</i> 'lemezzjátékos'
<i>un poêle</i> 'kályha'	<i>une poêle</i> 'fazék'
<i>un poste</i> 'hely, poszt'	<i>une poste</i> 'posta'
<i>un solde</i> 'egyenleg, szaldó'	<i>une solde</i> 'zsold'
<i>un somme</i> 'álm, alvás'	<i>une somme</i> 'összeg'
<i>un tour</i> 'forgás, körutazás'	<i>une tour</i> 'torony'
<i>un vase</i> 'váza'	<i>une vase</i> 'iszap'

468 Az alábbi főnevek nemét különösen gyakran tévesztik el a franciául tanulóknak (s néha még a franciáknak is):

hímneműek:

un abîme 'szakadék'
un apogée 'tetőpont'
un automate 'automata'
un dentifrice 'fogkrém'
un échange 'csere'
un emblème 'embléma'
un épisode 'epizód'
un finale 'finálé'
un foie 'máj'
un incendie 'tűzvész'
un intervalle 'időköz'
un moustique 'szúnyog'
un musée 'múzeum'
un ongle 'köröm'
un pétale 'szirom'
un pipe-line 'csővezeték'
un solde 'egyenleg, szaldó'
un trophée 'trófea'
un vase 'váza'

nőneműek:

une apostrophe 'hiányjel'
une dent 'fog'
une dot [dɔt] 'hozomány'
une dynamo 'dinamó'
une épigramme 'epigramma'
une foi 'hit'
une fourmi 'hangya'
une impasse 'zsákutca'
une mi-temps 'félidő'
une paroi 'közfal'
une vis 'apacsavar'

469 A tulajdonnevek egy részének – például a legtöbb városnévnek – a franciában sincs egyértelműen meghatározott neme. (Azokét, amelyeknek van, a Robert 2. kötetében – *Le Petit Robert 2, Dictionnaire universel des noms propres* – megtaláljuk.) A városnevekkel kapcsolatban megfigyelhetjük, hogy bár az irodalmi nyelv némelyiket nőnemű szóként kezel, a beszélt nyelvben általános a hímnem használata: *Paris est beau*. 'Párizs szép.' *Marseille est plus grand que Lyon*. 'Marseille nagyobb, mint Lyon.' – A probléma a *ville de...* 'városa' használatával egyébként könnyen áthidalható: *la ville de Paris, la ville de Budapest* 'Párizs városa,

Budapest városa'; ez esetben természetesen nőnemű melléknevet, illetve névmást kell használni: *La ville de Marseille est très grande*. 'Marseille városa nagyon nagy.' *Elle est plus grande que Lyon*. 'Nagyobb, mint Lyon.' – A személynevekkel kapcsolatban érdekes, hogy a franciában vannak olyan kettős (és többes) keresztnév is, amelyeknek egyik tagja férfinév, a másik meg női név. Ilyenkor általában az első mutatja, hogy férfiről vagy nőről van-e szó: *Jean-Marie* (férfi), *Marie-Joseph* (nő). (A XX. századig e szabály nem érvényesült következetesen. Girodet, az 1767-ben született jelentős francia festő például férfi létére az *Anne-Louis* keresztnévet viselte.)

470 Egyes városnevekhez névelő tartozik, amely nemüket egyértelművé teszi: *Le Havre est grand*. 'Le Havre nagy.' *La Rochelle est grande*. 'La Rochelle nagy.'

471 A **hajók** és **repülőgépek** neve – a gyűjtőnév (*bateau*, illetve *avion*) – nemének megfelelően hímnemű, a **gépkocsiké** (*voiture*) pedig nőnemű, függetlenül attól, hogy e főnevek önálló jelentésükben milyen neműek: *le France* (óceánjáró hajó), *le Concorde* (repülőgép), *une Renault*, *une Peugeot*, *une Opel*, *une BMW* [beemdubløve] (gépkocsik).

A főnevek többes száma

472 A főnevek többes számát úgy képezzük, hogy egyes számú alakjukhoz *s*-et írunk. Ez az *s* a kiejtésben nem hangzik, a beszédben csak a névelő mutatja, hogy egyes vagy többes számú főnévről van-e szó: *le buffet* [lɔbyfɛ] 'a konyhaszekrény' – *les buffets* [lebyfɛ] 'a konyhaszekrények'.

473 Az *-s*, *-x* és *-z* végű főnevek többes száma megegyezik egyes számukkal: *un puits – des puits* 'kút, kutak', *un prix – des prix* 'ár, árak', *un nez – des nez* 'orr, orrak'.

474 Az *-al* végű főnevek többes számban *-aux* végződést kapnak: *un journal – des journaux* 'újság, újságok'. Fontosabb kivételek: *un bal – des bals* 'bál, bálók', *un carnaval – des carnavals* 'karnevál, karneválok', *un festival – des festivals* 'fesztivál, fesztiválok'.

475 Az *-au*, *-eau*, *-eu* végű főnevek többes számának jele *x*: *un tuyau – des tuyaux* 'cső, csövek', *un manteau – des manteaux* 'kabát, kabátok', *un cheveu – des cheveux* 'hajszál, haj(szálak)'. Fontosabb kivételek: *un bleu – des bleus* 'munkaruha, munkaruhák', *un pneu – des pneus* 'autógumi, autógumik'.

476 A franciában a legtöbb **virág-, zöldség- és gyümölcsnevet** többes számban használják: *Ces roses sont très belles*. 'Ez a rózsza nagyon szép.' *J'ai acheté des oranges*. 'Narancsot vettem.' (Természetesen egyes számot használnak, ha egy szál rózsáról, egy szem narancsról stb. van szó: *Voulez-vous une orange* ? 'Kér egy narancsot?')

477 Többes számban használják a **páros testrészek** és a hozzájuk tartozó **ruha, cipő** stb. nevét is: *J'ai les pieds très grands*. 'Nagyon nagy a lábam.' *Mes chaussures sont très grandes*. 'Nagyon nagy a cipőm.'

A tulajdonnevek többes száma

478 A tulajdonnevek közül **a családnevek és a kiadványnevek** nem veszik fel a többes szám jelét: *les Thibault* 'Thibault-ék, a Thibault-k', *deux Monde* 'két *Le Monde*'.

479 A **gépeket** – autókat, repülőgépeket, rakétákat stb. – jelölő tulajdonnevek szintén nem veszik fel a többes szám jelét: *deux Citroën* (autó), *trois Concorde* (repülőgép), *quatre Ariane* (rakéta).

480 A tulajdonnévvel jelölt **ital- és gyümölcsfélések** esetében ingadozik a nyelvhasználat: vagy nagybetűvel írják őket, s akkor nem kapják meg a többes szám jelét, vagy kisbetűvel, s akkor megkapják: *deux Martini/martinis* 'két Martini', *des Golden/goldens* 'Golden alma'.

A kötőjellel írt összetett szavak többes száma

- 481 A kötőjellel írt összetett szavak többes számának helyesírását tanácsos szótárban ellenőrizni. Általános szabály, hogy csak a főnévi és melléknévi elemek vehetik fel a többes szám jelét, de vannak olyan összetett szavak is, amelyekben még azok sem: *un chef-lieu* – *des chefs-lieux* 'székhely, székhelyek', *un grand-père* – *des grands-pères* 'nagyapa, nagyapák', *un tire-bouchon* – *des tire-bouchons* 'dugóhúzó, dugóhúzók', *un porte-parole* – *des porte-parole* 'szóvivő, szóvivők'.

Az *après-midi* 'délután' többes számban is változatlan: *Beaux après-midi du dimanche sous le marronnier du jardin de Combray...* MARCEL PROUST: *À la recherche du temps perdu* 'Szép vasárnap délutánok a combray-i kert gesztenyefája alatt...'

A *vice-* 'al-' előtag sem veszi fel a többes szám jelét: *un vice-président* 'alelnök' – *des vice-présidents* 'alelnökök'.

Az országnevek

- 482 Az ország- és kontinensneveket a francia általában határozott névelővel használja: *la France* 'Franciaország', *la Hongrie* 'Magyarország', *le Japon* 'Japán', *le Brésil* 'Brazília', *l'Italie* 'Olaszország', *l'Autriche* 'Ausztria', *l'Europe* 'Európa', *l'Amérique* 'Amerika' stb.: *Je connais bien la Hongrie.* 'Jól ismerem Magyarországot.' *Je vais vous parler de l'Amérique.* 'Amerikáról fogok beszélni nektek.'

- 483 Mindamellett a nőnemű országnevek és a magánhangzóval kezdődő hímneműek általában névelő nélkül állnak helyhatározói, valamint jelzői, birtokos jelzői használatban: *Je viens d'Iran.* 'Iránból jövök.' *Il va en Russie.* 'Oroszországba megy.' *Elle travaille à l'Ambassade de France à Budapest.* 'A Francia Nagykövetségen dolgozik Budapesten.' *L'Ambassadeur de France a été reçu par le Premier ministre.* 'A miniszterelnök fogadta a francia nagykövetet.' *Le 14 juillet, le peuple de France célèbre l'anniversaire de la prise de la Bastille.* 'Július 14-én Franciaország népe a Bastille bevételének évfordulóját ünnepli.' – Jelzői, birtokos jelzői használatban, valamint a távolodást jelölő helyhatározókban általában a nőnemű (francia) régiónevek is névelő nélkül szerepelnek: *Elle est conseillère régionale de Franche-Comté.* 'Ő a Franche-Comté régió közgyűlésének tagja.' *Je viens de Lorraine.* 'A Lorraine régióból jövök.'

- 484 *Djibouti* 'Dzsibuti', *Israël* 'Izrael', *Monaco* 'Monaco', *Oman* 'Omán', *Saint-Marin* 'San Marino' és a legtöbb szigetország (*Bahreïn* 'Bahrein', *Chypre* 'Ciprus', *Cuba* 'Kuba', *Haïti* 'Haiti', *Madagascar* 'Madagaszkár', *Malte* 'Málta', *Maurice* 'Mauritius', *Singapour* 'Szingapúr', *Taïwan* 'Tajvan') nevét a francia is névelő nélkül használja: *Je connais bien Chypre.* 'Jól ismerem Ciprust.' *Je vais vous parler d'Israël.* 'Izraelről fogok beszélni nektek.'

- 485 Az öt kontinensnév és a legtöbb országnév is **nőnemű**, de a következő országnevek hímneműek: *l'Afghanistan* 'Afganisztán', *l'Angola* 'Angola', *Bahreïn* 'Bahrein', *le Bangladesh* 'Banglades', *le Belize* 'Belize', *le Bénin* 'Benin', *le Bhoutan* 'Bhután', *le Botswana* 'Botswana', *le Brésil* 'Brazília', *le Brunéi* 'Brunei', *le Burkina(-Faso)* 'Burkina Faso', *le Burundi (le Bouroundi)* 'Burundi', *le Cambodge* 'Kambodzsa', *le Cameroun* 'Kamerun', *le Canada* 'Kanada', *le Cap-Vert* 'Zöld-foki-szigetek', *le Chili* 'Chile', *le Congo* 'Kongó', *le Costa Rica* 'Costa Rica', *le Danemark* 'Dánia', *Djibouti* 'Dzsibuti', *les Émirats arabes unis* 'Egyesült Arab Emirátusok', *l'Équateur* [ekwatœR] 'Ecuador', *les États-Unis d'Amérique* 'Amerikai Egyesült Államok', *le Gabon* 'Gabon', *le Ghana* 'Ghána', *le Guatemala* [gwatemala] 'Guatemala', *Haïti* 'Haiti', *le Honduras* 'Honduras', *l'Iran* 'Irán', *l'Irak* 'Irak', *Israël* 'Izrael', *le Japon* 'Japán', *le Kazakhstan* 'Kazahsztán', *le Kenya* 'Kenya',

le Koweït [kovejt] 'Kuvait', *le Laos* [laos] 'Laosz', *le Lésoto* 'Lesotho', *le Liban* 'Libanon', *le Libéria* 'Libéria', *le Liechtenstein* 'Liechtenstein', *le Luxembourg* [lyksäbur] 'Luxemburg', *le Malawi* 'Malawi', *le Mali* 'Mali', *le Maroc* 'Marokkó', *le Mexique* 'Mexikó', *Monaco* 'Monaco', *le Monténégro* 'Montenegró', *le Mozambique* 'Mozambik', *le Népal* 'Nepál', *le Nicaragua* 'Nicaragua', *le Niger* [nizɛʀ] 'Niger', *le Nigéria* 'Nigéria', *l'Oman* [omã] 'Omán', *l'Ouganda* 'Uganda', *l'Ouzbékistan* 'Üzbegisztán', *le Pakistan* 'Pakisztán', *le Panama* 'Panama', *le Paraguay* 'Paraguay', *les Pays-Bas* 'Hollandia', *le Pérou* 'Peru', *le Portugal* 'Portugália', *le Qatar* 'Katar', *le Royaume-Uni* 'Egyesült Királyság', *le Rwanda* (*le Rouanda*) 'Ruanda', *Saint-Marin* 'San Marino', *le Salvador* 'Salvador', *le Sénégal* 'Szenegál', *Singapour* 'Szingapúr', *le Soudan* 'Szudán', *le Sri Lanka* 'Sri Lanka', *le Surinam* 'Suriname', *le Swaziland* 'Szváziföld', *le Tchad* 'Csád', *le Togo* 'Togo', *le Tonga* 'Tonga', *l'Uruguay* [yrygɥe] 'Uruguay', *le Vatican* 'Vatikán', *le Venezuela* 'Venezuela', *le Vietnam* 'Vietnam', *le Yémen* 'Jemen', *le Zaïre* 'Zair', *le Zimbabwe* 'Zimbabwe'.

A melléknevek

- 486 A francia melléknevek nemben és számban megegyeznek azzal a főnévvel, amelyre vonatkoznak: *un homme intelligent* 'értelmes ember', *une femme intelligente* 'értelmes asszony', *des hommes intelligents* 'értelmes emberek', *des femmes intelligentes* 'értelmes asszonyok'.

A melléknevek nőnemű alakjának képzése

- 487 A nőnemű alakot a hímneműből képezzük egy *e* hozzáadásával: *intelligent* → *intelligente*. A beszédben az *e* hozzáadása csak azoknál a mellékneveknél „hallatszik”, amelyeknek hímnemű, írott alakja „néma” mássalhangzóra végződik. A nőnemű alakban e mássalhangzót kiejtik: *intelligent* [ɛ̃teliʒã] – *intelligente* [ɛ̃teliʒã̃t].

- 488 Vannak olyan melléknevek is, amelyeknek hímnemű alakja is *e*-re végződik. Ezek egyalakúak, azaz hímnemű- és nőnemű alakjuk megegyezik: *un livre utile* 'hasznos könyv' – *une chose utile* 'hasznos dolog'.

- 489 A *-gu* végű melléknevek nőneműképző *e*-jére *trémát* (¨) tesznek, így jelölik, hogy a szóvég nem [g]nek, hanem [gy]-nek hangzik: *aigu* [egy] 'éles' → *aiguë* [egy], *ambigu* [ãbigy] 'kétértelmű' → *ambiguë* [ãbigy].

- 490 Az *-el*, *-eil*, *-en*, *-on* végű melléknevek, valamint a *nul* [nyl] 'semmilyen' és a *gentil* [ʒãti] 'kedves' szóvégi mássalhangzóját a nőnemben írásban megduplázzák (de beszédben a kettőzött mássalhangzót is egynek hangzanak!): *solennel* [solanel] 'ünnepélyes' → *solennelle* [solanel], *pareil* [parej] 'hasonló' → *pareille* [parej], *ancien* [ãsjẽ] 'régí' → *ancienne* [ãsjen], *bon* [bõ] 'jó' → *bonne* [bõn], *nul* → *nulle* [nyl], *gentil* → *gentille* [ʒãtij].

- 491 Az *-f* végű melléknevek nőnemű alakja *-ve* végződést kap: *vif* [vif] 'élénk' → *vive* [viv], *neuf* [nœf] 'új' → *neuve* [nœv].

- 492 Az *-x* végű melléknevek nőnemű alakja *-se* végződést kap: *curieux* [kyʀjø] 'kíváncsi' → *curieuse* [kyʀjøz].

- 493 Az *-er* végű melléknevek nőnemű alakja *-ère* végződést kap: *léger* [leʒe] 'könnyű' → *légère* [leʒɛʀ].

- 494 Az *-et* végű melléknevek egy része (*complet* [kõple] 'teljes', *concret* [kõkrɛ] 'konkrét', *désuet* [dezɥe] 'elavult', *discret* [diskrɛ] 'diszkrét', *inquiet* [ɛ̃kje] 'nyugtalan', *secret* [søkrɛ] 'titkos') nőnemben *-ète* végződést kap: *complète*, *concrète*, *désuète*, *discrète*, *inquiète*, *secrète*.

A többi *-et* végű melléknév esetében viszont megduplázzák a szóvégi *-t* betűt: *coquet* [køkɛ] 'kokott' → *coquette*.

495 Az *-eur* [œr] végű melléknevek egy részének nőnemét szabályosan, egy *-e* betű hozzáadásával képezik. Ilyenek: *antérieur* 'korábbi', *extérieur* 'külső', *inférieur* 'alsó', *majeur* 'nagyobb', *meilleur* 'jobb', *mineur* 'kisebb', *postérieur* 'hátsó', *supérieur* 'felső', *ultérieur* 'utólagos'.

Az igéből képzett s az igével azonos tövű *-eur* végű melléknevek nőnemben *-euse* végződést kapnak: *menteur* [mãtœr] 'hazug' (a *mentir* 'hazudni' igéből) → *menteuse*, *trompeur* [trõpœr] 'megtévesztő' (a *tromper* 'megtéveszteni' igéből) → *trompeuse* stb.

A szócsaládjukhoz tartozó igével nem azonos tövű *-teur* végű melléknevek nőnemű alakja *-trice* végződést kap: *destructeur* [dɛstryktœr] 'romboló' (a *détruire* 'rombolni' igéből) → *destructrice* [dɛstryktris], *protecteur* [prõtektœr] 'védő' (a *protéger* 'védeni' igéből) → *protectrice* [prõtekttris] stb.

496 Egyik fenti csoportba sem sorolhatók a következő melléknevek: *bas* [ba] 'alacsony' → *basse* [bas], *bénin* [benē] 'jóindulatú' → *bénigne* [beniɲ], *blanc* [blã] 'fehér' → *blanche* [blãʃ], *caduc* [kadyk] 'érvénytelen' → *caduque* [kadyk], *doux* [du] 'édes' → *douce* [dus], *enchanteur* [ãʃãtœr] 'elbűvölő' → *enchanteresse* [ãʃãtres], *épais* [epɛ] 'vastag' → *épaisse* [epes], *esquimau* [eskimo] 'eszkimó' → *esquimaude* [eskimod], *exprès* [ekspres] 'kifejezett' → *expresse* [ekspres], *faux* [fo] 'hamis' → *fausse* [fos], *favori* [favõri] 'kedvenc' → *favorite* [favõrit], *frais* [frɛ] 'friss' → *fraîche* [frɛʃ], *franc* [frã] 'őszinte' → *franche* [frãʃ], *franc* [frã] 'frank' → *franque* [frãk], *gras* [grã] 'zsíros' → *grasse* [grã], *grec* [grɛk] 'görög' → *grecque* [grɛk], *gros* [gro] 'kövér' → *grosse* [gros], *jumeau* [zymo] 'iker' → *jumelle* [zymɛl], *las* [la] 'fáradt' → *lasse* [las], *long* [lõ] 'hosszú' → *longue* [lõg], *malin* [malē] 'rosszindulatú' → *maligne* [malɲ], *oblong* [õblõ] 'hosszúakás' → *oblongue* [õblõg], *public* [pyblik] 'nyilvános' → *publique* [pyblik], *roux* [ru] 'vörös' → *rousse* [rus], *salaud* [salõ] 'piszkos, aljas' → *salope* [salõp], *sec* [sek] 'száraz' → *sèche* [sɛʃ], *sot* [so] 'ostoba' → *sotte* [sõt], *traître* [trɛtr] 'áruló' → *traïtesse* [trɛtres], *turc* [tyrk] 'török' → *turque* [tyrk], *vengeur* [vãʒœr] 'bosszúálló' → *vengeresse* [vãʒ(ə)res], *vieillot* [vjɛjõ] 'ócska' → *vieillotte* [vjɛjõt].

497 Az alábbi mellékneveknek egyes számban két hímnemű alakjuk is van: kiejtésben az egyik magánhangzóra, a másik mássalhangzóra végződik. Mássalhangzóval kezdődő szavak előtt a magánhangzóra végződő alak használatos, magánhangzóval kezdődő szavak előtt pedig a mássalhangzóra végződő. (E melléknevek ugyanis általában a főnevek előtt állnak; ha valamely oknál fogva mégis a jelzett szó mögé kerülnek, akkor hímnemben mindig a magánhangzóra végződő alakot kell használni.) – Többes számban e mellékneveknek is csak egy-egy hímnemű alakjuk van:

<i>beau</i> [bo] / <i>bel</i> [bɛl]	<i>belle</i> [bɛl]	<i>beaux</i> [bo]	<i>belles</i> [bɛl]	'szép'
<i>fou</i> [fu] / <i>fol</i> [fõl]	<i>folle</i> [fõl]	<i>fous</i> [fu]	<i>folles</i> [fõl]	'őrült'
<i>mou</i> [mu] / <i>mol</i> [mõl]	<i>molle</i> [mõl]	<i>mous</i> [mu]	<i>molles</i> [mõl]	'puha'
<i>nouveau</i> [nuvo] / <i>nouvel</i> [nuvɛl]	<i>nouvelle</i> [nuvɛl]	<i>nouveaux</i> [nuvo]	<i>nouvelles</i> [nuvɛl]	'új'
<i>vieux</i> [vjø] / <i>vieil</i> [vjɛj]	<i>vieille</i> [vjɛj]	<i>vieux</i> [vjø]	<i>vieilles</i> [vjɛj]	'régí, öreg'

Példák használatukra: *un beau livre* 'egy szép könyv', *un bel arbre* / *un arbre beau* 'egy szép fa', *une belle maison* 'egy szép ház' – *de beaux livres* 'szép könyvek', *de beaux arbres* 'szép fák', *de belles maisons* 'szép házak'.

A melléknevek többes száma

498 A főnevekéhez hasonlóan a melléknevek többes számát is úgy képezzük, hogy egyes számukhoz egy *s*-et írunk: *intelligent* → *intelligents*, *intelligente* → *intelligentes*. (Az *s* a kiejtésben nem hallatszik!)

499 **Nőnemben minden melléknév többes száma szabályos**, a hímnemű alakok többes számát pedig ugyanazok a speciális esetek jellemzik, amelyek a főneveket (☞ 472-475): *bas* 'alacsony' → *bas*, *brutal* 'hirtelen' → *brutaux*, *beau* 'szép' → *beaux* stb.

500 A következő *-al* végű melléknevek hímnem többes száma is szabályos: *banal* 'közönséges' → *banals* (de előfordul a rendhagyó *banaux* alak is), *bancal* 'sánta, bicegő' → *bancals*, *fatal* 'végzetes' → *fatals*, *final* 'végső' → *finals* (de elfogadott a rendhagyó *finals* alak is), *natal* 'születési, szülő-' → *natals*, *naval* 'tengeri' → *navals*.

501 Szabályos a *bleu* 'kék' melléknév hímnem többes száma is: *bleus*.

A melléknévi jelző egyeztetésének különleges esetei

- 502** A két vagy több főnévre vonatkozó mellékneveket a francia többes számba teszi: *un livre et un cahier neufs* 'egy új könyv és egy új füzet', *une église et une maison anciennes* 'egy régi templom és egy régi ház'.
- 503** Ha valamely melléknév különböző nemű főnevekre vonatkozik, akkor hímnem többes számba teszik. Ilyen esetben – főleg ha a melléknév hím- és nőnemű alakja kiejtésben is eltér egymástól – általában a hímnemű jelzett szót teszik közvetlenül a melléknévi jelző elé: *une ville et un village italiens* 'egy olasz város és egy olasz falu'.
- 504** Egy többes számú főnévnek két vagy több egyes számú melléknévi jelzője is lehet, ha a főnév által jelölt fogalom mindegyik fajtájából egyről van szó: *les hymnes espagnol et italien* 'a spanyol és az olasz himnusz'.
- 505** Ha valamely melléknév rokon értelmű, vagy fokozatok szerint sorba állított főnevekre vonatkozik, akkor a közvetlen előtte álló (tehát a legutolsó) főnévvel egyezik nemben és számban is: *une force, une énergie, un dynamisme exceptionnel* 'rendkívüli erő, energia, dinamizmus'.
- 506** Ha valamely melléknév *ou* 'vagy' kötőszóval összekapcsolt főnevek mellett áll, akkor ha csak az egyik főnévre vonatkozik, csak azzal, ha mindegyikre, akkor mindegyikkel egyeztetni kell (azaz mindegyiket figyelembe kell venni a fenti szabályok szerint történő egyeztetéskor): *une statue de marbre ou de bronze doré* 'egy márvány- vagy aranyozottbronz-szobor', *une montre ou un bracelet dorés* 'egy aranyozott óra vagy karkötő'.
- 507** A *gens* 'emberek' (hímnemű, többes számú főnév) előtt álló mellékneveket nőnembe kell tenni, ha a **közvetlen** a *gens* előtt álló melléknév hím- és nőnemű alakja eltérő, de hímnembe, ha nem eltérő: *Quelles honnêtes et bonnes gens !* 'Milyen becsületes és jó emberek!' *Quels bons et honnêtes gens.* 'Milyen jó és becsületes emberek!'
(További sajátossága a *gens* főnévnek, hogy nem állhat előtte számnév. Az 'öt ember' francia megfelelője tehát nem ~~*cinq gens*~~, hanem *cinq personnes*. Azonban kivételt képez e szabály alól, ha a *gens* a *pauvres gens* 'szegény emberek', *honnêtes gens* 'tisztességes emberek', *braves gens* 'derék emberek', *jeunes gens* 'fiatalok', *vieilles gens* 'öreg emberek' jelzős szerkezetben áll. Ezek számnévvel is használhatók: *quatre braves gens, deux jeunes gens* stb.)
- 508** Az **összetett színnevek** nem veszik fel sem a nőnem, sem a többes szám jelét, a nőnemű és a többes számú főnevek mellett is hímnem egyes számban állnak: *une voiture vert pomme* 'egy almazöld kocs', *des yeux bleu clair* 'világoskék szemek'. A színek jelölésére **melléknévként használt főnevek** is mindig egyes számban maradnak (még akkor is, ha olyan gyümölcsnevekről van szó, amelyeket egyébként általában többes számban használ a francia!): *des chaussures marron* 'barna cipők', *des rubans orange* 'narancssárga szalagok', *des cheveux poivre et sel* 'öszülő haj'.
Mindig hímnem egyes számban állnak az *anti-américain* 'Amerika-ellenes', *anti-français* 'franciaellenes' stb. jelzők is: *une manifestation anti-français* 'franciaellenes tüntetés'.
A *grand-ducal* 'nagyhercegi' (luxemburgi), *extrême-oriental* 'távolkeleti', *franc-maçon(nique)* 'szabadkőműves' melléknevek **első tagja** szintén nem veszi fel sem a nőnem, sem a többes szám jelét: *la dignité grand-ducale* 'a nagyhercegi méltóság'.
- A fentiek és az 509. pontban felsoroltak kivételével a többi, két melléknévből összetett kötőjeles melléknév mindkét alkotóeleme felveszi a nőnem és a többes szám jelét: *des garçons sourds-muets, des filles sourdes-muettes* 'süketnéma fiúk, süketnéma lányok', de a *national-socialiste* 'nemzetiszocialista', *social-démocrate* 'szociáldemokrata' és *social-chrétien* 'keresztényszocialis' esetében ingadozik a nyelvhasználat: egyes szerzők és szótárak az első elemet nem egyeztetik, többes számú és nőnemű főnevek mellett is hímnem egyes számban használják: *les forces national-socialistes* LE FIGARO 'a nemzetiszocialista erők', *la doctrine national-socialiste* LE PETIT ROBERT 'a nemzetiszocialista ideológia'. Más szerzők és kiadványok azonban az első elemet is egyeztetik: *des théories nationales-socialistes* ANDRÉ JOUETTE: *Dictionnaire d'orthographe et d'expression écrite* 'nemzetiszocialista elméletek'.
- 509** A két vagy több **országgra, régióra, kontinensre** utaló összetett melléknévi jelzők közül mindig csak az utolsó szerepel alapalakjában, s csak ezt kell egyeztetni a jelzett szóval, a többi *-o* végződést kap: *un accord franco-hongrois* 'francia-magyar megállapodás', *les relations franco-hongroises* 'a francia-magyar kapcsolatok', *un groupe germano-belgo-luxembourgeois* 'egy német-belga-luxemburgi csoport'. A két vagy

több **nyelv**re utaló összetett melléknévi jelzőkre azonban nem vonatkozik e szabály: *un dictionnaire français-hongrois* 'francia-magyar szótár'.

Arra nézve, hogy az országokra, régiókra, kontinensekre utaló összetett melléknévi jelzők *-o* végű alakjait milyen szótóból kell képezni, nincs egységes szabály, de az alábbi betűrendes listában a legtöbb megtalálható:

Afghanistan → *afghan* → *afghano-* 'afgán'
Afrique → *africain* → *africano-* 'afrikai'
Afrique centrale → *centrafricain* → *centrafricano-* 'közép-afrikai'
Afrique du Sud → *sudafricain* → *sudafricano-* 'dél-afrikai'
Albanie → *albanais* → *albano-* 'albán'
Algérie → *algérien* → *algéro-* 'algériai'
Allemagne → *allemand* → **germano-** 'német'
Amérique → *américain* → *américano-* 'amerikai'
Andorre → *andorran* → *andorro-* 'andorrai'
Angleterre → *anglais* → *anglo-* 'angol'
Angola → *angolais* → *angolo-* 'angolai'
Antarctique → *antarctique* → *antarctico-* 'antarktisi, déli-sarkvidéki.'
Arabie saoudite → *saoudien* → *saoudo-* 'szaúd-arábiai'
Arctique → *arctique* → *arctico-* 'északi-sarki'
Argentine → *argentin* → *argentino-* 'argentini'
Arménie → *arménien* → *arméno-* 'örmény'
Asie → *asiatique* → *asiatico-* 'ázsiai'
Atlantique (océan ~) → *atlantique* → *atlantico-* 'atlanti'
Australie → *australien* → *australo-* 'ausztráliai'
Autriche → *autrichien* → **austro-** 'ausztriai'
Azerbaïdjan → *azéri* → *azéro-* 'azeri'
Bahamas → *bahaméen* → *bahaméo-* 'Bahama-szigeteki'
Bahreïn → *bahreïnien* → *bahreïno-* 'bahreini'
Baltique → *balte* → *balto-* 'balti'
Bangladesh → *bangladais* → *banglado-* 'bangladesi'
Barbade → *barbadien* → *barbado-* 'barbadosi'
Belgique → *belge* → *belgo-* 'belga'
Bénin → *béninois* → *bénino-* 'benini'
Bhoutan → *bhoutanais* → *bhoutano-* 'bhutáni'
Biélorussie → *biélorusse* → *biélorusso-* 'fehérorosz'
Birmanie → *birman* → *birmano-* 'burmai'
Bolivie → *bolivien* → *bolivo-* 'bolíviai'
Bosnie → *bosniaque/bosnien* → *bosniaco-/bosno-* 'bosnyák/boszniai'
Botswana → *botswanais* → *botswano-* 'botswanai'
Brésil → *brésilien* → *brésilo-* 'brazili'
Brunéi → *brunéien* → *brunéo-* 'brunei'
Bulgarie → *bulgare* → *bulgaro-* 'bolgár'
Burkina Faso → *burkinabè* → *burkinabo-* 'Burkina Fasó-i'
Burundi → *burundais* → *burundo-* 'burundi'
Cambodge → *cambodgien* → **khméro-** 'kambodzsai'
Cameroun → *camerounais* → *camerouno-* 'kameruni'
Canada → *canadien* → *canado-* 'kanadai'
Cap-Vert → *capverdien* → *cap-verdo-* 'zöld-foki-szigeteki'
Chili → *chilien* → *chilo-* 'chilei'
Chine → *chinois* → **sino-** 'kínai'
Chypre → *chypriote* → *chyprio-* 'ciprusi'
Colombie → *colombien* → *colombo-* 'kolumbiai'
Congo → *congolais* → *congolo-* 'kongói'
Corée → *coréen* → *coréo-* (*nord-coréo-*, *sud-coréo-*) 'koreai' ('észak-koreai', 'dél-koreai')
Costa Rica → *costaricain* → *costarico-* 'Costa Rica-i'
Côte d'Ivoire → *ivoirien* → *ivoiro-* 'elefántcsontparti'
Croatie → *croate* → *croato-* 'horvát'

Cuba → *cubain* → *cubano*- ‘kubai’
Danemark → *danois* → *dano*- ‘dán’
Djibouti → *djiboutien* → *djibouto*- ‘dzsibuti’
Dominique → *dominicain* → *dominico*- ‘dominikai’
Écosse → *écossais* → *écosso*- ‘skót’
Égypte → *égyptien* → *égypto*- ‘egyiptomi’
Espagne → *espagnol* → **hispano**- ‘spanyol’
Estonie → *estonien* → **esto**- ‘észt’
États-Unis → *américain* → *américano*- ‘amerikai’
Éthiopie → *éthiopien* → **éthio**- ‘etióp’
Europe → *européen* → **euro**- ‘európai’
Finlande → *finlandais* → **finno**- ‘finn’
France → *français* → *franco*- ‘francia’
Gabon → *gabonais* → *gabono*- ‘gaboni’
Galles (Pays de Galles) → *gallois* → *gallo*- ‘walesi’
Gambie → *gambien* → *gambo*- ‘gambiai’
Géorgie → *géorgien* → *géorgo*- ‘grúziai’
Ghana → *ghanéen* → *ghanéo*- ‘ghánai’
Grande-Bretagne → *britannique* → *britannico*- ‘brit’
Grèce → *grec* → *gréco*- ‘görög’
Guatemala → *guatémaltèque* → *guatémaltéco*- ‘guatemalai’
Guinée → *guinéen* → *guinéo*- ‘guineai’
Guyane → *guyanien* → *guyano*- ‘guyanai’
Haïti → *haïtien* → *haïto*- ‘haiti’
Honduras → *hondurien* → *honduro*- ‘hondurasi’
Hongrie → *hongrois* → **hungaro**- ‘magyar’
Inde → *indien* → *indo*- ‘indiai’
Indonésie → *indonésien* → *indonésio*- ‘indonéziai’
Irak/Iraq → *irakien/iraquien* → *irako-/iraquo*- ‘iraki’
Iran → *iranien* → *irano*- ‘iráni’
Irlande → *irlandais* → *irlando*- ‘ír’
Islande → *islandais* → *islando*- ‘izlandi’
Israël → *israélien* → *israélo*- ‘izraeli’
Italie → *italien* → *italo*- ‘olasz’
Japon → *japonais* → **nippo**- ‘japán’
Jordanie → *jordanien* → *jordano*- ‘jordán’
Kazakhstan → *kazakh* → *kazakho*- ‘kazah’
Kenya → *kenyan* → *kenyano*- ‘kenyai’
Kirghizstan → *kirghiz* → *kirghizo*- ‘kirgiz’
Koweït → *koweïtien* → *koweïto*- ‘kuvaïti’
Laos → *laotien* → **lao**- ‘laoszi’
Lettonie → *letton* → *letto*- ‘lett’
Liban → *libanais* → *libano*- ‘libanoni’
Libéria → *libérien* → *libéro*- ‘libériai’
Libye → *libyen* → *libyo*- ‘líbiai’
Liechtenstein → *liechtensteinois* → *liechtensteino*- ‘liechtensteini’
Lituanie → *lituanien* → *lituano*- ‘litván’
Luxembourg → *luxembourgeois* → *luxembourgo*- ‘luxemburgi’
Macédoine → *macédonien* → *macédo*-, *macédono*- ‘macedón’
Madagascar → *malgache* → *malgacho*- ‘madagaszkári’
Malaisie → *malais/malaisien* → *malaiso*- ‘maláj’
Mali → *malien* → *malo*- ‘mali’
Malte → *maltais* → *malto*- ‘máltai’
Maroc → *marocain* → *maroco*- ‘marokkói’
Mauritanie → *mauritanien* → *mauritano*- ‘mauritániai’
Méditerranée → *méditerranéen* → *méditerranéo*- ‘mediterrán’, ‘földközi-tengeri’

Mexique → *mexicain* → *mexico-* ‘mexikói’
 Moldavie → *moldave* → *moldavo-* ‘moldáv’
 Monaco → *monégasque* → *monégasco-* ‘monacói’
 Mongolie → *mongol* → *mongolo-* ‘mongol’
 Monténégro → *monténégrin* → *monténégrino-* ‘montenegrói’
 Mozambique → *mozambicain* → *mozambico-* ‘mozambiki’
 Namibie → *namibien* → *namibo-* ‘namíbiai’
 Népal → *népalais* → *népalo-* ‘nepáli’
 Nicaragua → *nicaraguayen* → *nicaraguo-* ‘nicaraguai’
 Niger → *nigérien* → *nigéro-* ‘nigeri’
 Nigéria → *nigérian* → *nigérian-* ‘nigériai’
 Norvège → *norvégien* → *norvégo-* ‘norvég’
 Nouvelle-Zélande → *néo-zélandais* → *néo-zélando-* ‘új-zélandi’
 Oman → *omani* → *omano-* ‘ománi’
 Ouganda → *ougandais* → *ougando-* ‘ugandai’
 Ouzbékistan → *ouzbek* → *ouzbéko-* ‘üzbég’
 Pacifique (océan ~) → *pacifique* → *pacifico-* ‘csendes-óceáni’
 Pakistan → *pakistanais* → *pakistano-* ‘pakisztáni’
 Palestine → *palestinien* → *palestino-* ‘palesztin’
 Panama → *panaméen* → *panaméo-* ‘panamai’
 Paraguay → *paraguayen* → *paraguay-* ‘paraguayi’
 Pays de Galles → *gallois* → *gallo-* ‘walesi’
 Pays-Bas → *néerlandais/hollandais* → *néerland-/hollando-* ‘holland’
 Pérou → *péruvien* → *péruvo-* ‘perui’
 Philippines → *philippin* → *philippino-* ‘Fülöp-szigeteki’
 Pologne → *polonais* → *polono-* ‘lengyel’
 Portugal → *portugais* → **luso-** ‘portugál’
 Qatar → *qatari* → *qataro-* ‘katari’
 République centrafricaine → *centrafricain* → *centrafricano-* ‘közép-afrikai köztársasági’
 République dominicaine → *dominicain* → *dominicano* ‘dominikai köztársasági’
 Roumanie → *roumain* → *roumano-* ‘román’
 Royaume-Uni → *britannique* → *britann-* ‘brit’
 Russie → *russe* → *russo-* ‘orosz’
 Rwanda → *rwandais* → *rwando-* ‘ruandai’
 Saint-Marin → *saint-marinais* → *saint-marino-* ‘San Marinó-i’
 Salvador → *salvadorien* → *salvadoro-* ‘salvadori’
 Scandinavie → *scandinave* → *scandinavo-* ‘skandináv’
 Sénégal → *sénégalais* → *sénégalo-* ‘senegáli’
 Serbie → *serbe* → *serbo-* ‘szerb’
 Seychelles → *seychellois* → *seychello-* ‘Seychelle-szigeteki’
 Sierra léone → *sierraléonais* → *sierraléono-* ‘*sierra leone-i*’
 Singapour → *singapourien* → *singapouro* ‘szingapúri’
 Slovaquie → *slovaque* → *slovaco-* ‘szlovák’
 Slovénie → *slovène* → *slovéno-* ‘szlovén’
 Somalie → *somalien* → *somalo-* ‘szómáliai’
 Soudan → *soudanais* → *soudano-* ‘szudáni’
 Sri Lanka → *srilankais/cingalais* → *srilanko-/cingalo-* ‘Sri Lanka-i’
 Suède → *suédois* → *suédo-* ‘svéd’
 Suisse → *suisse* → *suisso-*, **helvético-** ‘svájci’
 Suriname → *surinamien* → *surinamo* ‘suriname-i’
 Swaziland → *swazi* → *swazo-* ‘szváziföldi’
 Syrie → *syrien* → *syro-* ‘szíriai’
 Tadjikistan → *tadjik* → *tadjiko-* ‘tádzsikisztáni’
 Tanzanie → *tanzanien* → *tanzano-* ‘tanzániai’
 Tchad → *tchadien* → *tchado-* ‘csádi’
 Tchèque → *tchèque* → *tchéco-* ‘cseh’
 Thaïlande → *thaïlandais* → *thaïlando-* ‘thaiföldi’
 Tibet → *tibétain* → *tibéto-* ‘tibeti’

Togo → togolais → togolo- 'togói'
 Trinité-et-Tobago → trinidadien → trinidado- 'trinidadí'
 Tunisie → tunisien → tuniso-/tunisio- 'tunéziai'
 Turkménistan → turkmène → turkméno- 'türkmén'
 Turquie → turc → turco- 'török'
 Ukraine → ukrainien → ukraino- 'ukrán'
 Uruguay → uruguayen → uruguayo- 'uruguayi'
 Vatican → vatican → vaticano- 'vatikáni'
 Venezuela → vénézuélien → vénézuélo- 'venezuelai'
 Vietnam → vietnamien → vietnamo- 'vietnámi'
 Yémen → yéménite → yéméno- 'jemeni'
 Zambie → zambien → zambio- 'zambiai'
 Zimbabwe → zimbabwéen → zimbabwéo- 'zimbabwei'

- 510 A *c'est* szerkezettel a mondat elejére kiemelt melléknévi állítmány a jelzett szó nemétől és számától függetlenül mindig hímnemben és egyes számban áll: *C'est beau, l'amitié.* 'Szép a barátság.'

A melléknevek fokozása

- 511 A franciában felfelé és lefelé is fokozhatók a melléknevek. A **középfok** képzője felfelé fokozásnál a **plus** [ply], lefelé fokozásnál pedig a **moins** [mwě]: *un crayon dur* 'egy kemény ceruza', *un crayon plus dur* 'egy keményebb ceruza', *un crayon moins dur* 'egy kevésbé kemény ceruza'.
- 512 A magyar „abszolút középfoknak” (a „nagyobb” városok, az „értékesebb” képek stb.) nincs pontos francia megfelelője, csak körülírással lehet úgy-ahogy visszaadni: *les villes d'une certaine importance, les tableaux d'une certaine valeur* stb.)
- 513 A **felsőfok** képzője a középfok elé tett határozott névelő: *le crayon le plus dur* 'a legkeményebb ceruza', *le crayon le moins dur* 'a legkevesbé kemény ceruza', *la machine la plus chère* 'a legdrágább gép', *la machine la moins chère* 'a legkevesbé drága gép', *les crayons les plus durs* 'a legkeményebb ceruzák', *les crayons les moins durs* 'a legkevesbé kemény ceruzák', *les machines les plus chères* 'a legdrágább gépek', *les machines les moins chères* 'a legkevesbé drága gépek'.
- 514 Közép- és felsőfokban az a néhány melléknévi jelző is gyakran a jelzett szó **után** áll, amely alapfokban a jelzett szó **előtt** szokott állni (☞ 111). Ha mégis a jelzett szó előtt állnak, akkor közép- és felsőfokuk határozott névelő vagy birtokos névelő használata esetén egybeesik: *la plus grande porte* 'a nagyobbik ajtó', *notre plus jeune fils* 'a fiatalabbik fiunk, a legfiatalabb fiunk'.
- 515 Az 'az egyik legkeményebb ceruza', 'az egyik legszebb nő' stb. kifejezések francia megfelelője: *(l')un des crayons les plus durs, (l')une des plus belles femmes.* (A *l'* határozott névelő használata nem kötelező.)
- 516 A *bon* 'jó' melléknév felfelé fokozása rendhagyó: *meilleur/meilleure* 'jobb', *meilleurs/meilleures* 'jobbak', *le meilleur / la meilleure* 'a legjobb', *les meilleurs / les meilleures* 'a legjobbak'. (Lefelé fokozása nem rendhagyó: *moins bon, le moins bon.*)
- 517 A *mauvais* 'rossz' melléknevet kétféleképpen is lehet felfelé fokozni: a *plus*-vel képzett szabályos forma mindig használható, a rendhagyó *pire* (*pires, le pire, la pire, les pires*) csak elvont értelemben: *Cette machine est plus mauvaise que l'autre.* 'Ez a gép rosszabb, mint a másik.' *Ce professeur est plus mauvais que l'autre. / Ce professeur est pire que l'autre.* 'Ez a tanár rosszabb, mint a másik.'
- 518 A felfelé fokozásban előfordul, hogy a középfokot nem a *plus*-vel, hanem az *autrement*-nal fejezi ki a francia: *un problème autrement grave* 'egy még súlyosabb probléma', *une pièce autrement intéressante* 'egy még érdekesebb darab'.

- 519 A középfok felfelé is, lefelé is tovább fokozható a *bien*-nel vagy a *beaucoup*-val: *un garçon bien plus intelligent* 'egy sokkal okosabb fiú', *un appareil beaucoup moins fiable* 'egy sokkal kevésbé megbízható készülék'.

Melléknévvonzatok

- 520 Az igékhez hasonlóan sok melléknévnek is „vonzata” van, azaz úgy (olyan viszonzszóval) kapcsolódnak hozzá a főnevek vagy a főnévi igenevek, hogy az „ellentmond” a magyar nyelvérzéknek. Az alábbiakban felsoroljuk a fontosabb vonzatos mellékneveket, s egy-egy példát is adunk használatukra. Emlékeztetünk azonban arra, hogy a személytelen szerkezetekben (§ 203-216) e melléknevekhez is mindig *de* viszonzszóval kell kapcsolni a főnévi igeneveket!

affamé de qc. 'éhes valamire'

Ces artistes sont affamés de gloire. 'E művészek dicsőségre éhesek.'

agréable à faire 'kellemes csinálni'

Cette musique est agréable à écouter. 'Ezt a zenét kellemes hallgatni.'

amoureux de q. 'szerelmes valakibe'

Jean est amoureux de Marie. 'Jean szerelmes Marie-ba.'

antérieur à qc. 'korábbi valaminél'

Ce livre est antérieur à 1610. 'E könyv 1610-nél korábbi.'

avide de qc. 'valamire vágó'

Les enfants sont avides de nouveautés. 'A gyerekek újdonságra vágynak.'

capable de qc., capable de faire qc. 'képes valamire'

Il est capable de tout. 'Mindenre képes.'

Seriez-vous capable de vivre seul ? 'Képes lenne egyedül élni?'

certain de qc., certain de faire qc. 'biztos valamiben'

Nous sommes certains de sa bonne foi. 'Biztosak vagyunk a jóhiszeműségében.'

Je suis certain d'arriver à l'heure. 'Biztos vagyok abban, hogy pontosan érkezem.'

commode à faire 'kényelmes csinálni'

Ce magnétophone est commode à manier. 'Ezt a magnetofont kényelmes kezelni.'

comparable à qc. 'hasonlítható valamihez'

Rien n'est comparable à l'amour. 'A szerelemhez semmi sem hasonlítható.'

content de qc., content de faire qc. 'elégedett valamivel; örül, hogy'

Je ne suis pas content de ces résultats. 'Nem vagyok elégedett ezekkel az eredményekkel.'

Je suis content de vous voir. 'Örülök, hogy látom.'

contraire à qc. 'ellentétes valamivel'

Cette attitude est contraire à la raison. 'Ez a viselkedés ellentmond a józan észnek.'

coupable de qc., coupable de faire qc. 'vétkes valamiben'

Il est coupable de vol. 'Lopásban bűnös.'

Il est coupable d'avoir volé 200 euros. 'Abban vétkes, hogy ellopott 200 eurót.'

curieux de qc., curieux de faire qc. 'kíváncsi valamire'
Elle est curieuse de tout. 'Mindenre kíváncsi.'
Je serais curieux de savoir qui a gagné. 'Kíváncsi lennék, ki győzött.'

difficile à faire 'nehéz csinálni'
Ces objectifs sont difficiles à réaliser. 'E célokat nehéz megvalósítani.'

disposé à faire qc. 'kész valamire'
Ils sont disposés à vous aider. 'Készek segíteni nektek.'

digne de qc., digne de faire qc. 'méltó valamire'
Il est digne de notre estime. 'Méltó a megbecsülésünkre.'
Il est digne de porter cette distinction. 'Méltó e kitüntetés viselésére.'

égal à qc. 'egyenlő valamivel'
La longueur de la circonférence du cercle est égale au produit du diamètre par π . 'A kör kerülete egyenlő az átmérő és π szorzatával.'

épris de q. 'szerelmes valakibe'
Il est très épris d'elle. 'Nagyon szerelmes bele.'

équivalent à qc. 'valamivel egyenértékű, megegyező'
L'indemnité est équivalente au dommage. 'A kártérítés összege megegyezik az okozott kár összegével.'

heureux de qc. 'boldog valamiért, örül valaminek'
Je suis très heureux de votre succès. 'Nagyon örülök a sikerének.'

facile à faire 'könnyű csinálni'
C'est facile à dire! 'Könnyű azt mondani!'

fidèle à qc. 'hű valamihez'
Il est resté fidèle à sa promesse. 'Hű maradt ígéretéhez.'

fier de qc., fier de faire qc. 'büszke valamire'
Elle est fière de sa beauté. 'Büszke a szépségére.'
Jacques est fier d'être sous-directeur. 'Jacques büszke arra, hogy igazgatóhelyettes.'

hostile à qc. 'ellenséges valamivel szemben'
Ce sont des gens hostiles au régime. 'Ezek az emberek a rendszer ellenségei.'

impossible à faire 'lehetetlen csinálni'
Cet art est impossible à apprendre. 'E művészetet lehetetlen megtanulni.'

incapable de qc., incapable de faire qc. 'képtelen valamire'
Il serait incapable d'une telle action. 'Képtelen lenne ilyen cselekedetre.'
Je suis incapable de retenir son nom. 'Képtelen vagyok megjegyezni a nevét.'

incertain de qc., incertain de faire qc. 'bizonytalan valamiben'
Je suis incertain du chemin que je devrais prendre. 'Bizonytalan vagyok abban, hogy melyik utat kell választanom.'
Je suis incertain d'avoir choisi le bon chemin. 'Bizonytalan vagyok abban, hogy a helyes utat választottam-e.'

indifférent à qc. 'közömbös valamivel szemben'
Je ne peux être indifférent à son sort. 'Nem lehetek közömbös a sorsával szemben.'

indigne de qc. 'méltatlan valamire'
Il est indigne de votre confiance. 'Méltatlan a bizalmára.'

inférieur à qc. 'alacsonyabb valaminél, valamin aluli, rosszabb valaminél'
La température sera inférieure à 20 degrés. 'A hőmérséklet 20 fok alatt lesz.'

infidèle à qc. 'hűtlen valamihez'
Il est infidèle à sa parole. 'Hűtlen a szavához.'

innocent de qc. 'ártatlan valamiben'
Pierre est innocent du crime dont il est accusé. 'Pierre ártatlan abban a bűnben, amellyel vádolják.'

insensible à qc. 'érzéketlen valamire, valamivel szemben'
Il est insensible aux prières. 'Érzéketlen a kérésekkel szemben.'

jaloux de qc. 'féltékeny valamire'
Elle est jalouse de son mari. 'Féltékeny a férjére.'

mécontent de qc., mécontent de faire qc. 'elégedetlen valamivel'
Pierre est mécontent de sa situation. 'Pierre elégedetlen a helyzetével.'
Il est mécontent de vivre à la campagne. 'Elégedetlen azzal, hogy falun kell élnie.'

obligé de faire qc. 'köteles, kénytelen valamit tenni'
Vous n'êtes pas obligé de répondre. 'Nem köteles válaszolni.'

parallèle à qc. 'párhuzamos valamivel'
Notre rue est parallèle à la vôtre. 'Az utcánk párhuzamos a tiétekkel.'

pareil à qc. 'hasonló valamihez'
C'est une ville pareille aux autres. 'Ez a város is olyan, mint a többi.'

perpendiculaire à qc. 'merőleges valamire'
Notre rue est perpendiculaire à la rue Danton. 'Az utcánk merőleges a Danton utcára.'

plein de qc. 'tele valamivel'
Ma bouteille est pleine de vin. 'Az üvegem tele van borral.'

postérieur à qc. 'későbbi valaminél, valami utáni'
Ce document est postérieur à 1300. 'Ez az okmány 1300 utáni.'

prêt à qc., prêt à faire qc. 'kész valamire'
Nous sommes prêts au départ. Nous sommes prêts à partir. 'Készen vagyunk az indulásra.'

proche de qc. 'közeli valamihez'
L'italien est proche du français. 'Az olasz közel áll a franciához.'

relatif à qc. 'valamire vonatkozó'
Quant à la question relative à l'ONU... 'Ami az ENSZ-re vonatkozó kérdést illeti...'

responsable de qc. 'felelős valamiért'
Les parents sont responsables des actes commis par leurs enfants. 'A szülők felelősek a gyermekeik által elkövetett tettekért.'

satisfait de qc., satisfait de faire qc. 'elégedett valamivel'
Êtes-vous satisfait de vos résultats ? 'Elégedett az eredményeivel?'
Je suis satisfait de vivre à Rome. 'Elégedett vagyok, hogy Rómában élhetek.'

semblable à qc. 'hasonló valamihez'
Mon fils est semblable aux autres. 'A fiam olyan, mint a többi.'

sensible à qc. 'érzékeny valamire'
Je suis très sensible au froid. 'Nagyon érzékeny vagyok a hidegre.'

supérieur à qc. 'valaminél magasabb, valamin felüli, valaminél jobb'
Cette qualité est supérieure aux autres. 'Ez a minőség jobb a többinél.'

sûr de qc., sûr de faire qc. 'biztos valamiben'
Je suis sûr du succès. 'Biztos vagyok a sikerben.'

susceptible de qc. 'alkalmas valamire, -ható/-hető'

C'est un projet susceptible de vous intéresser. 'Ez a terv érdekelheti Önt.'

tenu à qc. / de faire qc 'köti valami / köteles valamit tenni'

Le médecin est tenu au secret professionnel. 'Az orvost köti a szakmai titoktartás kötelezettsége.'

Les étrangers sont tenus de remplir un formulaire de demande de visa. 'A külföldieknek vízumkérő lapot kell kitölteniük.'

utile à faire 'hasznos csinálni'

C'est un livre utile à consulter. 'E könyvet hasznos forgatni.'

voisin de qc. 'közeli valamihez, szomszédos valamivel'

C'est une région voisine de l'équateur [ekwatœr]. 'Ez a vidék közel van az egyenlítőhöz.'

Notre immeuble est voisin de la cathédrale. 'A házunk a katedrálissal szomszédos.'

A névelők

521 A franciában ötféle névelő van: határozott névelő (*article défini*), határozatlan névelő (*article indéfini*), anyagnévelő (más szóval részelő névelő vagy részes névelő, franciául *article partitif*), mutató névelő (más szóval mutató determináns, mutató névmási melléknév vagy mutató melléknév, franciául *adjectif démonstratif*) és birtokos névelő (más szóval birtokos determináns, birtokos névmási melléknév vagy birtokos melléknév, franciául *adjectif possessif*). A mondatban a főnevek elé általában kötelező kitenni valamelyiket, de **az öt közül mindig csak egy** használható!

522 A francia névelők alakjai:

	egyes szám		többes szám
	hímnem	nőnem	
határozott névelő	<i>le, l'</i>	<i>la, l'</i>	<i>les</i>
határozatlan névelő	<i>un</i>	<i>une</i>	<i>des</i>
anyagnévelő	<i>du, de l'</i>	<i>de la, de l'</i>	–
mutató névelő	<i>ce, cet</i>	<i>cette</i>	<i>ces</i>
birtokos névelő	<i>mon</i>	<i>ma</i>	<i>mes</i>
	<i>ton</i>	<i>ta</i>	<i>tes</i>
	<i>son</i>	<i>sa</i>	<i>ses</i>
	<i>notre</i>		<i>nos</i>
	<i>votre</i>		<i>vos</i>
	<i>leur</i>		<i>leurs</i>

A határozott névelő

523 A francia határozott névelőnek egyes számban külön hímnemű és nőnemű alakja van: **le** (hímnem), **la** (nőnem). Magánhangzóval kezdődő szavak előtt a *le*-ből az *e*, a *la*-ból pedig az *a* kiesik: *le toit* 'a háztető', *l'ascenseur* 'a lift', *la cave* 'a pince', *l'école* 'az iskola'.

A francia határozott névelőnek többes száma is van: *les* (magyarra ezt is 'a, az'-zal fordítjuk): *les toits* 'a háztetők', *les ascenseurs* 'a liftek', *les caves* 'a pincék', *les écoles* 'az iskolák'.

524 A szolgáltatásokat jelölő főnevek előtt (víz, villany, gáz, telefon, rádió, televízió, fűtés stb.) a magyar nyelvérzék számára furcsa módon *az avoir* és *az il y a után is* határozott névelőt használ a francia: *Nous avons l'électricité mais nous n'avons pas le gaz.* 'Villanyunk van, de gázunk nincsen.'

525 A határozott névelő alakjai közül a *le* és a *les* a közvetlen előttük álló *à* vagy *de* viszonyszóval összeolvad:

$\grave{a} + le \rightarrow au$

$de + le \rightarrow du$

$\grave{a} + les \rightarrow aux$

$de + les \rightarrow des$

Például: *Je vais au cinéma.* 'Moziba megyek.' *Je parle aux ingénieurs.* 'A mérnökökhöz beszélek.' *Je viens du cinéma.* 'A moziból jövök.' *Je parle des ingénieurs.* 'A mérnökökről beszélek.'

526 Az *à* és *de* viszonyszóval a városnevek és az újságcímek, könyvcímek *le, les* névelője is összeolvad, a családneveké azonban nem: *au Havre* 'Le Havre-ban', *la première page du Monde* 'a Le Monde első oldala', *le style de Le Corbusier* 'Le Corbusier stílusa'.

527 Ingadozik a nyelvhasználat az olyan címek esetében, amelyekben *et*-vel vagy *ou*-val összekapcsolt főnevek szerepelnek: *Il parle de « Le Rouge et le Noir »*, *Il parle du « Rouge et le Noir »*, *Il parle du « Rouge et du Noir »* 'A Vörös és feketéről beszél.' Persze a franciában is be lehet iktatni összefoglaló szavakat, s ezzel egyszerűsödik a dolog: *Il parle du roman « Le Rouge et le Noir »*. 'A Vörös és fekete című regényről beszél.'

A határozatlan névelő

528 A francia határozatlan névelőnek egyes számban külön hím- és nőnemű alakja van: *un* (hímnem), *une* (nőnem). Többes száma is van: *des*. A többes számú alakot sohasem fordítjuk magyarra, s az egyes számút is csak akkor, ha azt a magyar nyelvérzék megköveteli. Ilyenkor a magyar 'egy' határozatlan névelő a megfelelője: *un triangle* '(egy) háromszög' → *des triangles* 'háromszögek', *une sphère* '(egy) gömb' → *des sphères* 'gömbök'.

529 A franciában a főnevek előtt általában kötelező a névelőhasználat. Azokban az esetekben, amikor a magyarban nem használunk névelőt (például a főnévi állítmány előtt), a francia határozatlan névelőt (anyagnevek előtt anyagnévelőt) használ: *C'est un mensonge.* 'Ez hazugság.'

530 Kivételt képeznek a jelző nélkül, állítmányként használt foglalkozásnevek; eléjük a francia sem tesz névelőt: *Jean est ingénieur.* 'Jean mérnök.' Jelzős szerkezetben azonban kötelező a névelőhasználat: *Jean est un excellent ingénieur.* 'Jean kitűnő mérnök.'

A szolgáltatásokat jelölő főnevek előtti névelőhasználat furcsaságával kapcsolatban ☞ 524.

531 A mondat tagadott tárgya előtt a határozatlan névelő helyett *de* viszonyzó áll: *Je ne vois pas de maison.* 'Nem látok házat.' *Il est venu sans apporter de livres.* 'Megjött anélkül, hogy könyveket hozott volna.'

532 Mindamellett kérdésekben és olyan tagadásban, amely csak a tárgy jelzőjére vonatkozik, határozatlan névelő is állhat: *Tu ne vois pas une maison ?* 'Nem látsz egy házat?'

Je ne vois pas des maisons particulièrement riches. 'Nem látok különösebben gazdag házakat.'

533 A **de** viszonyzó után a határozatlan névelő többes száma elmarad: *Il a parlé de livres.* 'Könyvekről beszélt.' (Az egyes számú határozatlan névelő azonban nem marad el: *Il a parlé d'un livre.* 'Egy könyvről beszélt.')

534 A választékosabb beszédben és az írott nyelvben a határozatlan névelő többes száma helyett általában **de** viszonyzót használ a francia a **melléknév+főnév** szókapcsolatok előtt (tehát amikor a melléknév megelőzi a főnevet): *J'ai acheté des chaînes, de lourdes chaînes.* PRÉVERT: *Pour toi mon amour* 'Láncot vettem, nehéz láncot.' – A beszélt nyelvben is mindig **de** (**d'**) áll *des* helyett a magánhangzóval kezdődő melléknév+főnév szókapcsolatok előtt: *Ils ont posé d'autres questions.* 'Más kérdéseket tettek fel.'

535 A többé-kevésbé állandósult melléknév+főnév szókapcsolatok előtt azonban nem helyettesíthető **de** viszonyzóval a **des** névelő: *Il avait des petits camarades français.* 'Francia pajtásai voltak.'

Az anyagnévelő

536 Az olyan esetekben, amikor valamely anyagnév vagy elvont főnév előtt a magyarban nem használnánk névelőt, a francia rendszerint anyagnévelőt használ. Az anyagnévelő alakjai: hímnemben **du** (magánhangzóval kezdődő szavak előtt **de l'**), nőnemen **de la** (magánhangzóval kezdődő szavak előtt **de l'**). Többes száma nincs. Magyarra nem fordítjuk. Példák használatára: *C'est du vin blanc.* 'Ez fehér bor.' *Il faut avoir du courage.* 'Bátorság kell.' *Je bois de l'eau.* 'Vizet iszom.'

A szolgáltatásokat jelölő főnevek előtti névelőhasználat furcsaságával kapcsolatban ☞ 524!

537 A mondat **tagadott tárgya** előtt az anyagnévelő helyett **de** viszonyzó áll, de kérdésekben és olyan tagadó mondatokban, amelyekben a tagadás a tárgynak csak a jelzőjére vonatkozik, gyakori az anyagnévelő is: *Je ne bois pas de vin.* 'Nem iszom bort.' *Ne boiriez-vous pas du vin ?* 'Bort nem inna?' *Je n'ai jamais bu du vin plus fin.* 'Soha nem ittam ennél finomabb bort.'

538 A **mértékegységet** vagy **határozatlan mennyiséget** jelölő szavak után az anyagnévelő helyett mindig **de** viszonyzó áll: *J'ai acheté un kilo de pain.* 'Vettem egy kiló kenyeret.' *Jacqueline mange peu de pain.* 'Jacqueline kevés kenyeret eszik.'

539 A **de** viszonyzó után az anyagnévelő elmarad: *Il parle de vin.* 'Borról beszél.'

540 A legtöbb **zöldség-** és **gyümölcsnév** előtt nem anyagnévelőt, hanem többes számú határozatlan névelőt használ a francia: *Nous avons acheté des pommes.* 'Almát vettünk.' *Mange des carottes, ça rend aimable.* (FRANCIA MONDÁS.) 'Egyél sárgarépat, attól kedvesebb leszel.'

Egyes gyümölcsneveket a főszabálytól eltérően anyagnévelővel használnak. A gyakrabban előfordulók közül ilyenek: *du melon* 'sárgadinnye', *de la pastèque* 'görögdinnye', *du raisin* 'szőlő'.

A mutató névelő

- 541** A francia mutató névelő magyar jelentése: 'ez a ..., az a ..., ezek a ..., azok a ...'
Alakjai: hímnemben **ce** (magánhangzóval kezdődő szavak előtt **cet**), nőnemben **cette**, többes számban mindkét nemben **ces**: **Ce pigeon est blanc**. 'Ez a galamb fehér.' **Cet aigle est très beau**. 'Ez a sas nagyon szép.' **Cette cigogne est venue d'Afrique**. 'Ez a gólya Afrikából jött.' **Ces oiseaux (ces pigeons, ces aigles, ces cigognes) ne chantent pas**. 'Ezek a madarak (ezek a galambok, ezek a sasok, ezek a gólyák) nem énekelnek.'
- 542** A mutató névelővel álló főnevekhez gyakran kapcsolódik a **-là**, ritkábban a **-ci** nyomatékosító szócska: **Cette maison-là est très belle**. 'Ez a ház itt nagyon szép! Az a ház ott nagyon szép!'

A **-là** eredetileg távolra ('ott, oda'), a **-ci** pedig közelre ('itt, ide') mutató szó volt. A manapság ritkán használt **-ci** megőrizte eredeti jelentését, a gyakran használt **-là** azonban ma már közelre és távolra is mutat.

- 543** A napszakok neve elé tett mutató névelő a **mai** napra utal: **ce matin** 'ma reggel, ma délelőtt', **ce soir** 'ma este' stb. A **-là** nyomatékosító szócskával megtoldva e szókapcsolatok jelentése: **ce matin-là** 'azon a reggelen, azon a délelőttön', **ce soir-là** 'azon az estén' stb. (Részletesebben ☞ 100.)

A birtokos névelő

- 544** A francia birtokos névelőnek a magyarban **határozott névelő + birtokos személyrag** felel meg. Alakjai:
hímnemű, egyes számú birtok esetén: **mon, ton, son, notre, votre, leur**
nőnemű, egyes számú birtok esetén: **ma, ta, sa, notre, votre, leur**
többes számú (akár hímnemű, akár nőnemű) birtok esetén: **mes, tes, ses, nos, vos, leurs**
Például: **mon stylo** 'a tollam', **ton stylo** 'a tollad', **son stylo** 'a tolla', **notre stylo** 'a tollunk', **votre stylo** 'a tollatok', **leur stylo** 'a tolluk'; **ma photo** 'a fényképem', **ta photo** 'a fényképed', **sa photo** 'a fényképe', **notre photo** 'a fényképünk'; **mes stylos** 'a tollaim', **mes photos** 'a fényképeim', **nos stylos** 'a tollaink', **nos photos** 'a fényképeink' stb.
- 545** A magánhangzóval kezdődő szavak előtt a nőnemű **ma, ta, sa** alakok helyett is a **mon, ton, son** alakokat kell használni: **mon adresse** 'a címem', **mon ancienne photo** 'a régi fényképem'.

A névmások

A hangsúlytalan személyes névmások

- 546** A hangsúlytalan személyes névmások alakjai:

ALANYESET	TÁRGYESET	RÉSZES ESET
je 'én' tu 'te' il/elle 'ő, az'	me 'engem' te 'téged' le/la 'őt, azt'	me 'nekem' te 'neked' lui 'neki'
nous 'mi' vous 'ti, ön, önök' ils/elles 'ők, azok'	nous 'minket' vous 'titeket, önt, önöket' les 'öket, azokat'	nous 'nekünk' vous 'nektek, önnek, önöknek' leur 'nekik'

547 Táblázatunkban az egyszerűség kedvéért a magyar személyes névmásokkal fordítottuk a francia hangsúlytalan személyes névmásokat. Tudni kell azonban, hogy ezek a franciában csak igével együtt használhatók, s inkább a magyar igei személyragok, mintsem a magyar személyes névmások megfelelői. (Ez utóbbiaknak a franciában a hangsúlyos személyes névmások felelnek meg.) A harmadik személyű alakok közül az *il*, *le*, *ils* hímnemű, az *elle*, *la*, *elles* pedig nőnemű. (Az *elles* csak nőnemű főneveket helyettesíthet – ha akárcsak egy hímnemű is van több nőnemű főnév között, akkor már *ils*-t használ a francia!)

548 Jelentős eltérés a magyar és a francia nyelvtani rendszer között, hogy a francia a felszólító mondatok kivételével minden olyan mondatban használ személyes névmást, amelyben az alany szerepét nem valamely más szófaj tölti be, a magyar azonban csak akkor, ha hangsúlyozni akarja e mondatrészt: **Je te vois.** 'Látlak.' (A magyar csak akkor teszi ki az 'én' vagy a 'téged' stb. személyes névmást, ha e szavakat hangsúlyozni akarja: **'Én** látlak. **Téged** látlak. **Én téged** látlak.)

A személyes névmások helye egyenes szórendű mondatokban

549 Egyenes szórendű mondatokban a személyes névmások az igei állítmány előtt állnak: **Je vous l'ai dit.** 'Mondtam.' (Szó szerint: 'Mondtam én azt önnek.)

550 Ha nemcsak alanyesetű személyes névmás áll az igei állítmány előtt, hanem tárgy- és/vagy részes esetű is, akkor a különböző esetű személyes névmások egymáshoz viszonyított sorrendje a következő:

1.	2.	3.	4.	5.	
alany- esetű	első vagy második személyű részes esetű	harmadik személyű tárgyesetű	harmadik személyű részes esetű	igei állítmány	
<i>Je</i>	<i>vous</i>	<i>le</i>		<i>donne.</i>	'Önnek adom.'
<i>Je</i>		<i>le</i>	<i>lui</i>	<i>donne.</i>	'Neki adom.'

Más szóval: az alanyesetű alakok állnak elől; a tárgyesetűek közül csak a harmadik személyűekkel (*le*, *la*, *les*) állhatnak együtt részes esetű alakok, s ez utóbbiak közül az első és második személyűek (*me*, *te*, *nous*, *vous*) megelőzik a tárgyesetű személyes névmást, a harmadik személyűek (*lui*, *leur*) azonban nem.

551 Az első és második személyű tárgyesetű személyes névmást tartalmazó mondatokban a részes esetű alakok helyett **à** + **hangsúlyos személyes névmást** használ a francia: *Il t'a présenté à moi.* 'Bemutatott nekem.'

552 Az **avoir** és az **être** segédige, valamint a **faire** és a **laisser** félsegédige használata esetén a hangsúlytalan személyes névmások e segédigék, illetve félsegédigék előtt állnak: **Je l'ai trouvé.** 'Megtaláltam.' **Elle le laissera tomber.** 'Le fogja ejteni.'

553 Az **aller**, **venir**, **devoir**, **pouvoir**, **vouloir** félsegédigék használata esetén az alanyesetű személyes névmás a félsegédige előtt, a tárgy- és részes esetű pedig a főnévi igenév előtt áll: **Elle peut vous le dire.** 'Megmondhatja.'

A személyes névmások helye fordított szórendű mondatokban

554 Fordított szórendű mondatokban egyszerű (nem összetett) igeidők használata esetén a tárgy- és részes esetű személyes névmások az igei állítmány előtt, az alanyesetűek pedig utána állnak, s írásban kötőjellel kapcsolódnak hozzá: **Vous connaît-il bien ?** 'Jól ismeri Önt?'

- 555 A tárgy- és részes esetű személyes névmások összetett igeidők használata esetén is az igei állítmány előtt, az alanyesetűek pedig a segédige (vagy félsegédige) után állnak: *Vous a-t-il reconnu ?* 'Felismerte Önt?'

A személyes névmások helye felszólító mondatokban

- 556 Felszólító mondatokban az alanyesetű személyes névmás elmarad, a tárgy- és részes esetű pedig az ige **után** áll, s írásban kötőjellel kapcsolódik hozzá. Mind a tárgyesetű, mind a részes esetű *me* helyett **moi**-t kell használni: *Écoutez-moi*. 'Hallgasson meg!' – A harmadik személyű, tárgyesetű alakok (*le, la, les*), amelyek részes esetűekkel együtt is használhatók, a felszólító mondatokban minden részes esetű alakot megelőznek: *Donne-le-moi*. 'Add nekem!' *Donne-le-lui*. 'Add neki!'
- 557 A határozói névmások (*en, y*) előtt *moi* helyett **m'** áll: *Emmène-m'y*. 'Vigyél oda!' *Donne-m'en*. 'Adj belőle!'

A személyes névmások helye tiltó mondatokban

- 558 Tiltó mondatokban az alanyesetű személyes névmás elmarad, a tárgy- és részes esetű pedig ugyanott áll, ahol az egyenes szórendű kijelentő mondatokban (☞ 549-550): *Ne me le dis pas*. 'Ne mondd el nekem!' *Ne le lui dis pas*. 'Ne mondd el neki!'

Egyéb tudnivalók a személyes névmások használatával kapcsolatban

- 559 A tárgyesetű személyes névmás+*voilà (voici)* azt jelenti, hogy 'itt vagyok! megjöttem!', 'itt vagy! megjöttél!' stb.: *Me voilà*. 'Itt vagyok! Megjöttem!' *Les voilà*. 'Itt vannak! Megjöttek!'
- 560 A **le** tárgyesetű személyes névmás 'semleges névmásként' állítmánykiegészítő is lehet, de e szerepében csak mellékneveket vagy olyan főneveket helyettesíthet, amelyek előtt vagy nem áll névelő, vagy határozatlan, illetve anyagnévelő áll: *Elles étaient malades mais elles ne le sont plus*. 'Betegek voltak, de már nem azok.' *Nous n'étions pas innocents. Qui l'est?* JEAN D'ORMESSON: *Au plaisir de Dieu* 'Nem voltunk ártatlanok. Ki az?' *Ma soeur est une enfant mais je ne le suis pas*. 'A húgom gyerek, de én nem vagyok az.'
- Az olyan főnévi állítmánykiegészítőt, amely előtt határozott névelő, mutató névelő vagy birtokos névelő áll, a beszélt nyelvben nem helyettesítik névmással, az írott nyelvben azonban néha helyettesítik, de nem a semleges *le* névmással, hanem nemben és számban egyező harmadik személyű tárgyesetű személyes névmással: *Es-tu mon fils ? – Oui, je le suis*. 'A fiam vagy? – Igen, az vagyok.' *Es-tu ma fille ? – Oui, je la suis*. 'A lányom vagy? – Igen, az vagyok.' *Êtes-vous mes enfants ? – Oui, nous les sommes*. 'A gyerekeim vagytok? – Igen, azok vagyunk.'

A hangsúlyos személyes névmások

- 561 A hangsúlyos személyes névmások alakjai:

<i>moi</i> 'én'	<i>nous</i> 'mi'
<i>toi</i> 'te'	<i>vous</i> 'ti, ön, önök'
<i>lui/elle</i> 'ő, az'	<i>eux/elles</i> 'ők, azok'

- 562 A két-két harmadik személyű alak közül a *lui* és az *eux* [ø] a hímnemű, az *elle* és az *elles* pedig a nőnemű. (Az *elles* csak nőnemű főneveket helyettesíthet – ha akárcsak egy hímnemű is van több nőnemű főnév között, akkor már *eux*-t használ a francia!)
- 563 A hangsúlyos személyes névmások ige nélkül is használhatók. Ha igével használják őket, akkor az ige elé rendszerint kiteszik a megfelelő hangsúlytalan személyes névmást is: *Qui est là ? – Moi.* 'Ki van itt? – Én.' *Avec qui partirez-vous ? – Avec eux.* 'Kivel fogtok utazni? – Velük.' *J'ai faim. – Moi aussi.* 'Éhes vagyok. – Én is.' *Moi, je ne partirai pas. Je ne partirai pas, moi.* 'Én nem fogok elutazni.'
- 564 A hangsúlyos személyes névmásokhoz a *même* (többes számban a *mêmes*) szócskát hozzátéve (írásban kötőjellel) a magyar 'én magam, saját magam' francia megfelelőjét kapjuk:

<i>moi-même</i> 'én magam'	<i>nous-mêmes</i> 'mi magunk'
<i>toi-même</i> 'te magad'	<i>vous-mêmes</i> 'ti magatok'
<i>lui-même/elle-même</i> 'ő maga'	<i>eux-mêmes/elles-mêmes</i> 'ők maguk'

Például: *Les enfants sont contents d'ouvrir eux-mêmes leurs paquets.* 'A gyerekek örülnek, ha saját maguk bonthatják ki a csomagjaikat.'

A hangsúlytalan visszaható névmások

- 565 A francia visszaható névmások alakjai:

<i>me</i>	<i>nous</i>
<i>te</i>	<i>vous</i>
<i>se</i>	<i>se</i>

- 566 A francia visszaható névmások nem a magyar visszaható névmások (magam, magad stb.), hanem inkább a magyar visszaható igeragok megfelelői. A franciában a visszaható igék csak a visszaható névmásokkal együtt használhatók – a magyarban általában elég az igerag: *Je me peigne.* 'Fésülködöm.' (Nem: 'Fésülöm magam.') De: *Ils se sont rendus.* 'Megadták magukat.'
- 567 A visszaható névmás a felszólító mondatok kivételével mindig az ige **előtt** áll. (A tiltó mondatokban is.) Ha tárgyestű személyes névmás is van a mondatban, a visszaható névmás azt is megelőzi: *Tu te laves.* 'Mosakszol.' *Quand te laves-tu ?* 'Mikor mosakszol?' *Ne te lave pas.* 'Ne mosakodjál meg!' *Je me lave les mains, je me les essuie.* 'Megmosom és megtörölöm a kezem.' *Il se lave les mains, il se les essuie.* 'Megmossa és megtörli a kezét.'
- 568 Felszólító mondatokban a visszaható névmás az ige **után** áll, s kötőjellel kapcsolódik az igéhez. A *te* helyett a felszólító mondatokban *toi*-t használ a francia (illetve az *en* és az *y* határozói névmások előtt e *toi* helyett *t'*-t): *Lavez-vous.* 'Mosakodjatok meg!' *Lave-toi.* 'Mosakodjál meg!' *Lave t'y.* 'Mosakodjál meg benne!'
- 569 Résztes esetű személyes névmás nem állhat együtt a visszaható névmással, helyette **à + hangsúlyos személyes névmást** használ a francia: *Il se présente à moi.* 'Bemutatkozok nekem.'
- 570 A franciául tanulók kezdetben különösen gyakran hibáznak a visszaható névmás megválasztásában, ha valamely visszaható ige főnévi igenevét használják. Mivel a szótárakban a visszaható igék mindig a harmadik

személyű *se* visszaható névmással szerepelnek (*se laver* 'mosakodni', *se raser* 'borotválkozni' stb.), ennek használata akkor is kísérti a nyelvtanulót, ha első vagy második személyű a mondat alanya. Ilyenkor azonban természetesen első, illetve második személyű visszaható névmást kell használni: *Je ne peux pas me lever.* 'Nem tudok felkelni.' *Tu as oublié de te raser.* 'Elfelejtettél megborotválkozni.'

A hangsúlyos visszaható névmás

- 571** Csak a harmadik személyű visszaható névmásnak van hangsúlyos alakja: *soi*. Ezt határozatlan alannal (*on, nul, personne, chaque ..., chacun, celui qui*), főnévi igenévvel vagy személytelen szerkezettel használják: *On a toujours quelques euros sur soi.* 'Mindig van néhány euró az embernél.' *Rester soi n'est pas toujours facile.* 'Nem mindig könnyű megőrizni egyéniségünket.' *Il faut avoir confiance en soi.* 'Az embernek biznia kell magában.'
- 572** A *même* szócskával – a hangsúlyos személyes névmáshoz hasonlóan (☞ 564) – a hangsúlyos visszaható névmás is szókapcsolatot alkothat: *On travaille pour soi-même.* 'Saját magának dolgozik az ember.'

A birtokos névmások

- 573** A francia és a magyar birtokos névmások használata teljesen megegyezik. A francia birtokos névmások alakjai:

le mien / la mienne – az enyém
les miens / les miennes – az enyéim

le/la nôtre – a miénk
les nôtres – a miéink

le tien / la tienne – a tiéd
les tiens / les tiennes – a tiéid

le/la vôtre – a tiétek, az ön(ök)é
les vôtres – a tiéitek, az ön(ök)éi

le sien / la sienne – az övé
les siens / les siennes – az övéi

le/la leur – az övék
les leurs – az övéik

Példák a birtokos névmások használatára: *Ma maison est petite.* – **La mienne est grande.** 'A házam kicsi. – Az enyém nagy.' *Notre drapeau est vert.* – **Le nôtre est bleu.** 'A zászlónk zöld. – A miénk kék.'

A semleges mutató névmások

- 574** A franciában semleges és nemben a helyettesített főnévvel egyező, tehát hím- és nőnemű mutató névmások is vannak. Semleges mutató névmások a ***ce, ceci, cela, ça***. Ezek általában nem konkrét személyekre vagy tárgyakra, hanem elvont gondolatartalmakra vonatkoznak. Bár jelentésük ('ez, az') megegyezik, használatuk eltérő:

Ce

- 575** Csak az *être* igével vagy vonatkozó névmással együtt használják. Magánhangzó előtt az *e* kiesik: ***Ce sera intéressant.*** 'Az érdekes lesz.' ***C'est vrai.*** 'Ez igaz.' ***Je voudrais vous***

montrer ce que j'ai apporté. 'Szeretném megmutatni, amit hoztam.' *Ce qui me dérange ne dérange pas tout le monde.* 'Ami engem zavar, az nem zavar mindenkit.'

Ça

576 Jellegzetesen beszélt nyelvi szó. Választékos beszédben vagy az írott nyelvben *cela* (esetleg *ceci*) áll helyette. Bármely igével együtt használható, akár alanyként, akár más mondatrészként: *Ça ne fait rien.* 'Nem tesz semmit.' *Ça ne vous dérange pas ?* 'Nem zavarja?' *Ça va être intéressant.* 'Az érdekes lesz.' *Je n'aime pas ça.* 'Ezt nem szeretem.'

577 A *ça* kérdőszó-nyomatékosító szerepével kapcsolatban ☞ 144.

Ceci, cela

578 Csak a választékos beszélt nyelvben és az írott nyelvben használatosak. A köznapi beszélt nyelvben *ça* áll helyettük. Bármely igével együtt használhatóak, akár alanyként, akár más mondatrészként. A *ceci* általában arra a szóra vagy mondatra utal, amely el fog hangzani, a *cela* pedig arra, amely éppen elhangzott: *Dites-lui ceci : je l'attends.* 'Mondja neki ezt: várom!' *Je l'attends. Dites-lui cela.* 'Várom. Mondja neki ezt!'

Az 'ezzel azt akarom mondani, hogy...' kifejezésben furcsa módon a *là* veszi át a *cela* mutató névmás szerepét: *Je veux dire par là que tout dépend de la situation.* 'Ezzel azt akarom mondani, hogy minden a helyzettől függ.' *Que veux-tu dire par là?* 'Mit akarsz ezzel mondani?'

A hím- és nőnemű mutató névmások

579 A hím- és nőnemű *celui, ceux* és a nőnemű *celle, celles* mutató névmások jelentése megegyezik a semleges mutató névmásokéval ('ez, az'), de nem elvont gondolattartalmakra, hanem konkrét tárgyakra vagy személyekre vonatkoznak. A *celui* és a *celle* egyes számú, a *ceux* és a *celles* pedig többes számú főnevek helyett állhat. A hím- és nőnemű mutató névmások három funkciót tölthetnek be:

580 Helyettesíthetik a birtokviszony első tagját, a 'birtokot': *Je connais votre fils mais je ne connais pas celui de M. Dupont.* 'Az ön fiát ismerem, de Dupont-ét nem.' *J'ai vu beaucoup de photos mais je n'ai pas vu celles de Sylvie.* 'Sok fényképet láttam, de Sylvie-ét nem.'

581 Állhatnak vonatkozó névmások (☞ 583) mellett: *Celui qui arrivera le premier recevra un cadeau.* 'Aki (Az, aki) elsőnek érkezik, ajándékot kap.' *J'ai trouvé trois lettres mais je n'ai pas trouvé celle que je cherchais.* 'Találtam három levelet, de azt, amelyiket kerestem, nem találtam meg.'

582 A fenti két esetet leszámítva csak a *-ci* és a *-là* rámutató szócskákkal együtt használhatók: *Voilà deux maisons : celle-ci est petite, celle-là est grande.* 'Itt van két ház: ez itt kicsi, az ott nagy.'

A vonatkozó névmások

583 A francia vonatkozó névmások közül akár hím-, akár nőnemű főnévre vonatkozhat a *qui, que, quoi, dont, où*, csak hímneműekre a *lequel* (többes számban *lesquels*), csak nőneműekre a *laquelle* (többes számban *lesquelles*).

584 A *dont* kivételével minden vonatkozó névmás kérdőszó is egyben: *qui ?* 'ki? kit?', *que ?* 'mit?', *quoi ?* 'mi?', *lequel/laquelle ?* 'melyik?', *où ?* 'hol?'.

585 Az egyes vonatkozó névmások jelentését és használatát az alábbiakban külön-külön tárgyaljuk, de még mielőtt erre rátérnénk, felhívjuk a figyelmet a francia és a magyar vonatkozó névmások használata között mutatkozó néhány különbségre.

586 A vonatkozó névmások mindig mellékmondatot vezetnek be, s a főmondat valamelyik mondatrészére utalnak. (E mondatrészt a franciák *antécédent*-nak [ütésedő] hívják.) Például a « *C'est le film que j'ai vu à Paris* » 'Ez az a film, amelyet Párizsban láttam' mondatban a *que* vonatkozó névmás a *j'ai vu à Paris* mellékmondatot vezet be, s a *C'est le film* főmondat állítmánykiegészítőjére (*le film*) vonatkozik. (Tehát a *le film* az *antécédent*.) A magyarban nem mindig tesszük ki a főmondatban azt a szót, amelyre a vonatkozó névmással bevezetett mellékmondat vonatkozik, a **franciában azonban kötelező** a kitétele. Például a 'Tedd, amit mondok!' mondat francia megfelelője: *Fais ce que je dis*.

Az ilyen esetekben – tehát amikor a magyarban nem tennék ki az *antécédent*-t –, a francia általában mutató névmást használ, mégpedig konkrét jelentéstartalommal a *celui/celle* (*ceux/celles*) (☞ 579), elvont jelentéstartalommal a *ce* (☞ 575) mutató névmást. Kivételt képez az *où* vonatkozó névmás, amely mellett ilyen esetben *là* áll: *Ceux qui parlent français peuvent partir*. 'Aki beszélnek franciául, elmehetnek.' *Raconte-moi ce que tu as vu*. 'Meséld el, amit láttál!' *Reste là où tu es*. 'Maradj, ahol vagy!'

587 További különbség a két nyelv között: a magyar az *antécédent* előtt rendszerint **mutató névmást és határozott névelőt**, vagy az '**olyan**' rámutató szót használja, a francia azonban nem használ semmilyen nyomatékosító szót. Például az 'Itt van **az a** fénykép, amelyet Párizsban csináltam' francia megfelelője egyszerűen: *Voilà la photo que j'ai prise à Paris*. (Nem pedig « *cette photo* ».) Vagy például az '**Olyan** fényképet mutattál, amelyet már láttam' francia megfelelője: *Tu m'as montré une photo que j'avais déjà vue*. (Nem pedig « *une telle photo* ».)

588 Végül egy helyesírási különbség: mint fenti példamondatainkból is látható, a magyar a vonatkozó névmás elé vesszőt tesz, a francia azonban nem.

S most nézzük egyenként a francia vonatkozó névmások jelentését és használatát!

Qui

589 Magyar megfelelői: aki, ami, amely, amelyik (és ezek többes száma). 'Aki' jelentésben viszonyszóval együtt is használatos: *à qui* 'akinek', *avec qui* 'akivel' stb. A *de qui* helyett azonban általában *dont*-t használ a francia (☞ 595-596): *Où sont les petits garçons qui viennent d'arriver ?* 'Hol vannak azok a kisfiúk, akik most érkeztek?' *Je voudrais connaître le jeune homme avec qui tu partiras*. 'Szeretnék megismerkedni azzal a fiatalemberrel, akivel együtt utazol.' *Voilà un manteau qui ne coûte pas cher*. 'Itt van egy kabát, amely nem kerül sokba.' *On n'achète pas ce qui est de mauvaise qualité*. 'Ami rossz minőségű, azt nem veszik meg.' *Je voudrais vous montrer quelques dessins. Voilà celui qui représente Notre-Dame de Paris*. 'Szeretnék mutatni néhány rajzot. Itt van az, amelyik a párizsi Notre-Dame-ot ábrázolja.'

Que

590 Magyar megfelelői: akit, amit, amelyet, amelyiket (és ezek többes száma): *Voilà le manteau que j'ai acheté à Paris.* 'Itt van az a kabát, amelyet Párizsban vettem.' *Montre-moi ce que tu as trouvé.* 'Mutasd meg, amit találtál!' *Je voudrais vous montrer quelques photos. Voilà celle que j'ai prise à Paris.* 'Szeretnék mutatni néhány fényképet. Itt van az, amelyiket Párizsban csináltam.'

591 Azoknak a mondatoknak az állítmánykiegészítőjét, amelyeknek igei állítmánya az *être* 'lenni', *devenir* 'válni valamivé' vagy *rester* 'maradni' ige, a vonatkozó névmás használata szempontjából tárgyként kezeli a francia, ezért ezekben a mondatokban a magyar **ami, amik** francia megfelelője **que**: *Je suis ce que j'étais.* MARGUERITE YOURCENAR: *Mémoires d'Hadrien* 'Az vagyok, ami voltam.'

Quoi

592 Csak elvont jelentéstartalmak helyettesítésére és csak viszonyszóval használják: *avec quoi* 'amivel', *sans quoi* 'ami nélkül' stb. A *de quoi* helyett azonban általában *dont*-t használnak (☞ 595-596). *Voilà, voici* vagy ige után *antécédent* nélkül is előfordul: *Voilà (ce) à quoi je n'ai pas pensé.* 'Ez az, amire nem gondoltam.' *Je m'entraîne sans quoi je ne pourrais pas tenir.* 'Edzem, e nélkül nem is bírnám.'

Lequel/laquelle (lesquels/lesquelles)

593 Magyar megfelelői: aki, amely, amelyik (és ezek többes száma). Nemben és számban egyeztetik az *antécédent*-nal. A beszélt nyelvben mindig, de többnyire az írott nyelvben is valamely viszonyszóval együtt szerepel: *Voilà la maison devant laquelle j'ai rencontré Louis. Et voilà celle à laquelle vous avez pensé.* 'Itt van az a ház, amelyik előtt Louis-val találkoztam. És itt van az, amelyikre gondolt.'

594 Az *à* és a *de* viszonyszóval a határozott névelőhöz hasonlóan a *lequel/laquelle* hímnemű és többes számú alakjai is egybeolvadnak (*de* viszonyszós alakja helyett azonban gyakran *dont*-t használ a francia ☞ 595-596):

<i>à + lequel</i>	→	auquel	<i>de + lequel</i>	→	duquel
(<i>à + laquelle</i>	→	<i>à laquelle</i>)	(<i>de + laquelle</i>	→	<i>de laquelle</i>)
<i>à + lesquels</i>	→	auxquels	<i>de + lesquels</i>	→	desquels
<i>à + lesquelles</i>	→	auxquelles	<i>de + lesquelles</i>	→	desquelles

Dont

595 A *dont* vonatkozó névmást a *de qui*, *de quoi*, *duquel*, *de laquelle*, *desquels*, *desquelles* helyett használhatjuk: *Voilà le livre dont (= duquel) j'ai parlé et celui dont (= duquel) Pierre a traduit le premier chapitre.* 'Itt van az a könyv, amelyről beszéltem, s az, amelynek Pierre lefordította az első fejezetét.' *Voilà le garçon dont (= de qui, duquel) le père travaille à l'étranger.* 'Itt van az a fiú, akinek külföldön dolgozik az apja.' *C'est la dame dont (= de qui, de laquelle) tu as retrouvé le sac.* 'Ő az a hölgy, akinek a táskáját megtaláltad.' *Notre entreprise emploie 300 personnes dont (= de qui, desquelles) 120 femmes.* 'Vállalatunk 300 főt foglalkoztat, köztük 120 nőt.' *Ce dont (= de quoi) je pourrais parler ne les intéresse pas.* 'Amiről beszélni tudnék, az nem érdekli őket.'

596 Ha a *de qui*, *de quoi* stb. a birtokost jelöli egy olyan birtokviszonyban, amelyben a birtok viszonyszós szerkezetben van, vagy ha a *de* valamely összetett viszonyzó utolsó tagja

(*au-dessous de* 'alatt', *au-dessus de* 'felett', *en face de* 'szemben' stb.), akkor nem használható helyettük *dont*: *C'est le garçon dans le sac* (a birtokot jelölő *sac* a *dans le sac* viszonyszós szerkezetben van) **de qui** (vagy: **duquel**) *l'argent a été retrouvé*. 'Ez az a fiú, akinek a táskájában megtalálták a pénzt.' *Voilà le cinéma en face duquel je suis tombé*. 'Itt van az a mozi, amelyikkel szemben elestem.'

Où

597 Magyar megfelelői: ahol, ahová; amikor. Viszonyzóval: *d'où* 'ahonnét', *par où* 'amerre', *jusqu'où* 'ameddig': *Vous la trouverez à l'école où nous travaillerons demain*. 'Abban az iskolában találjátok, ahol holnap fogunk dolgozni.' *J'étais chez elle le soir où Pierre est arrivé*. 'Nála voltam azon az estén, amikor Pierre megérkezett.' *Là où je travaille, personne ne parle espagnol*. 'Ott, ahol dolgozom, senki sem beszél spanyolul.'

598 Az 'amikor'-t csak akkor fordíthatjuk *où*-val franciára, ha vonatkozó mellékmondatot vezet be. Ez arról ismerhető fel, hogy az ilyen mellékmondatra 'melyik + *antécédent*' kérdéssel lehet kérdezni. Például a fenti 'Náluk voltam azon az estén, amikor Pierre megérkezett' mondat esetében: 'Melyik estén voltam náluk? – Azon az estén, amikor Pierre megérkezett.'

Az időhatározói vagy magyarázó mellékmondatot bevezető 'amikor'-t nem *où*-val, hanem **quand**-nal fordítjuk franciára. Például a 'Jöjjön, amikor akar!' mondatban az 'amikor akar' nem vonatkozó, hanem időhatározói mellékmondat (nem 'melyik + *antécédent*' kérdésre felel, a főmondatban nincs is *antécédent*), ezért itt a **quand**-t használjuk: *Venez quand vous voulez*. Vagy például a '8 órakor érkeztem, amikor a hivatal még zárva volt' mondatban az 'amikor' magyarázó mellékmondatot vezet be (itt sem lehet úgy kérdezni a mellékmondatra, hogy 'Melyik 8 órakor érkeztem?'), ezért itt is **quand**-nal fordítjuk: *Je suis arrivé à 8 heures quand le bureau était encore fermé*.

599 A magyar anyanyelvűek számára az 'aki, ami, amely, ahol, amikor...' sorba illik az 'ahogyan' is, bár az nem vonatkozó névmás. Francia megfelelője: *comme*: *Vivez comme vous voulez*. 'Éljen, ahogy akar!'

A határozói névmások

600 A franciában két határozói névmás is van, az **en** és az **y**. Kijelentő, kérdő és tiltó mondatokban az ige előtt (főlegédigé használata esetén a főige előtt), felszólító mondatokban az ige után állnak (ez utóbbi esetben kötőjellel kapcsolódnak az igehez): *J'en prendrai un*. *Je vais en prendre un*. 'Veszek belőle egyet.' *Pensez-y*. 'Gondoljon rá!'

601 A tárgy- és részes esetű személyes névmás, valamint a visszaható névmás megelőzi a határozói névmásokat: *Je ne vous en donnerai pas*. 'Nem adok belőle nektek.' *Donnez-nous-en*. 'Adjon belőle nekünk!' *Je m'y suis baigné*. 'Mégfürödtem benne.' *Baigne-t'y*. 'Fürödj meg benne!'

602 Ha mindkét határozói névmás ugyanazon ige mellett áll, az **y** megelőzi az **en**-t: *Il y a du vin ? Oui, il y en a*. 'Van bor? Igen, van.' *Tu as trouvé des fleurs dans le jardin ? Oui, j'y en ai trouvé*. 'Találtál virágot a kertben? Igen, találtam.' *Il n'y a pas de fleurs dans le vase. Mettez-y-en*. 'Nincsen virág a vázában. Tegyen bele!'

Vizsgáljuk meg ezek után külön-külön az **en**, illetve az **y** névmás használatát!

En

603 Az **en** névmás helyettesíthet:

1. **Anyagnévelővel, határozatlan névelővel vagy számnévvvel álló tárgyat:** *Vous avez acheté du pain ? – Oui, nous en avons acheté*. 'Vettetek kenyeret? – Igen, vettünk.' *Vous avez vu des lièvres ? – Oui, nous en avons vu*. 'Láttatok nyulakat? – Igen, láttunk.' *Vous avez vu beaucoup de lièvres ? – Oui, nous en avons vu beaucoup*. 'Sok nyulat láttatok? – Igen, sokat láttunk.' *Tu as perdu deux stylos ? – Oui, j'en ai perdu deux*. 'Két tollat

veszítettél el? – Igen, kettőt veszítettem el.’ *Tu as trouvé deux coquilles ? Non, j’en ai trouvé trois.* ’Két kagylót találtál? – Nem, hármát találtam.’

2. De viszonyzós, valódi vagy képes helyhatározót: *Il retournera de la plage à 7 heures ? – Oui, il en retournera à 7 heures.* ’7 órakor jön vissza a strandról? – Igen, onnét 7 órakor jön vissza.’ *Il parlera de la mer ? – Non, il n’en parlera pas.* ’Beszélni fog a tengerről? – Nem, nem fog beszélni róla.’

3. Birtokos jelzót: *Connaissez-vous le titre de ce livre ? – Oui, j’en connais le titre.* ’Ismeri e könyv címét? – Igen, ismerem a címét.’

604 Mint a fenti példamondatokból is látható, *en* névmás használata esetén a főnéven kívül az anyagnévelő, a határozatlan névelő és a *de* viszonyzó is elmarad, a számnév azonban nem marad el! A határozatlan névelő egyes számát (*un, une*), amely összemosódik az *un, une* számnévvvel, állító mondatokban rendszerint megismétlik, tagadó mondatokban azonban elhagyják: *Avez-vous trouvé un livre ? – Oui, j’en ai trouvé un. – Non, je n’en ai pas trouvé.* ’Talált egy könyvet? – Igen, találtam egyet. – Nem, nem találtam.’

605 Személyt jelölő főnevet csak akkor helyettesíthet *en* névmás, ha a szóban forgó főnév a mondatban a tárgy szerepét tölti be: *Vous avez vu des Français ? – Oui, j’en ai vu.* ’Látott franciákat? – Igen, láttam.’

Ha a személyt jelölő főnév nem tárgy, hanem határozó vagy birtokos jelző, akkor *de* + hangsúlyos személyes névmás, illetve birtokos névelő használható: *Elle a parlé des Français ? – Non, elle n’a pas parlé d’eux.* ’Beszél a franciákról? – Nem, nem beszélt róluk.’ *Vous êtes la mère de M. Dubois ? – Non, je suis sa femme.* ’Ön a Dubois úr édesanyja? – Nem, a felesége vagyok.’

y

606 Az *y* névmás otlétet vagy közeledést jelölő valódi vagy képes – többnyire az *à* (*dans, en, sur*) viszonyzóval kifejezett – **helyhatározókat** helyettesíthet (de idő- vagy részeshatározókat akkor sem helyettesíthet, ha azokban *à* viszonyzó van!): *Vous avez vu Pierre au café ? – Oui, je l’y ai vu.* ’Látta Pierre-t a presszóban? – Igen, láttam.’ *Qu’est-ce qu’on vend devant la gare ? – On y vend des journaux.* ’Mit árulnak az állomás előtt? – Újságot.’ *Vous êtes allé en France ? – Oui, j’y suis allé.* ’Volt már Franciaországban? – Igen, voltam.’ *Qu’est-ce que je mets sur la table ? Mettez-y des fleurs.* ’Mit tegyek az asztalra? – Virágot.’ *Vous avez pensé au dîner ? – Non, je n’y ai pas pensé.* ’Gondolt a vacsorára? – Nem, nem gondoltam rá.’

607 Olyan *à* viszonyzós képes helyhatározók helyett is állhat *y* névmás, amelyek nem otlétet vagy közeledést fejeznek ki (ilyenekkel a vonzatos igék mellett találkozhatunk ☞ 441): *Tu as renoncé au voyage ? – Oui, j’y ai renoncé.* ’Lemondtál az utazásról? – Igen, lemondtam róla.’

608 A személyt jelölő főnevekből képzett helyhatározók helyett nem *y* névmást, hanem viszonyzót és hangsúlyos személyes névmást használ a francia: *Tu as pensé à Pierre ? – Non, je n’ai pas pensé à lui.* ’Pierre-re gondoltál? – Nem, nem rá gondoltam.’

609 Az *aller* ige *futur simple* és feltételes jelen alakjai előtt az *y* névmás kiesik: *Tu iras au cinéma ? – Oui, j’irai.* ’El fogsz menni a moziba? – Igen, el.’

A határozatlan névmások

610 A határozatlan névmások közül a baloldali oszlopban lévők után egyes számot, a jobboldali oszlopban lévők után azonban többes számot használ a francia:

aucun/aucune 'egyik sem'

l'autre 'a másik'

un autre 'egy másik'

chacun/chacune 'mindegyik, mindenki'

le/la même 'ugyanaz'

n'importe qui 'bárki'

n'importe quoi 'bármí'

nul 'senki'

on 'az ember'

pas un/une 'nem egy'

plus d'un/une 'nem egy'

quelqu'un 'valaki'

quelque chose 'valami'

(Mellette a melléknév vagy múlt idejű melléknévi igenév hímnemben áll: *un petit quelque chose* 'valami csekélység', *quelque chose est arrivé* 'valami történt', *quelque chose que je n'ai pas vu* 'valami, amit nem vettem észre').

A magyar 'valami+melléknév' franciául *quelque chose de* + a melléknév hímnemű alakja: 'valami szép' – *quelque chose de beau*.)

quiconque 'bárki'

un tel / une telle 'valaki'

(néha nagybetűvel: Un Tel / Une Telle)

tout 'minden'

tout le monde 'mindenki'

l'un / l'une 'az egyik'

les autres 'a többiek'

d'autres 'mások'

certains/certaines 'egyesek'

les mêmes 'ugyanazok'

plusieurs 'több'

quelques-uns/quelques-unes
'néhányan, egyesek'

tous[tus]/toutes 'mind, mindnyájan'

les uns / les unes 'egyesek'

Egyik-másik határozatlan névmás használata problémát jelenthet a magyar anyanyelvűeknek, ezért ezekkel külön is foglalkozunk:

Chacun/chacune

611 A *chacun* (nőnemben *chacune*) jelentése 'mindegyik, mindenki'. Személyek vagy tárgyak valamely csoportjának valamennyi tagját **egyenként, külön-külön** jelöli, utána az ige egyes számban áll. (Szemben a *tous/toutes* határozatlan névmással, amelynek használata esetén az **összességén** van a hangsúly!) *Chacun parle sa langue maternelle.* 'Mindenkori az anyanyelvén beszél.' (De: *Tous parlent anglais.* 'Mindnyájan beszélnek angolul.')

A *chacun* és a *tous* jelentése közti különbséget jól mutatja az ismert mondás: *Tous pour chacun, chacun pour tous.* 'Mindenkori egyért, egy mindenkiért.'

A *chacun* gyakran kapcsolódik *de* viszonyzóval főnevekhez vagy névmásokhoz: *chacun des coureurs* 'mindegyik futó', *chacun de nous* (vagy: *chacun d'entre nous*) 'mindegyikünk', *chacune d'elles* (*chacune d'entre elles*) 'mindegyikük' stb.

A *chacun* névmásával megegyező jelentésű **chaque** 'határozatlan melléknév' használata: *Il faut mettre chaque chose à sa place.* 'Mindent a helyére kell tenni.' *Chaque enfant choisira un jouet.* 'Mindegyik gyerek választ egy játékot.' *Dans chaque ville on a eu un accueil différent.* 'Mindegyik városban másképp fogadtak bennünket.' – A beszélt nyelvben önállóan, névmásként is előfordul a *chaque*: *Ces cravates coûtent 20 euros chaque.* 'Ezek a nyakkendők 20 euróba kerülnek darabonként.' (Azonban a gondozottabb beszédben inkább *chacun*-t használnak: *Ces cravates coûtent 20 euros chacune.*)

Même

612 A *même* szócska lehet határozatlan névmás, melléknév vagy akár módosítószó is. Névmási használatban jelentése 'ugyanaz': *Ce sont toujours les mêmes qui parlent.* 'Mindig ugyanazok beszélnek.'

613 Melléknévi használatban jelentése, ha a főnév előtt áll 'ugyanaz', ha utána 'maga a...': *J'ai choisi le même roman.* 'Ugyanazt a regényt választottam.' *Cet homme est la méchanceté même.* 'Ez az ember maga a gonoszság.'

614 Módosítószóként (mindig változatlan *même* alakban) 'még ... is', illetve a *pas* szócskával tagadva 'még ... sem, még csak nem is' a jelentése: *Jacques a vendu même ses livres.* 'Jacques még a könyveit is eladta.' *Il les a même vendus.* 'El is adta őket.' *Je ne vois même pas ses livres.* 'Még a könyveit sem látom.' *Je ne les vois même pas.* 'Még csak nem is látom őket.'

Nul

615 Irodalmi nyelvi szó. Mindig változatlan alakban, s csak alanyként használatos. A 'senki' fogalmát nyomatékosabban fejezi ki, mint a *personne*: *Nul n'est prophète en son pays.* 'Senki sem próféta a saját hazájában.'

On

616 Az *on* névmás az általános alany ('az ember') kifejezésére szolgál. Utána az ige egyes szám harmadik személybe, a jelző vagy az állítmánykiegészítőként használt melléknév pedig hímnem egyes számba kerül: *Dans ce métier, on est indépendant.* 'Ebben a szakmában független az ember.' *On dit qu'elle est très malheureuse.* 'Azt mondják, nagyon boldogtalan.' *On ne voit rien.* 'Semmit sem lehet látni.'

617 A beszélt nyelvben gyakran használják az *on*-t arra is, hogy a hangsúlyos *nous* után a hangsúlytalan *nous*-t helyettesítsék vele: *Nous, on travaille.* (A *Nous, nous travaillons* helyett.) 'Mi dolgozunk.'

618 Bizalmas beszédstílusban bármelyik hangsúlytalan személyes névmás helyett előfordulhat; ilyenkor csak a beszédhelyzet, a hangsúly, vagy a szövegösszefüggés jelzi, hogy mit is jelent: *On prend l'autobus ?* 'Felülünk a buszra? Felül a buszra? Felülsz a buszra? Felültök a buszra? Stb.'

619 Ha az *on* nőt vagy több személyt jelöl, akkor a főnévi vagy melléknévi állítmánykiegészítőt, illetve az *être* segédigével képezett összetett igeidőkben szereplő múlt idejű melléknévi igeneveket is nőnembe, illetve többes számba szokták tenni (de e szabály betartása nem kötelező): *Comment ne serait-on pas heureux/heureuse de retrouver son mari ?* 'Hogy ne örülne az ember, amikor viszontlátja a férjét?' *On est resté/restés bon/bons camarade/camarades.* 'Jó barátok maradtunk.'

620 Az írott nyelvben – főleg az *et, où, que, si* szavak után – választékosabb párja, a *l'on* is előfordul: *Ces heures d'exception où l'on a soif de quelque chose d'autre...* PROUST : *À la recherche du temps perdu* 'E kivételes órák, amikor valami másra vágyik az ember...'

621 A magyarban többes szám első személy használatával kifejezett általános alanyt a francia vagy az *on* névmással, vagy **többes szám második személyel** fejezi ki: *À gauche, on aperçoit la Tour Eiffel. À gauche, vous apercevez la Tour Eiffel.* – Balra az Eiffel-tornyot látjuk.

Tel

622 Főleg *un tel* (nőnemben: *une telle*) alakban használatos 'valaki' jelentéssel: *Un tel est né à Paris.* 'Valaki Párizsban született.' – Néha nagybetűvel írják: *Mme Une Telle s'est levée.* 'X.Y. asszony felállt.'

Tout

Névmásként, melléknévként és határozószóként is használják:

623 **Névmásként:**

a) **tout** 'minden, mindent' (Mindig változatlan *tout* alakban!)

Tout est blanc. 'Minden fehér.' *Je sais tout.* 'Mindent tudok.'

Ha tárgyként szerepel a mondatban, akkor összetett igeidők használata esetén általában a segédige és a főige között áll: *J'ai tout vu.* 'Mindent láttam.' *Elle a tout oublié.* 'Mindent elfelejtett.'

b) **tous** [tus] (hímnemben), **toutes** [tut] (nőnemben) 'mind, mindnyájan'

Tous sont contents. 'Mindnyájan elégedettek.' *Les femmes travaillèrent toutes.* 'A nők mind dolgoznak.'

624 **Melléknévként:**

a) **tout le ...** (hímnemű főnevek előtt), **toute la ...** (nőnemű főnevek előtt) 'az egész ...'

Je connais tout le quartier mais je ne connais pas toute la ville. 'Az egész városrészt ismerem, de nem ismerem az egész várost.'

b) tous les ... [tule] (hímnemű főnevek előtt), **toutes les ...** (nőnemű főnevek előtt) 'minden ..., az összes ...'

Nous avons vu tous les monuments mais nous n'avons pas visité toutes les expositions. 'Láttunk minden műemléket, de minden kiállítást nem néztünk meg.'

625 A *tout/toute* + egyes számú főnév (névelő nélkül), illetve a *tous, toutes* + többes számú főnév (ugyancsak névelő nélkül) jelentése megegyezik a *tous les / toutes les* + főnév jelentésével. Főleg a választékos, irodalmi vagy hivatalos nyelvben fordul elő: *Toute commune de 5 000 habitants a son médecin. Toutes communes de 5 000 habitants ont leurs médecins.* 'Minden 5 000 lakosú városban van orvos.'

626 A 'mind a kettő, mind a három' stb. francia megfelelője: *tous/toutes les deux, tous/toutes les trois* vagy egyszerűen *les deux, les trois*. Főnév előtt általában a *tous/toutes* nélküli megoldást alkalmazzák: *Je prends les deux. Je prends tous les deux.* 'Mind a kettőt kérem (= megveszem).' – *Je prends les deux chemises.* 'Mind a két inget kérem.'

627 Ha időegységet vagy távolságot jelölő főnév áll a *tous les deux / toutes les deux* után, akkor jelentése módosul: *tous les 2 ans* 'kétévenként', *toutes les dix minutes* 'tízpercenként', *tous les cent mètres* 'százméterenként' stb.

628 **Határozószóként:**
tout 'egészen'

Elles sont tout affolées. 'Egészen meg vannak rémülve.'

Mássalhangzóval kezdődő nőnemű szavak előtt *toute(s)* áll: *une feuille toute jaune* 'egészen sárga levél', *des feuilles toutes jaunes* 'egészen sárga levelek'.

L'un et l'autre, l'un ou l'autre, ni l'un ni l'autre

629 Ha e szókapcsolatok alkotják a mondat alanyát, akkor tetszés szerint használhatunk egyes vagy többes számú állítmányt: *L'un et l'autre viendra/viendront.* 'Mindegyik eljön.' *L'un ou l'autre restera/resteront là.* 'Egyik vagy másik itt marad.' *Ni l'un ni l'autre ne retournera/retourneront à Paris.* 'Egyik sem megy vissza Párizsba.'

A számnevek

A tőszámnevek

630 A francia tőszámnevek és a velük kapcsolatos tudnivalók:

Számmal	Betűvel	Kiejtés és egyéb tudnivalók
0	<i>zéro</i>	[zero]
1	<i>un, une</i> Nőnemű főnevek előtt vagy helyett a nőnemű alakot (<i>une</i>) kell használni. Pl.: <i>une quarante-cinq</i> 'egy (perc) negyvenöt (másodperc)', <i>onze heures une</i> 'tizennyolc óra egy (perc)'	[œ, yn]
2	<i>deux</i>	[dø]
3	<i>trois</i>	[trwa]
4	<i>quatre</i>	[katr] Mássalhangzóval kezdődő szavak előtt a gondozott beszédben [katrø], a kötetlen beszédben [kat].

5	<i>cinq</i>	[sɛ̃k] A kötetlen beszédben mindig [sɛ̃k], de a gondozott beszédben a mássalhangzóval kezdődő szavak előtt [sɛ̃].
6	<i>six</i>	[sis] Önálló használatban [sis], magánhangzóval kezdődő szavak előtt [siz], mássalhangzóval kezdődő szavak előtt [si].
7	<i>sept</i>	[sɛt]
8	<i>huit</i>	['ɥit] Mássalhangzóval kezdődő szavak előtt ['ɥi]. Mivel <i>h aspiré</i> -val kezdődik, sem <i>liaison</i> (kivéve a <i>dix-</i> <i>huit</i> számnévben), sem <i>élision</i> nem lehet előtte, az előtte álló szó szóvégi néma <i>e</i> -je pedig a „három mássalhangzó szabálya” (☞ 744) szerint [ə]-nek hangozhat: <i>chapitre VIII</i> [ʃapitrøɥit] 'VIII. fejezet'. (A tőszámnevek ilyen sorszámnévi használatával kapcsolatban ☞ 650.)
9	<i>neuf</i>	[nœf] Az <i>ans</i> , <i>heures</i> , <i>hommes</i> , <i>autres</i> szavak előtt [nœv].
10	<i>dix</i>	[dis] Önálló használatban [dis], magánhangzóval kezdődő szavak előtt [diz], mássalhangzóval kezdődő szavak előtt [di].
11	<i>onze</i>	['ɔ̃z] A beszédben úgy viselkedik, mintha mássalhangzóval kezdődne: általában sem <i>liaison</i> , sem <i>élision</i> nincs előtte, az előtte álló szó szóvégi néma <i>e</i> -je pedig a „három mássalhangzó szabálya” (☞ 744) szerint [ə]-nek hangozhat: <i>chapitre XI</i> [ʃapitrø̃z] 'XI. fejezet'. (A tőszámnevek ilyen sorszámnévi használatával kapcsolatban ☞ 650.) A fenti szabálynak ellentmond a <i>bouillon</i> <i>d'onze heures</i> 'mérgezett ital' kifejezés és a <i>belle-d'onze-heures/dame-d'onze-heures</i> 'ernyős sárma' növénynev. (Egyes nyelvészek – például Maurice

		Grevisse – szerint minden más esetben is megengedett az <i>onze</i> előtti élision.)
12	<i>douze</i>	[duz]
13	<i>treize</i>	[tʁɛz]
14	<i>quatorze</i>	[katɔʁz]
15	<i>quinze</i>	[kɛ̃z]
16	<i>seize</i>	[sɛz]
17	<i>dix-sept</i>	[di(s)set]
18	<i>dix-huit</i>	[dizɥit] Mássalhangzóval kezdődő szavak előtt [dizɥi].
19	<i>dix-neuf</i>	[diznœf] Az <i>ans</i> , <i>heures</i> , <i>hommes</i> , <i>autres</i> szavak előtt [diznœv].
20	<i>vingt</i>	[vɛ̃] A 21-29 számsorban és <i>liaison</i> ban [vɛ̃t]. (A 80-tól 99-ig terjedő számokban a <i>vingt</i> szóvégi <i>t</i> -je nem hangzik!)
21	<i>vingt et un</i> , <i>vingt et une</i>	[vɛ̃teœ̃], [vɛ̃teyn]
22	<i>vingt-deux</i>	[vɛ̃tdø]
23	<i>vingt-trois</i>	[vɛ̃tʁwa]
30	<i>trente</i>	[tʁɑ̃t]
40	<i>quarante</i>	[karɑ̃t]
50	<i>cinquante</i>	[sɛ̃kɑ̃t]
60	<i>soixante</i>	[swasɑ̃t]
70	<i>soixante-dix</i> Kelet-Franciaország egyes részein, Belgiumban, Svájcban, Kanada Nouvelle-Écosse (Nova Scotia) és Nouveau-Brunswick (New Brunswick) tartományaiban, valamint egyes afrikai frankofón országokban: <i>septante</i>	[swasɑ̃tdis] Magánhangzóval kezdődő szavak előtt [swasɑ̃tdiz], mássalhangzóval kezdődő szavak előtt [swasɑ̃tdi]. [septɑ̃t]
71	<i>soixante et onze</i> Kelet-Franciaország egyes részein, Belgiumban, Svájcban, Kanada Nouvelle-Écosse (Nova Scotia) és Nouveau-Brunswick (New Brunswick) tartományaiban, valamint egyes afrikai frankofón országokban: <i>septante et un</i> , <i>septante et une</i>	[swasɑ̃teɔ̃z] [septɑ̃teœ̃], [septɑ̃teyn]

72	<i>soixante-douze</i> Kelet-Franciaország egyes részein, Belgiumban, Svájcban, Kanada Nouvelle-Écosse (Nova Scotia) és Nouveau-Brunswick (New Brunswick) tartományaiban, valamint egyes afrikai frankofón országokban: <i>septante-deux</i>	[swasãtduz] [septãtdø]
73	<i>soixante-treize</i> Kelet-Franciaország egyes részein, Belgiumban, Svájcban, Kanada Nouvelle-Écosse (Nova Scotia) és Nouveau-Brunswick (New Brunswick) tartományaiban, valamint egyes afrikai frankofón országokban: <i>septante-trois</i>	[swasãttrez] [septãttrwa]
80	<i>quatre-vingts</i> (Ott is, ahol a 70-et <i>septante</i>-nak mondják, de Svájcban, a Lausanne körül elterülő Vaud kantonban általános az <i>huitante</i> használata, s ritkábban Svájcban, Belgiumban, Kanada Nouvelle-Écosse (Nova Scotia) és Nouveau-Brunswick (New Brunswick) tartományaiban s egyes afrikai frankofón országokban előfordul az <i>octante</i> is.) ♠ Sorszámnévi használatban elmarad az <i>s</i> a <i>quatre-vingts</i> végéről: <i>page quatre-vingt</i> 'nyolcvanadik oldal', <i>les années quatre-vingt</i> 'a nyolcvanas évek'.	[katrøvẽ] ['ʔitãt] [ɔktãt]
81	<i>quatre-vingt-un, quatre-vingt-une</i> (Általában ott is, ahol a 71-et <i>septante et un</i>-nek mondják, de Svájc egyes részein, különösen az észak-nyugaton, Lausanne körül elterülő Vaud kantonban általános az <i>huitante et un, huitante et une</i> használata, s ritkábban – ugyancsak Svájcban, de Belgiumban, Kanada Nouvelle-Écosse (Nova Scotia) és Nouveau-Brunswick (New Brunswick) tartományaiban, valamint egyes afrikai frankofón országokban – előfordul az <i>octante et un, octante et une</i> is.)	[katrøvẽœ], [katrøvẽyn] ['ʔitãteœ], ['ʔitãteyn] [ɔktãteœ], [ɔktãteyn]

82	<i>quatre-vingt-deux</i> (Általában ott is, ahol a 72-t <i>septante-deux</i> -nek mondják, de Svájc egyes részein, különösen az észak-nyugaton, Lausanne körül elterülő Vaud kantonban általános az <i>huitante-deux</i> használata, s ritkábban – ugyancsak Svájcban, de Belgiumban, Kanada Nouvelle-Écosse (Nova Scotia) és Nouveau-Brunswick (New Brunswick) tartományaiban, valamint egyes afrikai frankofón országokban – előfordul az <i>octante-deux</i> is.)	[katrəvɛ̃dø] [ˈʁitãtdø] [ɔktãtdø]
83	<i>quatre-vingt-trois</i> (Regionális használat: mint a 82 esetében!)	[katrəvɛ̃trwa]
84	<i>quatre-vingt-quatre</i> (Regionális használat: mint a 82 esetében!)	[katrəvɛ̃katr] Mássalhangzóval kezdődő szavak előtt a gondozott beszédben [katrəvɛ̃katrə], a kötetlen beszédben [katrəvɛ̃kat].
85	<i>quatre-vingt-cinq</i> (Regionális használat: mint a 82 esetében!)	[katrəvɛ̃sɛ̃k] A kötetlen beszédben mindig [katrəvɛ̃sɛ̃k], de a gondozott beszédben a mássalhangzóval kezdődő szavak előtt [katrəvɛ̃sɛ̃].
86	<i>quatre-vingt-six</i> (Regionális használat: mint a 82 esetében!)	[katrəvɛ̃sis] Önálló használatban [katrəvɛ̃sis], magánhangzóval kezdődő szavak előtt [katrəvɛ̃siz], mássalhangzóval kezdődő szavak előtt [katrəvɛ̃si].
87	<i>quatre-vingt-sept</i> (Regionális használat: mint a 82 esetében!)	[katrəvɛ̃set]
88	<i>quatre-vingt-huit</i> (Regionális használat: mint a 82 esetében!)	[katrəvɛ̃ʁit] Mássalhangzóval kezdődő szavak előtt [katrəvɛ̃ʁi].
89	<i>quatre-vingt-neuf</i> (Regionális használat: mint a 82 esetében!)	[katrəvɛ̃nœf] Az <i>ans, heures, hommes, autres</i> szavak előtt [katrəvɛ̃nœv].

90	<i>quatre-vingt-dix</i> Kelet-Franciaország egyes részein, Belgiumban, Svájcban, Kanada Nouvelle-Écosse (Nova Scotia) és Nouveau-Brunswick (New Brunswick) tartományaiban, valamint egyes afrikai frankofón országokban: <i>nonante.</i>	[katrəvɛ̃dis] Önálló használatban [katrəvɛ̃dis], magánhangzóval kezdődő szavak előtt [katrəvɛ̃diz], mássalhangzóval kezdődő szavak előtt [katrəvɛ̃di]. [nɔ̃nɑ̃t]
91	<i>quatre-vingt-onze</i> Kelet-Franciaország egyes részein, Belgiumban, Svájcban, Kanada Nouvelle-Écosse (Nova Scotia) és Nouveau-Brunswick (New Brunswick) tartományaiban, valamint egyes afrikai frankofón országokban: <i>nonante et un, nonante et une.</i>	[katrəvɛ̃ɔ̃z] [nɔ̃nɑ̃teœ], [nɔ̃nɑ̃teyn]
92	<i>quatre-vingt-douze</i> Kelet-Franciaország egyes részein, Belgiumban, Svájcban, Kanada Nouvelle-Écosse (Nova Scotia) és Nouveau-Brunswick (New Brunswick) tartományaiban, valamint egyes afrikai frankofón országokban: <i>nonante-deux.</i>	[katrəvɛ̃duz] [nɔ̃nɑ̃tdø]
93	<i>quatre-vingt-treize</i> Regionális használat: mint a 92 esetében.	[katrəvɛ̃tʁɛz]
100	<i>cent</i>	[sɑ̃] Magánhangzóval kezdődő főnevek előtt liaison: <i>cent ans</i> [sɑ̃tɑ̃], minden más esetben [sɑ̃]: <i>cent autres</i> [sɑ̃otʁ] 'száz másik', <i>rouler à cent à l'heure</i> [ʁuleasɑ̃alœʁ] 'százzal menni'.
101	<i>cent un, cent une</i>	[sɑ̃œ], [sɑ̃yn]
102	<i>cent deux</i>	[sɑ̃dø]
103	<i>cent trois</i>	[sɑ̃tʁwa]

199	<i>cent quatre-vingt-dix-neuf</i> Kelet-Franciaország egyes részein, Belgiumban, Svájcban, Kanada Nouvelle-Écosse (Nova Scotia) és Nouveau-Brunswick (New Brunswick) tartományaiban, valamint egyes afrikai frankofón országokban: <i>cent nonante-neuf.</i>	[sãkatrøvɛdiznœf] Az <i>ans, heures, hommes, autres</i> szavak előtt [sãkatrøvɛdiznœv]. [sãnɔnãtnœf] Az <i>ans, heures, hommes, autres</i> szavak előtt [sãnɔnãtnœv].
200	<i>deux cents</i>	[døså]
201	<i>deux cent un, deux cent une</i>	[døsåœ], [døsåyn]
202	<i>deux cent deux</i>	[døsådø]
1 000	<i>mille</i>	[mil]
1 001	<i>mille un, mille une</i> Az ezeregy éjszaka meséinek francia címében kivételesen: « <i>les Mille et Une Nuits</i> »	[milœ], [milyn]
2 000	<i>deux mille</i>	[dømil]
3 000	<i>trois mille</i>	[trwamil]
1 000 000	<i>un million</i>	[œmiljõ]
2 000 000	<i>deux millions</i>	[dømiljõ]
1 000 000 000	<i>un milliard</i>	[œmiljar]
2 000 000 000	<i>deux milliards</i>	[dømiljar]

A tőszámnevek használatával kapcsolatos tudnivalók:

- 631** Tizenhétől százig a több tagból álló számokat kötőjellel írjuk, de huszonegytől hetvenegyig az 'egy'-re végződőket külön (ezekben az 'egy' az *et* 'és' kötőszóval kapcsolódik a tízesekhez). A száznál nagyobb számok százon aluli részére is érvényes e szabály, százon felüli részüket azonban külön írjuk: 2 377 – *deux mille trois cent soixante-dix-sept*.
- 632** A 2000 előtti dátumokban a *mille*-t *mil*-nek is írták. 1999: *mil neuf cent quatre-vingt-dix-neuf* vagy *mille neuf cent quatre-vingt-dix-neuf* vagy *dix-neuf cent quatre-vingt-dix-neuf*.
- 633** Az 1 000 és 2 000 közti százásokat úgy is mondják, hogy *mille cent, mille deux cents, mille trois cents* stb., meg úgy is, hogy *onze cents, douze cents, treize cents*.
- 634** A kettővel és a kettőnél nagyobb számokkal alkotott szó szerkezetekben **többes számot** kell használni, tehát mind a tőszámnév előtt álló névelőt, mind az utána következő névszókat és igéket többes számba kell tenni: *Les deux enfants sont allés au cinéma.* 'A két gyerek elment moziba.' *Je connais trois villes françaises.* 'Három francia várost ismerek.' *Cinquante personnes ont disparu.* 'Ötven személy eltűnt.' (A többes szám azonban csak a kettőnél kezdődik, az 1 és 2 közti törtszámok után egyes szám áll: *La température est de 1,9 degré.* 'A hőmérséklet 1,9 fok.' *Une heure trois quarts est sonnée.* 'Háromnegyed kettőt ütött az óra.')

- 635 A többes szám használatával kapcsolatos fenti szabály arra az esetre vonatkozik, ha a tőszámok „számjelzőként” valaminek a számát jelölik (a fenti példamondatokban a gyerekek, a városok, a személyek számát). Előfordul azonban az is, hogy önállóan, „főnévként” használunk valamely tőszámnévet. Az ilyen tőszámnév elé hímnemű, **egy** számú névelőt teszünk (akkor is, ha a kettőről, vagy valamely kettőnél nagyobb számról van szó): *Les numéros tirés au sort aujourd’hui sont le 2, le 7, le 8, le 30 et le 45.* ’A ma kihúzott számok a 2, a 7, a 8, a 30 és a 45.’
- 636 Előfordul az is, hogy a főnévként használt tőszámnéveknek számjelzőjük van: több 7-esről vagy 8-asról beszélünk. Ebben az esetben természetesen többes számot vonzanak, de maguk a tőszámnévek – kivéve a *zéro*, a *vingt* (a kerek nyolcvanban), a *cent* (a kerek százasokban), valamint a franciában nem tőszámnévek, hanem főnévnek tekintett *million* és *milliard* – nem veszik fel a többes szám jelét: *Trois zéros après deux quatre font quarante-quatre mille.* ’Három nulla két négyes után, az annyi mint negyvennégyezer.’
- 637 A *vingt* és a *cent* csak a kerek nyolcvanban, illetve a kerek százasokban kap *s*-et, vagyis csak akkor, ha utánuk más szám már nem következik: *quatre-vingts* (de: *quatre-vingt-un*), *trois cents* (de: *trois cent cinquante*). (Akkor is *s*-szel kell írni a *quatre-vingt*-t, illetve a *cent*-t, ha a *million* vagy a *milliard* következik utánuk, tehát például ha 80 milliőről vagy 80 milliárdról, illetve valahány száz milliőről vagy milliárdról van szó, mivel a *million* és a *milliard* a franciában nem számnévek, hanem főnévnek minősül: *deux cents milliards trois cent quatre-vingts millions deux cent cinquante-six mille huit cent quatre-vingt-sept* ’200 380 256 887’.)
- 638 A számnévből főnévvé vált sportkifejezéseket általában egyes számban, a politikai kifejezéseket azonban többes számban, illetve többes számmal használják: *Le onze tricolore affronte ce soir son premier adversaire.* ’A francia válogatott ma este találkozik első ellenfelével.’ *Jazy ne courra pas le 400 mètres demain.* ’Jazy holnap nem vesz részt a 400 méteres síkfutásban.’ – *Les 15 ont ratifié l’adhésion de la Hongrie à l’Union européenne.* ’A tizenötök ratifikálták Magyarország csatlakozását az Európai Unióhoz.’
- 639 A számokhoz általában közvetlen, viszonyzó nélkül, a *million*-hoz és a *milliard*-hoz azonban *de* viszonyzóval kapcsolódnak a főnevek: *deux hommes* ’két férfi’, *trois femmes* ’három nő’, *mille fleurs* ’ezer virág’, *un million d’oiseaux* ’egymillió madár’, *deux milliards de Chinois* ’kétmilliárd kínai’.
- 640 Ha állítmánykiegészítőként tőszámnév vagy tőszámnévvel kezdődő szószerkezet áll az *être* ige után, akkor *de* viszonyzót kell használni: *Le nombre des victimes est de trente-sept.* ’Az áldozatok száma harminchét.’ *La température est de 20 degrés.* ’A hőmérséklet 20 fok.’ – Kivételt képez a ’valahányan lenni’: *Nous sommes deux.* ’Ketten vagyunk.’ *Ils sont mille.* ’Ezren vannak.’
- 641 A tőszámnévre a *combien* (de...) kérdőszóval kérdezhetünk. E kérdőszó általában nem a kérdés elején áll, hanem ott, ahol a válaszban a számnév. A főnevek – az anyagnevek és az elvont fogalmat jelölő főnevek kivételével – mindig többes számban kapcsolódnak hozzá: *Vous avez combien de livres ? Vous avez quinze livres ?* ’Hány könyvetek van? Tizenöt könyvetek van?’ *Tu as bu combien de vin ? Tu as bu beaucoup de vin ?* ’Mennyi bort ittál? Sok bort ittál?’

A sorszámnevek

- 642 A sorszámneveket a tőszámnévekből képzzi a francia **-ième** képzővel: *trois*→*troisième* ’harmadik’, *sept*→*septième* ’hetedik’, *cent*→*centième* ’századik’ stb.
- 643 Az *e*-re vagy a többes szám *s* jelére végződő tőszámnévek szóvégi *e*-je, illetve *-s*e sorszámnévképzéskor kiesik: *quatre*→*quatrième*, *trente*→*trentième*, *quatre-vingts*→*quatre-vingtième*, *six cents* → *six centième*.

- 644 Rendhagyóan képzett sorszámnevek:
un→**premier** [prəmje], *une*→**première** [prəmjeR]
 (de: *vingt et unième* [vĕteynjem], *trente et unième* [trāteynjem], *cent unième* [sāynjem] stb.)
cinq→**cinquième** [sĕkjem]
neuf→**neuvième** [nœvjem]
mille un, mille une → **mille et unième** [mileynjem]
- 645 A *deux* szabályosan képzett *deuxième* párján kívül használatos a *second* [s(ə)gõ], illetve nőnemben a *seconde* [s(ə)gõd] sorszámnev is, de kizárólag a 'második' esetében – a 'huszonkettedik', 'harminckettedik' stb. összetett sorszámnevek esetében nem: *le deuxième jour de la semaine* vagy: *le second jour de la semaine* 'a hét második napja', *le vingt-deuxième jour du mois* 'a hónap 22. napja'.
- 646 Különösen gyakran használják a *second(e)* alakot, ha olyasmiről van szó, amiből csak kettő van: *le Second Empire* [læs(ə)gõtāpir] 'a második császárság', *la seconde moitié du 20e siècle* 'a XX. század második fele, *la seconde guerre mondiale* 'a második világháború'.
- 647 A *trois* szabályos *troisième* párja helyett egyes kifejezésekben a *tiers* [tjeR], nőnemben *tierce* [tjeRS] sorszámnevet használják: *une tierce personne* 'harmadik (kívülálló) személy', *assurance tierce* 'casco biztosítás', *le tiers état* [tjeRzeta] 'a harmadik rend', *le tiers monde* (vagy: *tiers-monde*) 'a harmadik világ'.
- 648 Az 'utolsó' francia megfelelője: *dernier, dernière*: *le dernier métro* 'az utolsó metrószerelvény', *la dernière lettre* 'az utolsó levél'.
- 649 Mint láttuk, a sorszámneveknek – a felsorolt néhány kivételtől (*premier/première, second/seconde, tiers/tierce, dernier/dernière*) eltekintve – nincs külön hím- és nőnemű alakjuk, tehát azonos alakban állnak hím- és nőnemű főnevek előtt: *le deuxième jour et la deuxième nuit* 'a második nap és a második éjszaka'. A többes szám jelét azonban felveszik: *Nous sommes les deuxièmes*. 'Másodikak vagyunk.'
- 650 A sorszámnev helyett a francia néha a főnév **után** tett tőszámnevet használ: *niveau 3 (trois) = troisième niveau* 'harmadik szint', *page 52 (cinquante-deux) = cinquante-deuxième page* '52. oldal'.
 Az 'első' esetében általában a nőnemű főnevek mellett is a hímnemű *un* alak szerepel (egyres nyelvtankönyvek szerint csak így helyes), de az élő beszédben gyakran tanúi lehetünk az egyeztetésnek, s például a *Petit Robert* c. nagy tekintélyű francia értelmező szótár azt nem is tekinti hibának: *page 1* [paʒœ] vagy [paʒyn], *page 21* [paʒvĕteœ] vagy [paʒvĕteyn].
 A sorszámnévként használt tőszámnevek nem veszik fel a többes szám *s* jelét: *les années quatre-vingt* 'a nyolcvanas évek', *page deux cent* 'kétszázadik oldal'. (E szabályt sem tartják be következetesen, könyvekben, folyóiratokban egyaránt találunk példát a *quatre-vingts*, illetve a *deux-cents* írásmódra is.)
- 651 Mindig tőszámnevet használ a francia a sorszámnev helyett a hónapok napjainak (január **ötödike**, március **nyolcadika**), valamint a valahányadik uralkodó nevének (pl. II. Fülöp) jelölésére: *le 5 (cinq) janvier, le huit (huit) mars, Philippe II (deux)*. – Kivételt képez az 'első' sorszámnev: ezt a francia is sorszámnévvel mondja: *le 1er (premier) mai, Philippe Ier (premier), Catherine Ière (première)*.
- 652 A francia a sorszámnev után nem pontot tesz, hanem egy kis (feljebb írt) *e*-t (ritkábban *ème*-t): *le 5e (5ème) étage* 'az 5. emelet'. – Kivétel: *premier: 1er, première: 1ère* vagy *1re*.

- 653 A tőszámmal kifejezett sorszámnév után sem pontot, sem *e*-t nem teszünk: *Louis XIV* 'XIV. Lajos', *leçon 3* '3. lecke', *15 mars* 'március 15.'
- 654 A franciában nincs olyan kérdőszó, amellyel kifejezetten a sorszámnévre lehetne kérdezni (a magyar 'hányadik'-nak nincs francia megfelelője); általában a *quel/quelle* 'melyik, milyen' kérdőszót használják e célra is: *quel appartement ?* 'melyik lakás? hányadik lakás?', *quelle porte ?* 'melyik ajtó? hányadik ajtó?' (☞ 142)

A törtszámok

- 655 A franciában a törtszámok megegyeznek a sorszámnevekkel: *deux cinquièmes* 'két ötöd (2/5)', *cinq douzièmes* 'öt tizenketted (5/12)'
- 656 A fél, a harmad és a negyed francia megfelelője rendhagyó: *un demi, une demie* [d(ə)mi] 'fél, egy ketted', *deux demis, deux demies* 'két fél, két ketted', *un tiers* [tjɛR] 'egy harmad', *deux tiers* 'két harmad', *un quart* [kaR] 'egy negyed', *deux quarts* 'két negyed'
- 657 Előfordul, hogy főnévként használják a törtszámokat. Ilyenkor hímneműnek tekintik őket: *le quart, le dixième, le centième*. Például: *le dixième de la somme* 'az összeg egy tizede'. – Kivételt képez a 'fél', ezt ugyanis főnévi használatban nem a *demi*-vel, hanem a nőnemű *moitié*-val [mwatje] szokták jelölni: *la moitié de la somme* 'az összeg fele'.
- 658 A főnév mellett álló *demi*-t nemben egyeztetik a főnévvel, ha a főnév után áll, de nem egyeztetik vele, ha megelőzi azt. Utóbbi esetben mindig hímnem egyes számban marad, s írásban **kötőjellel kapcsolódik a főnévhez**: *deux portions et demie* 'két és fél adag', *deux demi-portions* 'két fél adag' A többi törtszám a többes szám jelét minden helyzetben felveszi, a nőnemét azonban soha: *cinq portions et trois quarts* 'öt egész háromnegyed adag', *trois quarts de portion* 'háromnegyed adag'.
- 659 Főnév törtszámhoz a következőképpen kapcsolódhat:
- Ha egészset is tartalmaz a szám, akkor a főnév az egész és a törtrész közé kerül: *deux ans et demi* 'két és fél év', *quatre secondes et deux dixièmes* 'négy egész kéttized másodperc'.
 - Ha egészset nem tartalmaz a szám, akkor
 - a *demi*-hez közvetlen (viszonyzó nélkül) kapcsolódik a főnév (írásban kötőjellel): *une demi-pomme* 'fél alma' (egyes kifejezésekben a főnév előtt a *demi*- helyett *semi*- [səmi], másokban pedig egyszerűen *mi*- [mi] áll: *un semi-conducteur* 'félvezető', *une semi-voyelle* 'félmagánhangzó', *à mi-chemin* 'félúton', *une mi-temps* 'félidő', *un mi-temps* 'félállás'),
 - a többi törtszámhoz **de** viszonyzóval kapcsolódik a főnév: *trois quarts d'heure* 'háromnegyed óra', *deux dixièmes de seconde* 'kéttized másodperc'.
 - Néhány magyar törtszám-főnév szókapcsolatot a francia nem törtszámmal, hanem másként fejez ki: 'fél hónap' *une quinzaine*, 'negyedév' *un trimestre*, 'félév' *un semestre*, 'félkar, félláb, félszem ...' *un bras, une jambe, un oeil ...*, 'félemelet' *un entresol, une mezzanine*, 'féldombormű' *un bas-relief*, 'félteke' *un hémisphère*, 'félkör' *un hémicycle*, 'félárbc' *une berne* stb.
- 660 Példák a törtszámok olvasatára:
- 0,15 *zéro virgule quinze* vagy: *quinze centièmes*
 2,36 *deux virgule trente-six* vagy: *deux et trente-six centièmes*
 27, 51 *vingt-sept virgule cinquante et un* vagy: *vingt-sept et cinquante et un centièmes*
 7/12 *sept sur douze* vagy: *sept douzièmes*
 30 7/12 *trente et sept douzièmes*
 203/517 *deux cent trois sur cinq cent dix-sept* vagy: *deux cent trois cinq cent dix-septièmes*

A határozatlan számnevek

- 661 Az *huit, dix, douze, quinze, vingt, trente, quarante, cinquante, soixante* és *cent* tőszámnevekből **-aine** képzővel, a *mille* tőszámnévből pedig **-ier** képzővel az alábbi határozatlan számnevek képezhetők (mint látni fogjuk, egyik-másik esetben a tőszámnév szóvégeinek kisebb módosulásával), amelyek 'mintegy nyolcat' (tízet, tizenkettőt stb.) jelentenek: **une huitaine, une dizaine, une douzaine, une quinzaine, une vingtaine, une trentaine, une quarantaine, une cinquantaine, une soixantaine, une centaine, un millier**. E határozatlan számnevekhez a főnevek **de** viszonyzóval kapcsolódnak: *une dizaine de maisons* 'mintegy tíz ház', *un millier de voitures* 'körülbelül ezer kocsi'.
- 662 Némelyik **-aine**-képzős határozatlan számnév speciális jelentést is hordoz: *une huitaine* 'nyolc nap, egy hét', *une douzaine* 'egy tucat', *une demi-douzaine* 'fél tucat, hat', *une quinzaine* 'tizenöt nap, két hét, fél hónap', *une quarantaine* 'elkülönítés, karantén' (mivel régen általában negyven napra különítették el a ragályos betegséggel sújtott országokból érkezőket).
- 663 Az **-aine-** és **-ier-**képzős határozatlan számnevek – különösen a *dizaine, douzaine, centaine* és *millier* – gyakran előfordulnak többes számban is: *des dizaines de maisons* 'húsz-harminc ház', *des douzaines de lettres* 'levelek tucatjai, több tucat levél', *des centaines d'appareils* 'készülékek százai, több száz készülék', *des milliers de voitures* 'kocsik ezrei, több ezer kocsi'.
- 664 Határozatlan számnevek a következő szavak is: *assez* 'elég, elég sok', *beaucoup* 'sok', *bien* 'sok', *davantage* 'több', *moins* 'kevés', *pas mal* 'elég sok' (bizalmas stílus), *peu* 'kevés', *plus* 'több', *tant* 'annyi, annyi sok', *tellement* 'annyi, annyi sok', *trop* 'túl sok'. A *bien* kivételével ezekhez is **de** viszonyzóval kapcsolódnak a főnevek: **az anyagnevek és elvont főnevek egyes számban, a többi főnév pedig többesben** (a *bien*-hez *des*-vel, illetve az anyagnevek és az elvont főnevek anyagnévelővel): *peu d'argent* 'kevés pénz', *trop de travail* 'túl sok munka', *beaucoup de moustiques* 'sok szúnyog', *bien des étrangers* 'sok külföldi', *bien du souci* 'sok gond'.
- 665 A határozatlan számnevek – a *bien* kivételével – főnévtől függetlenül, önállóan is használhatók (a *bien* – határozatlan számnévként – csak főnévvel együtt): *Je travaille beaucoup*. 'Sokat dolgozom.' *Elle mange trop*. 'Túl sokat eszik.'
- 666 A magyarban a 'sok' határozatlan számnevet gyakran 'túl sok', a 'kevés' határozatlan számnevet pedig 'túl kevés' jelentésben használjuk. A franciában a *beaucoup, bien* és *peu* határozatlan számneveknek **nincs ilyen jelentéstartalma**, 'túl sok' értelemben csak a *trop*, 'túl kevés' értelemben pedig a *trop peu* használható: 'Sok sót tettem a levesbe.' *J'ai mis trop de sel dans la soupe*. '20 euró, az kevés.' *20 euros c'est trop peu*. 'Ami sok, az sok.' *Trop c'est trop*. 'Aki sokat markol, keveset fog.' *Qui trop embrasse mal étreint*.
- 667 Azt, hogy 'az ötvenes évek', 'a hatvanas évek' stb. így mondjuk franciául: *les années cinquante, les années soixante*; 'az ötvenes években': *dans les années cinquante*.
- 668 Azt, hogy 'nyolc-tíz könyv', 'tíz-tizenöt ember' stb. a franciában úgy mondjuk, hogy a számok közé **à** viszonyzót vagy **ou** kötőszót teszünk. **Az à viszonyzót azonban csak akkor használhatjuk, ha a szóban forgó két szám közötti értékek is elképzelhetők**; az alábbi két példa közül tehát csak az első esetben (hiszen 'négy és fél ember' nem képzelhető el): *huit à dix personnes, huit ou dix personnes* 'nyolc-tíz ember', *quatre ou cinq personnes* 'négy-öt ember'.

A határozószók

- 669 A határozószók egy része önálló, nem más szófajból képzett szó: *ici* 'itt', *là*: 'ott', *loin* 'messze', *ailleurs* 'máshol', *hier* 'tegnap', *demain* 'holnap', *tard* 'későn', *bien* 'jól', *mal* 'rosszul', *volontiers* 'szívesen', *ensemble* 'együtt' stb.
- 670 A legtöbb határozószót – főleg a módhatározószókat – azonban melléknévből képezzük. A képzés módja: a melléknév nőnemű alakjához a **-ment** képzőt illesztjük: *parfait*, *parfaite* 'tökéletes' → *parfaitement* 'tökéletesen'.
- 671 Azoknak a mellékneveknek az esetében, amelyeknek a **hímnemű alakja kiejtett magánhangzóra végződik**, a **-ment** képző a hímnemű alakhoz járul: *joli* 'csinos' → *joliment* 'csinosan', *vrai* 'igaz' → *vraiment* 'igazán'. – Kivétel: *gai* 'vidám' → *gaiement* vagy *gaïment* 'vidáman'.
- 672 Az **-ant/-ent** végű melléknevekből **-amment/-emment** [amã] képzővel képezhetünk határozószót: *évident*, *évidente* 'nyilvánvaló' → *évidemment* 'nyilvánvalóan', *puissant*, *puissante* 'hatalmas' → *puissamment* 'hatalmasan', *prudent*, *prudente* 'óvatos' → *prudemment* 'óvatosan', *suffisant*, *suffisante* 'elegendő' → *suffisamment* 'elégé' stb. – A *lent*, *lente* 'lassú' és a *présent*, *présente* 'jelenlegi' melléknevekből azonban a fő szabály szerint képezzük a határozószót: *lentement* 'lassan', *présentement* 'jelenleg'.
- 673 Az alábbi melléknevekből képzett határozószókban a **melléknév szóvégi e-je é-re változik**: *aveugle* 'vak' → *aveuglément* 'vakon', *commode* 'kényelmes' → *commodément* 'kényelmesen', *commun*, *commune* 'közönséges' → *communément* 'közönségesen', *conforme* 'megfelelő' → *conformément* 'megfelelően', *confus*, *confuse* 'zavaros' → *confusément* 'zavarosan', *énorme* 'hatalmas' → *énormément* 'hatalmasan', *exprès*, *expresse* 'kifejezett' → *expressément* 'kifejezetten', *intense* 'erőteljes' → *intensément* 'erőteljesen', *obscur*, *obscure* 'homályos' → *obscurément* 'homályosan', *précis*, *précise* 'pontos' → *précisément* 'pontosan', *profond*, *profonde* 'mély' → *profondément* 'mélyen, mélységesen'.
- 674 A melléknevekből a **d'une façon, de façon, d'une manière, de manière** kifejezésekkel is képezhetünk módhatározót: *d'une façon* (*de façon, d'une manière, de manière*) *obscur*, *intéressante*, *compliquée*, *charmante* 'homályosan, érdekesen, bonyolultan, bájosan' stb.
- 675 A *gentil*, *gentille* 'kedves' melléknévből képzett határozószó: *gentiment* 'kedvesen'.
A **-ment** képzővel nem minden melléknévből lehet határozószót képezni.
Kevés kivételtől eltekintve nem képezhető ilyen határozószó például a múlt idejű melléknévi igenevekből: *fatigué* 'fáradt', *reposé* 'kipihent', *habité* 'lakott' stb. E mellékneveket változatlan formában határozószóként is használhatjuk: *Je me suis réveillé très fatigué.* 'Nagyon fáradtan ébredtem.'
Sok valódi melléknévből sem képezhető **-ment** képzős határozószó, például azokból, amelyeknek magyar határozószó-párja állapothatározó: *malade* 'beteg', *mûr* 'érett', *prêt* 'kész', *vide* 'üres' stb. A franciában az ilyen melléknevek változatlan alakban állapothatározóként is használhatók: *Les bouteilles ? Je les ai trouvées vides.* 'Az üvegek? Üresen találtam őket.'

A viszonyozók

- 676 A magyar névszóragoknak és névutóknak a franciában viszonyozók (más szóval előjárósók) felelnek meg. A viszonyozók nem követik, hanem megelőzik azt a szót, amelyre vonatkoznak: *Il a donné un livre à Catherine.* 'Adott egy könyvet Catherine-nak.'

Az alábbiakban a fontosabb viszonzszókat alapjelentésükkel, azaz leggyakoribb magyar jelentésükkel közöljük. Az alapjelentéstől eltérő fontosabb használati eseteket az Igevonzatok (☞ 441) és a Melléknévvonzatok (☞ 520) c. fejezetekben tárgyaljuk.

à	-nak/-nek; -ba/-be; -ban/-ben; -kor; -é; -hoz/-hez/-höz (☞ 679)
à cause de	miatt
à côté de	mellé; mellett
à partir de	valamikortól kezdve
à travers	át, keresztül
après	után (időhatározói értelemben)
au-delà de	valamin túl
au-dessous de	alá; alatt
au-dessus de	fölé; fölött
au lieu de	helyett
au milieu de	közepén; között (☞ 678)
autour de	köré; körül
avant	előtt (időhatározói értelemben)
avec	-val/-vel
chez	-hoz/-hez/-höz; -nál/-nél (☞ 679)
contre	ellen
dans	-ba/-be; -ban/-ben; múlva; között (☞ 678)
de	-nak a ... / -nek a ...; -tól/-től; -ból/-ből; -ról/-ről; -val/-vel (eszközhatározói értelemben); -i (☞ 680)
depuis	óta; -ból/-ből; -tól/-től (☞ 681)
derrière	mögé; mögött
dès	már valamikor; valamikortól fogva

<i>devant</i>	elé; előtt (helyhatározói értelemben)
<i>en</i>	-ba/-be; -ban/-ben; alatt (időhatározói viszonyzó); ☞ 680
<i>en deçà de</i>	innen
<i>en dehors de</i>	kívül
<i>en dépit de</i>	ellenére
<i>en face de</i>	szembe; szemben
<i>entre</i>	között (☞ 678)
<i>grâce à</i>	valaminek köszönhetően
<i>hors de</i>	kívül
<i>il y a</i>	valamennyi idővel ezelőtt
<i>il y a ... que</i>	valamennyi idő óta
<i>jusqu'à</i>	-ig
<i>malgré</i>	ellenére
<i>par</i>	által
<i>parmi</i>	közé; között (☞ 678)
<i>pendant</i>	alatt (időhatározói értelemben)
<i>pour</i>	-ért; részére; -ra/-re (☞ 682); nevében, helyett (☞ 682)
<i>près de</i>	mellé; mellett
<i>sans</i>	nélkül (☞ 683)
<i>selon</i>	szerint
<i>sous</i>	alá; alatt (helyhatározói értelemben)
<i>sur</i>	-ra/-re; -on/-en/-ön; -ból/-ből (☞ 684); -nál/-nél (☞ 679)
<i>vers</i>	felé

677 Előfordul, hogy egy viszonyzó a mondat több szavára is vonatkozik; ilyen esetben az **à, de** és **en** viszonyzót általában minden ilyen szó elé kiteszik, a többi viszonyzót azonban csak az első elé: *Il a parlé de Paul et de Catherine.* 'Paulról és Catherine-ról beszélt.' *Je travaille avec Paul et Catherine.* 'Paullal és Catherine-nal dolgozom.'

A *de-re* vagy *à-ra* végződő **összetett viszonyzók** esetében is minden érintett szó elé kitesszük a *de-t* és az *à-t*, de az összetett viszonyzó többi részét nem ismétljük meg: **à cause de Jacques et de Robert** 'Jacques és Robert miatt', **grâce à Jean-Paul et à Simone** 'Jean-Paulnak és Simone-nak köszönhetően'.

678 A magyar '**között**' névutónak aszerint, hogy milyen összefüggésben használjuk, a franciában *au milieu de, dans, entre* vagy *parmi* viszonyzó felel meg:

♦ **au milieu de, parmi**

ha azt akarjuk kifejezni, hogy valaki vagy valami elvegyül hasonló vagy más személyek, dolgok között: *Ici, je suis au milieu d'amis.* *Ici, je suis parmi des amis.* 'Itt barátok közt vagyok.'

♦ **entre**

ha azt akarjuk kifejezni, hogy valamely (általában idegen) személy vagy tárgy van két személy vagy tárgy, illetve személyek és tárgyak két (esetleg több) csoportja között: *Les Pyrénées s'étendent entre la France et l'Espagne.* 'A Pireneusok Franciaország és Spanyolország között terülnek el.'

♦ **dans**

egyes speciális esetekben: *Nous sommes arrivés dans les 10 premiers.* 'A tíz első között érkeztünk.'

679 A **chez** viszonyzót általában csak élőlényt jelölő szavakkal használjuk. Személyt jelölő szóval azt jelenti, hogy az illető személy **lakására** vagy **lakásán**: *Je suis allé chez Pierre.* 'Elmentem Pierre-hez (Pierre lakására).' *Je suis chez Pierre.* 'Pierre-nél (Pierre lakásán) vagyok.' – A **chez-t** használják akkor is, ha az orvoshoz, a fodrászhoz, egyéb „szolgáltatóhoz”, vagy márkanévvel jelölt üzletbe mennek: *Elle est chez le médecin.* 'Az orvosnál van.' *Je vais chez le coiffeur.* 'A fodrászhoz megyek.' *Marie achète son parfum chez Dior.* 'Marie a Diornál vásárolja a parfümjét.'

Ha a *-hoz/-hez/-höz* raggal nem azt akarjuk kifejezni, hogy valakinek a lakására, hanem azt, hogy egy olyan személyhez, aki ugyanabban a helyiségben tartózkodik, mint mi, akkor a franciában az **à** viszonyzót használjuk: *Je suis allé à Pierre.* 'Odamentem Pierre-hez.'

Ha a *-hoz/-hez/-höz* raggal azt akarjuk mondani, hogy elmegyünk oda, ahol az illető személy éppen tartózkodik (s ő nem ott tartózkodik, ahol mi), akkor a franciában az **aller voir** szerkezetet használjuk tárgyesettel, tehát **viszonyzó nélkül**: *Je suis allé voir Pierre.* 'Elmentem Pierre-hez.'

Ha a *-nál/-nél* raggal nem azt akarjuk mondani, hogy valakinek a lakásán, akkor a franciában nem *chez*, hanem más helyhatározói viszonyzót használunk (**à, dans** stb.), s konkrétan megmondjuk, hogy hol tartózkodik az illető személy; tehát ha az irodájában: *Je suis dans le bureau de Pierre.* 'Pierre-nél (Pierre irodájában) vagyok.' Ha a műhelyében: *Je suis dans l'atelier de Pierre.* 'Pierre-nél (Pierre műhelyében) vagyok.'

Azt, hogy **van nálunk valami**, a franciában a **sur** viszonyzóval fejezzük ki: *Je n'ai pas d'argent sur moi.* 'Nincs nálam pénz.'

680 A dolgok anyagát a franciában **de** vagy **en** viszonyzós főnév jelöli: *une table de marbre, une table en marbre* 'márványasztal'.

Kérdésben és a kérdésre adott válaszban gyakoribb az *en* viszonyzó: *En quoi est le mur ? Il est en briques.* 'Miből van a fal ? Téglából.'

Átvitt értelemben mindig a **de** viszonyzót használják: *un coeur de pierre* 'köszív'.

681 A **depuis** helyhatározói értelemben is előfordul: *Il nous parle depuis le studio de la télévision.* 'A tévéstúdióból beszél hozzánk.'

682 A **pour** viszonyzóval az is kifejezhető, hogy valahány személyre vagy tárgyra hány másik személy vagy tárgy jut: *Pour 100 ouvriers il n'y a que 35 paysans.* '100 munkásra mindössze 35 paraszt jut.'

A *pour* viszonyzóval jelölik azt is, hogy valaki nevében vagy valaki helyett csinálnak valamit: *Je parle pour ceux qui n'osent pas parler.* 'Azoknak a nevében beszélek, akik nem mernek beszélni.' Ha nem az igazgató (vagy más tisztségviselő) ír alá egy az ő nevében írt levelet vagy egyéb dokumentumot, akkor aláírása fölé begépeli: *Pour le Directeur p. o.* (a *p. o.* a *par ordre* 'megbízásából' rövidítése), ami a magyar 'igazgató h' megfelelője.

683 A **sans** viszonyzóval bevezetett főnévi igeneves szerkezet vagy a **sans que** kötőszóval bevezetett mellékmondat nyelvtani tárgya előtt határozatlan vagy anyagnévelő helyett általában **de** viszonyzót használnak: *Je ne peux pas quitter Paris sans acheter de cadeaux.* 'Nem utazhatom el Párizsból anélkül, hogy ajándékokat ne vennék.' *Ils ont passé un mois en Hongrie sans qu'Ahmed ait bu de vin.* 'Egy hónapot töltöttek Magyarországon anélkül, hogy Ahmed bort ivott volna.'

684 A **sur** viszonyzó azt is kifejezheti, hogy 'tízből nyolc' *huit sur dix*, 'húszból három' *trois sur vingt* stb.: *Sur vingt ans de pouvoir, j'en ai passé douze sans domicile fixe.* MARGUERITE YOURCENAR: *Mémoires d'Hadrien* 'Uralkodásom húsz esztendejéből tizenkettőt állandó lakhely nélkül töltöttem el.'

Kötőszóként is használatos viszonyzók

685 Egyes viszonyzók párban a **que** kötőszóval mellékmondatot bevezető kötőszóként is használatosak. Ilyenek:

686 **après** → **après que** (+ kijelentő mód vagy *subjonctif*) 'miután'

Utána általában kijelentő mód áll, de – az *avant que* 'interferenciájának' hatására – a *subjonctif* használata sem ritka: *Après qu'il est parti (après qu'il soit parti) je n'ai pas fermé la porte à clé.* 'Miután elment, nem zártam kulcsra az ajtót.'

Bevezethet az *après* múlt idejű főnévi igeneves (☞ 449) szerkezetet is. A *Petit Robert* anyagát tartalmazó CD-ROM kezelési utasításában olvashatjuk például a következő mondatot: *Après avoir navigué dans le dictionnaire en utilisant les liens hypertextes, vous pouvez très rapidement revenir à l'article précédemment consulté en appuyant sur le bouton Revenir de la barre d'outils.* 'Miután a hipertext linkek segítségével böngészünk a szótárban,

az eszköztár „Vissza az előzőhöz” gombjára kattintva gyorsan visszatérhetünk az előzőleg vizsgált szócikkhez.’

- 687 **avant** → **avant que (... ne)** (+ *subjonctif*) ’mielőtt’
Je voudrais lui parler avant qu’il (ne) parte. ’Szeretnék beszélni vele, mielőtt elmegy.’
Főnévi igenév előtt *avant de* használható: *Je voudrais vous parler avant de partir.*
’Mielőtt elmegyek, szeretnék veletek beszélni.’
- 688 **depuis** → **depuis que** (+ kijelentő mód) ’mióta’
Il pleut depuis que tu es parti. ’Mióta elmentél, esik az eső.’
- 689 **dès** → **dès que** (+ kijelentő mód) ’mihelyt’
Elle ferme la porte à clé dès que je pars. ’Mihelyt elmegyek, kulcsra zárja az ajtót.’
- 690 **pendant** → **pendant que** (+ kijelentő mód) ’mialatt, miközben’
Madame Thévenot prépare le dîner pendant que son mari lit le journal. ’Thévenot-né elkészíti a vacsorát, miközben a férje újságot olvas.’
- 691 **pour** → **pour que** (+ *subjonctif*) ’azért, hogy’
J’ai écrit ce livre pour que les Français me comprennent. ’Azért írtam ezt a könyvet, hogy megértsenek a franciák.’
Főnévi igenév előtt is állhat *pour*: *J’ai lu ce livre pour comprendre les Français.*
’Azért olvastam el ezt a könyvet, hogy megértsem a franciákat.’
- 692 **sans** → **sans que** (+ *subjonctif*) ’anélkül, hogy’
Entrez sans qu’on vous remarque. ’Menjen be anélkül, hogy észrevennék!’
A *sans* főnévi igeneves szerkezetet is bevezethet: *Il est entré sans me remarquer.*
’Bejött, anélkül, hogy észrevettem volna engem.’

A kötőszók

- 693 Alább felsoroljuk a fontosabb francia kötőszókat. A vastag betűsek után a mondat igei állítmánya mindig *subjonctif*-ban áll:

à condition que ’azzal a feltétellel, hogy’

afin que ’abból a célból, hogy’

ainsi que ’amint; valamint’

alors que ’miközben’

à mesure que ’olyan mértékben, ahogy’

à moins que ’hacsak’

après que ’miután’

aussitôt que ’mihelyt’

avant que ’mielőtt’

bien que ’bár’

car 'mert, tudniillik'
cependant 'ugyanakkor'
comme 'mint'
dès que 'mihelyt'
donc 'tehát'
et 'és'
lorsque 'amikor'
mais 'de'
malgré que 'annak ellenére, hogy'
néanmoins 'mindamellett'
or 'márpedig'
ou 'vagy'
parce que 'mert'
par conséquent 'következésképpen'
par contre 'ellenkezőleg'
pendant que 'mialatt'
pour que 'azért, hogy, abból a célból, hogy'
pourtant 'mégis, pedig'
pourvu que 'feltéve, hogy'
puisque 'minthogy'
quand 'amikor'
que 'hogy'
quoique 'bár'
sans que 'anélkül, hogy'
si 'ha; hogy ...-e'
sinon 'máskülönben; ha nem, akkor'
tandis que 'miközben'
toutefois 'mindamellett'

694 A francia a kötőszók elé általában nem tesz vesszőt (még a *que* elé sem!): *Elle m'a dit que son appartement était trop grand pour elle.* 'Azt mondta, hogy a lakása túl nagy neki.'

695 A többszörösen összetett mondatokban a ***comme, quand, si*** ('ha') kötőszókat, valamint a ***que***-vel összetetteket (***alors que, lorsque*** stb.) általában csak az első mellékmondat elé teszik ki, a második és minden további mellékmondatot az ***et que*** kötőszópárral vezetnek be (a magyarban sima 'és'-sel): ***Comme je suis hongrois et que je connais Budapest ...*** 'Mivel magyar vagyok, és ismerem Budapestet...'

A *si*-t helyettesítő *et que* után egyaránt állhat kijelentő mód vagy *subjonctif*. A feltételes mód helyett a *si*-t helyettesítő *et que* után is *imparfait*-t (vagy *subjonctifot*) kell használni: ***Si tu arrivais à l'improviste et que tu trouvais (tu trouves) un homme dans ta maison ...*** 'Ha váratlanul érkeznel, s egy férfit találnál a házában...'

Függelék

A francia beszéd jellemzői

A hangsúlyozás

- 696 A magyar és francia beszéd a hangsúlyozás szempontjából is jelentősen eltér egymástól.
- 697 Az önmagukban álló, külön-külön kiejtett szavak esetében a magyar az első szótagra helyezi a hangsúlyt – a francia az utolsóra. További különbség, hogy a hangsúlyos szótagot a magyarban a többenél **jelentősen nagyobb**, a franciában azonban csak **kissé nagyobb** hangerővel ejtjük ki. Jól érzékelhető e különbség a két nyelvben nagyon hasonló hónapnevek kiejtésekor: **szeptember** – *septembre*, **október** – *octobre*, **november** – *novembre* stb.
- 698 A mondatokat a hangsúlyok szakaszokra tagolják. Egy szakaszon belül általában csak **egyetlen** szótagon van hangsúly: a magyarban a szakasz első szavának első szótagján – a franciában pedig a szakasz utolsó szavának utolsó (ejtett) szótagján. Minden szakaszt úgy ejtenek ki, mintha egyetlen szó lenne: *En bas*, / *dans la vallée*, / *il aperçoit la rivière*, / *le pont* / *et la route* / *qui va au village*. 'Lenn a / völgyben / megpillantja a / folyót, a / hidat és a / faluba vezető/ utat.'
- 699 A közönséges hangsúlyon kívül létezik úgynevezett **érzelmi hangsúly** is. Ez a franciában sem az utolsó szótagra esik, hanem mássalhangzóval kezdődő szavak esetében az elsőre, magánhangzóval kezdődő szavak esetében pedig általában a másodikra (ritkábban az elsőre): *Ah ! le misérable !* 'Ó a nyomorult!' *C'est formidable !* 'Ez óriási!' *Tu es adorable (adorable) !* 'Elragadó vagy!' *C'est extraordinaire !* 'Ez rendkívüli!'

A magyarban ismeretlen francia hangok

700 [a], [e]

A francia [a], [e] hangszíne teljesen megegyezik a magyar [á], [é] hangszínével, a francia magánhangzók azonban **rövidek**. A hosszúságbéli különbséget jól mutatja, hogy az alábbi szópárok francia szavait – amelyeknek hangalakja pedig csak a magánhangzók hosszúságában (illetve rövidségében) különbözik a melléjük írt magyar szavak hangalakjától –, kétszer ki lehet mondani annyi idő alatt, amennyi a melléjük írt magyar szavak egyszeri kimondásához szükséges:

Jacques (férfinév) – zsák
taille 'méret' – táj
faill 'törés' – fáj
les 'a, az' – lé

701 [ɔ], [œ]

A francia szavakban lévő legtöbb nem-szóvégi *o* (*au*, *eau*), illetve *eu* (*oeu*) [ɔ]-nak, illetve [œ]-nek, („nyílt” o-nak, illetve „nyílt” ö-nek) hangzik, azaz úgy hangzik, mintha a magyar [o], illetve [ö] hangot nyitottabb szájjal ejtenénk. (Ha az adott szó utolsó ejtett hangjai, akkor kiejtésük megegyezik a magyar [o], illetve [ö] kiejtésével.) Néhány példa a francia nyílt o-ra és ö-re:

[ɔ]

corps [kɔʀ] ’test’
molle [mɔl] ’puha’
code [kɔd] ’törvénykönyv’

[œ]

coeur [kœʀ] ’szív’
meuble [mœubl] ’bútor’
oeuf [œf] ’tojás’

702 A kettős magánhangzók (diftongusok)

A francia a [j]-t nem mássalhangzónak, hanem „félmagánhangzónak” tekinti (de 306!). Két másik félmagánhangzó is van: a nagyon rövid u-nak ejtett [w] és a nagyon rövid ü-nek hangzó [y]. A félmagánhangzók mindig valamely magánhangzó előtt vagy után állnak, s vele **egyetlen, szétbonthatatlan** hangot, úgynevezett kettős magánhangzót, diftongust alkotnak. A kettős magánhangzók egymagánhangzó-hosszúak, és sem a beszédben, sem írásban nem lehet elválasztani magánhangzójukat a rátapadt félmagánhangzótól. Néhány példa a félmagánhangzókra és a diftongusokra: *dernier* [dɛʀnʝe] ’utolsó’, *réveil* [ʀevɛj] ’ébresztés’, *bois* [bwa] ’erdő’, *moi* [mwa] ’én’, *oui* [wi] ’igen’, *circuit* [sɪʀkɥi] ’körutazás’, *lui* [lɥi] ’ő’.

703 Az orrhangok

Az [ã], [ɛ̃], [ɔ̃], [œ̃] orrhangok: úgy hangzanak, mintha e magánhangzókat plusz az [n] mássalhangzót orrunkat befogva próbálnánk kiejteni: *banc* [bã] ’pad’, *fin* [fɛ̃] ’vég’, *bon* [bɔ̃] ’jó’, *un* [œ̃] ’egy’. – Párizsban és környékén az [œ̃] helyett is [ɛ̃]-t ejtenek: *un* [ɛ̃] ’egy’, *parfum* [parfɛ̃] ’parfüm’.

704 [ʀ]

Párizsban, valamint Franciaország északi felében az *r* a magyar r-től eltérő, ún. „uvuláris” hang: nem a nyelv hegyével, hanem az ínycsappal (az uvulával) képezik.

A liaison**705**

Egyes szavak szóvégi néma mássalhangzóját kiejtik, ha hozzájuk szorosan kapcsolódó, magánhangzóval vagy néma h-val (*h muet*) kezdődő szó következik utánuk. E jelenség a **liaison**, magyarul hangkötés. **A liaison-t alkotó szópárt egy szuszra, a legkisebb szünet nélkül kell kiejteni:** *Vous êtes* [vuzɛt] *très gentil*. ’Nagyon kedves.’

Persze csak ott lehet kiejteni a néma mássalhangzót, ahol van. Előfordul azonban, hogy egyesek – franciák is – nagy igyekezetükben ott is *liaison*-t csinálnak, ahol nincs néma mássalhangzó. Egy jogi továbbképző tanfolyamon francia bírótól hallottam például ezt a mondatot: *Il faut que la contestation puisse être* [pɥistɛtʀə] *portée devant le juge*. ’Lehetővé kell tenni, hogy a jogvitát bíróság elé vigyék.’ Az uniós ügyekért

felelős egyik francia miniszter szájából pedig ezt hallhattuk: *Ce qui est important c'est que nous soyons bien informés* [bjɛzɛfɔʁmɛ]. 'Az a fontos, hogy megfelelő információkkal rendelkezünk.'

706 *Liaison*-ban a *d* [t]-nek, az *s* és az *x* [z]-nek, a *g* pedig [k]-nak hangzik: *quand il pleut* [kãtilplø] 'amikor esik az eső', *ces années difficiles* [sezanedifisil] 'e nehéz évek', *les beaux enfants* [lebozãfã] 'a szép gyerekek', *un sang impur* [œsãkẽpyʁ] 'tisztátlan vér (a *Marseillaise*-ben)'.
707 A *neuf* 'kilenc' számnév szóvégi *f*-je (amely egyébként akkor is hangzik, ha önmagában áll e számnév, vagy ha mássalhangzóval kezdődő szó következik utána) az *an* 'év', *heure* 'óra', *homme* 'férfi' és *autre* 'másik' szavakkal alkotott szókapcsolatban [v]-nek hangzik: *neuf ans* [nœvã] 'kilenc év'.

Az alábbiakban összefoglaljuk azokat az eseteket, amikor kötelező, fakultatív, illetve tilos a *liaison*.

708 **A következő szókapcsolatokban kötelező a *liaison*:**

a) **A személyes névmás és az ige között:** *nous allons* [nuzalõ] 'megyünk'.

b) **A névelő és a főnév vagy melléknév között:** *les Anglais* [lezãglɛ] 'az angolok', *des enfants* [dezãfã] 'gyerekek', *ces images* [sezimaz] 'ezek a képek', *nos amis* [nozami] 'barátaink'.

A dátumokban szereplő *deux* és *trois* a magánhangzóval kezdődő hónapnevekkel a mindennapi társalgásban általában *liaison*-t alkot, a választékos, gondozott beszédben azonban nem: *2 avril, 3 octobre*.

c) **A számnév és a főnév vagy melléknév között:** *deux autres* [døzotr] 'két másik', *premier étage* [pʁɛmjɛʁetaʒ] 'első emelet'.

d) **A melléknév és az utána álló, hozzá tartozó főnév között:** *un grand amour* [œgrãtamur] 'nagy szerelem'.

e) **A határozószó és az utána álló, hozzá tartozó szó között:** *très agréable* [tʁɛzãgrɛabl] 'nagyon kellemes', *trop étroit* [tʁopɛtʁwa] 'túl szűk'.

f) **A viszonyzó és az utána álló, hozzá tartozó szó között:** *dans une heure* [dãzyncœʁ] 'egy óra múlva', *sans engagement* [sãzãgãzãmã] 'elkötelezettség nélkül'.

g) Egyes állandósult szókapcsolatokban: *de temps en temps* [dɛtãzãtã] 'időről időre', *pas à pas* [pazapa] 'lépésről lépésre', *États-Unis* [etazyni] 'Egyesült Államok', *de plus en plus* [dɛplyzãply] 'egyre inkább', *de moins en moins* [dɛmwẽzãmwẽ] 'egyre kevésbé', *pot-au-feu* [potofø] 'húsleves', *vis-à-vis* [vizavi] 'szemben'.

h) Az *être* ige ragozott alakja és az azt követő állítmánykiegészítő között: *c'est exemplaire* [sɛtɛgzãplɛʁ] 'ez példaszerű', *ce cas est intéressant* [sɛkaɛtẽtɛʁɛsã] 'ez az eset érdekes'.

709 **Fakultatív a *liaison* a többes számú főnév és az utána álló, hozzá tartozó melléknév vagy jelzői funkciót betöltő egyéb szó, valamint az ige és az utána álló, hozzá tartozó szó között.** A *liaison* ezekben az esetekben általában csiszoltabb, gondozottabb jelleget kölcsönöz a beszédnek. Mégis mértékkel éljünk vele, mert túlzott használata affektáló, sznob hatást kelthet, s külföldi szájából egyenesen nevetséges lehet: *les pays étrangers* 'az idegen országok', *les jeunes en vacances* 'a vakációzó fiatalok', *nous vivons en Hongrie* 'Magyarországon élünk', *ils travaillent ensemble* 'együtt dolgoznak'.

710 **Tilos a *liaison*:**

a) Az *et* kötőszó után: *lui et elle* [lɥieɛl] 'a fiú és a lány'.

b) A néma mássalhangzóra végződő, egyes számú főnevek után: *un temps idéal* [œtãideal] 'ideális idő'. (Kivétel: *accent aigu* [aksãtɛgy] 'éles ékezet').

c) Az *oui* 'igen' és az *onze* 'tizenegy' előtt: *trois oui* [trwawi] 'három igen', *les onze joueurs* [leʒzɔwœʁ] 'a tizenegy játékos'. (Azonban ☞ 630!)

d) A mássalhangzónak számító *h*-val ('*h aspiré*') kezdődő szavak előtt: *les Hongrois* [leʒgrwa] 'a magyarok', *la place des Héros* [laplasdeero] 'a Hősök tere'.

E szabály ellen gyakran vétének a franciák is, ráadásul nemcsak az iskolázatlanok, s nemcsak az olyan, *h aspiré*-vel kezdődő szavak esetében, amelyeket nem igazán ismernek (*hongrois...*), hanem általában is. A kilencvenes évek egyik francia miniszterelnöke például « *expérimentations hasardeuses* »-ről 'hazárd kísérletezgetés'-ről beszélt a francia rádióban, jól hallható *liaison*-nal kötve össze a két szót...

Az élision

711 Az alábbi szavak végmagánhangzója magánhangzóval vagy 'néma *h*'-val (☞737) kezdődő szavak előtt kiesik. E jelenség az *élision*.

712 Az *élision*-t írásban hiányjellel (franciául *apostrophe*) jelöljük, s a szókapcsolatot betűhely kihagyása nélkül írjuk:

713	<i>le</i> 'a, az; azt, őt'	<i>l'arbre</i> 'a fa', <i>je l'aime</i> 'szeretem (őt)'
714	<i>la</i> 'a, az; azt, őt'	<i>l'école</i> 'az iskola', <i>je l'ai vue</i> 'láttam (őt)'
715	<i>je</i> 'én'	<i>j'écris</i> 'írok'
716	<i>me</i> 'engem' és visszaható névmás	<i>elle m'attend</i> 'vár (engem)', <i>je m'assieds</i> 'leülök'
717	<i>te</i> 'téged' és visszaható névmás	<i>je t'adore</i> 'imádlak', <i>tu t'assieds</i> 'leülsz'
718	<i>se</i> visszaható névmás	<i>il s'assied</i> 'leül'
719	<i>ce</i> 'ez, az'	<i>c'est vrai</i> 'ez igaz', <i>ç'aurait été bien</i> 'az jó lett volna'
720	<i>ne</i> tagadószó	<i>je n'ose pas</i> 'nem merem'
721	<i>de</i> viszonyzó	<i>un livre d'anglais</i> 'egy angolkönyv'
722	<i>que</i> kötőszó, kérdőszó, határozószó, vonatkozó névmás	<i>qu'elle est belle !</i> 'milyen szép!'
723	<i>jusque</i> '-ig'	<i>jusqu'ici</i> 'eddig'
724	<i>lorsque</i> 'amikor'	<i>lorsqu'il parle</i> 'amikor beszél'
725	<i>puisque</i> 'mivel'	<i>puisque'on est là</i> 'mivel itt vagyunk'
726	<i>quoique</i> 'bár'	<i>quoiqu'il ait sommeil, il ne veut pas se coucher</i> 'bár álmos, nem akar lefeküdni'
727	<i>si</i> 'ha', 'hogyan...-e' (csak <i>il, ils</i> előtt)	<i>s'ils sont là</i> 'ha ott vannak'

728 A fesztelen beszélt nyelvben gyakran kiesnek egyéb betűk, illetve hangok is. Különösen jellemző ez a *tu* névmás *u*-jére: *T'as pas mangé ?* (= *Tu n'as pas mangé ?*) 'Nem ettél?' Párizsban sétálva gyakran hallunk azonban ilyen összevonásokat is: *On a p'têt'intérêt à changer à Montparnasse.* (= *On a peut-être intérêt à changer à Montparnasse.*) 'Talán érdemes átszállni a Montparnasse megállónál.'

A betűk és írásjelek francia neve

- 729** A francia ábécé 26 betűből áll: **a** [a], **b** [be], **c** [se], **d** [de], **e** [ø], **f** [ɛf], **g** [ʒe], **h** [af], **i** [i], **j** [ʒi], **k** [ka], **l** [ɛl], **m** [ɛm], **n** [ɛn], **o** [o], **p** [pe], **q** [ky], **r** [ɛr], **s** [ɛs], **t** [te], **u** [y], **v** [ve], **w** [dubløve], **x** [iks], **y** [igrɛk], **z** [zɛd]. – A kisbetű/nagybetű francia neve: **a**: *petit a* [pəti(t)a], *a minuscule* [aminyskyl], **A**: *grand a* [grã(t)a], *a majuscule* [amazyskyl].
- 730** A 26 alapbetű különböző ékezetekkel egészülhet ki. Az ékezetes francia betűk a következők: *à* [aaksãgrav], *â* [aaksãsirkořfleks], *é* [øaksãtegy], *è* [øaksãgrav], *ê* [øaksãsirkořfleks], *ë* [øtrema], *î* [iaksãsirkořfleks], *ï* [itrema], *ô* [oaksãsirkořfleks], *ù* [yaksãgrav], *û* [yaksãsirkořfleks], *ü* [ytrema], *ç* [sesedi:j].
- 731** Főnévi használatban a betűk neve mindig hímnemű: *un a* 'egy a', *un bé* 'egy b'.
- 732** A magánhangzók, valamint a kezdőmagánhangzóval ejtett mássalhangzók (*f, h, l, m, n, r, s*) előtt az *élision* (és a *liaison*) tekintetében ingadozik a nyelvhasználat: *le a / l'a, le f / l'f*. Az egyik közkedvelt francia értelmező szótár **E** szócikkében például – egyazon cikken belül – *le e muet* és *l'e muet* is szerepel 'a néma e' jelentésben. Az **r** képzésével kapcsolatban pedig hol azt olvassuk: *l'articulation de l'r parisien*, hol pedig azt, hogy *l'articulation du r parisien* 'a párizsi **r** képzése'.
- 733** A francia nyelvben használt írásjelek:
- ' *accent aigu* [aksãtegy] 'éles ékezet': *clé* 'kulcs'
 - ` *accent grave* [aksãgrav] 'tompá ékezet': *là* 'ott'
 - ^ *accent circonflexe* [aksãsirkořfleks] 'háztető ékezet'(vagy Kosztolányi szavával 'hajlott ékezet'): *hôtel* 'szálloda'
 - .. *tréma* [trema] 'két pont': *haïr* 'gyűlölni'
 - , *cédille* [sedi:j]: *leçon* 'lecke'
 - ' *apostrophe* [apɔstrɔf] 'hiányjel': *d'accord* 'rendben van'
 - *trait d'union* [trɛdynjɔ] 'kötőjel': *là-bas* 'ott'
 - *tiret* [tiɛ] 'gondolatjel'
 - . *point* [pwɛ] 'pont'
 - , *virgule* [virgyl] 'vessző'
 - ; *point-virgule* [pwɛvirgyl] 'pontosvessző'
 - : *deux points* [døpwɛ] 'kettőspont'
 - ... *points de suspension* [pwɛdɔsypãsɔ] 'három pont'
 - ? *point d'interrogation* [pwɛdɛtɛrɔgasɔ] 'kérdőjel'
 - ! *point d'exclamation* [pwɛdɛksklamasɔ] 'felkiáltójel'
 - () *parenthèses* [parãtɛz] 'zárójel'; zárójelben: *entre parenthèses* [ãtrɔparãtɛz]
 - « » *guillemets* [gijmɛ] 'idézőjel'; idézőjelben: *entre guillemets* [ãtrɔgijmɛ]

A francia olvasás szabályai

- 734** A francia **magánhangzók** – az esetleg rajtuk lévő ékezettől függetlenül – rövidek: *blé* [ble] 'búza', *allô* [alo] 'halló'. A szóvégi [r], [v], [z], [ʒ] [vr] kissé megnyújtja ugyan az

előtte álló magánhangzót, de az még így is rövidebb a megfelelő magyar hosszú magánhangzónál: *mer* [mɛ:r] 'tenger', *il bouge* [bu:ʒ] 'mozog', *livre* [li:vʁ] 'könyv'.

735 Az **a** [a]-nak hangzik (kivéve a 745, 746, 760. és 761. pontban szereplő betűcsoportokban): *la* [la] 'a, az', *papa* [papa] 'papa'.

736 Az **h** [aʃ] nem hangzik: *habité* [abite] 'lakott'. A szavak elején kétféle *h*-t különböztetünk meg:

737 Az **h muet** 'néma h' nem számít mássalhangzónak, az ezzel kezdődő szavak előtt *liaison* és *élision* is lehet: *les habitants* [lezabitã] 'a lakók', *l'habitant* [labitã] 'a lakó'.

738 Az **h aspiré** 'hehezetes h' mássalhangzónak számít, az ezzel kezdődő szavak előtt nem lehet sem *liaison*, sem *élision*: *les Hongrois* [leʒgrwa] 'a magyarok', *la Hongrie* [laʒgri] 'Magyarország', *les héros* [leero] 'a hősök', *le héros* [ləero] 'a hős'. (A szótárak az *h aspiré*t a *h* elé tett csillaggal, vagy a kiejtésjelölésben hiányjellel ['] szokták jelölni: **Hongrie*, *héros* ['ero].)

739 Az **e**, **es** több szótagú szavak végén nem hangzik: *table* [tabl] 'asztal', *dames* [dam] 'hölgyek'. – Egy szótagos szavak végén az *e* [ə]-nek, az *es* pedig [e]-nek hangzik: *le* [lə] 'a, az', *les* [le] 'a, az'.

740 A **szóvégi mássalhangzók** általában nem hangzanak: *plafond* [plafõ] 'mennyezet', *plancher* [plãʃe] 'padló', *lit* [li] 'ágy', de *e* szabály alól nagyon sok kivétel van. Az alábbiakban a szóvégi mássalhangzók betűrendjében felsorolunk néhányat a leggyakrabban előforduló, kivételt képező szavak közül:

B : *club* [klœb] 'klub', *snob* [snœb] 'sznob',

C : *bac* [bak] 'komp', *bouc* [buk] 'bakkecske', *duc* [dyk] 'herceg', *éche* [eʃek] 'bukás', *fisc* [fisk] 'adóhivatal', *Marc* [mark] (név), *roc* [rœk] 'szikla', *sec* [sek] 'száraz',

D : *raid* [red] 'légitámadás', *sud* [syd] 'dél',

F : *boeuf* [bœf] 'marha' (de többes számban *boeufs* [bœʃ!]), *chef* [ʃef] 'főnök', *oeuf* [œf] 'tojás' (de többes számban *oeufs* [ø!]),

G : *iceberg* [isbɛʁg/aʒsbɛʁg] 'jéghegy', *zigzag* [zigzag] 'cickcakk',

L : *cil* [sil] 'szempilla' (de: *sourcil* [sursi] 'szemöldök!'), *exil* [egzil] 'száműzetés', *pénil* [peril] 'veszély', *profil* [prœfil] 'profil',

M, N : ☞ 760 és 763,

P : *cap* [kap] 'fok', *stop* [stœp] 'stop', *handicap* ['ãdikap/ãdikap] 'hátrány',

Q : *coq* [kœk] 'kakas',

R : *amer* [amɛʁ] 'keserű', *bonheur* [bœnœʁ] 'boldogság', *cancer* [kãsɛʁ] 'rák', *cher* [ʃɛʁ] 'drága', *cuiller* [kujjɛʁ] 'kanál', *enfer* [ãfɛʁ] 'pokol', *Esther* [estɛʁ] (név), *fer* [fɛʁ] 'vas', *fier* [fjɛʁ] 'büszke', *gangster* [gãgstɛʁ] 'gengszter', *hier* [jɛʁ] 'tegnap', *Jupiter* [ʒypitɛʁ] 'Jupiter', *mer* [mɛʁ] 'tenger',

S : *as* [as] 'ász', *atlas* [atlas] 'atlasz', *autobus* [otobys] 'autóbusz', *Calvados*, *calvados* [kalvados] (francia megye, illetve az ott készített almapálinka), *Clovis* [klœvis] 'Klodvig' (V-VI. századi frank király), *contresens* [kœ̃trãsãs] 'értelmetlenség', *fil* [fis] 'fia valakinek', *Gil Blas* [ʒilblas] (Lesage francia író 18. századi regényének hőse), *gratis* [gratis] 'ingyen', *hélas* [elas] 'sajnos', *jadis* [ʒadis] 'hajdanán', *lis*, *lys* [lis] 'liliom', *mais* [mais] 'kukorica', *moeurs* [mœʁ(s)] 'erkölcs', *oasis* [œazis] 'oázis', *os* [œs, többes számban: o] 'csont', *ours* [urs] 'medve', *palmarès* [palmarɛs] 'a győztesek sorrendje', *Reims* [rɛs] (francia város), *Ruy Blas* [ruiblas] (Victor Hugo 1838-ban írt drámájának hőse), *Saint-Saëns* [sãsãs] (XIX-XX. századi francia zeneszerző), *sens* [sãs] 'irány, érzék', *tennis* [tenis] 'tenisz', *terminus* [tɛrminys] 'végállomás', *Vénus* [venys] 'Vénusz', *vis* [vis] 'csavar',

T : *brut* [bryt] 'nyers', *chut !* [ʃyt] 'pszt!', *concept* [kœsept] 'fogalom', *contact* [kœtakt] 'kapcsolat', *déficit* [defisit] 'deficit', *dot* [dœt] 'hozomány', *est* [est] 'kelet', *granit* [granit] 'gránit', *ouest* [uest] 'nyugat', *Proust* [prust] (XX. századi francia író), *transit* [trãzit] 'transzit',

Z : *Berlioz* [bɛrljoz] (XIX. századi francia zeneszerző), *gaz* [gaz] 'gáz',

X : *lynx* [lœks] 'hiúz', *sphinx* [sfœks] 'szfinx'.

741 Általában a **kettőzött mássalhangzók** is egynek hangzanak: *elle* [ɛl] 'ő', *connaissance* [kɔnesãs] 'ismeret'.

Kivételt képez az *rr* az olyan igék jövő idejű, illetve feltételes mód jelen idejű alakjaiban, amelyeknek kijelentő mód jelen idejében is van *r*: *je courrai* [kurre] 'futni fogok', (de: *je verrai* [vere] 'látni fogok').

742 Az *é* [e]-nek hangzik: *télé* [tele] 'tévé', *armée* [arme] 'hadsereg'.

743 Az *e* a 739, 744, 746-747. és 760-761. pontban szereplő esetek kivételével [ɛ]-nek hangzik: *verte* [vert] 'zöld'.

Kivételek: *femme* [fam] 'asszony', *moelle* [mwal] 'velő', *solemnel* [solanel] 'ünnepélyes', *évidemment* [evidamã] 'természetesen' és az összes többi *-emment* képzős határozószó.

744 Az *e* szótag végén [ə]-nek hangzik vagy nem hangzik („néma *e*”). Mindig hangzik, ha kiesése három mássalhangzó találkozását vonná maga után: *appartement* [apartəmã] 'lakás', rendszerint nem hangzik azonban (de kiejtése ebben az esetben sem számít hibának!), ha kiesése esetén is csak legfeljebb két mássalhangzó kerül egymás mellé: *promenade* [prɔm(ə)nad] 'séta'. E szabályt „**a három mássalhangzó szabályának**” szokták nevezni.

745 Az *è, ê, ei, ai* általában [ɛ]-nek hangzik: *père* [pɛr] 'apa', *fenêtre* [fənɛtr] 'ablak', *peine* [pɛn] 'kín', *mais* [mɛ] 'de'.

746 Az *o, ô, au, eau* a 747, 748, 762. és 764. pontban szereplő esetek kivételével [o]-nak vagy [ɔ]-nak hangzik: *dos* [do] 'hát', *tôt* [to] 'korán', *Baudelaire* [bodlɛr], *beau* [bo] 'szép', *sport* [spɔr] 'sport'.

747 Az *eu* és az *oeu* [ø]-nek vagy [œ]-nek hangzik: *bleu* [blø] 'kék', *voeu* [vø] 'kívánság', *coeur* [kœr] 'szív'.

748 Az *ou* [u]-nak hangzik: *nous* [nu] 'mi'.

749 Az *u* a 746-748, 754. és 763. pontban szereplő esetek kivételével [y]-nek hangzik: *une* [yn] 'egy'.

750 A *j* [ʒ]-nek hangzik: *joli* [ʒɔli] 'csinos'.

751 A *ph* [f]-nek hangzik: *photo* [fɔto] 'fotó'.

752 A *ch* magánhangzó előtt [ʃ]-nek, mássalhangzó előtt és szó végén [k]-nak (de sohasem németes 'ch'-nak!) hangzik: *chercher* [ʃɛrʃe] 'keresni', *technique* [teknik] 'technika', *Bach* [bak] .

Kivételt képez néhány idegen eredetű szó, amelyben magánhangzó előtt is [k]-nak hangzik: *archaïque* [arkaik] 'archaikus', *archéologie* [arkeɔlɔʒi] 'régészet', *chaos* [kao] 'káosz', *chaotique* [kaotik] 'kaotikus', *choeur* [kœr] 'kórus', *chorale* [kɔral] 'kórus', *choléra* [kɔlera] 'kolera', *écho* [eko] 'visszhang', *orchestre* [ɔrkɛstr] 'zenekar', *psychiatrie* [psikjatri] 'pszichiátria', *psychologie* [psikɔlɔʒi] 'pszichológia' stb., illetve a *yacht* [jɔt] szó, amelyben egyáltalán nem hangzik.

753 A *gn* néhány szó kivételével [ɲ]-nek hangzik: *peigne* [pɛɲ] 'fésű'.

Fontosabb kivételek: *diagnostic* [djagnɔstik] 'diagnózis', *gnome* [gnom] 'gnóm', *inexpugnable* [inɛkspygnabl vagy inɛkspynabl] 'bevehetetlen (pl. erődítmény)', *ignition* [ignisjɔ vagy ipisjɔ] 'izzás', *stagnation* [stagnasjɔ] 'stagnálás'.

754 A *qu* néhány szó kivételével [k]-nak hangzik: *qui* [ki] 'ki'.

A kivételt képező fontosabb szavak, amelyekben a *qu* ejtése [kw], illetve [kɥ]: *adéquat* [adekwa] 'megfelelő', *aquarium* [akwarjɔm] 'akvárium', *aquatique* [akwatik] 'vízi', *équateur* [ekwatœr] 'egyenlítő', *équation* [ekwasjɔ] 'egyenlet', *quatuor* [kwatɔr] 'kvartett', *quartz* [kwarts] 'kvarc', *square* [skwar] '(kis) tér',

équilateral [ekɥilaterál] 'egyenlő oldalú', *quidam* [kɥidám vagy kidám] 'illető, valaki', *requiem* [rekɥijem] 'rekvium'.

755 Az *s* két magánhangzó között [z]-nek, más helyzetben mindig [s]-nek hangzik: *cousine* [kuzin] 'unokanővér', *liste* [list] 'lista', *aussi* [osi] 'is', *salle* [sal] 'terem'.

756 A *c* a 752. pontban szereplő eset kivételével *e*, *i* és *y* előtt [s]-nek, más helyzetben [k]-nek hangzik: *cellule* [selyl] 'sejt', *ici* [isi] 'itt', *cygne* [siɲ] 'hattyú'; *carré* [kare] 'négyzet', *cou* [ku] 'nyak', *école* [ekɔl] 'iskola', *roc* [rɔk] 'szikla' – Kivétel: *zinc* [zɛ̃g] 'cink'.

757 A *ç* mindig [s]-nek hangzik: *ça* [sa] 'ez, az', *leçon* [l(ə)sɔ̃] 'lecke'.

758 A *g* a 753. pontban szereplő eset kivételével *e*, *i* és *y* előtt [ʒ]-nek, más helyzetben [g]-nek hangzik: *rouge* [RUʒ] 'piros', *gifle* [ʒifl] 'pofon', *gymnase* [ʒimnaz] 'tornaterem', *agréable* [agreabl] 'kellemes', *gris* [gri] 'szürke', *Gaule* [gol] 'Gallia'.

759 Az *ille* általában [ij]-nek, *a* vagy *e* után [j]-nek hangzik: *famille* [famiɲ] 'család', *Versailles* [vɛrsaɲ], *Marseille* [marseɲ].

Fontosabb kivételek: *Achille* [afil] 'Akhilleusz', *bacille* [basil] 'bacillus', *distiller* [distile] 'desztillálni', *Gilles* [ʒil] (személynév), *Lille* [lil], *mille* [mil] 'ezer', *tranquille* [trãkil] 'nyugodt', *ville* [vil] 'város'.

760 Az *an*, *am*, *en*, *em* ejtése, ha egyéb mássalhangzó (nem *n* vagy *m*) áll utánuk, illetve ha szó végén állnak: [ã]. Például: *an* [ã] 'év', *chambre* [ʃãbr] 'szoba', *enfant* [ãfã] 'gyerek', *septembre* [septãbr] 'szeptember'.

Fontosabb kivételek: *islam* [islam] 'az iszlám vallás', *tram* [tram] 'villamos', *abdomen* [abdɔmɛn] 'has', *spécimen* [spesimɛn] 'mintapéldány'.

761 Az *in*, *im*, *ain*, *aim*, *ein*, *eim* ejtése, ha egyéb mássalhangzó (nem *n* vagy *m*) áll utánuk, illetve ha szó végén állnak: [ɛ̃]. Például: *fin* [fɛ̃] 'vég', *simple* [sɛ̃pl] 'egyszerű', *main* [mɛ̃] 'kéz', *faim* [fɛ̃] 'éhség', *hein* [ˈɛ̃] 'mi?!', *Reims* [Rɛ̃s].

762 Az *on*, *om* ejtése, ha egyéb mássalhangzó (nem *n* vagy *m*) áll utánuk, illetve ha szó végén állnak: [ɔ̃]. Például: *non* [nɔ̃] 'nem', *nom* [nɔ̃] 'név', *ombre* [ɔ̃br] 'árnyék'.

763 Az *un*, *um* ejtése egyéb mássalhangzó (nem *n* vagy *m*) előtt, illetve szó végén: [œ̃], „párizsiasan”: [ɛ̃]. Például: *brun* [brœ̃/brɛ̃] 'barna', *humble* [œ̃bl/ɛ̃bl] 'alázatos'.

Néhány *-um* végű szóban [ɔm]-nak ejtik e végződést: *album* [albɔm] 'album', *aluminium* [alyminjɔm] 'aluminium', *forum* [fɔrɔm] 'fórum', *référéndum* [referɛdɔm vagy referüdɔm] 'népszavazás', *rum* [rɔm] 'rum', *uranium* [yranjɔm] 'urán'.

764 Az *oi*, *oy* ejtése [wa]: *foi* [fwa] 'hit', *Leroy* [lɛrwa] (családnév).

765 A *tion* ejtése általában [sjɔ̃], *s* után azonban [tjɔ̃]: *nation* [nasjɔ̃] 'nemzet', *bastion* [bastjɔ̃] 'bástya'.

766 Az *x* szó végén – a többi mássalhangzóhoz hasonlóan – általában néma: *prix* [pri] 'ár', *heureux* [øʀø] 'boldog'. A fontosabb kivételek: *Aix* [ɛks] (városnév), *lynx* [lɛ̃ks] 'hiúz', *sphinx* [sfɛ̃ks] 'szfinx'. – Szó belsejében mássalhangzó előtt [ks]: *excuse* [ɛkskyz] 'mentség', *expédition* [ɛkspedisjɔ̃] 'expedíció'. – Szó belsejében magánhangzó előtt [gz] vagy [ks]: *examen* [ɛgzamɛ̃] 'vizsga', *fixer* [fikse] 'rögzíteni'. Kivételek: *Auxerre* [osɛr] (francia város), *Bruxelles* [brysɛl]. – Szó elején általában [gz]: *Xantia* [gzãtja] (autómárka), *Xavier* [gzavje] (személynév), *xénophobe* [gzɛnɔfɔb] 'idegengyűlölő' stb.

A francia helyesírás szabályai

Az ékezetek

- 767 A franciában három, egymással fel nem cserélhető ékezet van. Ezek, az *e* betűn bemutatva: *é* (*accent aigu* [aksätegy]), *è* (*accent grave* [aksägrav]), *ê* (*accent circonflexe* [aksäsirköfleks]). Az *accent aigu* kizárólag az *e*, az *accent grave* az *e*, *a* és *u*, az *accent circonflexe* valamennyi magánhangzón előfordul. E három ékezeten kívül az *e*, *i* és *u* betűre két pont (*tréma*) is kerülhet: *ë*, *ï*, *ü*.
- 768 A nagybetűkre nem kötelező (s szótárak és nyelvtankönyvek kivételével nem is szokás) kirakni az ékezeteket, illetve a *tréma* két pontját. A *café* 'kávé', *hôtel* 'szálloda' vagy *Noël* 'karácsony' szavakat tehát nagybetűvel úgy is írhatjuk, hogy *CAFE*, *HOTEL*, *NOEL*, és úgy is, hogy *CAFÉ*, *HÔTEL*, *NOËL*.

Kisbetű – nagybetű

- 769 A **hónapok** nevét tetszés szerint írhatjuk kis vagy nagy kezdőbetűvel: *le 9 mai 1938*, *le 9 Mai 1938*. A jelentős történelmi eseményeket jelölő dátumokban a nagybetűs írás a gyakoribb: *le 14 Juillet* (a Bastille bevételének dátuma, francia nemzeti ünnep).
- 770 Az **ünnepek** nevét a francia nagybetűvel írja: *Noël* 'karácsony', *Pâques* 'húsvét'. Kivételek: *le nouvel an* 'újév', *la fête nationale* 'nemzeti ünnep'.
- 771 Nagybetűvel szokták írni a **nevezetes napok, hetek vagy nagyobb időszakok, a történelmi események, valamint a kongresszusok, értekezletek** stb. nevének leglényegesebb főnevét: *la fête des Mères* 'anyák napja', *la fête de la Victoire* 'a győzelem napja', *la semaine du Livre* 'könyvhét', *l'année de l'Enfant* 'a gyermekek éve', *la Révolution française* 'a francia forradalom', *la Conférence sur la sécurité et la coopération en Europe* 'európai biztonsági és együttműködési értekezlet' stb.
- 772 A **cégnevek, intézménynevek, országnevek, szervezetnevek** helyesírása tekintetében alig beszélhetünk szabályról. Legtöbbször a bennük szereplő főneveket írják nagybetűvel (esetleg csak az első bennük szereplő főnevet), de előfordul az is, hogy a névelőkön és viszonyszókon kívül valamennyi szavukat: *Académie française* (vagy: *Académie Française*) 'Francia Akadémia', *Société nationale des Chemins de Fer français* (vagy: *Société nationale des chemins de fer français*, *Société Nationale des Chemins de Fer Français*) 'Francia Államvasutak', *Fédération française de Ski* (vagy: *Fédération française de ski*, *Fédération Française de Ski*) 'Francia Síszövetség', *République française* (vagy: *République Française*) 'Francia Köztársaság', *Union européenne* (vagy: *Union Européenne*) 'Európai Unió' stb.
- 773 Általában nagybetűvel írják a **magasabb rangokat** jelölő szavakat: *le Président de la République* 'a köztársasági elnök', *le Premier ministre* 'a miniszterelnök', *le Ministre* 'a miniszter', *le Directeur des affaires européennes* 'az európai ügyek igazgatója (főosztályvezetője)' stb.
- 774 Nagybetűvel írják a **népek, népcsoportok**, illetve valamely földrajzi egység (település, régió, sziget stb.) lakóinak nevét jelölő **főneveket**: *les Européens* 'az európaiak', *un Noir* 'egy néger', *les Italiens* 'az olaszok', *un Hongrois* 'egy magyar', *les Alsaciens* 'az elzásziak', *les Parisiens* 'a párizsiak' stb., de kisbetűvel ugyanezeket a szavakat, ha nem embereket (hanem például nyelveket) jelölnek, illetve ha nem főnévként, hanem

melléknévként használják őket: *Le hongrois est une langue très riche*. 'A magyar nagyon gazdag nyelv.' *Pierre est alsacien*. 'Pierre elzászi.' (Megjegyezzük, hogy sok francia vét e szabály ellen, elsősorban úgy, hogy akkor is nagybetűvel írja az ilyen szavakat, ha nem embert jelölnek, illetve ha melléknévként szerepelnek.)

A sportnyelvben gyakori a személynév előtt álló, nemzetiséget jelölő jelző. Ezt főnévként kezeli s nagybetűvel írja a francia: *le Congolais Jean-Claude Ganga* LE MONDE, 22/02/1990 'a kongói Jean-Claude Ganga'.

775 Ingadozik a helyesírás különböző **művek, könyvek, kiadványok** címének írásával kapcsolatban is: előfordul, hogy csak az első szót írják nagybetűvel, de az is, hogy az első szón kívül az első fontos főnevet, esetleg valamennyi főnevet, sőt a mellékneveket is: *À la recherche du temps perdu* 'Az eltűnt idő nyomában', *Les Conquistadors* 'A hódítók', *La Vie des Fourmis* 'A hangyák élete', *Le Nouvel Observateur* (hetilapcím).

776 Egyes francia **családnevekben** és néhány **város francia nevében** határozott névelő is van. E határozott névelőt nagybetűvel írják: *Jean de La Fontaine*, *Jean-Marie Le Clézio*, *Le Havre*, *La Rochelle*, *Les Sables-d'Olonne*, *La Haye* [laɛ] 'Hága', *Le Caire* 'Kairó', *La Havane* 'Havanna'. – A becenevekben, gúnynevekben, ragadványnevekben előforduló határozott névelőt azonban nem írják nagybetűvel: *Charles le Chauve* 'Kopasz Károly'.

A betűrendes jegyzékekben és a lexikonokban a névelős családneveket a névelő L betűjénél, a névelős városneveket azonban a névelő nélkül vett városnév kezdőbetűjénél találjuk!

777 A *de* nemesi partikulát mindig kisbetűvel írják. A lexikonok e neveket nem a *d*-nél, hanem a családnév kezdőbetűjénél hozzák: *Charles de Gaulle*.

778 Kisbetűvel írják a szentek nevéhez hozzátett *saint*, *sainte* 'szent' szót; e neveket nem az *s* betűnél, hanem a név kezdőbetűjénél találjuk a lexikonokban: *saint Étienne* 'Szent István'.

A helységnevekben természetesen nagybetűvel írják – s kötőjellel kapcsolják a névhez – a *saint* melléknevet: *Saint-Étienne* (francia város). (Az ilyen helységneveket a lexikonok is az *s* betűnél hozzák.)

Nagybetűvel kell írni s a névhez kötőjellel kell kapcsolni a *saint* melléknevet a szentek **ünnepeinek** nevében is. Ezek az ünnepek átveszik a ki nem mondott *fête* 'ünnep' szó nőnemét, tehát a férfiszentek esetében is nőneműek: *la Saint-Jean* 'János-nap', *la Sainte-Catherine* 'Katalin-nap'.

779 Nagy kezdőbetűvel írják a történelmi korok nevéit: *Antiquité* 'ókor', *Moyen Âge* 'Középkor', *Renaissance* 'reneszánsz' stb.

780 Az égtájneveket kisbetűvel írják: *le vent d'ouest* 'a nyugati szél', *au sud de la Loire* 'a Loire-től délre'. Ha földrajzi egységről van szó, a nagybetűs írás is előfordul: *le nord de la France*, *le Nord de la France* 'Észak-Franciaország'. A földrajzi-politikai kifejezésekben általában nagy kezdőbetűvel írják az égtájnevet: *les pays de l'Est* 'a keleti országok'.

Az elválasztás

781 A francia szavak – a magyar szavakhoz hasonlóan – minden szótaghatárnál elválaszthatók. A szótagolás a franciában is úgy történik, hogy ha két magánhangzó közt egy mássalhangzó van, akkor e mássalhangzó előtt, ha két mássalhangzó, akkor a kettő között, ha pedig három, akkor a második és harmadik mássalhangzó között van a szótaghatár: *maison* 'ház' → *mai-son*, *penser* 'gondolkozni' → *pen-ser*, *obscur* 'sötét' → *obs-cur*.

Kivételek:

- 782 a **ch, ph, gn, th** egyetlen mássalhangzónak tekintendő, elválasztani nem lehet: *chercher* 'keresni' → *cher-cher*, *graphique* 'grafikai' → *gra-phi-que*, *peigne* 'fésű' → *pei-gne*, *lithium* 'litium' → *li-thium*,
- 783 ha az **r** vagy az **l** más mássalhangzó (tehát nem **r** vagy **l**) után áll, akkor a szótaghatár nem a két mássalhangzó között, hanem előttük van, tehát mindkét mássalhangzó a második szótagba megy át: *agréable* 'kellemes' → *a-gréable* vagy *agréa-ble* (ha **r** vagy **l** után állnak, akkor a fő szabály érvényes: *parler* 'beszélni' → *par-ler*, *carré* 'négyzet' → *car-ré*,
- 784 két magánhangzó írásban nem választható el egymástól (akkor sem, ha két szótagot alkotnak): *poème* 'vers' → *poè-me*.

A központosítás

A pont

A francia és magyar ponthasználat között a következő különbségek mutatkoznak:

- 785 A sorszámnev után a francia nem pontot tesz, hanem megemelt kis^e betűt, esetleg a hosszabb ^{ème}-et: *le 5e rang*, *le 5ème rang* 'az 5. sor'. – Az 'első' sorszámnev jelölése kivételesen: *1er*, illetve nőnemben *1re* vagy *1ère*: *la 1re place*, *la 1ère place* 'az 1. hely'.
- 786 A **dátumokban** is csak akkor használnak pontot a napot jelölő sorszámnev után, ha a hónapot is számmal jelölik: *09.05.1938* (vagy *09/05/1938*); ha a hónap nevét betűvel kiírják, akkor nem tesznek pontot a napot jelölő sorszámnev után: *le 9 mai 1938*.
- 787 A rövidítések betűi után lehet pontot tenni, de általában pont nélkül írják őket: *O.N.U.*, *ONU* 'ENSZ', *T.V.A.*, *TVA* 'áfa' stb. – Sohasem tesznek pontot az olyan rövidítések végére, amelyekben szerepel a rövidített szó utolsó betűje (az utolsó betűt, ill. betűket néha apró betűvel, megemelten írják): *Mme*, *Mme* (*Madame*), *Mlle*, *Mlle* (*Mademoiselle*), *Me*, *M^e* (*Maître*) (Franciaországban az ügyvédek és a közjegyzők neve elé e 'mester' jelentésű szót teszik, nem pedig a 'doktor'), *Cie*, *Cie* (*Compagnie*) 'társaság, cég', *bd* (*boulevard*) 'út, körút' stb.

A felkiáltójel

- 788 A francia általában csak az **indulatszó után** és a **felkiáltó mondat végére** tesz felkiáltó jelet (ha a felkiáltó mondat indulatszóval kezdődik, akkor az indulatszó után és a mondat végén is felkiáltójel áll, s az indulatszót követő felkiáltójel után **kisbetűvel** folytatódik a mondat!): *Ah!* 'Ó!' *J'ai gagné!* 'Nyertem!' *Quelle surprise!* 'Micsoda meglepetés!' *Ah! que c'est beau!* 'Ó, milyen szép!'
- A francia a felkiáltójel előtt általában kihagy egy betűhelyet, de e gyakorlatot nem minden könyvkiadó követi, például a híres szépirodalmi kiadó, a Gallimard sem.
- 789 A felszólító és a tiltó mondat végére a francia általában nem felkiáltójelet tesz (bár az is előfordul), hanem pontot: *Parlez doucement.* 'Beszéljen lassan!' *Ne roulez pas trop vite.* 'Ne vezessen túl gyorsan!'
- 790 Levélben, megszólítás után a francia nem felkiáltójelet tesz, hanem vesszőt: *Monsieur*, 'Tisztelt X úr!', *Chère Maman*, 'Drága Mama!' – a levél első sorát ennek ellenére új sorba írja, s nagybetűvel kezdi.

A kérdőjel

- 791 Használata megegyezik a magyar kérdőjel használatával, de a franciában mindig egy üresen hagyott betűhely választja el a mondat utolsó szavától. Független kérdés (☞ 237) végén természetesen csak akkor áll kérdőjel, ha a főmondat is kérdés: *Tu me demandes si je suis heureux.* 'Azt kérdezed tőlem, hogy boldog vagyok-e.' – *Tu me demandes si je suis heureux?* 'Azt kérdezed tőlem, hogy boldog vagyok-e?'

A vessző

- 792 A franciában a vesszőhasználat kevésbé szabályozott, mint a magyarban, s a vessző elhagyását nem tekintik helyesírási hibának. A lényegesebb különbségek a magyar szabályok és a franciában kialakult vesszőhasználati szokások között a következők:
- 793 A francia a kötőszók elé általában nem tesz vesszőt (a *que* 'hogy' elé sem!), kivéve, ha szünetet akar jelölni vele: *Tu es plus grand que moi.* 'Nagyobb vagy, mint én.' *Je ne crois pas que Pierre soit parti.* 'Nem hiszem, hogy Pierre elment Okvolna.' *Rendez-moi mon argent, et vous ne me verrez plus.* 'Adja meg a pénzemet, és nem lát többet.'
- 794 Vesszőt szoktak tenni a mondat elején álló határozó, módosítószó vagy kötőszó után: *À la fin de l'été, les enfants sont revenus de Sopron.* 'A nyár végén a gyerekek hazajöttek Sopronból.' *Certes, le Président a signé l'ordonnance.* 'Igaz, az elnök aláírta a rendeletet.' *Pourtant, les enfants n'ont rien compris.* 'Pedig a gyerekek semmit sem értettek meg.'
- 795 Vesszőt tesz a francia a felsorolás végén álló *etc.* 'stb' elé is: *la Pologne, la Tchéquie, la Hongrie, etc.* 'Lengyelország, Csehország, Magyarország stb.'
- 796 Ugyancsak vesszőkkel (s nem gondolatjelekkel) választja el a francia a közbeékelte mondatot a környező mondatától: *La culture, dit Herriot, c'est ce qui reste quand on a tout oublié.* 'A műveltség az, – mondta Herriot –, ami megmarad, amikor mindent elfelejtettünk.'
- 797 Vesszőt – s nem felkiáltójelet – tesz a francia a levélbeli megszólítás után: *Monsieur,* 'Tisztelt X. Úr!'

A pontosvessző

- 798 Használata megegyezik a magyar pontosvessző használatával, de a franciában mindig egy üresen hagyott betűhely választja el az előtte álló szótól.

A kettőspont

- 799 Használata megegyezik a magyar kettőspont használatával, de a franciában mindig egy üresen hagyott betűhely választja el az előtte álló szótól.

Az idézőjel

- 800 A francia idézőjel alakja eltér a magyarétól: « ». Az idézett szótól, szövegtől mindig betűhely választja el: *Les entretiens ont porté sur le crédit « stand-by » demandé par la Hongrie.* 'A megbeszéléseken a Magyarország által kért készletelési hitelről volt szó.'

A gondolatjel

- 801 A francia ritkábban használ gondolatjelet, mint a magyar. Szinte kizárólag a dialógusok leírásában alkalmazza, a beszélő változásának jelzésére:
– *Venez vite.* 'Jöjjön gyorsan!'
– *J'arrive.* 'Megyek.'
- 802 A közbeékelte mondatot nem gondolatjellel, hanem vesszővel választja el a szöveggörnyezetétől: *L'âme, disait-il, est la substance ; le corps, l'apparence.* ANATOLE FRANCE 'A lélek – mondta – a lényeg; a test a látszat.'

Köszönés

- 803 A találkozáskor használt legáltalánosabb köszönési formula a franciában a *bonjour* 'jó reggelt, jó napot' és a *bonsoir* 'jó estét, jó éjszakát'. A francia a köszönés szempontjából nem négy, hanem csak két részre osztja a napot: ha világos van, akkor *bonjour*-t, ha sötét, akkor *bonsoir*-t kíván. Este, éjjel *bonsoir*-t mond elköszönéskor is; *bonne nuit*-t legfeljebb csak az együtt lakók kívánnak egymásnak közvetlen elalvás előtt.
'Csókolom', 'kezét csókolom' vagy ehhez hasonló köszönési forma nincs a franciában – a férfiak is a fenti szavakkal köszöntik a nőket és a gyerekek is a felnőtteket.
- 804 Elköszönéskor általában *au revoir*-t 'viszontlátásra' mondanak, vagy *à* viszonyszót és időhatározót használnak: *à tout de suite* [atutsjit] (ha várhatóan percekben belül viszontlátják egymást), *à tout à l'heure* [atutalœr] (ha várhatóan néhány órán belül viszontlátják egymást), *à ce soir* 'a ma esti viszontlátásra', *à demain* 'a holnapi viszontlátásra', *à bientôt* 'a mielőbbi viszontlátásra' stb.
Gyakori elköszönési formák még: *Bonne journée*. 'További jó napot!' *Bon après-midi*. 'Kellemes délutánt!' *Bonne soirée*. 'További jó estét!' *Bon week-end*. 'Kellemes hétvégét!'
- 805 Közeli ismerősök gyakori köszönési formulája találkozáskor és elköszönéskor is a *salut* 'szevasz, szia, helló'.
- 806 A francia – ha nem közeli barátait, ismerőseit köszönti –, a köszönőszóhoz általában hozzáteszi a *Monsieur*, *Madame* vagy *Mademoiselle* szót (s esetleg az üdvözölt személy rangját is): *Bonjour, Madame!* *Bonsoir, Mademoiselle!* *Au revoir, Monsieur!* *Bonjour, Monsieur le Ministre!* 'Jó napot, miniszter úr!' (Nagyobb nyomaték kedvéért néha megfordítja a sorrendet: *Madame, Monsieur, bonsoir!* – hallhatjuk például az esti francia tévéhíradók elején.)
- 807 Találkozáskor, köszönés után általában a franciák is „érdeklődnek” ismerőseik egészségi állapota felől: *Bonjour, Madame, comment allez-vous* [kœmãtãlevu] ? 'Jó napot, asszonyom, hogy van?' *Bonsoir, Pierre, comment vas-tu* ? 'Jó estét, Pierre, hogy vagy? – Válaszul e kérdésre vagy egyszerűen megismétlik a formulát: *Bonjour, Monsieur, comment allez-vous* ? 'Jó napot, uram, hogy van?', vagy azt mondják: *Très bien (pas très bien), merci, et vous* ? 'Nagyon jól (nem nagyon jól), köszönöm, és Ön?' (Érdemi választ általában nem várnak e kérdésre.)
- 808 A *comment allez-vous* bizalmas nyelvi, de nagyon gyakran használt megfelelői: *Comment ça va* ? 'Hogy van? Hogy vagy?' *Ça va* ? 'Jól van? Jól vagy?' – A válasz ezekre is: *Comment ça va* ? *Ça va* ? vagy *Ça va ! Merci, ça va, et vous ? Merci, ça va, et toi ?*

Megszólítás

- 809 Ha nem közeli ismerősöket szólít meg a francia, akkor a férfiaknak *monsieur*-t, a nőknek *madame*-ot, a serdülő vagy nagyobb lányoknak (esetleg tréfásan a kisebbeknek is) *mademoiselle*-t, a serdülő fiúknak *jeune homme*-ot, a gyerekeknek *mon enfant*-t mond. (Közeli ismerőseit természetesen a francia is keresztnevükön szólítja meg.) A megszólításban szereplő *monsieur*, *madame*, *mademoiselle* szavakat általában nagy kezdőbetűvel írják: *Bonjour, Madame*. 'Jó napot, asszonyom!' *Pardon, Monsieur*. 'Bocsánat, uram.' (Ha harmadik személyben beszélnek az urakról, hölgyekről, akkor kis kezdőbetűt, s a *madame*

helyett *dame*-ot, a *mademoiselle* helyett *demoiselle*-t használnak: *un monsieur* 'egy úr', *une dame* 'egy hölgy', *une demoiselle* 'egy kisasszony'.) A nevek előtt használt rövidítések:

monsieur – *M.* vagy *Mr* (pont nélkül!)
messieurs – *MM.*
madame – *Mme*
mesdames – *Mmes*
mademoiselle – *Mlle*
mesdemoiselles – *Mlles*

- 810** A *monsieur* szót **kizárólag élő személy neve előtt** használja a francia, a *madame*-ot azonban elhunyt személyek neve előtt is: *Madame Durand, l'épouse de Jean Durand...* 'Durand-né, Jean Durand neje...' (Már egyik sem él.)
- 811** A gyerekek is *monsieur*-nek, *madame*-nak, *mademoiselle*-nek szólítják a felnőtteket (tehát a megszólításban a 'bácsi', 'néni' francia megfelelője is *Monsieur, Madame, Mademoiselle*). – A gyerekek az iskolában a tanítókat, tanárokat is így szólítják meg, s nem teszik hozzá az *instituteur/institutrice* 'tanító', illetve *professeur* 'tanár' szavakat: *Bonjour, Monsieur!* 'Jó napot, tanár úr!'
- 812** Ha **emberek egy csoportját kategóriájuk nevével** szólítjuk meg, akkor a kategórianév elé **többes számú határozott névelőt vagy birtokos névelőt** teszünk: *Bonjour, les enfants!* 'Jó reggelt, gyerekek!' *Salut, les copains!* 'Sziasztok, srácok!'
- 813** Az **orvosokat *docteur*-nek** szólítja a francia (*monsieur, madame, mademoiselle* nélkül!): *Bonjour, docteur!* 'Jó napot, doktor úr (vagy doktornő)!'. – A *docteur* szót általában nem rövidíti a francia, tehát rendszerint írásban *le docteur Knock* szerepel, s csak ritkán *le Dr Knock* vagy *le Dr Knock* (többes számban *Drs* vagy *D^{rs}*).
- 814** Az **ügyvédek** megszólítása *maître* (szintén *monsieur, madame, mademoiselle* nélkül!), írásban a név előtt rövidített formában *M^e*, **többes számban *M^{es}*** (magyarra a 'doktor' szóval – írásban a nevek előtt 'dr.' – vagy az 'ügyvéd úr' szavakkal fordítjuk), megszólításban nagy kezdőbetűvel: *Bonjour, Maître!* 'Jó napot, ügyvéd úr!'
- 815** A **közlekedési rendőr** megszólítása: *Monsieur l'agent*.
- 816** A szárazföldi haderőben és a légierőben szolgáló **magasabb rangú katonatiszteket** (örnagytól kezdve) a civilek is rendfokozatukkal szólítják meg (általában *Monsieur, Madame* nélkül): *Merci, commandant!* (Ritkábban: *Merci, Monsieur le Commandant!*) 'Köszönöm, őrnagy úr!'
- 817** A **katonák** a hivatalos érintkezésben természetesen mindig a rendfokozatukkal (*Monsieur, Madame* nélkül) szólítják meg egymást: ha náluk alacsonyabb rangú katonához szólnak, akkor névelő nélkül, ha náluk magasabb rangúhoz, akkor a **mon** birtokos névelővel együtt használják a rangot jelölő szót. Például egy ezredes egy hadnagyhoz így szól: *Vous comprenez, lieutenant?* 'Érti, hadnagy úr?', egy tábornokhoz azonban így: *Oui, mon général!* 'Igenis, tábornok úr!' – A tengerészetben azonban nem használják a **mon** birtokos névelőt: *Oui, major!* 'Igenis, őrnagy úr!'
- 818** **Marsallok és tengernagyok** megszólításakor a civilek a *Monsieur*-t is használják: *Monsieur le Maréchal, Monsieur l'Amiral*. A marsalokat a katonák és a tengerészek is így szólítják meg, a tengernagyokat azonban *Monsieur* nélkül: *Oui, Amiral!* 'Igenis, tengernagy úr!'

- 819** **Magasabb beosztású személyek** megszólításakor általában rangjukat is hozzáteszik a *Monsieur, Madame, Mademoiselle* szavakhoz. A rangot jelölő szót is nagy kezdőbetűvel írják, s eléje határozott névelőt tesznek: *Monsieur le Directeur* '(Tisztelt) Igazgató úr', *Madame la Ministre* '(Tisztelt) Miniszter asszony'.
- 820** **Nagykövetek és miniszterek** hivatalos megszólítása *Excellence* [ekselás] 'Excellenciás uram', de gyakoribb esetükben is az egyszerűbb *Monsieur le Ministre, Monsieur l'Ambassadeur* formula. A nagykövetnek írt levél címzése: *Son Excellence, Monsieur Jules Moineau, Ambassadeur de France en Hongrie* 'Öexcellenciája Jules Moineau úr, Franciaország magyarországi nagykövete', de a levélben már csak *Monsieur l'Ambassadeur* (ha nő a nagykövet *Madame l'Ambassadrice*) a megszólítás.
- 821** A francia sem szóban, sem írásban nem használja a megszólításban a 'tisztelt, igen tisztelt' udvariassági formulát. Magyarról franciára történő fordításkor tehát a 'Tisztelt Miniszter úr' megfelelője *Monsieur le Ministre*, franciáról magyarra fordításkor pedig a *Monsieur le Président*, megfelelője 'Tisztelt Elnök úr'.
- 822** A király (például a belga uralkodó) megszólítása *Sire* [sir] 'Felség', a nagyhercegé (például a luxemburgi uralkodóé) *Monseigneur* vagy *Altesse royale* 'Királyi Fenség', a királynőé, nagyhercegnőé, illetve a király vagy a nagyherceg feleségéé *Madame*, a katolikus püspököké, érsekeké szintén *Monseigneur* 'Püspök úr, Érsek úr', a bíborosoké pedig *Éminence* 'Bíboros úr'. Ha harmadik személyben beszélünk róluk, a király *Sa Majesté* 'Őfelsége' (rövidítve: *S.M.*, többes számban *Leurs Majestés: LL. MM.*), ha hozzá beszélünk harmadik személyben: *Votre Majesté* 'Felséged', a nagyherceg *Monseigneur* (rövidítve: *Mgr* vagy *Mgr*, többes számban *Messeigneurs: Mgrs* vagy *M^{grs}*) vagy *Son Altesse royale* (rövidítve: *S.A.R.*, többes számban *Leurs Altesses royales: LL. AA. RR.*) 'Ő Királyi Fensége', a püspök, érsek szintén *Monseigneur* (rövidítve: *Mgr* vagy *Mgr*, többes számban *Messeigneurs: Mgrs* vagy *M^{grs}*), a bíboros pedig *Son Éminence* (rövidítve: *S.E.*, többes számban *Leurs Éminences: LL. EE.*).
- 823** **Férfi beosztottjaikat** általában családnevükön (*Monsieur* nélkül) szólítják a franciák: *Venez, Dupont*. 'Jöjjön, Dupont!' (Ez a franciában teljesen elfogadott, nem sértő, de világosan érzékelteti az alárendeltséget. Az ugyanis teljesen elképzelhetetlen, hogy a beosztott szólítsa családnevén a főnökét!) – A női beosztottak megszólítása *Madame, Mademoiselle*.
- 824** A közeli ismerősök, barátok általában keresztnévükön szólítják egymást, a tegezés azonban – bár az utóbbi időben terjed – nem annyira általános, mint Magyarországon: *Qu'en pensez-vous, Jean-Paul ?* 'Mi erről a véleménye, Jean-Paul?'
- 825** A rádiónál, televíziónál dolgozók a műsorokban általában teljes nevükön szólítják egymást (*Monsieur, Madame, Mademoiselle* nélkül): *Bonjour, Jean-Pierre Charbonnier !*
- 826** Megszólításban a *Monsieur, Madame, Mademoiselle* szavak után általában csak akkor teszik ki a családnevet, ha több személy közül szólítanak meg egyet. Ha egyértelmű, hogy kihez beszélnek (mert például csak ketten beszélgetnek, vagy csak egy férfi van jelen több nő között, vagy egy nő több férfi között), akkor általában nem használják a családnevet, mert annak használata a főnök-beosztott viszonyra utalhat, tehát bántó lehet: *Bonjour, Monsieur !* (S nem: *Bonjour, Monsieur Dupont !*) 'Jó napot, Dupont úr!'

Levéliírás

Hivatalos és üzleti levelezés

A levélpapír

827 A francia cégek levélpapírja hasonló a magyar cégek levélpapírjához: a fejlécben olvasható a cég neve, címe, telefon- és faxszáma (ezt néha nem a 'fax' szóval, hanem franciásan a *télécopie* kifejezéssel jelölik), WEB-helye és e-mail-címe. A cégvezetők levélpapírján a bal felső sarokban tüntetik fel a vezető rangját (nem pedig az aláírás alatt). A rangot jelölő szót mindig **határozott névelő vezet be: *Le Président-Directeur général, Le Président, Le Vice-Président, Le Directeur général, Le Directeur, Le Gérant*** stb.

828 A levélpapír alján gyakran szerepel a cégjegyzékszám és az alaptőke összege is.

829 A hivatalos szervek levélpapírjának fejléce hasonló a cégek levélpapírjának fejlécéhez. A magas rangú személyiségek levélpapírján mindig ott szerepel a bal felső sarokban a személyiség rangja, **határozott névelővel** bevezetve: ***Le Président de la République, Le Premier ministre, Le Ministre de l'Intérieur, Le Président de l'Assemblée nationale, Le Préfet, Le Secrétaire d'État, Le Directeur général*** stb.

A levél eleje

830 A hivatalos szervnek vagy cégnek írt levél **bal felső sarkába** a levél **írójának** neve és címe kerül.

831 Ha iktatott levélről van szó, akkor két-három sor kihagyásával ez alá kerül az iktatószám, pl.: *Réf. 137.99/D-NL*.

832 Az iktatószám alatt ismét kihagynak egy-két sort, majd következik a levél tárgya, pl.: *Objet : demande de renseignements* 'Tárgy: információkérés'.

833 A levél **jobb felső sarkába** írják a dátumot, pl.: *Paris, le 9 mai 2007*.

834 Ugyancsak **a jobb oldalra**, de az iktatószámmal, illetve a levél tárgyánál kissé lejjebb írják a címzett nevét, rangját és postacímét. Ha azonban fontos személyiségnek, hivatal, intézmény vezetőjének **magánszemélyek** írnak levelet, akkor a személyiség nevét – hacsak nem személyes ismerősről van szó –, sem a borítékra, sem a levélpapírra nem szokták felírni:

*Monsieur le Directeur du Théâtre Musset
3, rue Napoléon
12001 AJACCIO*

Nagyköveteknek írt levél címzése

ha hivatal írja a levelet: *Son Excellence
Monsieur Jean Noël
Ambassadeur de France en Hongrie*

ha magánszemély írja: *Son Excellence
Monsieur l'Ambassadeur de France en Hongrie*

- 835 A megszólításban azonban nem szokták az *Excellence*-ot használni, ott már egyszerűen *Monsieur l'Ambassadeur*-t írnak (hivatal és magánszemély egyaránt).
- 836 A diplomáciában s általában a külkapcsolatokban elterjedt szokás, hogy a címzett nevét és címét nem a jobb felső, hanem a bal alsó sarokba, tehát a levél végére (az aláírás alatt pár sort kihagyva) írják.
- 837 Megszólításként általában a címzett rangját használják, s **a megszólítás után nem felkiáltójelet, hanem vesszőt tesznek: *Monsieur le Directeur***, (A megszólítás után egy-két sort kihagynak, majd a levél szövegét nagy kezdőbetűvel kezdik.) A megszólítást általában nem a bal margóhoz igazítják, hanem beljebb (bekezdéssel) írják.
- 838 A *Monsieur, Madame, Mademoiselle* szavakat sem a címzésben, sem a megszólításban **nem illik rövidíteni!**
- 839 Ha személy megjelölése nélkül írunk levelet valamely cégnek vagy hivatalnak, megszólításként a *Messieurs*-t használhatjuk.
- 840 Hivatalok, cégek a magánszemélyeket egyszerűen a *Monsieur, Madame* szavakkal szólítják meg a levél elején és a záróformulában is. Ez a franciában nem udvariatlan, a hivatalos és az üzleti levelezésben nem szoktak '*Cher Monsieur*'-t írni (nem is beszélve a '**Tisztelt Szabó úr!**' megszólításról, amely teljesen ismeretlen a franciában!).
- 841 A diplomáciában, az úgynevezett *note verbale*-okban, azaz 'szóbeli jegyzékekben' (amelyek a valóságban nem szóbeliek, hanem írottak) kötelező a következő levélkezdő udvariassági formula használata (az ilyen – más nagykövetségnek vagy minisztériumoknak, hivatalos szervezeteknek írt, illetve a minisztérium által a nagykövetségeknek küldött – szóbeli jegyzékekben nincs megszólítás):

L'Ambassade de France présente ses compliments au Ministère des Affaires Étrangères de la République de Hongrie et a l'honneur de... 'A Francia Nagykövetség tiszteletét fejezi ki a Magyar Köztársaság Külügyminisztériumának, és van szerencséje...' (s itt kezdődik a levél – pontosabban *note verbale* – tartalmi része; például így folytatódik a szöveg: *lui faire parvenir ci-joint le texte en français du projet d'accord entre le Gouvernement de la République française et le Gouvernement de la République de Hongrie dans le domaine de...* 'mellékelten megküldeni a Francia Köztársaság Kormánya és a Magyar Köztársaság Kormánya közti ...-i egyezménytervezet francia nyelvű szövegét').

A levél vége

- 842 Ha a címzett a levél írójával egyenrangú, akkor az alábbi záróformulák valamelyikét szokták használni (a záróformulában mindig **pontosan ugyanaz** a megszólítás szerepel, mint a levél elején!):

Je vous prie d'agréer, Monsieur le Directeur,

Veillez agréer, Monsieur le Directeur,

Je vous prie de croire, Monsieur le Directeur, à

l'assurance de ma considération distinguée

l'assurance de ma parfaite considération

l'assurance de ma plus parfaite considération

l'assurance de mes sentiments distingués
l'assurance de mes sentiments les meilleurs
l'expression de ma parfaite considération
l'expression de ma plus parfaite considération
l'expression de mes plus courtoises salutations
l'expression de mes salutations distinguées
l'expression de mes sentiments distingués
l'expression de mes sentiments les meilleurs
mes distinguées salutations
mes salutations distinguées
mes salutations empressées
mes sincères salutations
mes bien sincères salutations
mes sentiments distingués
mes sentiments les plus distingués
mes sentiments les meilleurs

- 843 A férfiak által hölgyeknek írt levelek kötelező záróformulája: *Veillez agréer, Madame, l'expression de mes respectueux hommages*. (A *respectueux hommages* formulát férfiaknak írt levelekben **soha nem használják!**)
- 844 Ha rangban fölöttünk álló, fontos személyiségnek írunk levelet, az alábbi záróformulák közül választhatunk: *Je vous prie d'agréer, Monsieur le Ministre, l'expression de mon respectueux dévouement. Je vous prie d'agréer, Monsieur le Ministre, l'expression de mon profond respect. Je vous prie d'agréer, Monsieur le Ministre, l'expression de mes sentiments dévoués*. Ugyanezeket a formulákat a *Je vous prie de...* helyett *Veillez* is bevezetheti: *Veillez agréer, Monsieur le Ministre, l'expression ...* stb.
- 845 Gyakran előfordul, hogy a levélzáró formulát határozói igeneves szerkezettel kezdjük: „Segítségét előre is megköszönve...”, „Gyors válaszát várva...” stb. Ilyenkor ne felejtsük el, hogy **a határozói igeneves szerkezet alanya mindig megegyezik a főmondat alanyával!** Például ha azt akarjuk írni, hogy „Segítségét előre is megköszönve kérem, fogadja, Uram, szívélyes üdvözlétemet”, akkor a főmondatban **je** legyen az alany, ne **vous**: *En vous remerciant à l'avance de votre aide, je vous prie d'agréer, Monsieur, mes salutations distinguées*. (Nem egyszer találkozunk értelemzavaró mondatszerkesztéssel: **En vous remerciant à l'avance de votre aide, veuillez agréer, Monsieur, mes salutations distinguées**. Minthogy a *veuillez* alanya a *vous*, e mondat jelentése: Köszönje meg magának a saját segítségét, s fogadja, Uram, szívélyes üdvözlétemet...)
- 846 A 'Válaszát várva...' francia megfelelője: **Dans l'attente de votre réponse, ...** Néhány példa e szerkezet használatára: *Dans l'attente de votre réponse, je vous prie d'agréer, Monsieur, l'expression de mes sentiments distingués. Dans l'attente d'une prompte réponse, je vous prie de croire, Monsieur, à l'expression de mes sentiments distingués. Dans l'attente d'une prochaine réponse, je vous prie de croire, Monsieur, à l'expression de mes sentiments dévoués. Dans l'attente du plaisir de vous lire, je vous prie d'agréer, Monsieur, l'expression de mes sentiments distingués. En vous remerciant de votre attention et dans l'attente de vous lire, je vous prie d'agréer, Madame, l'expression de mes respectueux hommages*. (Ne felejtsük el, hogy a *respectueux hommages*-nak mindig szerepelnie kell a férfiak által nőknek írt levelek záróformulájában, a férfiaknak írt levelekében azonban soha!)

- 847 A diplomáciában, az ún. szóbeli jegyzékekben (*note verbale*) kötelező a következő levélzáró udvariassági formula használata: *L'Ambassade de France saisit cette occasion pour renouveler au Ministère des Affaires Étrangères de la République de Hongrie les assurances de sa haute considération.* 'A Francia Nagykövetség ezt az alkalmat is megragadja, hogy a Magyar Köztársaság Külügyminisztériumát legmélyebb nagyrabecsüléséről biztosítsa.'

A boríték

- 848 A címet a magyar levelezési szokásokhoz hasonlóan a boríték jobb oldalára szokták írni – ugyanolyan sorrendben, mint a levélpapírra. Mint már említettük, a *Monsieur, Madame, Mademoiselle* szavakat a címzésben **nem illik rövidíteni!**

Monsieur le Directeur du Théâtre Musset
3, rue Napoléon
12001 AJACCIO
(France)

- 849 A hivatalos és üzleti levelezésben általában a feladó címét is feltüntetik, illetve az a céges borítékokon eleve szerepel, de nem mindig a bal felső sarokban, mint a magyarban, hanem gyakran a boríték hátoldalán, fent, középen: *Exp. : Jean Dupont, 47, avenue Clémenceau, 25002 Besançon.*

850 *Levélminták a hivatalos és üzleti levelezéshez*

Magánszemély levele cégnek:

*Jacques Lelong
3, rue du Marin
33030 Bordeaux*

Bordeaux, le 30 mars 2007

Objet : demande de renseignements

*Monsieur le Directeur
du Théâtre Musset*

*3, rue Napoléon
12001 AJACCIO*

Monsieur le Directeur,

Je me permets de vous demander quelques renseignements sur

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Je vous prie d'agréer, Monsieur le Directeur, l'assurance de ma considération distinguée.

Jacques Lelong

Cég levele cégnek:

EDITIONS MARGUERITE
5, rue de la Cathédrale
56003 CHARTRES

Chartres, le 9 mai 2007

Réf. 137.99/D-NL

Objet : traduction d'un chapitre de *Roses blanches*

Monsieur Paul DUVAL
Directeur des Editions Lafleur
57, rue Jeanne-d'Arc
75084 PARIS

Monsieur le Directeur,

Nous vous prions de nous excuser d'avoir tardé à répondre à votre lettre du 5 mars dernier.
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....

Dans l'attente de votre réponse, nous vous prions d'agréer, Monsieur le Directeur, l'expression de nos sentiments distingués.

Le Responsable des Droits de Traduction

Pierre DUMONT

Intézmény levele egy másik intézménynek:

JEANNE RESSORT
MEMBRE DE LA COMMISSION EUROPEENNE

Bruxelles, le 15 juin 2002

*AVENUE D'EDENGHEM 145
B-1040 BRUXELLES*

Monsieur le Secrétaire Général,

J'ai bien reçu votre lettre du 4 juin 2002 concernant les documents relatifs à la violation du droit moral de Frédéric Zimmermann et je vous en remercie.

Ces documents concernant le film « Tourbillon » sont particulièrement intéressants et je partage vos soucis aussi bien sur le point de vue éthique que sur celui de l'intégrité des oeuvres culturelles.

Je vous prie de croire, Monsieur le Secrétaire Général, à l'assurance de ma considération distinguée.

Jeanne Ressort (aláírás kézírással)

*Monsieur Jules JIM
Secrétaire Général
Fédération Européenne des Réalisateur de l'Audiovisuel
Avenue Teverard 95
B-1190 BRUXELLES*

Nagykövetség szóbeli jegyzéke a Külügyminisztériumnak:

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE
AMBASSADE DE FRANCE
EN HONGRIE

N° 60

L'Ambassade de France présente ses compliments au Ministère des Affaires Étrangères de la République de Hongrie et a l'honneur de lui faire parvenir ci-joint le texte en français du projet d'accord entre

.....
.....
.....
.....

L'Ambassade de France saisit cette occasion pour renouveler au Ministère des Affaires Étrangères de la République de Hongrie les assurances de sa haute considération.

(Kézjegy)

Budapest, le 9 mai 2007

MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
DE LA REPUBLIQUE DE HONGRIE
- Monsieur Péter PÁL, Directeur du Dpt géographique VIII
- Département juridique
BUDAPEST

Magánlevelezés

851 A magánlevelek formájára nézve természetesen nincsenek merev szabályok, bizonyos szokások azonban a franciában is kialakultak, akár a magyarban.

A levél eleje

852 A levélpapír jobb felső sarkába szokták írni a dátumot: *Paris, le 5 novembre 2013.*

853 A megszólítás – ha nem közeli ismerősökről van szó –, egyszerűen *Monsieur*, *Madame* vagy *Mademoiselle*. Mint már a hivatalos levelekről szóló részben is említettük, ez a franciában nem udvariatlan, a '*Cher Monsieur*'-t csak közelebbi ismerősöknek szokták írni, a '**Tisztelt** X.Y. úr!' megszólítás pedig teljesen ismeretlen a franciában. A megszólítást általában nem a bal margóhoz igazítják, hanem beljebb (bekezdéssel) írják.

854 A megszólítás után a magánlevelekben is vesszőt tesznek, nem felkiáltójelet, mint a magyarban.

855 Közelebbi ismerősök megszólítása: *Cher Monsieur*, *Chère Madame*, *Chère Mademoiselle*, *Cher Ami* (*Cher ami*), *Chère Amie* (*Chère amie*). – Ne írjuk soha azt, hogy «*Mon*» *cher Monsieur*, hiszen a *Monsieur*, *Madame*, *Mademoiselle* szavakban a birtokos névelő már eleve benne van! Azt se írjuk, hogy *Cher Monsieur Durand*, *Chère Madame Rosière*, tehát a megszólításban a *Monsieur*, *Madame*, *Mademoiselle* szavak után ne tegyük ki a neveket (☞ 826)!

856 Ha barátainknak írunk, a megszólítás lehet *Cher Ami* (*Cher ami*), *Chère Amie* (*Chère amie*) (általában így, tehát *mon*, *ma* nélkül; így is azt jelenti, hogy 'kedves barátom), *Cher Jean*, *Chère Sylvie*, *Mon cher Pierre*, *Ma chère Catherine* stb.

857 Családtagok megszólítása: *Chère Maman*, *Cher Papa*, *Ma chère mère*, *Mon cher père*, *Bien chers parents*, *Mon cher fils*, *Ma chère fille*, *Mon cher Philippe*, *Ma chère Jacqueline*, *Ma chère tante* stb.

858 Házastársak egymást, illetve szülők gyermekeiket gyakran így szólítják meg leveleikben: *Mon chéri*, *Ma chérie*, *Mes chéri(e)s*. Előfordul, hogy a feleségnek vagy leánygyermeknek írt levélben is a hímnemű alakot (*Mon chéri*) használják.

A levél vége

859 A nem közeli ismerőseinknek írt leveleket így zárhatjuk (ha a címzett hölgy, a férfiak által írt magánlevélben is kötelező záróformula a «*respectueux hommages*»): *Je vous prie d'accepter, Monsieur, l'expression de mes sentiments les meilleurs. Veuillez croire, Monsieur, à mes sentiments dévoués. Veuillez agréer, Madame, l'expression de mes respectueux hommages.*

860 Közelebbi ismerőseinknek ezt írhatjuk: *Veuillez croire, cher Monsieur, à mes sentiments très amicaux. Je vous prie de croire, cher Ami (ami), à mes sentiments les meilleurs. Je vous prie d'accepter, cher Ami (ami), l'expression de mes sentiments très cordiaux.*

861 Barátainknak: *Je t'embrasse. À bientôt. Bien à toi. Amicalement. Je te serre la main bien fort. Je te serre amicalement la main.*

A boríték

862 A borítékon a címzés az alábbi sorrendben történik:

Név: *Monsieur (Madame, Mademoiselle) Jean (Jeanne) Durand*
Házszám, utca: *48, rue de Rivoli*
Írányítószám, város: *75001 PARIS*

863 A házaspároknak írt leveleket így címezzük: *Monsieur et Madame Jean Dubois*. Tehát a férj keresztnéve és családneve elé írjuk a *Monsieur et Madame*-ot. Ha férjes asszonynak írunk, aki a férje családnevét viseli, akkor francia szokás szerint a feleség keresztnévét és a férj családnevét írjuk a borítékra: *Madame Catherine Dubois*.

864 A magánleveleken nem mindig tüntetik fel a feladó nevét és címét. Ha mégis feltüntetik, akkor általában a boríték hátoldalára, felül középre írják: *Exp. : Jean Dupont, 47, avenue Clémenceau, 25002 Besançon*.

865 LEVÉLMINTÁK A MAGÁNLEVELEZÉSHEZ

Levél nem közeli ismerősnek:

Budapest, le 1er septembre 2013

Monsieur,

J'ai bien reçu votre lettre du 21 juillet dont je vous remercie. Je me réjouis de
.....
.....

Je vous prie d'accepter, Monsieur, l'expression de mes sentiments les meilleurs.

Szabó Ágoston (aláírás kézírással)

Levél közeli ismerősöknek:

Paris, le 9 mai 2013

Chers amis,

Décidément, le printemps a du mal à s'imposer. Nous avons eu ces jours-ci un véritable temps d'automne. J'espère que chez vous, il fait plus agréable, je me souviens avoir passé quelques excellentes journées sous le soleil l'année dernière à la même époque.

Notre départ pour l'Autriche et la Hongrie se confirme pour cet été. Nous partirons vers le 8 août et passerons la première semaine en Autriche, en Carinthie où nous avons déjà séjourné il y a 6 ans. Nous pourrions ensuite

.....

.....
.....
.....
.....

Je vous prie d'accepter, chers amis, l'expression de mes sentiments très cordiaux.

Jean-Marie Dufrêne

Levél barátunknak:

Pékin, le 13 février 2002

Cher Yves,

Bientôt 4 mois que nous sommes ici et nous ne regrettons rien ... pas encore. Bien sûr, la vie est différente, parfois difficile mais le travail est intéressant.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Le temps passe vite et nous avons quelques amis de diverses nationalités avec lesquels une vie sociale est possible. Bref, tout va bien en quelque sorte. De plus, nous avons en cours d'année 2 fois quinze jours de vacances qui nous permettront une certaine évasion.

C'était hier le nouvel an ici, alors nous pensons à ceux qui nous sont chers et t'adressons ainsi qu'aux tiens tous nos voeux de bonheur. Amicalement

Georges

A naptár

866 Az évszakok

(Valamennyi évszak neve hímnemű.)

le printemps [prɛ̃tɑ̃] 'a tavasz' – *au printemps* 'tavasszal'

l'été 'a nyár' – *en été* vagy *l'été* 'nyáron'

l'automne [otɔ̃] 'az ősz' – *en automne* vagy *à l'automne* 'ősszel'

l'hiver [ivɛʁ] 'a tél' – *en hiver* vagy *l'hiver* 'télen'

867 A hónapok

(Valamennyi hónap neve hímnemű.)

janvier 'január' – *en janvier* 'januárban'

février – *en février*

mars [mars] – *en mars*

avril [avʁil] – *en avril*

mai [mɛ] – *en mai*

juin [ʒɥɛ̃] – *en juin*

juillet [ʒɥijɛ] – *en juillet*

août [u(t)] – *en août*

septembre [septɑ̃br] – *en septembre*

octobre – *en octobre*

novembre – *en novembre*

décembre – *en décembre*

Ha azt akarjuk mondani, hogy valamelyik hónap elején vagy végén, ezt a **début**, illetve a **fin** főnevekkel fejezzük ki, viszonyzóval vagy viszonyzó nélkül: *début mars* vagy *au début de mars* 'március elején', *fin mars* vagy *à la fin de mars* 'március végén'.

Azt, hogy valamelyik hónap közepén, az *à la mi* szerkezet jelöli, amelyhez kötőjellel kapcsolódnak a hónapnevek: *à la mi-mars* 'március közepén'.

Azt, hogy a hónap valahányadik napján, a **le** határozott névelővel fejezzük ki: *le 1er mars* 'március 1-én', *le 2 mars* 'március 2-án' stb. (A hónap első napjánál sorszámnevet, a többinél tőszámnevet használunk, de pontot egyik után sem teszünk.)

868 A hét napjai

(Valamennyi nap neve hímnemű.)

lundi [lœ̃di] 'hétfő, hétfőn' – *le lundi* 'hétfőnként, minden hétfőn'

mardi

mercredi [mɛʁkʁœ̃di]

jeudi

vendredi [vɑ̃dʁœ̃di]

samedi [samdi]

dimanche [dimɑ̃ʃ]

869 Azt, hogy 'a múlt héten – a jövő héten', 'a múlt hétfőn – a jövő hétfőn', 'a múlt hónapban – a jövő hónapban', 'a múlt februárban – a jövő februárban', 'a múlt nyáron – a

jövő nyáron’, ’a múlt évben – a jövő évben’ stb. a *dernier, dernière – prochain, prochaine* melléknevekkel fejezi ki a francia: *lundi dernier* ’a múlt hétfőn’ – *lundi prochain* ’a jövő hétfőn’, *le mois dernier* (vagy: *au mois dernier*) ’a múlt hónapban’ – *le mois prochain* (vagy: *au mois prochain*) ’a jövő hónapban’, *en février dernier* ’múlt februárban’ – *en février prochain* ’jövő februárban’, *l’été dernier* ’a múlt nyáron’ – *l’été prochain* ’a jövő nyáron’, *l’an dernier* vagy *l’année dernière* ’a múlt évben’, *l’an prochain* vagy *l’année prochaine* ’a jövő évben’. – **Fontos különbség a francia és magyar nyelvhasználat között, hogy a *lundi dernier, février dernier, l’été dernier* stb. a franciában mindig a legutóbbi hétfőt, februárt, nyarat stb. jelenti (tehát például *lundi dernier* szerdán a két nappal előbbi napot, a *février dernier* márciusban az előző hónapot, a *l’été dernier* ősszel ugyanannak az évnek a nyarat, nem pedig az előző heti hétfőt, az előző év februárját vagy nyarat, mint a magyarban.) Ugyanígy a *vendredi prochain, septembre prochain* vagy *l’été prochain* a legközelebbit, nem pedig a következő hetit vagy következő évit, mint a magyarban!** A magyar ’múlt hétfőn – jövő pénteken’ francia megfelelője: *le lundi de la semaine dernière – le vendredi de la semaine prochaine*, ’múlt februárban – jövő februárban’ *en février de l’an dernier – en février de l’an prochain*, ’múlt nyáron – jövő nyáron’ *l’été de l’an dernier – l’été de l’an prochain*. (Előfordul azért az is, hogy a magyar és francia nyelvhasználat egybeesik: ha csütörtökön mondjuk azt, hogy ’a múlt pénteken’, májusban, hogy ’a múlt júniusban’, tavasszal, hogy ’a múlt nyáron’ stb., akkor ugyanis a magyarban is a legutóbbi péntekre, júniusra, nyárra gondolunk, mert akkor az előző heti, illetve az előző évi volt a legutolsó...)

870 Mutató névelővel fejezi ki a francia azt, hogy ’e héten’, ’e télen’, ’ez évben’ stb.: *cette semaine* ’e héten’, *cet hiver* ’e télen’, *cette année* ’ez évben’. Módosul e kifejezések jelentése, ha hozzájuk kapcsoljuk a *-là* szócskát: *cette semaine-là* ’azon a héten’, *cet hiver-là* ’azon a télen’, *cette année-là* ’abban az évben’.

871 Az ’egy hét’ helyett gyakran *huit jours*-t (a hét egy bizonyos napjától a következő hét ugyanazon napjáig tartó periódus, a kezdő és záró napot is beleszámítva), a ’két hét’ helyett pedig *quinze jours*-t (a hét egy bizonyos napjától a rá következő második hét ugyanazon napjáig tartó periódus, a kezdő és záró napot is beleszámítva) mond a francia: *J’ai attendu quinze jours*. ’Két hetet vártam.’

872 A keltezés a magyarral ellentétes sorrendben történik. A keltezésben használt szokásos írásjeleket az alábbi példákon szemléltetjük: *le 15 mars 2013* ’2013. március 15-én’, *15 mars 2013* ’2013. március 15.’, *15.3.2013* vagy *15-3-2013* vagy *15/3/2013* ’2013. III. 15.’, *15.03.2013* vagy *15-03-2013* vagy *15/03/2013* ’2013. 03. 15.’

873 Kérdések és válaszok a napra és a dátumra:

Quel jour est-ce (était-ce, sera-ce) ? ’Milyen nap van (volt, lesz)?’

C’est (c’était, ce sera) mardi. ’Kedd van (volt, lesz).’

Le combien sommes-nous (étions-nous, serons-nous) ? ’Hányadika van (volt, lesz)?’

Nous sommes (étions, serons) le 15 mars 2013. ’2013. március 15-e van (volt, lesz).’

Az óra

874

<i>Quelle heure est-il ?</i> <i>Il est quelle heure ?</i> 'Hány óra van?' 4 h <i>Il est quatre heures.</i> 'Négy óra van.' 4 h 5 <i>Il est quatre heures cinq.</i> 4 h 15 <i>Il est quatre heures quinze.</i> <i>Il est quatre heures et quart.</i> 4 h 30 <i>Il est quatre heures trente.</i> <i>Il est quatre heures et demie.</i> 4 h 45 <i>Il est quatre heures quarante-cinq.</i> <i>Il est cinq heures moins le quart.</i> 12 h <i>Il est douze heures.</i> <i>Il est midi.</i> 24 h <i>Il est vingt-quatre heures.</i> <i>Il est minuit.</i>	<i>À quelle heure ?</i> 'Hány órakor?' à 4 h <i>à quatre heures</i> 'négy órakor' à 4 h 5 <i>à quatre heures cinq</i> à 4 h 15 <i>à quatre heures quinze</i> <i>à quatre heures et quart</i> à 4 h 30 <i>à quatre heures trente</i> <i>à quatre heures et demie</i> à 4 h 45 <i>à quatre heures quarante-cinq</i> <i>à cinq heures moins le quart</i> à 12 h <i>à douze heures</i> <i>à midi</i> à 24 h <i>à vingt-quatre heures</i> <i>à minuit</i>

875

A francia csak a ***matin*** 'reggel, délelőtt', ***après-midi*** 'délután' és ***soir*** 'este' szavakat kapcsolja az órához (az 'éjjel', a 'hajnal' vagy a 'dél' francia megfelelőit azonban nem). Az 'éjjel 1 óra', a 'hajnali 4 óra' vagy a 'délelőtt 10 óra' helyett egyaránt *1 heure du matin*-t, *4 heures du matin*-t, *10 heures du matin*-t, a 'déli egy óra' vagy a 'délután 4 óra' helyett *1 heure de l'après-midi*-t és *4 heures de l'après-midi*-t, az 'este 8 óra' és az 'éjjel 11 óra' helyett pedig *8 heures du soir*-t, *11 heures du soir*-t mond. (Tehát éjfél-től délig *du matin*-t, déltől sötétedésig *de l'après-midi*-t, sötétedéstől éjfélig pedig *du soir*-t.) **Különösen ügyelni kell arra, hogy a *midi* szó a franciában csak pontosan deket jelent; könnyen elkerülhetjük francia ismerősünket, ha 'à 1 heure de midi'-re beszélünk meg vele találkozót, mert neki a *midi* mindig 12 órát jelent, soha nem 1 órát!**

Betűrendes mutató

- à 81-83, 85-86, 676-677, 679
– à *Malte, au Japon, aux États-Unis* 88, 89
– à *bicyclette, à cheval, à dos d'âne* 94
– birtokviszonyban 198-200
– *dix à quinze* 668
– időhatározói használata 95
à *bientôt* 804
à *cause de* 676
à *ce soir* 804
à *condition que* 693, 695
– *subjonctif* használata 318
à *côté de* 676
à *demain* 804
à *fortiori*
– vegyes szórenddel 32
– fordított szórenddel 22
à *la mi-mars* 867
à *mesure que* 693, 695
à *moins que ... ne ...* 172
– *subjonctif* használata 318
à *partir de* 676
– időhatározói használata 95
à *peine*
– vegyes szórenddel 32
– fordított szórenddel 22
à *plus forte raison*
– vegyes szórenddel 32
– fordított szórenddel 22
à *quelle heure ?* 137
à *qui est ?* 20, 141
à *tout à l'heure* 804
à *travers* 676
abattre
– ragozása 381
abolir
– ragozása 406
aboutir
– ragozása 406
aboyer
– ragozása 400
absolument
– nyomatékos tagadásban 165
absoudre
– ragozása 397
abstenir (s'abstenir)
– ragozása 434
accéder
– ragozása 384
accélérer
– ragozása 384
accent aigu 733, 767, 768
accent circonflexe 733, 767, 768
accent grave 733, 767, 768
accepter
– vonzata 441
accompagner
– *de* viszonyszóval szenvedő szerkezetben 221
accomplir
– ragozása 406
accoucher
– vonzata 441
accourir
– ragozása 389
– összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
accroître
– ragozása 375
accueillir
– ragozása 393
accuser
– vonzata 441
acheter
– ragozása 411
– vonzata 441
achever
– ragozása 411
acquérir
– ragozása 376
adhérer
– ragozása 384
admettre
– ragozása 414

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- admirer*
– *de* viszonyzóval szenvedő szerkezetben 221
- adoucir*
– ragozása 406
- aérer*
– ragozása 384
- affaiblir*
– ragozása 406
- affamé*
– vonzata 520
- affranchir*
– ragozása 406
- afin que* 693, 695
– *subjonctif* használata 318
- agir*
– ragozása 406
- agrandir*
– ragozása 406
- agréable*
– vonzata 520
- aider*
– vonzata 441
- aimer*
– *de* viszonyzóval szenvedő szerkezetben 221
- aindre* végű igék ragozása 420
- ainsi*
– vegyes szórenddel 32
– fordított szórenddel 22
– helye 75-76
- ainsi que* 693, 695
- al* végű főnevek többes száma 474
- al* végű melléknevek többes száma 498-500
- alany 10-36**
– alany nélküli mondatok 2-6
– az alanyra kérdező kérdőszók 134
– főnévi igenévi alany 15
– helye 17-36
– hosszú alany 24
– kérdés az alanyra 12
– személyes névmási és főnévi alany egy mondatban 31-35
- szófaja 13-16
- alanyismétlő mondat szerkezet 30-35
- aliéner*
– ragozása 384
- allécher*
– ragozása 384
- aller*
– a célhatározó kifejezése *pour* nélkül 108
– félsegédigei szerepe az igék *futur proche*-alakjának képzésében 293, 294
– *futur simple* és feltételes mód jelen idejű alakjai előtt az *y* névmás kiesik 609
– összetett igeidőkben *être* segédigével 278
– ragozása 377
- állítmány 37-56**
– *deux* vagy nagyobb számnév után 48
– egyeztetése az alannyal 41-56
– egyeztetése szemlélytelen szerkezetű mondatokban 42
– egynél nagyobb, de kettőnél kisebb alany után 49
– igei állítmány nélküli mondatok 39
– *ou* vagy *ni* kötőszóval összekötött egyes számú alanyok után 47
– *qui* vonatkozó névmás után 43
- állítmánykiegészítő
– az állítványkiegészítőre kérdező kérdőszók 141
- alors*
– helye 75-76
- alors que* 693, 695
- alourdir*
– ragozása 406
- altérer*
– ragozása 384
- Altesse royale* 822
- aluli (18 éven aluli) 194
- alunir*
– ragozása 406
- amaigrir*
– ragozása 406

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- amener*
– ragozása 411
- amortir*
– ragozása 406
- amoureux*
– vonzata 520
- ancien*
– helye 114
- anéantir*
– ragozása 406
- année*
– *les années cinquante* 667
- antécédent* 586
- antérieur*
– vonzata 520
- anti-français* 508
- anyagnévelő 536-540
– *de* viszonyzó után elmarad 539
– mértékegységet vagy határozatlan mennyiséget jelölő szavak után helyette *de* 538
– tagadott tárgy előtt helyette *de* 537
- août*
– időhatározói használata 867, 869, 872
- apercevoir*
– ragozása 426
- apercevoir (s'apercevoir)*
– vonzata 441
- apostrophe* 712, 733
- apparaître*
– összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
– ragozása 387
- appartenir*
– ragozása 434
- appauvrir*
– ragozása 406
- appeler*
– ragozása 378
– vonzata 441
- applaudir*
– ragozása 406
- apprendre*
– ragozása 425
- vonzata 441
- approcher (s'approcher)*
– vonzata 441
- approfondir*
– ragozása 406
- appuyer*
– ragozása 400
– vonzata 441
- après* 676
– időhatározói használata 95
- après que* 686, 693, 695
- après-midi*
– időhatározói használata 97-105
– többes száma 481
- arrêter*
– vonzata 441
- arriver*
– *il arrive que* 216
– összetett igeidőkben *être* segédigével 278
– vonzata 441
- arrondir*
– ragozása 406
- assainir*
– ragozása 406
- asseoir*
– ragozása 379
- assez* 664, 665
– helye 65
- assortir*
– ragozása 406
- assouplir*
– ragozása 406
- atteindre*
– ragozása 420
- atteler*
– ragozása 378
- attendre*
– ragozása 427
- atterrir*
– összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
– ragozása 406
– *au* végű főnevek többes száma 475

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- au lieu de* 676
au milieu de 676, 678
au moins
 – vegyes szórenddel 32
 – fordított szórenddel 22
au revoir 804
aucun 153, 173
 – határozatlan névmás 610
 – mondat elején 166
au-delà de 676
au-dessous de 676
au-dessus de 676
augmenter
 – összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
aussi
 – vegyes szórenddel 32
 – fordított szórenddel 22
aussi ... que 190
aussi bien
 – vegyes szórenddel 32
 – fordított szórenddel 22
 autónevek neme 471
autoriser
 – vonzata 441
autour de 676
autre 610
 – helye 111
autre que
 – *ne*-vel 179
autrement
 – fokozásban 518
autrement que
 – *ne*-vel 179
auxiliaires 254
avant 676
 – időhatározói használata 95
avant que 687, 693, 695
 – *ne*-vel 178, 318
avec 676
avenue
 – helyhatározói használata 92
avérer (s'avérer)
 – vonzata 441
avertir
 – ragozása 406
avide
 – vonzata 520
avoir
 – ragozása 380
 – segédige 254
 – vonzata 441
avoir besoin
 – vonzata 441
avoir envie
 – vonzata 441
avoir le temps
 – vonzata 441
avoir l'habitude
 – vonzata 441
avoir mal
 – vonzata 441
avoir peur
 – *ne*-vel 177
avril
 – időhatározói használata 867,869,872
 -*ayer* végű igék ragozása 419
baisser
 – összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
balayer
 – ragozása 419
banal
 – többes száma 500
bancal
 – többes száma 500
bas (melléknév)
 – helye 114
bas-relief 659
bâtir
 – ragozása 406
battre
 – ragozása 381
beau
 – alakjai 497
 – helye 111
beaucoup 664, 665, 666
 – fokozásban 519

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- helye 65, 75-76
- bénéficier*
 - vonzata 441
- bénir*
 - ragozása 406
- beosztottak megszólítása 823
- berne* 659
- betűk (francia nevük) 729
 - nemük 731
- betűrend
 - a *de* nemesi partikulával kezdődő családnevek betűrendje 777
 - a határozott névelős család- és városnevek betűrendje 776
 - a szentek nevének betűrendje 778
- betűzés 729
- bíborosok megszólítása 822
- bien* 664, 665, 666
 - fokozásban 519
 - helye 75-76
- bien que* 693, 695
 - *subjonctif* használata 318
- bientôt*
 - helye 75-76
- birtokos névelő 544-545
- birtokos névmás 573
- birtokviszony **196-202**
 - földrajzi nevek birtokviszonyban 483
- blanchir*
 - ragozása 406
- bleu*
 - többes száma 501
- blondir*
 - ragozása 406
- boire*
 - ragozása 382
 - vonzata 441
- bon*
 - fokozása 516
 - helye 111
- bondir*
 - ragozása 406
- bonjour* 803
- bonne nuit* 803
- bonsoir* 803
- bouillir*
 - ragozása 383
- boulevard*
 - helyhatározói használata 92
- brandir*
 - ragozása 406
- bras* 659
- brave*
 - helye 114
- breveter*
 - ragozása 378
- brunir*
 - ragozása 406
- ça* 576-577
 - kérdőszó mellett 144
 - személytelen szerkezetben 203, 216
- camper*
 - összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
- car* 693
- ce* (mutató névelő) 541-543
 - *ce livre-ci, ce livre-là* 542
 - *ce matin, ce jour-là* 100
- ce* (mutató névmás) 574-575
 - az állítmány egyeztetése 44
 - *élision* 719
 - személytelen szerkezetben 203, 206-208
- ce n'est pas que*
 - *subjonctif* használata 318
- ce que*
 - függő kérdésben 243
- ce qui*
 - függő kérdésben 242
- ceci* mutató névmás 578
- céder*
 - ragozása 384
- cédille* 733
- cégnevek helyesírása 772
- cela* 578
 - elhagyása 5
 - kérdőszó mellett 144
 - személytelen szerkezetben 203, 216

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- célébrer*
– ragozása 384
- célhatározó 106-108
– a célhatározóra kérdező kérdőszók 139
- celle* 579-582
– *celle-ci, celle-là* 582
- celui* 579-582
– *celui-ci, celui-là* 582
- cent*
– kiejtés, liaison 630
– sorszámnévként 650
- centaine* 661-663
- cependant* 693
- cer* végű igék ragozása 337
- certain*
– helye 114
– vonzata 520
- certain*s (határozatlan névmás) 610
- ces* 541-543
- cesser*
– vonzata 441
- c'est ... que* 185-188
- c'est ... qui* 185-188
- cet* 541-543
- cette* 541-543
– *cette maison-là* 542
– *cette année* 100
- ceux* 579-582
– *ceux-ci, ceux-là* 582
- chacun* 610, 611
– az állítmány egyeztetése 43
- chanceler*
– ragozása 378
- changer*
– összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
– vonzata 441
- chaque* 611
– időhatározókban (*chaque année*) 105
- charger*
– vonzata 441
- chauffage*
– *avoir le chauffage central* 524
- cher*
– helye 114
- chercher*
– vonzata 441
- chez* 676, 679
- choisir*
– ragozása 406
– vonzata 441
- cím
– a határozott névelő összeolvadása az *à* viszonyzóval 526-527
– az állítmány egyeztetése többes számú címek után 55
– címek helyesírása 775
- cinquante* 661, 663
- cliqueter*
– ragozása 378
- clore*
– ragozása 385
- combattre*
– ragozása 381
– vonzata 441
- combien* ? 140, 142
- combienième* ? 142
- combientième* ? 142
- combler*
– vonzata 441
- comme* 693, 695
– 'ahogyan' 599
– hasonlításban 189
– helyette *et que* 695
- commencer*
– vonzata 441
- comment* ? 138
- comment est* ? 20, 141
- commettre*
– ragozása 414
- commode*
– vonzata 520
- comparable*
– vonzata 520
- comparaître*
– ragozása 387
- compléter*
– ragozása 384

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- comprendre*
– ragozása 425
- compromettre*
– ragozása 414
- concevoir*
– ragozása 426
- conclure*
– ragozása 386
- conduire*
– ragozása 394
- conférer*
– ragozása 384
- confondre*
– ragozása 427
- connaître*
– *de* viszonyzóval szenvedő
szerkezetben 221
– ragozása 387
– vonzata 441
- conquérir*
– ragozása 376
- conseiller*
– vonzata 441
- consentir*
– ragozása 398
- considérer*
– ragozása 384
- construire*
– ragozása 394
- contenir*
– ragozása 434
- content*
– vonzata 520
- contenter (se contenter)*
– vonzata 441
- continuer*
– vonzata 441
- contraindre*
– ragozása 420
- contraire*
– vonzata 520
- contre* 676
- contredire*
– ragozása 396
- vonzata 441
- contribuer*
– vonzata 441
- convaincre*
– ragozása 435
- convenir*
– összetett igeidőkben *avoir* vagy *être*
segédigével 280
– ragozása 434
– vonzata 441
- convertir*
– ragozása 406
- coopérer*
– ragozása 384
- correspondre*
– ragozása 427
- corrompre*
– ragozása 430
- coudre*
– ragozása 388
- coupable*
– vonzata 520
- courir*
– a célhatározó kifejezése *pour* nélkül
108
– ragozása 389
- coûter*
– vonzata 441
- couvrir*
– ragozása 390
– vonzata 441
- craindre*
– *ne*-vel 177
– ragozása 420
– vonzata 441
- crever*
– összetett igeidőkben *avoir* vagy *être*
segédigével 280
– ragozása 411
- croire*
– a tárgyestű személyes névmás
elhagyása 60
– ragozása 391
– vonzata 441

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- croître*
– összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
– ragozása 392
- cueillir*
– ragozása 393
- cuire*
– ragozása 394
- curieux*
– helye 114
– vonzata 520
- családnév
– családnévben lévő *le, les* 526, 776
– megszólításban nem teszik ki a *Monsieur* után 826
– többes szám 478
- d'abord*
– helye 75-76
- dans* 81-83, 85-86, 676, 678
– időhatározói használata 95
- dátumok helyesírása 786
- d'autres* (határozatlan névmás) 610
- davantage* 664, 665
- de* 81, 87, 676, 680
– a cselekvő jelölése szenvedő szerkezetű mondatokban 220-221
– a *de* nemesi partikulával kezdődő családnevek helyesírása 777
– birtokviszonyban 196-197
– *de 2 ans plus jeune que moi* 191
– *de Hongrie, du Japon, des États-Unis* 91
– élision 721
– időhatározói használata 95
– főnévi igenévi alany előtt 15
– *la température est de 20 degrés* 640
– személytelen szerkezethez kapcsolódó főnévi igenév előtt 208
– tagadott tárgy előtt határozatlan és anyagnévelő helyett 531, 532, 535, 537
- de moins* 193
- de plus* 193
- de quel ... est ?* 141
- de quelle façon ?* 138
- de quelle manière ?* 138
- débattre*
– ragozása 381
- début*
– *début janvier* 97, 867
- décéder*
– összetett igeidőkben *être* segédigével 278
– ragozása 384
- déceler*
– ragozása 411
- décembre*
– időhatározói használata 867, 869, 872
- décevoir*
– ragozása 426
- décider*
– vonzata 441
- décorer*
– vonzata 441
- découvrir*
– ragozása 390
- décréter*
– ragozása 384
- décrire*
– ragozása 399
- décroître*
– ragozása 375
- défendre*
– ragozása 427
– vonzata 441
- définir*
– ragozása 406
- dégénérer*
– összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
– ragozása 384
- déjà*
– helye 75-76
- déjeuner*
– vonzata 441
- déléguer*
– ragozása 384
- délibérer*
– ragozása 384

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- demander*
– vonzata 441
- démanteler*
– ragozása 411
- déménager*
– összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
- démentir*
– ragozása 398
- démètre*
– ragozása 414
- demeurer*
– összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
- demi* 656-659
- démolir*
– ragozása 406
- denteler*
– ragozása 378
- dépêcher (se dépêcher)*
– vonzata 441
- dépendre*
– ragozása 427
- depuis* 676
– helyhatározói használata 681
– időhatározói használata 95
- depuis quand ?* 137
- depuis que* 688
- dernier*
– *dimanche dernier* 97
- derrière* 676
- dès* 676
– időhatározói használata 95
- dès que* 689, 693, 695
- descendre*
– a célhatározó kifejezése *pour* nélkül 108
– összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 279
– ragozása 427
– vonzata 441
- désobéir*
– ragozása 406
- détendre*
– ragozása 427
- détruire*
– ragozása 394
- deux (moins de deux...)*
– az állítmány egyeztetése 53
- deux points* 733
- devant* 676
- devenir*
– összetett igeidőkben *être* segédigével 278
– ragozása 434
- dévêtir*
– ragozása 437
- devoir*
– félsegédigeként 255
– ragozása 395
– vonzata 441
- diable*
– kérdőszó mellett 144
- différer*
– ragozása 384
- difficile*
– vonzata 520
- diftongusok 702
- digérer*
– ragozása 384
- digne*
– vonzata 520
- dimanche*
– időhatározói használata 97-99, 101, 103, 105
- diminuer*
– összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
- dîner*
– vonzata 441
- dire*
– a tárgyesetű személyes névmás elhagyása 60
– ragozása 396
- discours rapporté* **233-248**
- disparaître*
– összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280

A lapszálon lévő számokra utalunk.

– ragozása 387
disposer
 – vonzata 441
dissoudre
 – ragozása 397
divorcer
 – összetett igeidőkben *avoir* vagy *être*
 segédigével 280
dix-neuf
 – kiejtése 630
dizaine 661,663
docteur 813
donc 693
 – kérdőszó mellett 144
dont (vonatkozó névmás) 583-588, 595,
 596
dormir
 – ragozása 398
d'où ? 136
douter
 – vonzata 441
douzaine 661-663
 – az állítmány egyeztetése 50
Dr 813
D' 813
du moins
 – vegyes szórenddel 32
 – fordított szórenddel 22
du tout
 – nyomatékos tagadásban 165
durcir
 – ragozása 406
-eau végű főnevek többes száma 475
eau
 – *avoir l'eau potable* 524
éblouir
 – ragozása 406
échapper
 – vonzata 441
échouer
 – összetett igeidőkben *avoir* vagy *être*
 segédigével 280
éclaircir
 – ragozása 406

éclore
 – ragozása 385
écrire
 – ragozása 399
efforcer (s'efforcer)
 – vonzata 441
effrayer
 – ragozása 419
égal
 – vonzata 520
 égtájak nevének helyesírása 780
 egyenes szórend 17
-eindre végű igék ragozása 420
 ékezetek 730, 767, 768
-el végű melléknevek nőneme 490
-eil végű melléknevek nőneme 490
élargir
 – ragozása 406
 eldöntendő kérdés 117-119, 124-132
électricité
 – *avoir l'électricité* 524
-eler végű igék ragozása 378, 411
élire
 – ragozása 412
 – vonzata 441
élision 711-728
 – betűk neve előtt (*l'f*) 732
elle (hangsúlytalan személyes névmás)
 546-560
elle (hangsúlyos személyes névmás) 561-
 564
 előbb (valamennyi idővel előbb) 195
 elválasztás 781-784
embellir
 – ragozása 406
-emer végű igék ragozása 411
émettre
 – ragozása 414
Éminence 822
emmener
 – ragozása 411
émouvoir
 – ragozása 417

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- emparer (s'emparer)*
– vonzata 441
- empêcher*
– vonzata 441
- empirer*
– összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
- employer*
– ragozása 400
- emprunter*
– vonzata 441
- en* végű melléknevek nőneme 490
- en* (határozói névmás) 600-605
- en* (viszonyzó) 81, 83, 85, 86, 676, 680
– *en France* 88
– *en voiture, en autocar* 94
– időhatározói használata 95
- en attendant que*
– *subjonctif* használata 318
- en deçà de* 676
- en dehors de* 676
- en dépit de* 676
- en face de* 676
- en quoi est ?* 141
- en vain*
– vegyes szórenddel 32
– fordított szórenddel 22
- encore*
– vegyes szórenddel 32
– fordított szórenddel 22
– helye 75-76
- encore moins*
– vegyes szórenddel 32
– fordított szórenddel 22
- ener* végű igék ragozása 411
- enfin*
– helye 75-76
- enfuir (s'enfuir)*
– ragozása 409
- engloutir*
– ragozása 406
- enlever*
– ragozása 411
– vonzata 441
- ennuyer*
– ragozása 400
- enrichir*
– ragozása 406
- ensuite*
– helye 75-76
- entendre*
– a tárgyasetű személyes névmás elhagyása 60
– ragozása 427
- entourer*
– vonzata 441
- entre* 676, 678
– időhatározói használata 95
- entreprendre*
– ragozása 425
- entrer*
– összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 279
- entresol* 659
- entretenir*
– ragozása 434
- entrevoir*
– ragozása 439
- énumérer*
– ragozása 384
- envahir*
– ragozása 406
- envier*
– vonzata 441
- envoyer*
– ragozása 401
- épanouir*
– ragozása 406
- épeler*
– ragozása 378
- er* végű igék ragozása 256, 335-373, 377, 378, 384, 400, 401, 411, 419,
– *parlé-je* 261
- er* végű melléknevek nőneme 493
- érsek megszólítása 822
- érzelmi hangsúly 699
- eser* végű igék ragozása 411
- espérer*

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- a tárgyesetű személyes névmás elhagyása 60
- ragozása 384
- essayer*
 - ragozása 419
 - vonzata 441
- essuyer*
 - ragozása 400
- est-ce que* 117-121
- estimer*
 - *de* viszonyzóval szenvedő szerkezetben 221
- et* végű melléknevek nőneme 494
- et* 693
- établir*
 - ragozása 406
- éteindre*
 - ragozása 420
- étendre*
 - ragozása 427
- eter* végű igék ragozása 378, 411
- étinceler*
 - ragozása 378
- étonner (s'étonner)*
 - vonzata 441
- étourdir*
 - ragozása 406
- être*
 - ragozása 402
 - segédige 254
- eu* végű főnevek többes száma 475
- eur* végű melléknevek nőneme 495
- eux* 561-564
- évanouir (s'évanouir)*
 - ragozása 406
- ever* végű igék ragozása 411
- éviter*
 - vonzata 441
- évszakok 866
- exagérer*
 - ragozása 384
- exaspérer*
 - ragozása 384
- excellence* 820
- exclure*
 - ragozása 386
- excuser*
 - vonzata 441
- exonérer*
 - ragozása 384
- expirer*
 - összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
- extrême-oriental*
 - egyeztetése 508
- ezrelék
 - az állítmány egyeztetése 54
- f* végű melléknevek nőneme 491
- facile*
 - vonzata 520
- faillir*
 - ragozása 403
- faire*
 - a műveltető ige képzőjeként 226-232
 - félsegédigeként 255
 - ragozása 404
 - *se faire faire qc.* 232
- falloir*
 - *faut le faire* 5
 - *il faut que* 216
 - ragozása 405
- fatal*
 - többes száma 500
- feindre*
 - ragozása 420
 - vonzata 441
- féliciter*
 - vonzata 441
- felkiáltó mondat 39
- felkiáltójel 788-790
- félsegédigék 255
- felsőfok 513, 514
- felszólítás 309-312
 - *futur simple*-lel 297
 - *subjonctif*-fal 314
- felszólító mód 309-312

A lapszálon lévő számokra utalunk.

– az *-er* végű igék felszólító mód egyes szám második személyű alakjának helyesírása 312
 felszólító mondat
 – elbeszélése közvetett beszédben 246
 feltételes mód 303-308
 – jelen idő 305-306
 – múlt idő 307, kifejezése subjonctif plus-que-parfait-val 308
 – *si* után 303
 felüli (18 éven felüli) 194
fendre
 – ragozása 427
feuilleter
 – ragozása 378
février
 – időhatározói használata 867,869,872
ficeler
 – ragozása 378
ficher (se ficher)
 – vonzata 441
fidèle
 – vonzata 520
fier
 – vonzata 520
fin
 – *fin janvier* 867
final
 – többes száma 500
finalement
 – helye 75-76
finir
 – ragozása 406
 – vonzata 441
fleurir
 – ragozása 408
 foglalkozásnevek
 – névelő nélkül és névelővel 530
fondre
 – ragozása 427
forcer
 – vonzata 441
 fordított szórend 18-29
fou

– alakjai 497
fournir
 – ragozása 406
 földrajzi nevek helyhatározói használata 88-93
 főnév **463-485**
 – foglalkozást, beosztást jelölő főnevek neme 466
 – mindkét nemben használatos főnevek 464-465
 – neme 463-471
 – többes száma 472-481
 főnévi igenév 443-450
 – alanyként *de* viszonyzóval vagy *de* nélkül 15
 – tagadása 167
franchir
 – ragozása 406
franc-maçon(nique)
 – egyeztetése 508
frémir
 – ragozása 406
fuir
 – ragozása 409
 – vonzata 441
futur antérieur 300-302
futur proche 293-294
futur simple 295-299
 – felszólítás kifejezésére 297
 függő beszéd **233-248**
 függő kérdés 237-245
garantir
 – ragozása 406
garnir
 – ragozása 406
gaz
 – *avoir le gaz* 524
geler
 – ragozása 411
gémir
 – ragozása 406
générer
 – ragozása 384
gens

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- a melléknév egyeztetése 507
- számnévvel 507
- gentiment* 675
- gépnevek többes száma 479
- ger végű igék ragozása 338
- géner*
 - ragozása 384
- gondolatjel 801, 802
- grâce à* 676
- grand*
 - helye 111, 114
- grand-ducal*
 - egyeztetése 508
- grandir*
 - összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
 - ragozása 406
- gravir*
 - ragozása 406
- gros*
 - helye 111, 114
- grossir*
 - összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
 - ragozása 406
- gu végű melléknevek nőneme 489
- guérir*
 - ragozása 406
- guillemets* 733
- gyümölcsfajták nevének többes száma 480
- gyümölcsnevek használata (többes szám) 476
- h aspiré* 738
- h muet* 737
- haïr*
 - ragozása 410
- hajónevek neme 471
- hanglejtés
 - kérdő mondat hanglejtése 116
- hangsúlyos mondatrész helye 73
- hangsúlyos személyes névmás 561-564
- hangsúlyos visszaható névmás (*soi*) 571-572
- hangsúlyozás 73, 696-699
- érzelmi hangsúly 699
- hányadik? 142
- három mássalhangzó szabálya 744
- hasonlítás **189-195**
- határozatlan névelő 528-535
 - időhatározókban 99
 - melléknév+főnév szókapcsolat előtt többes száma helyett *de* 534, 535
 - tagadott tárgy előtt helyette *de* 531
- határozatlan névmások **610-629**
- határozatlan számnevek **661-668**
- határozó **72-108**
 - az alany és az állítmány között 8
 - határozóval kezdődő fordított szórendű mondatok 28
 - helye 8, 73-78
 - jelzőre vonatkozó határozó helye 77
 - több határozó egymáshoz viszonyított helye 74
- határozói igenév 462
- határozói névmások **600-609**
- határozószók 669-675
 - *-amment/-emment* képzővel 672
 - képzésük *de manière, d'une manière, de façon, d'une façon* kifejezésekkel 674
 - kifejezésük melléknévvel 675
 - kifejezésük múlt idejű melléknévi igenévvel 675
 - *-ment* képzővel 670-673
- határozott névelő 523-527
 - családnevekben 776
 - határozott névelővel kezdődő városnevek helyhatározói használata 93
 - időhatározókban 98
 - országnevek előtt 482-484
 - összeolvadása az *à* viszonyzóval 525-527
 - szolgáltatások neve előtt 524
 - városnevekben 776
- héler*
 - ragozása 384
- helyesírás **767-802**
- helyhatározó **79-94**

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- a helyhatározóra kérdező kérdőszók
136
- hémicycle* 659
- hémisphère* 659
- hériter*
– vonzata 441
- hésiter*
– vonzata 441
- hét 868
- hogy
– francia megfelelője a célhatározókban
107
- hónapok 769, 867
- hors de* 676
- hostile*
– vonzata 520
- huitaine* 661-662
- huitante* 630
- hypothéquer*
– ragozása 384
- ici* 79-80
- idézőjel 800
- időhatározó **95-105**
– az időhatározóra kérdező kérdőszók
137
– viszonyzó nélkül, főnévvel kifejezett
96-105
- időjárás
– személytelen szerkezetű kifejezések
204
- ige **251-441**
- igeidő-egyeztetés 249-250
- igeidők 251-253
- igemódok 251-253
- igenevek **442-462**
- igeragozási csoportok 256
- igeragozási táblázatok 335-373
- igevonzatok* 441
- il* 546-560
– elhagyása 5
– személytelen szerkezetben 203-216
- il n'y a que* 182
- il y a* 210-215
– időhatározói használata 95
– viszonyzó használata 676
- imparfait* 266-274
- importe (n'importe qui, n'importe quoi)*
(határozatlan névmás) 610
- impossible*
– vonzata 520
- imrégner*
– ragozása 384
- incapable*
– vonzata 520
- incarcérer*
– ragozása 384
- incertain*
– vonzata 520
- incinérer*
– ragozása 384
- inclure*
– ragozása 386
- indifférent*
– vonzata 520
- indigne*
– vonzata 520
- inférieur*
– vonzata 520
- infidèle*
– vonzata 520
- innocent*
– vonzata 520
- inquiéter*
– ragozása 384
– vonzata 441
- inscrire*
– ragozása 399
- insensible*
– vonzata 520
- insérer*
– ragozása 384
- instruire*
– ragozása 394
- intégrer*
– ragozása 384
- interdire*
– ragozása 396
– vonzata 441

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- intéresser (s'intéresser)*
– vonzata 441
- interpréter*
– ragozása 384
- interroger*
– vonzata 441
- interrompre*
– ragozása 430
- intervenir*
– összetett igeidőkben *être* segédigével 278
– ragozása 434
- intézménynevek helyesírása 772
- introduire*
– ragozása 394
- investir*
– ragozása 406
– vonzata 441
- inviter*
– vonzata 441
- ir végű igék ragozása 256, 376, 379, 380, 383, 389, 390, 393, 395, 398, 403, 405, 406, 408, 409, 410, 416, 417, 422, 423, 424, 426, 431, 434, 436, 437, 439, 440
- írásjelek 733
- italnevek többes száma 480
- jaillir*
– ragozása 406
- jaloux*
– vonzata 520
- jamais* 151, 173, 180
- jamais ... ne*
– mondat elején 166
- jambe* 659
- janvier*
– időhatározói használata 867, 869, 872
- jaunir*
– ragozása 406
- je* 546-560
– élision 715
- jelen idejű melléknévi igenév 451-453
- jelen idő 258-261
– *si* szócska után jövő idő helyett 258
- jelző **109-115**
- a jelzőre kérdező kérdőszók 140
- a melléknévi jelző helye 110-115, 514
- a közép- és felsőfokú melléknévi jelző helye 514
- több melléknévi jelző egymáshoz viszonyított helye 115
- két vagy több nyelvre utaló összetett melléknévi jelzők (*un dictionnaire français-hongrois*) 509
- két vagy több országra, régióra, kontinensre utaló összetett melléknévi jelzők (*un accord franco-hongrois*) 509
- jeter*
– ragozása 378
- jeudi*
– időhatározói használata 97-99, 101, 103, 105
- jeune*
– helye 111, 114
- jeune homme* (megszólítás) 809
- joindre*
– ragozása 420
- joli*
– helye 111
- jouer*
– vonzata 441
- jouir*
– ragozása 406
– vonzata 441
- jövő idő 291-302
– felszólításban 297
- juillet*
– időhatározói használata 867, 869, 872
- juin*
– időhatározói használata 867, 869, 872
- jusque*
– élision 723
– időhatározói használata 95
- jusqu'à* 676
- jusqu'à ce que*
– *subjonctif* használata 318
- jusqu'à quand ?* 137
- jusqu'où ?* 136
- juste*

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- helye 75-76
- katonatisztek megszólítása 816-818
- keltezés 872
- kérdezés **116-144**
 - a beszélt nyelvben 117-122
 - az írott nyelvben 123-132
 - kérdezés a dátumra 873
 - kérdezés a napra 873
- kérdő mondat **116-144**
 - szórendje 19-20, 33, 34, 117-132
 - hanglejtése 116
- kérdőjel 791
- kérdőszóhasználat 134-144
 - közvetett beszédben 240-243
 - vonzatos igék mellett 143
- kérdőszók **134-144**
- keresztnevek
 - kettős és többes keresztnevek 469
- később (valamennyi idővel később) 195
- kétszeresen összetett igeidők 325
- kettős magánhangzók 702
- kettőspont 799
- kiadványnevek többes száma 478
- kiegészítendő kérdés 120-132
- kiejtés (a francia betűk kiejtése) 734-766
- kiemelés **185-188**
- kijelentő mód 257-302
 - jelen idő 258-261
 - múlt idő 262-290
 - jövő idő 291-302
- király megszólítása 822
- kisbetű-nagybetű 769-780
- kontinensnevek
 - határozott névelővel 482
 - helyhatározói használat 88, 91
- kor
 - történelmi korok nevének helyesírása (*Moyen Âge*) 779
- korlátozás **181-184**
 - az alanya vagy jelzőjére vonatkozó 182
 - az állítmányra vonatkozó 183
 - a tárgyra, a határozóra vagy jelzőjükre vonatkozó 184
- könyvcímek helyesírása 775
- köszönés 803-808
- kötőhang (*parle-t-il*) 131
- kötőjellel írt összetett szavak többes száma 481
- kötőszók **693-695**
 - kötőszóhasználat közvetett beszédben 234, 238, 239
- közbeékelte mondatok
 - szórend 21
 - vesszők között 796
- középfok 511-519
 - *ne*-vel 179
- közlekedési eszközök nevének helyhatározói használata 94
- központosítás **785-802**
- közvetett beszéd **233-248**
- la (élision)* 714
- la* (határozott névelő) 523-527
 - a határozott névelővel kezdődő családnevek és városnevek helyesírása 776
 - *la* határozott névelővel kezdődő városnevek helyesírása 776
- la* (tárgyesetű személyes névmás) 546-560
- là* 79-80
 - *je veux dire par là que...* 578
- La Havanne*
 - helyhatározói használata 93
- La Haye*
 - helyhatározói használata 93
- La Rochelle*
 - helyhatározói használata 93
- laisser*
 - félszegédigeként 255
- l'autre* (határozatlan névmás) 610
- le (élision)* 713
- le* (határozott névelő) 523-527
 - a határozott névelővel kezdődő családnevek és városnevek helyesírása 776
 - *le* határozott névelővel kezdődő városnevek helyesírása 776
 - *le jeudi* 98
- le* (tárgyesetű személyes névmás) 546-560

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- állítmánykiegészítőként 560
- elhagyása bizonyos igék előtt 60
- Le Caire*
 - helyhatározói használata 93
- Le Havre*
 - helyhatározói használata 93
- lécher*
 - ragozása 384
- léger*
 - helye 114
- léguer*
 - ragozása 384
- lequel* 583-588, 593, 594
- lequel ?* 134, 135
- les* (határozott névelő) 523-527
 - a határozott névelővel kezdődő városnevek helyesírása 776
- les* (tárgyesetű személyes névmás) 546-560
- les autres* (határozatlan névmás) 610
- Les Sables-d'Olonne*
 - helyhatározói használata 93
- leur* (birtokos névelő) 544-545
- leur* (birtokos névmás) 573
- leur* (résztes esetű személyes névmás) 546-560
- levélírás **827-865**
- lever*
 - ragozása 411
- liaison* 705-710
 - betűk neve előtt 732
- libérer*
 - ragozása 384
- lire*
 - ragozása 412
- LL. AA. RR.* 822
- LL. EE.* 822
- LL. MM.* 822
- l'on* (határozatlan névmás) 620
- long*
 - helye 111
- longtemps*
 - helye 75-76
- lorsque* 693, 695
 - élision 724
- louer*
 - vonzata 441
- lui* (hangsúlyos személyes névmás) 561-564
- lui* (résztes esetű személyes névmás) 546-560
- lui*
 - ragozása 394
- l'un* (határozatlan névmás) 610, 629
- lundi*
 - időhatározói használata 97-99, 101, 103, 105
- ma* birtokos névelő 544-545
- madame* 809-826
- mademoiselle* 809-826
- mai*
 - időhatározói használata 867, 869, 872
- maigre*
 - helye 114
- maigrir*
 - összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
 - ragozása 406
- main* 659
- maintenir*
 - ragozása 434
- mais* 693
- mais si* (tagadó kérdésre igenlő válasz) 133
- majorité (la majorité de...)*
 - az állítmány egyeztetése 51
- mal*
 - helye 75-76
- malgré* 676
- malgré que* 693, 695
- manger*
 - vonzata 441
- manquer*
 - vonzata 441
- mardi*
 - időhatározói használata 97-99, 101, 103, 105
- mars*
 - időhatározói használata 867, 869, 872
- marteler*

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- ragozása 411
- matin*
- időhatározói használata 97-105
- maudire*
- ragozása 413
- mauvais*
- fokozása 517
- helye 111
- me* (élision) 716
- me* (személyes névmás) 546-560
- me* (visszaható névmás) 565-570
- M^e* 814
- méchant*
- helye 114
- mécontent*
- vonzata 520
- médire*
- ragozása 396
- méfier* (*se méfier*)
- vonzata 441
- megszólítás **809-826**
- felszólító módban álló ige mellett 6
- megyenevek
- helyhatározói használata 88, 91
- meilleur* 516
- mêler* (*se mêler*)
- vonzata 441
- melléknév **486-520**
- a nőnemű alak képzése 487-497
- egyeztetés 502-510
- fokozás 511-519
- két vagy több nyelvre utaló összetett melléknévi jelzők (*un dictionnaire français-hongrois*) 509
- két vagy több országra, régióra, kontinensre utaló összetett melléknévi jelzők (*un accord franco-hongrois*) 509
- melléknévi jelzővel kezdődő mondatok 26
- többes szám 498-501
- vonzatos melléknevek 520
- melléknévi igenév 451-461
- melléknévvonzatok 520
- même* (határozatlan névmás) 610, 612-614
- *moi-même* 564
- *soi-même* 572
- mener*
- ragozása 411
- mentir*
- ragozása 398
- mercredi*
- időhatározói használata 97-99, 101, 103, 105
- mes* 544-545
- mettre*
- ragozása 414
- mettre* (*se mettre*)
- vonzata 441
- mezzanine* 659
- Mgr* 822
- Mgr* 822
- midi*
- időhatározói használata 97-105
- mien* 573
- mil* 632
- millier* 661-663
- mince*
- helye 114
- miniszter megszólítása 820
- modeler*
- ragozása 411
- modérer*
- ragozása 384
- módhatározó
- kérdőszók a módhatározóra 138
- moi* 561-564
- moins*
- határozatlan számnév 664, 665
- középfokképző 511
- *moins ... que* 190
- *moins de* 192, *les moins de 18 ans* 194
- *moins de deux...* (az állítmány egyeztetése) 53
- moitié* (*la moitié de...*)
- az állítmány egyeztetése 51
- mon* 544-545
- mon enfant* (megszólítás) 809
- mondatszerkezet **1-250**

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- Monseigneur* 822
monsieur 809-826
monter
 – a célhatározó kifejezése *pour* nélkül 108
 – összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 279
 – vonzata 441
moquer (se moquer)
 – vonzata 441
morceler
 – ragozása 378
mordre
 – ragozása 427
mou
 – alakjai 497
moudre
 – ragozása 415
mourir
 – összetett igeidőkben *être* segédigével 278
 – ragozása 416
 – vonzata 441
mouvoir
 – ragozása 417
mugir
 – ragozása 406
 múlt idejű melléknévi igenév 454-460
 – egyeztetés a megelőző tárggyal 282-283
 – egyeztetés az alannyal 281
 múlt idő 262-290
munir
 – ragozása 406
mûrir
 – ragozása 406
 mutató névelő 541-543
 – időhatározókban 100
 – *-ci, -là* nyomatékosító szavakkal 542
 mutató névmás 574-582
 – *je veux dire par là que ...* 578
 műveltetés **226-232**
 – a cselekvő jelölése 228-231
 műveltető ige **226-232**
 nagybetű 769-780
 nagyherceg megszólítása 822
 nagykövet megszólítása 820
naître
 – összetett igeidőkben *être* segédigével 278
 – ragozása 418
 naptár **866-873**
natal
 – többes száma 500
national-socialiste
 – egyeztetése 508
naval
 – többes száma 500
ne
 – amikor a *ne* nem tagadást jelöl 176-179
 – egyedül is kifejezhet tagadást 169-172
 – élision 720
 – tagadás *ne* nélkül 174, 175
ne ... aucun ... 153, 163, 167, 168
ne faire que 183
ne ... guère 148
ne ... jamais 151
ne ... ni ... ni ... 159, 163
ne ... ni ne ... 160
ne ... nul ... 155, 163, 167
ne ... nulle part 156, 163, 167
ne ... pas 146
ne ... pas un seul ... 154
ne ... personne 149, 163, 167, 168
ne ... plus 152
ne ... point 147
ne ... que 183, 184
ne ... rien 150, 168
néanmoins 693
 nem
 – a főnév neme 463-471
 – a nem jelentés-megkülönböztető szerepe 467
 – hajók, repülő, gépkocsik nevének neme 471
 – városnevek neme 469-470
 népcsoportok nevének helyesírása 774
 népek nevének helyesírása 774
nettoyer

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- ragozása 400
- neuf*
- kiejtése 630
- nevek
- kettős és többes keresztnévek 469
- névelők **521-545**
- névmások **546-629**
- ni*
- tagadó szópár után 158
- ni ... ni ... ne*
- az állítmány egyeztetése 47
- mondat elején 166
- n'importe qui* (határozatlan névmás) 610
- n'importe quoi* (határozatlan névmás) 610
- niveler*
- ragozása 378
- noircir*
- ragozása 406
- nombre* (*bon nombre de, un grand nombre de...*)
- az állítmány egyeztetése 51
- nommer*
- vonzata 441
- non* 173
- non plus*
- *moi non plus* 173
- tagadó szópár után 157
- non que*
- *subjonctif* használata 318
- nonante* 630
- nos* 544-545
- note verbale* 841, 847
- notre* 544-545
- nôtre* 573
- nourrir*
- ragozása 406
- nous* 546-560
- nous* (hangsúlyos személyes névmás) 561-564
- nous* (visszaható névmás) 565-570
- nouveau*
- alakjai 497
- helye 111
- novembre*
- időhatározói használata 867, 869, 872
- noyer*
- ragozása 400
- nuire*
- ragozása 394
- nul* (határozatlan névmás) 610, 615
- nul ... ne*
- mondat elején 166
- nulle part* 156, 173
- obéir*
- ragozása 406
- obliger*
- vonzata 441
- oblitérer*
- ragozása 384
- obscurcir*
- ragozása 406
- obséder*
- ragozása 384
- obtenir*
- ragozása 434
- occuper* (*s'occuper*)
- vonzata 441
- octante* 630
- octobre*
- időhatározói használata 867, 869, 872
- oeil* 659
- offrir*
- ragozása 390
- okhatározó
- az okhatározóra kérdező kérdőszók 139
- olvasás (a francia olvasás szabályai) 734-766
- omettre*
- ragozása 414
- on* végű melléknevek nőneme 490
- on* (határozatlan névmás) 610, 616-621
- onze*
- kiejtése, *liaison, élision* 630
- opérer*
- ragozása 384
- or* 693
- óra **874-875**
- orrhangok 703

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- országnevek 482-485
- az állítmány egyeztetése többes számú országnevek után 56
 - határozott névelővel vagy a nélkül 482-484
 - helyhatározói használata 88, 89, 91
 - helyesírása 772
 - neme 485
- orvosok megszólítása 813
- oser*
- tagadása pusztán *ne*-vel 170
- ou*
- a melléknévi jelző egyeztetése 506
 - az állítmány egyeztetése 47
 - *quatre ou cinq personnes* 668
- où ?* 20, 136
- où* (vonatkozó névmás) 583-588, 597, 598
- ou* 693
- oublier*
- vonzata 441
- ouvrir*
- ragozása 390
- összetett szavak többes száma 481
- pâler*
- ragozása 406
- par* 676
- a cselekvő jelölése szenvedő szerkezetű mondatokban 220
 - *par avion, par le train* 94
- par conséquent* 693
- par contre* 693
- par où ?* 136
- paraître*
- *il paraît que* 216
 - összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
 - ragozása 387
 - vonzata 441
- parallèle*
- vonzata 520
- parce que* 693, 695
- parcourir*
- ragozása 389
- pareil*
- vonzata 520
- parenthéses* 733
- parier*
- vonzata 441
- parmi* 676, 678
- páros testrészek nevének használata (többes szám) 477
- partie (une partie de...)*
- az állítmány egyeztetése 51
- partir*
- a célhatározó kifejezése *pour* nélkül 108
 - összetett igeidőkben *être* segédigével 278
 - vonzata 441
- parvenir*
- összetett igeidőkben *être* segédigével 278
 - ragozása 434
 - vonzata 441
- pas mal* 664, 665
- pas un* (határozatlan névmás) 610
- pas un seul* 154, 173
- pas un seul ... ne*
- mondat elején 166
- passé*
- *l'année passée* 98
- passé antérieur* 289-290
- passé composé* 275-283
- *être* segédigével 278-281
- passé récent* 263-265
- passé simple* 287-288
- passer*
- összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
- passer (se passer)*
- vonzata 441
- passzív szerkezet **217-225**
- pauvre*
- helye 114
- payer*
- ragozása 419
- pécher*
- ragozása 384

A lapszámon lévő számokra utalunk.

- peindre*
– ragozása 420
- peler*
– ragozása 411
- pendant* 676
– időhatározói használata 95
- pendant que* 690, 693, 695
- pendre*
– ragozása 427
- pénétrer*
– ragozása 384
- penser*
– a tárgyestű személyes névmás elhagyása 60
- percevoir*
– ragozása 426
- perdre*
– ragozása 427
- périr*
– ragozása 406
- permettre*
– ragozása 414
– vonzata 441
- perpendiculaire*
– vonzata 520
- persévérer*
– ragozása 384
- personne* 149, 173, 180
- personne ne*
– mondat elején 166
- peser*
– ragozása 411
- petit*
– helye 111
- peu* 664, 665, 666
– helye 65, 75-76
- peu (le peu de...)*
– az állítmány egyeztetése 51
- peut-être*
– vegyes szórenddel 32
– fordított szórenddel 22
– helye 75-76
- pied* 659
- pire* 517
- place*
– helyhatározói használata 92
- plaindre*
– ragozása 420
- plaindre (se plaindre)*
– vonzata 441
- plaire*
– ragozása 421
- plaire (se plaire)*
– vonzata 441
- plein*
– vonzata 520
- pleuvoir*
– ragozása 422
- plupart (la plupart des...)*
– az állítmány egyeztetése 52
- plus* (határozatlan számnév) 664, 665
- plus* (középfokképző) 511
- plus ... que* 190
- plus de* 192
– *les plus de 35 ans* 194
- plus d'un* (határozatlan névmás) 610
- plus d'un...*
– az állítmány egyeztetése 53
- plus maintenant* 173
- plusieurs* (határozatlan névmás) 610
- plus-que-parfait* 284-286
- plutôt*
– helye 75-76
- plutôt que*
– *ne*-vel 179
- point* 733
- point d'exclamation* 733
- point d'interrogation* 733
- points de suspension* 733
- point-virgule* 733
- polir*
– ragozása 406
- pondre*
– ragozása 427
- pont* 785-787
- pontosvessző* 798
- posséder*
– ragozása 384

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- postérieur*
– vonzata 520
- pour* 676, 682
– célhatározókban 106-108
– időhatározói használata 95
– *pour le moins* 22, 32
– *pour quand ?* 137
– *pour que* 107, 318, 691, 693, 695
– *pour qui ?* 139
- pourquoi ?* 139
- pourrir*
– összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
– ragozása 406
- pourtant* 693
- pourvoir*
– ragozása 423
- pourvu que* 693, 695
– *subjonctif* használata 318
- pouvoir*
– a tárgyesetű személyes névmás elhagyása 60
– félsegédigeként 255
– *il se peut que* 216
– ragozása 424
– tagadása puszta *ne*-vel 170
- précéder*
– *de* viszonyzóval szenvedő szerkezetben 221
– ragozása 384
- prédire*
– ragozása 396
- préférer*
– ragozása 384
– vonzata 441
- prélever*
– ragozása 411
– vonzata 441
- prendre*
– ragozása 425
– vonzata 441
- préparer (se préparer)*
– vonzata 441
- près de* 676
- prescrire*
– ragozása 399
- présider*
– vonzata 441
- presque*
– helye 75-76
- presser (se presser)*
– vonzata 441
- prêt*
– vonzata 520
- prétendre*
– ragozása 427
- prêter*
– ragozása 384
- prévoir*
– ragozása 439
- prier*
– vonzata 441
- procéder*
– ragozása 384
- prochain*
– *dimanche prochain* 97
- proche*
– vonzata 520
- produire*
– ragozása 394
- profiter*
– vonzata 441
- projeter*
– ragozása 378
- proliférer*
– ragozása 384
- promettre*
– ragozása 414
– vonzata 441
- promouvoir*
– ragozása 417
- proposer*
– vonzata 441
- propre*
– helye 114
- proscrire*
– ragozása 399
- prospérer*

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- ragozása 384
- provenir*
 - összetett igeidőkben *être* segédigével 278
- puisque* 693, 695
 - élision 725
- punir*
 - ragozása 406
- püspök megszólítása 822
- qualifier*
 - vonzata 441
- quand* ? 137
- quand* (kötőszó) 693, 695
 - helyette *et que* 695
- quantité (la quantité de...)*
 - az állítmány egyeztetése 51
- quarantaine* 661-662
- quart* 656-659
- quart (le quart de...)*
 - az állítmány egyeztetése 51
- quatre-vingt(s)*
 - helyesírása, kiejtése 630
 - sorszámnévként 650
- que* (élision) 722
- que* (kötőszó) 693, 694
 - *et que* használata *comme, quand* vagy *si* helyett 695
 - *subjonctif*-ban 314-318
- que* (vonatkozó névmás) 583-588, 590, 591
- que* ? 135, 143
 - függő kérdésben 243
- quel* ? 140
- quel est* ? 134
- quelque chose* (határozatlan névmás) 610
- quelqu'un* (határozatlan névmás) 610
- qu'est-ce que* ? 135
 - függő kérdésben 243
- qu'est-ce qui* ? 134
 - függő kérdésben 242
- questionner*
 - vonzata 441
- qui* (vonatkozó névmás) 583-588, 589
 - az állítmány egyeztetése 43
- qui* ? 134, 135
- qui est-ce que* ? 135
- qui est-ce qui* ? 134
 - függő kérdésben 241
- quiconque* (határozatlan névmás) 610
- quinzaine* 659, 661-662
- quoi* (vonatkozó névmás) 583-588, 592
- quoi* ? 135
 - függő kérdésben 243
- quoique* 318, 693
 - élision 726
- r* (a francia *r* ejtése) 704
- raccourcir*
 - ragozása 406
- radio*
 - *avoir la radio* 524
- rafraîchir*
 - ragozása 406
- rajeunir*
 - összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
- rangot jelölő szavak helyesírása 773
- rappeler*
 - ragozása 378
- rappeler (se rappeler)*
 - vonzata 441
- rarement*
 - fordított szórenddel 22
 - vegyes szórenddel 32
- râtelier*
 - ragozása 378
- ravir*
 - ragozása 406
- rayer*
 - ragozása 419
- re* végű igék ragozása 256, 375, 381, 382, 385-388, 391, 392, 394, 396, 397, 399, 402, 404, 412-415, 418, 420, 421, 425, 427-430, 432, 433, 435, 438
- receler*
 - ragozása 411
- recevoir*
 - ragozása 426

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- recueillir*
– ragozása 393
- recupérer*
– ragozása 384
- réduire*
– ragozása 394
- refaire*
– ragozása 404
- référer*
– ragozása 384
- réfléchir*
– ragozása 406
- réfléter*
– ragozása 384
- réfrigérer*
– ragozása 384
- refroidir*
– ragozása 406
- refuser*
– vonzata 441
- régiónevek
– (birtokos) jelzői használata 483
– helyhatározói használata 88, 91
- régler*
– ragozása 384
- régner*
– ragozása 384
- regretter*
– vonzata 441
- réitérer*
– ragozása 384
- rejeter*
– ragozása 378
- réjouir (se réjouir)*
– ragozása 406
– vonzata 441
- relatif*
– vonzata 520
- relayer*
– ragozása 419
- relever*
– ragozása 411
- remercier*
– vonzata 441
- remplir*
– ragozása 406
- rémunérer*
– ragozása 384
- renaître*
– ragozása 418
- rencontrer*
– vonzata 441
- rendhagyó igék 374-440
- rendőr megszólítása 815
- rendre*
– ragozása 427
- rendre compte (se rendre compte)*
– vonzata 441
- renoncer*
– vonzata 441
- renouveler*
– ragozása 378
- rentrer*
– a célhatározó kifejezése *pour* nélkül 108
– összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 279
- renvoyer*
– ragozása 401
- répandre*
– ragozása 427
- repérer*
– ragozása 384
- répéter*
– ragozása 384
- répondre*
– ragozása 427
– vonzata 441
- reprocher*
– vonzata 441
- repülőnevek neme 471
- résoudre*
– ragozása 428
- responsable*
– vonzata 520
- resssembler*
– vonzata 441
- ressusciter*

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
- reste (le reste des...)*
 - az állítmány egyeztetése 51
- rester*
 - *reste à faire qc.* 5
 - összetett igeidőkben *être* segédigével 278
 - vonzata 441
- restreindre*
 - ragozása 420
- résulter*
 - összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
- rétablir*
 - ragozása 406
- retenir*
 - ragozása 434
 - vonzata 441
- retentir*
 - ragozása 406
- retourner*
 - összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 279
- réunir*
 - ragozása 406
- réussir*
 - ragozása 406
 - vonzata 441
- révéler*
 - ragozása 384
- revenir*
 - a célhatározó kifejezése *pour* nélkül 108
 - ragozása 434
- reverdir*
 - ragozása 406
- revêtir*
 - ragozása 437
- revoir*
 - ragozása 439
- rien* 150, 173, 180
- rien ne*
 - mondat elején 166
- rire*
 - ragozása 429
 - vonzata 441
- risquer*
 - vonzata 441
- rompre*
 - ragozása 430
- rougir*
 - ragozása 406
- rouspéter*
 - ragozása 384
- rövidítések helyesírása 787
- rue*
 - helyhatározói használata 92
- ruisseler*
 - ragozása 378
- s végű főnevek többes száma 473
- S.A.R.* 822
- S.E.* 822
- S.M.* 822
- sa* 544-545
- Sa Majesté* 822
- sacré*
 - helye 114
- saint*
 - a *saint* szóval kezdődő városnevek helyesírása 778
 - szentek nevének helyesírása 778
- saisir*
 - ragozása 406
- salir*
 - ragozása 406
- salut* 805
- samedi*
 - időhatározói használata 97-99, 101, 103, 105
- sans* 180, 676, 683
- sans doute*
 - vegyes szórenddel 32
 - fordított szórenddel 22
- sans que* 180, 692-695
 - *subjonctif* használata 318
- satisfaire*
 - ragozása 404

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- satisfait*
– vonzata 520
- s'avérer*
– ragozása 384
- savoir*
– a tárgyestű személyes névmás elhagyása 60
– ragozása 431
– tagadása puszta *ne*-vel 170
- se* (élision) 718
- se* (visszaható névmás) 565-570
- sécher*
– ragozása 384
- second* 645, 646
- secourir*
– ragozása 389
- séduire*
– ragozása 394
- segédigék 254
- segédszavak 9
- selon* 676
- semblable*
– vonzata 520
- sembler*
– *il semble que* 216
– vonzata 441
- semer*
– ragozása 411
- semestre* 659
- semi-auxiliaires* 255
- sensible*
– vonzata 520
- sentir*
– ragozása 398
- septante* 630
- septembre*
– időhatározói használata 867, 869, 872
- servir*
– ragozása 398
– vonzata 441
- ses* 544-545
- seul*
– helye 114
– korlátozásban 182
- seulement*
– korlátozásban 182, 183, 184
- si* 693, 695
– élision 727
– függő kérdésben 238
– helyette *et que* 695
– tagadó kérdésre igenlő válasz 133
– utána feltételes mód helyett *imparfait* 272
– utána *futur antérieur* helyett *passé composé* 301
– utána *futur simple* helyett jelen idő 296
- sien* 573
- s'ingérer*
– ragozása 384
- sinon* 693
- Sire* 822
- social-chrétien*
– egyeztetése 508
- social-démocrate*
– egyeztetése 508
- soi* 571-572
- soir*
– időhatározói használata 97-105
- soixantaine* 661
- son* 544-545
- Son Altesse royale* 822
- sorszámnev **642-654**
– kérdés a sorszámnévre 654
– töszámnevhasználat sorszámnev helyett 650, 651
– utána nincs pont 652-653
- sortir*
– összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 279
– ragozása 398
- souffrir*
– ragozása 390
– vonzata 441
- soulever*
– ragozása 411
- soumettre*
– ragozása 414
- sourire*

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- ragozása 429
- sous* 676
- souscrire*
 - ragozása 399
- soutenir*
 - ragozása 434
- souvenir (se souvenir)*
 - ragozása 434
 - vonzata 441
- souvent*
 - helye 75-76
- stationner*
 - összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
- style indirect* **233-248**
 - *style indirect libre* 236
- subir*
 - ragozása 406
- subjonctif* 313-324
 - használata 313-318
 - *imparfait* 323
 - jelen idő 319-320
 - *passé composé* 322
 - *plus-que-parfait* 324, mint a feltételes mód múlt idő kifejezője 308
- succéder*
 - ragozása 384
 - vonzata 441
- suffire*
 - *suffit de faire qc.* 5
 - ragozása 432
 - vonzata 441
- suggérer*
 - ragozása 384
- suivre*
 - *de* viszonyzóval szenvedő szerkezetben 221
 - ragozása 433
- supérieur*
 - vonzata 520
- sur* 81, 86, 81, 83, 84, 86, 676, 679, 684
 - *un an sur deux* 101
- sûr*
 - vonzata 520

- sûrement*
 - helye 75-76
- surgir*
 - ragozása 406
- surprendre*
 - ragozása 425
- surtout*
 - helye 75-76
- surveiller*
 - vonzata 441
- survivre*
 - ragozása 438
 - vonzata 441
- suspendre*
 - ragozása 427
- számnév **630-668**
 - a *gens* előtt 507
- százalék
 - az állítmány egyeztetése 54
- személyes névmások 546-570
 - főnévi alany mellett 31
 - *lui et moi, nous arriverons vers 4 heures* 36
 - tárgyesetű személyes névmás nyomatékosító szerepe (*je l'ai vue, la misère*) 66
 - helye 549-558
- személytelen szerkezet **203-216**
 - a valódi alany az állítmány után 35
 - alany nélküli személytelen szerkezetek 5
 - az állítmány egyeztetése 42
 - igemódhasználat személytelen szerkezet után 207
- szenvedő szerkezet **217-225**
 - a cselekvő jelölése 220-221
- szervezetek nevének helyesírása 772
- színnevek
 - főnévvel jelölt színnevek egyeztetése 508
 - összetett színnevek egyeztetése 508
- szóbeli jegyzék 841, 847
- szófajok **251-695**
- szórend **1-250**

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- a határozóval kezdődő mondatokban 28
- a kérdő mondat szórendje 19-20, 33, 34
- a közbeékelt mondat szórendje 21
- egyenes szórend 17
- fordított szórend 18-29
- ha hosszú az alany 24
- kérdő mondat szórendje: egyenes szórend, fordított szórend, vegyes szórend 117-132
- közvetett beszédben 244
- vegyes szórend 30, 33-35
- t* (kötőhang: *parle-t-il*) 131
- ta* 544-545
- tâcher*
 - vonzata 441
- tagadás **145-180**
 - főnévi igenév tagadása 167
 - nyomatékos tagadás (*absolument pas, pas du tout*) 165
 - összetett igeidőkben 163
 - tagadás egyetlen tagadószóval 173
- tagadó kérdésre igenlő válasz 133
- tagadószó-használat 145-180
 - tagadószó mondat elején 166
 - több tagadószó együtt 164
 - viszonyzóval 168
- taire*
 - ragozása 421
- tandis que* 693, 695
- tant* 664, 665
 - helye 65
- tárgy **57-71**
 - a tárgyra kérdező kérdőszók 135
 - az alany és az állítmány között 8
 - helye 8, 62-68
 - kérdezés a tárgyra 58
 - magyar határozó, francia tárgy 70
 - magyar tárgy, francia határozó 69
 - tárgyas igéből és főnévből álló kifejezések mellett (*faire la cuisine*) 71
- tárgyas igeragozás 60
- te* (élision) 717
- te* (személyes névmás) 546-560
- te* (visszaható névmás) 565-570
- teindre*
 - ragozása 420
- tel* (határozatlan névmás) 610, 622
- téléphone*
 - *avoir le téléphone* 524
- télévision*
 - *avoir la télévision* 524
- tellement* 664, 665
 - helye 75-76
- tempérer*
 - ragozása 384
- temps surcomposés* 325
- tendre*
 - ragozása 427
- tenir*
 - ragozása 434
- tenter*
 - vonzata 441
- tes* 544-545
- téter*
 - ragozása 384
- tien* 573
- tierce* 647
- tiers* 647, 656-659
 - az állítmány egyeztetése 51
- tiltó mondat
 - elbeszélése közvetett beszédben 247, 248
- tiret* 733
- tisztelt 821
- toi* 561-564
- tolérer*
 - ragozása 384
- tomber*
 - összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 279
- ton* (birtokos névelő) 544-545
- tondre*
 - ragozása 427
- totalité* (*la totalité de...*)
 - az állítmány egyeztetése 51
- toujours*
 - helye 75-76
- toujours est-il que* 22

A lapszálon lévő számokra utalunk.

tout 610, 623-628

- helye 65
- időhatározókban (*toute la journée, tous les ans, tous les deux ans*) 102-104
- *du tout* nyomatékos tagadásban 165

tout au moins

- fordított szórenddel 22
- vegyes szórenddel 32

tout au plus

- fordított szórenddel 22
- vegyes szórenddel 32

tout le monde (határozatlan névmás) 610

toutefois 693

többes szám

- autónevek többes száma 479
- családnevek többes száma 478
- a főnevek többes száma 472-481
- gépet jelölő tulajdonnevek többes száma 479
- gyümölcsöt jelölő tulajdonnevek többes száma 480
- italféleséget jelölő tulajdonnevek többes száma 480
- kiadványnevek többes száma 478
- a kötőjellel írt összetett szavak többes száma 481
- a melléknevek többes száma 498-511
- a virág-, zöldség- és gyümölcsnevek használata 476
- *-al* végű főnevek többes száma 474
- *-au, -eau, -eu* végű főnevek többes száma 475
- páros testrészek nevének használata (többes szám) 477
- rakétanevek többes száma 479
- repülőgép-nevek többes száma 479
- *-s, -x, -z* végű főnevek többes száma 473
- tulajdonnevek többes száma 478-480

törtszámok **655-660**

- az állítmány egyeztetése 51
- főnévként 657
- főnévvel 658-659
- olvasatuk 660

tőszámnevek **630-641**

- a *gens* előtt 507
- egyes szám vagy többes szám számnév után? 634-638
- helyesírás 630-632
- viszonyzó nélkül vagy viszonyzóval kapcsolódnak a főnevek? 639-640

traduire

- ragozása 394

trahir

- ragozása 406

trait d'union 733

traiter

- vonzata 441

transcrire

- ragozása 399

transférer

- ragozása 384

transmettre

- ragozása 414

traverser

- vonzata 441

tréma 733, 767, 768

trentaine 661

trimestre 659

triste

- helye 114

tromper (se tromper)

- tagadása *puszta ne*-vel 170
- vonzata 441

trop 664-666

- helye 65, 75-76

tu 546-558

túl kevés 666

túl sok 666

tulajdonnevek

- helyesírása 769-780
- kettős keresztnevek 469
- neme 469
- többes száma 478-480

tutoyer

- ragozása 400

-uire végű igék ragozása 394

ulcére

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- ragozása 384
- un* (határozatlan névelő) 528-535
 - *un jeudi* 99
- un (l'un, les uns)* (határozatlan névmás) 610
- un (plus d'un...)*
 - az állítmány egyeztetése 53
- un* (sorszámnévként) 650
- un autre* (határozatlan névmás) 610
- un tel* (határozatlan névmás) 610
- unique*
 - helye 114
- unir*
 - ragozása 406
- utcanevek helyhatározói használata 92
- utile*
 - vonzata 520
- utóbb (valamennyi idővel utóbb) 195
- ügyvédek megszólítása 814
- ünnepek nevének helyesírása 770
- vaincre*
 - ragozása 435
- valoir*
 - ragozása 436
- vanter (se vanter)*
 - vonzata 441
- városnevek
 - a városnevekben lévő határozott névelő 526, 776
 - helyhatározói használata 90, 91, 93
 - neme 469-470
- végéter*
 - ragozása 384
- vegyes szórend 30, 33-35
- veiller*
 - vonzata 441
- vendre*
 - ragozása 427
- vendredi*
 - időhatározói használata 97-99, 101, 103, 105
- vénerer*
 - ragozása 384
- venir*
 - a célhatározó kifejezése *pour* nélkül 108
 - félsegédigei szerepe az igék *passé récent*-jának képzésében 264
 - összetett igeidőkben *être* segédigével 278
 - ragozása 434
- verdir*
 - ragozása 406
- vernir*
 - ragozása 406
- vers* 676
 - időhatározói használata 95
- vessző 792-797
- vêtir*
 - ragozása 437
- vice-président*
 - többes száma 481
- vieillir*
 - összetett igeidőkben *avoir* vagy *être* segédigével 280
 - ragozása 406
- vieux*
 - alakjai 497
 - helye 111, 114
- vingt*
 - kiejtése 630
- vingtaine* 661
- virágnevek használata (többes szám) 476
- virgule* 733
- viszonyszók **676-692**
 - kötőszóként használt viszonzók 685-692
 - megismétlésük minden szó előtt, amelyre vonatkoznak 677
 - tagadószóval 168
 - viszonzós szerkezettel kifejezett időhatározók 95
- visszaható ige 326-334
 - visszaható igék kétszeresen összetett igeidői 325
- visszaható névmás 565-570
 - főnévi igenévvel 570
- vivre*

A lapszálon lévő számokra utalunk.

- ragozása 438
- voilà*
- *me voilà* 559
- voir*
- a tárgyestű személyes névmás elhagyása 60
- ragozása 439
- voler*
- vonzata 441
- vomir*
- ragozása 406
- vonatkozó névmás **583-599**
- vos* 544-545
- votre* 544-545
- vôtre* 573
- vouloir*
- a tárgyestű személyes névmás elhagyása 60
- félsegédigeként 255
- ragozása 440
- vous* (hangsúlytalan személyes névmás) 546-560
- vous* (hangsúlyos személyes névmás) 561-564
- vous* (visszaható névmás) 565-570
- vouvoyer*
- ragozása 400
- vrai*
- helye 114
- vraiment*
- helye 75-76
- x végű főnevek többes száma 473
- x végű melléknevek nőneme 492
- y (határozói névmás) 600-602, 606-609
- az *aller* ige *futur simple* és feltételes mód jelen idejű alakjai előtt kiesik 609
- y a 5
- z végű főnevek többes száma 473
- zöldségnevek használata (többes szám) 476

A lapszálon lévő számokra utalunk.